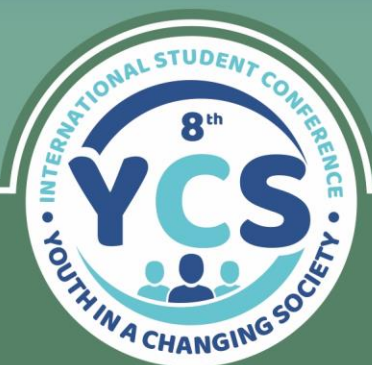




VILNIAUS | UNIVERSITY OF
KOLEGIJA | APPLIED SCIENCES
FACULTY OF BUSINESS MANAGEMENT

Tarptautinių konferencijų studentų straipsnių rinkinys
Selected Papers of International Students' Conferences



Jaunimas besikeičiančioje
virsuomenėje
Youth in a Changing Society

2018-2020



El. leidinys
E-edition

JAUNIMAS BESIKEIČIANČIOJE VISUOMENĖJE

Tarptautinių konferencijų studentų straipsnių rinkinys

Konferencijos vyko 2018-2019 m.
Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete

Mielas Skaitytojai,

Darnaus vystymosi (tai, ko mes visi kartu siekiame!?) teorijos teigia, kad žmogų supa trys aplinkos: ekonominė aplinka, socialinė aplinka ir gamtinė, kartais vadinama ekologine aplinka. Svarbu, kad jos visos vystytųsi kartu, neišskiriant vienos prioritetinės. Žmogus siekia surasti balansą. Tačiau mūsų gyvenimo realybė yra tokia, kad pusiausvyros, to geriausio mums varianto, surasti yra neįmanoma. Arba, kitaip tariant, bet kokia pasiekta pusiausvyra yra trumpalaikė, nes aplinkos yra dinaminės, jos visą laiką keičiasi. Tai, kas šiandien atrodo geriausia ir priimtinausia, rytoj gali taip neatrodyti.

Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto surengta jau aštuntoji Tarptautinė studentų konferencija. Joje daugiau nei 150 dalyvių, talkinant vadovams, iš daugiau kaip 10 šalių bandė atskleisti besikeičiančios jaunimo visuomenės paslaptis. Iškeltų klausimų ir atliktų tyrimų temų spektras yra labai platus. Studentai dalijosi savo asmenine patirtimi apie studijas, praktikas, tarptautinius mainus, darbo paieškas. Taip pat daug dėmesio buvo skirta jaunimo problemoms: skirtingų kartų santykiams; dominuojančioms vertybėms; motyvacijai; socialinėms problemoms; aplinkos taršai; užsienio kalbų svarbai; socialinių tinklų vaidmeniui ir t.t. Suprantama, negalėjo būti praleistos temos, susijusios su verslo organizavimu, verslo aplinkos analize, įvairiais įmonių veiklos aspektais.

Tokio pobūdžio renginio organizavimas yra atsakingas darbas. Širdingai dėkojame visiems prisidėjusiems: organizaciniam komitetui, Verslo vadybos fakulteto Studentų mokslinės draugijos nariams, Studentų atstovybei, socialiniams partneriams, mokslinio komiteto nariams, užsienio kalbų redaktoriams iš Vilniaus kolegijos Užsienio kalbų centro, lietuvių kalbos redaktoriams ir kitiems pagalbininkams. Dėkojame visiems autoriams ir jų vadovams už parengtus pranešimus bei straipsnius, tyrimų medžiagą ir viliamės, kad leidinys bus naudingas ir sudomins ne tik akademinę bendruomenę, socialinius partnerius, bet ir plačiąją visuomenę.

Mokslinio komiteto vardu Dr. Viktor Kozlovskij

Dear Reader,

Theories of sustainable development state that people are surrounded by three environments: the economic environment, the social environment, and the nature environment, sometimes called the ecological environment. It is important that they all develop together, without giving priority to any of them. Humanity seeks to find balance, the best opportunity. But in reality it is impossible to find a balance. Or, in other words, any reached balance is short-lived because all the mentioned environments are dynamic – they change all the time. Something, that seems the best, the most acceptable today, may not be such tomorrow.

The eighth International Student Conference was organized by the Faculty of Business Management of Vilniaus Kolegija / University of Applied Sciences. More than 150 participants (with the help of supervisors) from more than 10 countries tried to reveal the secrets of a changing youth society. The scope of the discourse and the research topics was very wide. Students shared their personal experiences about studies, internships, international exchanges and job searches. A lot of attention was paid to the problems of young people: intergenerational relations; dominant values; motivation; social problems; environmental pollution; the importance of foreign languages; the role of social networks, etc. Of course, topics related to business organization, analysis of the business environment, various aspects of business activities could not have been missed.

Organizing such an event takes a lot of responsibility. We want to thank everybody who contributed: to the Organizing Committee, members of the Student Scientific Association of the Faculty of Business Management, the Student representatives, social partners, members of the Scientific Committee, and the English language editors from VIKO Foreign Language Center, the Lithuanian language editors and other staff for their help. We express our thanks to all the authors and their supervisors for their reports and papers, research materials, and hope that the publication will be useful and of interest not only to the academic community and the social partners, but also to the society.

On the behalf of the Scientific Committee Dr. Viktor Kozlovskij

Jungtinis organizacinis komitetas

Vadovai:

Ilona Kojelytė, Tarptautinio verslo katedros lektorė;
Ramunė Rapkauskaitė, Turizmo katedros lektorė;
Aušra Turčinskaitė-Balčiūnienė, prodekanė, Verslo inovacijų katedros lektorė.

Nariai:

Marija Buzaitė, Verslo inovacijų katedros administratorė;
Valdas Dambrava, Reklamos ir komunikacijos katedros lektorius;
Vilma Gegužienė, Vadybos katedros lektorė;
Gintarė Gulevičiūtė, Tarptautinio verslo katedros lektorė;
Dalia Karlaitė, Turizmo katedros lektorė;
Dr. Danguolė Oželienė, Turizmo katedros lektorė;
Jūratė Patackaitė, Užsienio kalbų centro vedėja, lektorė;
Greta Sičiūnaitė, Verslo inovacijų katedros vedėja, lektorė;
Flavius Streianu, Verslo inovacijų katedros lektorius;
Karolis Visockas, Kompiuterių centro vadovas;
Violeta Žemaitienė, Užsienio kalbų centro lektorė.
Paulius Jogminas, Studentų mokslinės draugijos pirmininkas;
Gabrielė Liaugaudaitė, Studentų atstovybės pirmininkė;
Kornelija Makauskaitė, Studentų mokslinės draugijos narė;
Paulina Stačkūnaitė, Studentų mokslinės draugijos narė.

Jungtinis mokslinis komitetas

Pirmininkai:

Dr. Viktor Kozlovskij, Verslo inovacijų katedros docentas;
Dr. Aleksandra Pečiūrienė, Verslo inovacijų katedros docentė.

Nariai:

Dr. Giedrė Brazdauskaitė, Verslo inovacijų katedros mokslo darbuotoja;
Dr. Margarita Išoraitė, Tarptautinio verslo katedros docentė;
Dr. Agnė Juškevičienė, Vadybos katedros docentė;
Dr. Kristina Samašonok, Vadybos katedros docentė;
Muhammad Sohail, Tarptautinio verslo katedros lektorius;
Romualda Truncienė, Vadybos katedros lektorė.

Leidinyi recenzuojamas

TURINYS

VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO PIRMO KURSO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ ADAPTACIJA STUDIJŲ PROCESU	7
SAVANORIŲ MOTYVAVIMAS VILNIAUS NEVYRIAUSYBINĖSE ORGANIZACIJOSE	14
STUDENTŲ VERSLUMO UGDYMAS IMITACINĖSE VERSLO ĮMONĖSE: GALIMYBĖS IR SUNKUMAI	18
VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO PIRMO KURSO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ STUDIJŲ PASIRINKIMO IR MOKYMO SI MOTYVACIJOS YPATUMAI: DABARTINĖS SITUACIJOS ANALIZĖ	25
DESERTŲ VARTOJIMO TENDENCIJOS SVEIKOS MITYBOS KONTEKSTE	33
PIRMO KURSO STUDENTŲ ADAPTACIJOS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE RAIŠKA: SUNKUMAI IR GERINIMO GALIMYBĖS	40
XXI AMŽIAUS BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ AKTUALUMAS ATLIEPIANT DARBO RINKOS POREIKIUS	49
NEFORMALIOJO ŠVIETIMO IR SAVANORYSTĖS ĮTAKA STUDENTŲ STUDIJŲ IR KARJEROS PASIRINKIMUI KLAIPĖDOS MIESTE	56
VERTYBĖS – NEUŽMIRŠTAMA JAUNO ŽMOGAUS KASDIENYBĖ	62
VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ PASKAITŲ LANKOMUMO GERINIMO GALIMYBĖS.....	66
JAUNIMO ELEKTRONINIO VERSLO KŪRIMAS: GALIMYBĖS IR SUNKUMAI	73
RUSSIAN LANGUAGE IN BALTIC STATES: PERSPECTIVES FOR LEARNERS	78
PERSONAL DATA PROTECTION ON SOCIAL MEDIA.....	86
IS THE TOURISM ACCESSIBLE FOR EVERYONE? THE IMPORTANCE OF YOUNGER GENERATION TO IMPROVE THE SITUATION	92
JAUNIMO SOCIALINĖS PROBLEMOS	97
KYC: AR TIKRAI INOVATYVUS IT PROCESAS VEIKIA?	103
FIZINIŲ PRATIMŲ POVEIKIS KŪNO MASĖS KOMPONENTAMS SKIRTINGO KMI ŽMONĖMS.....	109
VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO STUDENTŲ VERSLUMO UGDYMO(SI) RAIŠKA IMITACINĖJE VERSLO ĮMONĖJE	116
VERSLIOS ASMENYBĖS POREIKIS ŠIANDIENINĖJE DARBO RINKOJE IR JOS UGDYMO VEIKSMINGUMAS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE.....	125
SOCIALINĖS JAUNIMO PROBLEMOS	129
JAUNŲ ŽMONIŲ APLINKOS TERŠIMO PROBLEMOS SUVOKIMAS	133
STUDYING PHILOLOGY: IN SEARCH FOR APPLICABILITY	138
IMPACT OF PSYCHOLOGICAL PLANNED OBSOLESCENCE ON YOUNGSTERS BUYING BEHAVIOUR	148
MODERN COMMUNICATION TENDENCIES (CASE OF THE PORTAL "EURASIAN WOMEN'S COMMUNITY")	153
MODERN TENDENCIES OF PROMOTION OF AN EVENT IN THE FIELD OF CONTEMPORARY ART (ON THE EXAMPLE OF DOCA-FESTIVAL).....	156
POSITIVE AND NEGATIVE FACTORS INFLUENCING SOCIAL NETWORKS ON YOUTH DEVELOPMENT	160
THE DEMAND OF MEDICAL WASTE RECYCLING BUSINESS – FROM WASTE INTO ENERGY	165

VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO PIRMO KURSO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ ADAPTACIJA STUDIJŲ PROCESE

Laura Domarkaitė

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

laura.domarkaitė@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF doc. dr. Kristina Samašonok

Anotacija

Baigusiems bendrojo lavinimo įstaigas ir nusprendusiems studijuoti aukštosiose mokyklose jaunuoliams tenka neretai susidurti su aplinkos pasikeitimais, taip pat su kitais vidiniais ir išoriniais veiksniais, kurie sukelia įvairių sunkumų studijų procese. Tad siekiant to išvengti, didelis dėmesys turi būti skiriamas pirmo kurso studentų adaptacijai. Šiame straipsnyje teoriniu aspektu analizuojami adaptaciją aukštojo mokslo studijose sąlygojantys veiksniai. Atlikus empirinį tyrimą, pristatomas studentų adaptacijos aukštojoje mokykloje procesas, jį sąlygojantys veiksniai bei įvardijamos adaptacijos sunkumų studijų procese atsiradimo priežastys. Taip pat pristatoma Lietuvos aukštosios mokyklos – Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto – nuolatinių studijų pirmo kurso studentų adaptacijos studijų procese esamos situacijos analizė, pateikiamas pirmakursių adaptacijos tyrimas. Tyrimo rezultatai turės išliekamąją vertę numatant pirmo kurso studentų adaptacijos aukštojo mokslo studijose gerinimo galimybes.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: adaptacija, pirmo kurso studentas, studijų procesas, adaptaciją sąlygojantys veiksniai.

Įvadas

Žmogaus gyvenimas – nuolatinė adaptacija. Žmogui adaptuotis naujoje aplinkoje tenka jau nuo pat vaikystės – vaikų darželiuose, vėliau tenka prisitaikyti naujose pradinio bei vidurinio ugdymo įstaigose, o po mokyklos, prie dar vienos naujos aplinkos – aukštojo mokslo įstaigos ir jos vykdomos veiklos bei taisyklių, vėliau ir prie pirmosios darbo vietos. Siekdamas pačių geriausių rezultatų kiekvienoje aplinkoje žmogus turi kuo efektyviau prisitaikyti. Norint suprasti, kaip vyksta efektyvi adaptacija, labai svarbu išnagrinėti adaptacijos apibrėžimus, kuriuos pateikia įvairūs autoriai, ir gebėti vykdyti šį procesą taip, kad kiltų kuo mažiau sunkumų.

Daug veiksnių lemia studentų sėkmingą veiklą studijose, tačiau pagrindinis iš jų yra adaptacija pirmame kurse, apie tai rašo mokslininkai ir psichologai iš viso pasaulio ir Lietuvos, tokie kaip: Clinciu, Crede, Gailienė ir kt., tai parodo, kad organizuojant studijų procesą aukštajai mokyklai itin svarbu didžiausią dėmesį skirti būtent jai. Aukštojoje mokykloje privalo būti ugdomas studentų veiklumas, kūrybiškumas, moralė, iniciatyvumas, mokoma socialumo, atsakomybės. Sudaromos sąlygos jų gabumų plėtimuisi, galimybės ieškoti savyje talentų, sudaryti sąlygas užsiimti patinkančia veikla po paskaitų, lankyti seminarus, rūpintis fizine ištverme, diegti dvasines vertybes, ugdyti drąsą, pasitikėjimą visuomene, mokėjimą išsakyti savo nuomonę, norus, jausmus. Siekiama įvairiomis priemonėmis padėti studentams atrasti savojo gyvenimo tikslus ir kelią į karjerą, laimę, mokytis ieškoti informacijos, nestokoti jiems patarimų, mokinti juos disciplinos, išmokyti gerbti vienas kitą, mokytis būti atvirais, bendraujančiais. Adaptacija yra būtent tas reiškinys, kuris padeda jaunam žmogui integruotis į jo pasirinktą mokymosi įstaigą. Tam tikslui universitetuose ir kolegijose yra kuriamos programos, stengiamasi sudaryti kuo palankesnes sąlygas jauniems studentams adaptuotis pasirinktose aukštosiose mokyklose, kadangi nepavykus adaptuotis gali nuketėti studentų mokslo rezultatai, tai taip pat gali lemti studentų apsisprendimą nutraukti studijas.

Tyrimo rezultatai padės nustatyti problemas, susijusias su pirmakursių adaptacija studijų procese, bei numatyti priemones, kurios padėtų gerinti esamą situaciją. Kita vertus, tokio pobūdžio tyrimai įgalina tobulinti studijų proceso organizavimo kokybę aukštosiose mokyklose siekiant pirmo kurso studentų sėkmingesnės adaptacijos. Įvertinus sėkmingos adaptacijos svarbą aukštojo mokslo studijose, šiame straipsnyje atskleidžiamos pirmakursių adaptacijos galimybės studijų procese, išsiaiškinama, kokiais būdais organizuojant studijų procesą sudaromos prielaidos sėkmingai adaptacijai, kaip organizuoti studijų procesą siekiant sėkmingos adaptacijos pačių studentų požiūriu.

Straipsnio problema – Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinių studijų pirmo kurso studentai studijų procese patiria sunkumų, susijusių su adaptacijos procesais.

Darbo tikslas – identifikuoti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinių studijų pirmo kurso studentų adaptacijos veiksmingumą atskleidžiančius požymius.

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti vadybinę, psichologinę bei edukacinę mokslinę literatūrą;
- nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų adaptaciją sąlygojančius veiksniai;
- įvertinti priemones bei būdus, padedančius pirmo kurso studentams sėkmingiau adaptuotis studijų procese;
- numatyti sėkmingos adaptacijos galimybes aukštojo mokslo studijose;
- remiantis tyrimo rezultatais pateikti išvadas.

Tyrimo dalyviai ir duomenų rinkimo procedūra. Tyrime iš viso dalyvavo 269 nuolatinių studijų pirmo kurso studentai. Tyrimo metu apklausta 186 merginos (69,1 %) ir 83 vaikinai (30,9 %). Atliekant tyrimą informacija buvo renkama taikant anketinę apklausą praėjus pirmam pusmečiui nuo mokslo metų pradžios aukštojoje mokykloje Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų grupėse. Tyrimo laikas pasirinktas tikslingai, kadangi dažniausia tada studentai jau būna apsipratę naujoje aplinkoje ir gali įvertinti, su kokiais adaptacijos sunkumais

susiduria aukštojo mokslo studijose, kaip ir kokie veiksniai jiems padeda adaptuotis studijų procese. Tyrimo metu buvo laikomasi laisvo apsisprendimo dalyvauti apklausoje etikos principo. Respondentams užtikrintas atsakymų anonimiškumas.

Tyrimo metodai:

Analitinis aprašomasis metodas. Analizuota su nagrinėjama tema susijusi mokslinė ir metodinė literatūra bei remtasi jau atliktų tyrimų rezultatais, jie apibendrinti.

Kiekybinis metodas. Naudota anketinė apklausa siekiant išsiaiškinti, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai daro įtaką pirmo kurso studentų adaptacijai aukštojoje mokykloje.

Matematinės statistikos metodas – apklausos duomenų statistinė analizė. Duomenų statistinė analizė atlikta naudojant SPSS (angl. *Statistic Package for Social Sciences*) programinės įrangos 14 versiją bei *Microsoft Excel* programą.

Teoriniai tyrimo pagrindai

Adaptacija – žmogaus ar gyvūno prisitaikymas prie kintančių ar naujų socialinių, ekonominių, gamtinių gyvenimo sąlygų (Lietuvių kalbos žodynas, 2018). Ši sąvoka buvo nuo seno vartojama biologijoje. Vėliau iš biologijos mokslų ji paplito ir kituose moksluose, t. y. ekonomikoje, psichologijoje, sociologijoje, pedagogikoje, medicinoje ir kt., tačiau dabartiniam žmogui aktualiausias prisitaikymas visuomenėje orientuotas į tinkamų ryšių kūrimą ir išlaikymą socialinėje aplinkoje ir tos aplinkos kūrimą.

Studentų adaptacija, pasak rusų profesoriaus Rail M. Shamionov (2013, p. 52), arba kitaip tariant prisitaikymas, yra atskiriamas nuo adaptacijos mokykloje, tačiau psichologiniai studentų ištekliai sukaupiti mokykloje turi didelę įtaką tolesnei akademinei adaptacijai aukštojo mokslo institucijose, kuri, anot profesoriaus Aurel Clinciu (2012, p. 719), yra ilgas procesas, pasireiškiantis per pirmuosius studijų metus, o ypač per pirmąjį pusmetį. Įstoję mokyti į aukštąją mokyklą studentai susiduria su daugybe naujų iššūkių, kurie apima daugiau nei vien akademinę sritį. Pirmo kurso studentai taip pat privalo išanalizuoti naują socialinę aplinką, tapti produktyviais kolegijos bendruomenės nariais, prisitaikyti prie naujo vaidmens ir atsakomybių (pvz., valdyti savo finansus), atsiskirti nuo draugų ir šeimos, įsitraukti į karjeros sprendimų priėmimo procesą (Crede, Niehorster 2012, p. 133).

Išnagrinėjęs įvairius šaltinius, Juodraitis (2004) teigia, kad adaptacijos rūšys skirstomos įvairiu pagrindu, tačiau dažniausiai minimos 3 adaptacijos rūšys: 1.) bendroji; 2.) socialinė; 3.) asmeninė (cituoja pagal Žalvytę 2013, p. 9).

Pabrėžiama, kad adaptacija galima sąveikaujant su natūraliąja bei socialine aplinka (socialinė adaptacija) ir su savimi (asmeninė adaptacija). Ji visada reiškia aktyvumą patenkinant tam tikrus poreikius. Pasak Juodraitio (2004), bendroji adaptacija suprantama kaip su fizine aplinka besiklostančių santykių sistema.

Pažymima, kad fizinės aplinkos požiūriu adaptacijos sėkmingumas susijęs su individo gyvenimu ir jo funkcijomis. Asmeninė adaptacija charakterizuojama kaip savo paties suvokimas, kuris iš esmės nėra nutolęs ir nuo įsivaizduojamo savęs suvokimo. Socialinė adaptacija suprantama kaip harmoningų santykių nustatymas su socialine aplinka ir jos atstovais (cituoja pagal Žalvytę 2013, p. 10). Visiškai suprantama, kad visos trys minėtos adaptacijos rūšys yra tarpusavyje susijusios, tam tikra prasme viena nuo kitos priklausomos adaptuojantis įstojus į aukštąją mokyklą.

A. Clinciu (2012, p. 721–722) ištyrė Transilvanijos universiteto pirmo kurso studentų adaptacijos procesą ir išsiaiškino, kad pirmakursių adaptacijos procesui taip pat didelį neigiamą poveikį turi stresas. Stresas, pasak psichologijos daktarės Daivos Karockienės, yra viena didžiausių šiuolaikinio gyvenimo problemų. Jis turi įtakos gyvenimo būdo pakitimams, o psichologės Azaravičienė, Dulskienė ir Marinauskienė (2008) išskiria net 3 streso požymių grupės: fiziniai požymiai – padidėjęs arterinis kraujo spaudimas, padažnėjęs širdies ritmas, pulsas ir kvėpavimas, kojų ir rankų šalimas, skrandžio spazmai, prakaitavimas, nuovargis, oro trūkumas, raumenų įsitempimas, odos niežulys, galvos skausmai ir kt.; psichikos požymiai – prislėgtumas, nuotaikos kaita, nerimas, baimės jausmas, įtampa, pablogėjusi atmintis, neviltis, nekantrumas, susirūpinimas, kaltės, pavydo, gėdos jausmai, pastovus jaudinimasis, išsiblaškymas; elgesio pokyčiai – miego, apetito sutrikimai, dažnesnis rūkymas, alkoholio, vaistų vartojimas, pykčio protrūkiai, irzlumas, agresyvumas, verksmingumas, hiperaktyvumas, greitas kalbėjimas ar vaikščiojimas (cituoja pagal Karockienę 2011, p. 84–85).

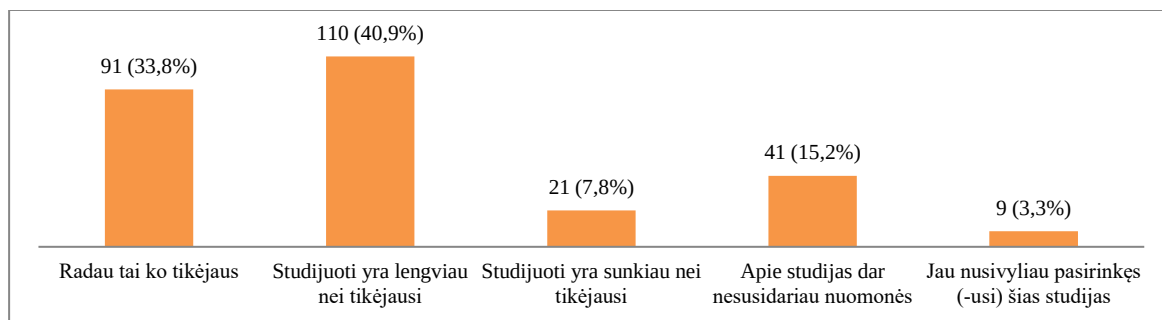
Stresas gali lemti sumažėjusį darbingumą, išprovokuoti migrenos priepuolius, skatinti plaukų slinkimą. Dažnai būnant įsitempus, gali kilti mąstymo ir atminties sutrikimų, gali būti sunku susikaupti, išlaikyti dėmesį, užmigti, dėl to ryte atsiranda nuovargis ir irzlumas. Visą tai gali sukelti net depresiją, kuri dažnai nustatoma jaunimui, ypač studentams (Dovydenaitė 2014, p. 1). Visi minėti sutrikimai apsunkina studentų adaptaciją studijų procese, todėl labai svarbu rasti būdus, kaip sumažinti stresą ir palengvinti prisitaikymą naujoje studijų aplinkoje.

Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai daro įtaką nuolatinių studijų pirmo kurso studentų adaptacijai Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete ir sužinoti, su kokiais sunkumais jie susiduria studijų procese, buvo atliktas empirinis tyrimas.

Kaip teigia „Psichologija studentui“ (2005) vadovėlio autoriai, vienas iš svarbiausių aspektų, kurie daro įtaką sėkmingai adaptacijai, yra pasitenkinimas. Pasidomėjus, ar Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmakursiai yra patenkinti savo pasirinkimu studijuoti, buvo išsiaiškinta, kad daugiau nei trečdalis 91 (33,8 %) apklaustų studentų yra patenkinti savo pasirinkimu ir rado tai, ko tikėjosi, taip pat net 110 (40, 9%) studentų prisipažino, kad studijuoti yra

lengviau nei tikėjosi, o tik 9 (3,3 %) tyrime dalyvavę pirmakursiai nusivylę pasirinkę šias studijas, taip pat 21 (7,8 %) apklaustasis teigė, kad jiems studijuoti yra sunku, o 41 (15,2 %) respondentas per pirmąjį pusmetį nuo studijų pradžios dar nespėjo susidaryti nuomonės. Apibendrinti tyrimo rezultatai pateikti 1 paveiksle.



1 pav. Studentų nuomonė apie studijas (N=269)

Taigi, remiantis gautais rezultatais, galima teigti, jog pasitenkinimas savo studijų pasirinkimu, kuris yra labai svarbus adaptuojantis aukštojoje mokykloje, prisideda prie pirmakursių adaptacijos studijų procese Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete, kadangi didelė dalis, net trečdalis, apklaustų pirmo kurso nuolatinių studijų studentų yra patenkinti pasirinkę studijas Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete ir dauguma teigia, kad studijuoti yra lengviau nei manė. Nedidelė dalis apie studijas dar nesusidarė jokios nuomonės arba teigia, jog studijuoti yra sunkiau nei tikėjosi, o tik keli tyrime dalyvavę studentai jau nusivylę savo pasirinkimu, tai gali būti siejama su studentų abejojimu ar neatsakingumu renkantis specialybę.

Kad pirmakursių adaptacija būtų greitesnė ir sėkmingesnė, kaip teigiama „Psichologija studentui“ (2005) vadovėlyje, studentams būtina suteikti kuo daugiau informacijos apie naują aplinką ir joje vykstančius procesus, taip pirmakursis įgaus daugiau pasitikėjimo savimi, žinos kur ir kaip gauti reikiamą pagalbą.

Siekiant išsiaiškinti, kiek ir kaip studentai gauna informaciją apie studijas ir jų procesą Verslo vadybos fakultete, studentų buvo paprašyta įvertinti gautą informaciją skalėje nuo 1 iki 10, kur 1 – labai prasta, 10 – puiki. Apskaičiavus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad gaunamą informaciją apklausti studentai vertina pakankamai gerai, visos įvairiais aspektais apie studijų procesą gaunamos informacijos vidurkis svyruoja nuo 5,94 iki 8,26 (žr. 1 lentelę). Aukščiausi įverčių vidurkiai nustatyti vertinant gautą informaciją apie studijų procesą, vykdomą pagal modulinę mokymosi sistemą (V=8,26), o kaip prasčiausiai pateikiamą informaciją studentai išskyrė informaciją apie paramą studentams (V=5,94).

1lentelė. Informacijos mokslo metų pradžioje vertinimas (vidutinės reikšmės) (N=269)

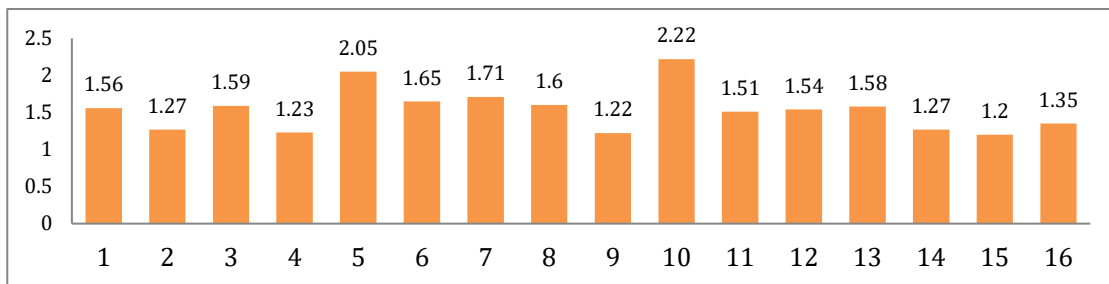
Informacijos tipas	Vidutinė vertinimo reikšmė (max=10)
Informacija apie studijų procesą (studijos moduliais)	8,26
Informacija apie studijų paskaitų tvarkaraščius	8,17
Informacija apie studijų programą (tikslai, turinys)	8,01
Informacija apie studijų tvarką	7,91
Informacija apie karjeros galimybes	7,15
Informacija apie Erasmus+ mainų programą	6,83
Informacija apie veiklą po paskaitų	6,74
Informacija apie fakulteto tradicijas	6,52
Informacija apie paramą studentams	5,94

Taigi, išanalizavus studentų gaunamos informacijos vertinimus, galima teigti, kad visa gaunama informacija apie Verslo vadybos fakultete organizuojamą studijų procesą yra gan gerai vertinama, tačiau siekiant, kad pirmo kurso studentų adaptacijos procesas pagerėtų, derėtų pirmaisiais studijų mėnesiais daugiau dėmesio skirti informacijos sklaidimui apie paramą studentams ir fakulteto tradicijas.

Taip pat išsiaiškinta, kad vaikinai ir merginos nevienodai priima ir įsisavina informaciją apie karjeros galimybes (merginos V=7,33; vaikinai V=6,73), iš to galima daryti prielaidą, kad merginoms ši informacija yra svarbesnė ir aktualesnė, jos į tai sutelkia daugiau dėmesio nei vaikinai.

Siekiant palengvinti pirmakursių adaptaciją aukštojo mokslo studijose taip pat labai svarbu įvertinti ir spręsti studentams kylančius sunkumus studijų procese. Sunkumus sukelia dviejų rūšių veiksniai: vidiniai veiksniai, susiję su studento turima patirtimi, sugebėjimais, motyvacija, interesais ir išoriniai veiksniai, susiję su aukštojoje mokykloje sudarytomis sąlygomis.

Išanalizavus apklaustų pirmakursių įvardintus sunkumų, su kuriais jie susiduria studijų procese, vertinimą (1 – sutinku; 2 – iš dalies sutinku; 3 – nesutinku) buvo išsiaiškinta (žr. 2 pav.), kad studentams yra sunku laikytis VVF nuostatų, taisyklių, reikalavimų ($V=1,20$), taip pat nustatytas žemas įverčių vidurkis leidžia manyti, jog tyrime dalyvavę pirmo kurso studentai nesulaukia reikiamos dėstytojų pagalbos ($V=1,22$). Tačiau nepaisant šių sunkumų galima pastebėti, kad studentams nesukelia didelių sunkumų kitaip nei mokyklose organizuojamos studijos ($V=2,22$) ir nors studentai teigia, kad jiems trūksta papildomos dėstytojų pagalbos, vis dėlto jie supranta informaciją apie užduočių atlikimą ($V=2,05$).



2 pav. Sunkumų, su kuriais pirmakursiai susiduria studijų procese, vertinimas (vidutinės reikšmės, max=3) (N=269)

Paaiškinimai:

- | | |
|---|--|
| 1. Per daug intensyvios studijos (modulinė sistema); | 9. Nesulaukiu pagalbos iš dėstytojų; |
| 2. Reikia daug rašyti, konspektuoti paskaitų metu; | 10. Kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos; |
| 3. Per didelis mokymosi krūvis (paskaitos, pasiruošimas atsiskaitymams ir kt.); | 11. Sunku prisitaikyti prie paskaitų laiko; |
| 4. Per daug paskaitų per dieną; | 12. Per anksti prasideda paskaitos; |
| 5. Trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą; | 13. Per vėlai (nuo pietų) prasideda paskaitos; |
| 6. Neaiškiai dėstoma informacija paskaitų metu; | 14. Per didelis studentų skaičius paskaitų metu; |
| 7. Neaiškūs dėstytojų keliami reikalavimai; | 15. Sunku laikytis aukštosios mokyklos nuostatų, taisyklių, reikalavimų; |
| 8. Neaiškūs dėstytojų vertinimo kriterijai; | 16. Trūksta mokomosios medžiagos, literatūros |

Atlikus detalesnę veiksmų, turinčių įtakos pirmakursių adaptacijos procesui aukštojoje mokykloje, analizę (žr. 2 lentelę), matyti, kad su teiginiu: sunku laikytis VVF nuostatų, taisyklių, reikalavimų „visiškai“ ir iš „dalies“ sutinka daugiau kaip 95,9 % (258) apklaustųjų, taip patvirtindami, jog kitokios taisyklės, nuostatos nei vidurinėje mokykloje daro įtaką adaptacijos procesui. Kaip parodė apklausos rezultatai, didžioji dauguma (82,2 % (221)) tyrime dalyvavusių pirmakursių sutinka su teiginiu, kad trūksta dėstytojų pagalbos. Šiam teiginiui iš dalies pritaria 13,4 % (36) apklaustųjų studentų.

Tik labai maža dalis (4,5% (12)) studentų teigia, jog jiems tai nesukelia jokių sunkumų ir jie sulaukia iš dėstytojų pagalbos, kai jos prireikia. Negavę tinkamos pagalbos studentai sunkiau pripranta prie naujos aplinkos, studijų proceso, blogėja studijų rezultatai, tai gali sąlygoti adaptacijos sunkumus ateityje.

2 lentelė. Sunkumų studijų procese vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=269)

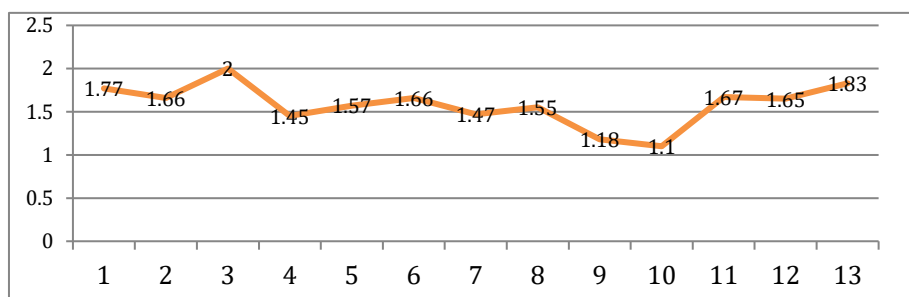
Teiginys	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Per daug intensyvios studijos (modulinė sistema);	138 (51,3 %)	112 (41,6 %)	19 (7,1 %)
Reikia daug rašyti, konspektuoti paskaitų metu;	204 (75,8 %)	58 (21,6 %)	7 (2,6 %)
Per didelis mokymosi krūvis (paskaitos, pasiruošimas atsiskaitymams ir kt.);	146 (54,3 %)	86 (32 %)	37 (13,8 %)
Per daug paskaitų per dieną;	222 (82,5 %)	32 (11,9 %)	15 (5,6 %)
Trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą;	63 (23,4 %)	128 (47,6 %)	78 (29 %)
Neaiškiai dėstoma informacija paskaitų metu;	118 (43,9 %)	127 (47,2 %)	24 (8,9 %)
Neaiškūs dėstytojų keliami reikalavimai;	111 (41,3 %)	124 (46,1 %)	34 (12,6 %)
Neaiškūs dėstytojų vertinimo kriterijai;	134 (49,8 %)	108 (40,1 %)	27 (10 %)
Nesulaukiu pagalbos iš dėstytojų;	221 (82,2 %)	36 (13,4 %)	12 (4,5 %)
Kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos;	57 (21,2 %)	96 (35,7 %)	116 (43,1 %)
Sunku prisitaikyti prie paskaitų laiko;	163 (60,6 %)	75 (27,9 %)	31 (11,5 %)
Per anksti prasideda paskaitos;	168 (62,5 %)	56 (20,8 %)	45 (16,7 %)
Per vėlai (nuo pietų) prasideda paskaitos;	160 (59,5 %)	61 (22,7 %)	48 (17,8 %)
Per didelis studentų skaičius paskaitų metu;	214 (79,6 %)	38 (14,1 %)	17 (6,3 %)
Sunku laikytis VVF nuostatų, taisyklių, reikalavimų;	232 (86,2 %)	26 (9,7 %)	11 (4,1 %)
Trūksta mokomosios medžiagos, literatūros.	195 (72,5 %)	55 (20,4 %)	19 (7,1 %)

Remiantis tyrimo duomenimis, galima manyti, jog studentai yra pratę prie įvairaus mokymosi, kadangi paklausti, kaip vertina kitoki studijų organizavimą nei mokykloje, didelė dalis (116 (43,1 %)) nesutiko, kad tai apsunkina jų adaptacijos procesą. Tačiau kalbant apie konspektų ruošimą, rašymą, net 75,8 % (204) apklaustųjų teigė, kad tai yra sunku, galima daryti prielaidą, kad studentams sunku daug rašyti, kadangi vyksta daug paskaitų, 146 (54,3 %) su šiuo

teiginiu sutiko, o 86 (32 %) – iš dalies sutiko. Tai gali vykti dėl to, kad studentai dar nėra pratę prie tokio krūvio ir laikui bėgant jie su šiuo sunkumu nebesusidurs.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių pirmakursių pripažįsta, kad sunkumų aukštojoje mokykloje jiems kelia aukštosios mokyklos nuostatų ir taisyklių laikymasis studijų procese, taip pat didelis paskaitų kiekis, medžiagos konspektavimas jų metu. Tačiau jiems nekyla daug sunkumų dėl kitaip nei mokykloje organizuojamų studijų, o visa informacija apie atsiskaitymus ir užduočių atlikimą yra aiški ir suprantama.

Adaptacijai įtakos turi ne tik sunkumai, kylantys studijų proceso metu, bet ir asmeniniai sunkumai, kurie dažnai kyla pirmo kurso studentams. Tai rodo tyrimo metu gauti respondentų atsakymai. Iš diagramos matyti (žr. 3 pav.), kad dažniausiai studentams nepavyksta sutarti su dėstytojais ($V=1,1$). Taip pat daugumos respondentų vertinimu, studijuodami jie nesusiduria su jokiais sunkumais ($V=1,83$). Nepaisant to, studentams mažiausiai problemų kyla sutelkiant dėmesį paskaitose ($V=2$), taip pat studentai teigė, kad jiems motyvacijos stoka nesukelia didelių sunkumų ($V=1,77$).



3 pav. Asmeninių sunkumų, su kuriais pirmakursiai susiduria studijų procese, vertinimas (vidutinės reikšmės, max=3) (N=269)

Paiškinimas:

- | | |
|--|--|
| 1. Trūksta motyvacijos studijuoti; | 8. Pervargstu studijų metu; |
| 2. Sunku įsiminti informaciją, nors mokausi daug; | 9. Nesutariu su studijų draugais; |
| 3. Nepavyksta sukaupti dėmesio paskaitose; | 10. Nesutariu su dėstytojais; |
| 4. Nesugebu savarankiškai susiplanuoti savo laiko; | 11. Sunku suderinti studijas ir darbą; |
| 5. Sunku mokytis savarankiškai; | 12. Sunku paskirstyti laiką paskaitoms ir laisvalaikiui; |
| 6. Nesuprantu užduočių atlikimo nurodymų; | 13. Studijuodamas nesusiduriu su sunkumais. |
| 7. Sunku atlikti užduotis grupėje; | |

Atlikus detalesnę asmeninių sunkumų aukštojoje mokykloje analizę (žr. 3 lentelę) pastebėta, kad su teiginiu: *nesutariu su dėstytojais* sutinka daugiau kaip 92,2 % (248) apklaustųjų, taip pat apklausos rezultatai parodė, kad didžioji dauguma (83,6 % (225)) tyrime dalyvavusių pirmakursių taip pat nesutaria ir su studijų draugais. Iš to galima spręsti, kad bendravimo barjeras gali smarkiai apsunkinti adaptaciją studijų procese, kadangi tada sunku atlikti užduotis grupėje, su šiuo teiginiu sutiko 62,5 % (168) studentai. Taip pat su teiginiu, kad pradėjus studijuoti padidėjo nuovargis sutiko 59,5 % (160), o 54,6 % (147) sakė, kad sunku mokslus derinti su darbu. Tačiau beveik pusė apklaustųjų sutiko (40,1 % (108)) arba iš dalies sutiko (36,4 % (98)), kad jie nesusiduria su sunkumais studijų metu.

3 lentelė. Asmeninių sunkumų studijų procese vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=269)

Asmeniniai sunkumai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Trūksta motyvacijos studijuoti;	117 (43,5 %)	96 (35,7 %)	56 (20,8 %)
Sunku įsiminti informaciją, nors mokausi daug;	129 (48 %)	103 (38,3 %)	37 (13,8 %)
Nepavyksta sukaupti dėmesio paskaitose;	67 (24,9 %)	134 (49,8 %)	68 (25,3 %)
Nesugebu savarankiškai susiplanuoti savo laiko, veiklos;	174 (64,7 %)	68 (25,3 %)	27 (10 %)
Sunku mokytis savarankiškai;	154 (57,2 %)	76 (28,3 %)	39 (14,5 %)
Nesuprantu užduočių atlikimo nurodymų;	114 (42,4 %)	132 (49,1 %)	23 (8,6 %)
Sunku atlikti užduotis grupėje;	168 (62,5 %)	76 (28,3 %)	25 (9,3 %)
Pervargstu studijų metu;	160 (59,5 %)	71 (26,4 %)	38 (14,1 %)
Nesutariu su studijų draugais;	225 (83,6 %)	39 (14,5 %)	5 (1,9 %)
Nesutariu su dėstytojais;	248 (92,2 %)	13 (4,8 %)	8 (3 %)
Sunku suderinti studijas ir darbą;	147 (54,6 %)	63 (23,4 %)	59 (21,9 %)
Sunku paskirstyti laiką paskaitoms, namų užduotims ir laisvalaikiui;	135 (50,2 %)	92 (34,2 %)	42 (15,6 %)
Studijuodamas nesusiduriu su sunkumais;	108 (40,1 %)	98 (36,4 %)	63 (23,4 %)

Taigi, apibendrinus asmeninius sunkumus, kylančius studijų procese, galima teigti, kad daugiausia sunkumų sukelia bendravimo barjeras ir įvairūs nesutarimai su dėstytojais, studijų draugais.

Kita vertus, tyrimo rezultatai parodė, kad kyla sunkumų atliekant užduotis grupėmis, taip pat didelę įtaką adaptacijai turi darbas, kurį suderinti su studijomis yra sunku ir tai sukelia didesnę nuovargį studijuojant, sunkiau susikoncentruoti, pasiruošti paskaitoms.

Susidūrus su įvairiais sunkumais, kurie iškyla studijuojant, yra labai svarbu žinoti, kur kreiptis pagalbos ir nedelsiant juos spręsti. VVF pirmakursiai teigia (žr. 4 lentelę), kad jiems tenka dažniausiai kreiptis į aukštosios mokyklos prodekaną. Daugiau negu 90 % studentų atsakė, jog pagalbos kreipiasi būtent į prodekaną. Net 245 (91,1 %) studentai atsakė, jog tai daro dažnai, kiti 23(8,6%) respondentai – rečiau, tačiau visiškai pagalbos nesikreipia į prodekaną vos 1(0,4%) apklaustas studentas. Apklausos rezultatai taip pat atskleidė, kad daugiau kaip 80 %tyrime dalyvavusių pirmo kurso studentų nebijo prašyti dekaną pagalbos (228 (84,8 %)) ir tai daro dažnai. Taip pat tyrimo rezultatai parodė, kad pirmakursiai linkę kreiptis pagalbos į Studijų ir kompetencijų plėtros skyriaus vedėją ir „vieno langelio“ darbuotoją, į kurį kreiptis pagalbos galima jau nuo 2015 m. 90 % apklaustųjų teigia, jog susidūrus su sunkumais pagalbos prašo Studijų ir kompetencijų plėtros skyriaus vedėjo, apie 80 % respondentų problemas sprendžia padedami „vieno langelio“ darbuotojo.

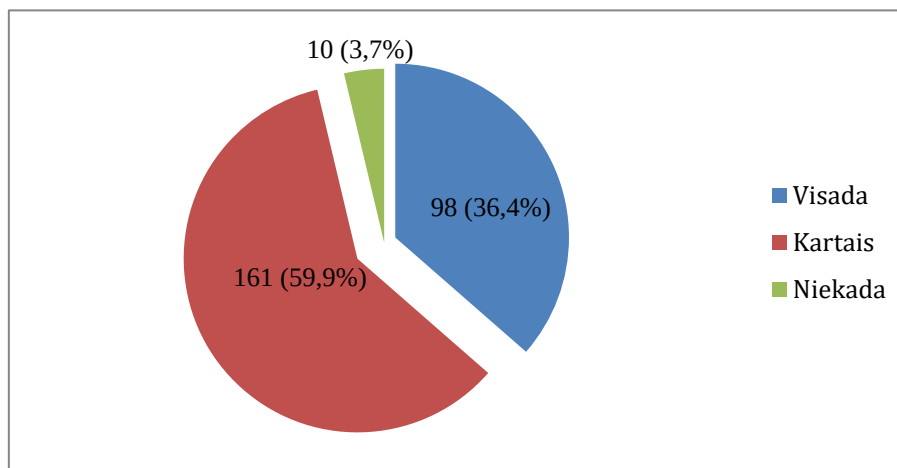
Išanalizavus duomenis pastebėta, kad studentai rečiausiai prašo dėstytojų pagalbos (166 (61,7 %)). Paklausus, į ką studentai nesikreipia pagalbos išvis, net 170 (63,2 %) studentų tvirtino, kad nesikreipia pagalbos į savo bendrakursius. Šie respondentų atsakymai parodo, jog jie nejaučia diskomforto ir susidūrę su sunkumais nebijo prašyti pagalbos savo aukštosios mokyklos vadovybės.

Kaip parodė apklausos rezultatai, nuo 2015-tų mokslo metų pradžios veikiantis „vienas langelis“ fakultete yra efektyvus ir pritraukia su sunkumais susidūrusius studentus kreiptis pagalbos; tik 14 studentų (5,2 %) nesikreipia pagalbos į „vieno langelio“ darbuotoją. Taigi, daugiau kaip 221 studentas, o tai yra 82,2 %, apklaustųjų atsakė, jog pagalbos čia kreipiasi dažnai. Pastarieji rezultatai rodo, kad „vieno langelio“ principas studentams yra priimtinas ir labai prisideda prie pirmakursių adaptacijos proceso gerinimo ir tai yra puiki priemonė, padedanti studentams išspręsti kilusius studijų procese sunkumus.

4 lentelė. Paramos šaltinių, susidūrus su sunkumais, vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=269)

Teiginys	Dažnai	Retai	Nesikreipiu
Grupės seniūną	116 (43,1 %)	97 (36,1 %)	56 (20,8 %)
Bendrakursius	16 (5,9 %)	83(30,9 %)	170 (63,2 %)
Dėstytojus	46 (17,1 %)	166 (61,7 %)	57 (21,2 %)
Dekaną	228 (84,8 %)	39 (14,5 %)	2 (0,7 %)
Prodekaną	245 (91,1 %)	23 (8,6 %)	1 (0,4 %)
Studijų skyriaus vedėją	205 (76,2 %)	54 (20,1 %)	10 (3,7 %)
Studijų ir kompetencijų plėtros skyriaus vedėją	242 (90 %)	22 (8,2 %)	5 (1,9 %)
Katedros vedėją	204 (75,8 %)	50 (18,6 %)	15 (5,6 %)
„Vieno langelio“ darbuotoją	221 (82,2 %)	34 (12,6 %)	14 (5,2 %)

Kylant sunkumų, svarbu ne tik kreiptis pagalbos, bet ir ją gauti, todėl labai svarbu sužinoti, ar studentai, kreipdamiesi pagalbos, visada jos sulaukia. Iš pateiktų respondentų atsakymų galima matyti (žr. 4 pav.), kad tik ketvirtadalis studentų (36,4 %) pagalbos sulaukia visuomet, kai jos reikia. Vis dėlto, kaip parodė tyrimo rezultatai, daugiau nei pusė (59,9 %) respondentų pagalbos sulaukia retai, o vos 3,7 % studentų atsakė, jog pagalbos nesulaukia visiškai. Siekiant, kad adaptacijos procesas taptų sėkmingesnis ir efektyvesnis, yra būtina besikreipiantiems pagalbos studentams suteikti pagalbą arba negalint padėti, nukreipti pas žmones, kurie gali išspręsti kilusius sunkumus.



4 pav. Pagalbos studijų procese gavimo dažnumo iš kitų vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=269)

Remiantis pateikta tyrimo rezultatų analize galima teigti, kad pirmo kurso studentai studijų procese susiduria su išoriniais ir vidiniais sunkumais. Norint, kad studentai nenutrauktų studijų ir toliau jas tęstų, labai svarbu jiems padėti, juos motyvuoti bei atsižvelgti į jiems kylančius sunkumus, padėti kurti artimesnius santykius su dėstytojais bei bendrakursiais. Taip pat siekiant palengvinti įsiliejimą į studijas itin svarbu teikti kuo daugiau informacijos apie studijų tvarką, paskaitas, karjeros galimybes bei paramą studentams.

Išvados

Atliktus literatūros analizę išsiaiškinta, kad nuo to, kaip sėkmingai studentai prisitaiko prie naujų pokyčių ir kaip greitai įsilieja į naujos bendruomenės gyvenimą, priklauso jų studijų rezultatai, kokybė bei motyvacija toliau tęsti studijas. Itin svarbu daug dėmesio skirti ne tik išoriniams veiksniams, bet ir skatinti studentus siekti užsibrėžtų tikslų, suteikti pakankamai informacijos apie juos supančią aplinką ir juos motyvuoti, paremti psichologiškai.

Tyrimu išsiaiškinta, su kokiais sunkumais susiduria Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinių studijų pirmo kurso studentai, išskirti veiksniai, sąlygojantys studentų sėkmingą adaptaciją studijų procese. Tyrimo rezultatai parodė, kad studentų adaptaciją studijų procese sąlygoja vidiniai veiksniai, tokie kaip: nuovargis, nesutarimai su dėstytojais, patiriamas stresas, motyvacijos studijuoti stoka, nesugebėjimas sukaupti dėmesio paskaitų metu. Taip pat pirmakursių adaptacijos studijų procese sunkumus sąlygoja išoriniai veiksniai: informacijos trūkumas apie veiklas aukštojoje mokykloje, literatūros trūkumas kolegijos bibliotekoje, papildomos dėstytojų pagalbos negavimas.

Remiantis pirmo kurso studentų vertinimais, nustatyta, kad iškilus sunkumams, studentai kreipiasi pagalbos į Studijų ir kompetencijų plėtros skyriaus vedėją, dekaną, prodekaną bei „vieno langelio“ darbuotoją, tačiau labai retai naudojasi bendrakursių pagalba. Norint paskatinti studentus padėti vieni kitiems, svarbu skatinti juos bendrauti, būti draugiškiems ir paslaugiams, tai taip pat padėtų ateityje atlikti komandinius darbus, sumažėtų bendravimo barjeras.

Pirmo kurso studentų adaptacijos procesą galima pagerinti tiksliai ir aiškiai pateikiant informaciją apie paramą studentams, veiklą po paskaitų, fakulteto tradicijas. Taip pat svarbu studentams suteikti visą reikiamą pagalbą jiems susidūrus su tokiais sunkumais, kurie gali neigiamai paveikti jų adaptacijos procesą.

Literatūra

- CLINCIU, Aurel Ion. Adaptation and Stress for the First Year University Students [interaktyvus]. Procedia - Social and Behavioral Sciences. Romania, 2012. ISSN: 1877-0428. [žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: https://ac.els-cdn.com/S1877042813009518/1-s2.0-S1877042813009518-main.pdf?_tid=1da7d203-79d1-4c31-9f52-e6370ec5ad2d&acdnat=1524663435_25c415d69be7b4a0c1b101c79de5fbd
- CREDE, Marcus; NIEHORSTER, Sarah. Adjustment to college as measured by the student adaptation to college questionnaire: a quantitative review of its structure and relationships with correlates and consequences. Educational Psychology Review [interaktyvus]. New York, 2012. [žiūrėta 2018 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per EBSCO publishing duomenų bazę: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=16&sid=07fbc94a-70ee-4cbc-a10f-3574fc368b1f%40sessionmgr101>
- DOVYDĖNAITĖ, Judita. Streso keliami pavojai [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.medguru.lt/sveika-gyvensena/subalansuotas-gyvenimo-budas/streso-keliami-pavojai/>
- KARKOCKIENĖ, Daiva. Medicinos ir sveikatos mokslų studentų patiriamo streso ypatumai ir jo įtaka miego kokybei. Visuomenės sveikata [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto Psichologijos didaktikos katedra, 2011. [žiūrėta 2018 m. balandžio 27 d.]. Prieiga per internetą: [http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.2\(53\)/VS_2011_2\(53\)_Karkockiene.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.2(53)/VS_2011_2(53)_Karkockiene.pdf)
- KTU PSICHOLOGIJOS KATEDRA. Psichologija studentui. Kaunas: Technologija, 2005. 260 p.
- Lietuvių žodynas. Terminų žodynas [interaktyvus], 2018 [žiūrėta 2018 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Adaptacija>
- SHAMIANOV, Rail M. Adaptational Potential And Subjective Well-Being Of Comprehensive School Graduates And First Year Students Of Higher Educational Institutions [interaktyvus]. Procedia - Social and Behavioral Sciences. Russia, 2013. ISSN: 1877-0428. [žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: https://ac.els-cdn.com/S1877042814029887/1-s2.0-S1877042814029887-main.pdf?_tid=2b3d2427-23d8-4656-9ec2-ae9995517f74&acdnat=1524666522_01c236f62d130829e80e273ea59126ce
- ŽALVYTĖ, Justina. Paauglių adaptacijos ypatumai gimnazijoje: socialinė pedagoginė pagalba: bakalauro baigiamasis darbas, Šiauliai, Šiaulių universitetas, 2013.

SAVANORIŲ MOTYVAVIMAS VILNIAUS NEVYRIAUSYBINĖSE ORGANIZACIJOSE

Vilmantė Kiviliūtė, Gytis Dūda

Vilniaus Kolegija, Verslo vadybos fakultetas

vilmante.kiviliute@stud.viko.lt, gytis.duda@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Laima Paraukienė ir Nida Mačerauskienė

Anotacija:

Šiuolaikinėje visuomenėje nuolat kyla su įvairiomis sritimis ir interesų grupėmis susijusių problemų (nusikalstamumas, savižudybės, skurdas, nedarbas ir kt.), kurias sprendžia ne tik viešosios, valstybinės ar verslo organizacijos, bet ir nevyriausybinių organizacijos. Savanoriai visuomet buvo svarbūs teikiant pagalbą nevyriausybiniams organizacijoms sprendžiant joms aktualias problemas, todėl yra labai svarbu, kad kuo daugiau žmonių įsitrauktų į jų veiklą. Dėl šių priežasčių savanorių motyvavimas yra svarbus tiek pritraukiant savanorius, tiek juos išlaikant ir skatinant siekti geresnių rezultatų. Pagrindinės praktinės motyvavimo problemos yra ne materialinės – motyvacijos stoka, savanorių koordinatorių patirties stoka, per trumpa savanorių savanoriavimo trukmė, nevyriausybinių organizacijos per mažai gilinasi į savanorių poreikius. Atlikus kiekybinį tyrimą, sprendžiant šią problemą, yra siūlomi šie sprendimo būdai: tobulinti NVO darbuotojų kompetencijas ir mentorystės programas, nuolat atlikti savanorių apklausas, skatinti savanorius įvairiomis materialiomis ir nematerialiomis priemonėmis (organizuoti išvykas ir susitikimus su savanoriais, organizuoti edukacines programas, teikti padėkas ir kt.).

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: savanorystė, motyvacija, nevyriausybinių organizacija, Lietuvos savanorystės statistika.

Įvadas

Nevyriausybinių organizacija – tai pelno ir tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme nesiekianti organizacija (įstaiga), kurios misija – tarnauti visuomenės labui. Šiuo metu Lietuvoje yra iki tūkstančio nevyriausybinių organizacijų, sprendžiančių įvairius visuomenei aktualius klausimus, susijusius su gyvūnais, aplinka, gamta ir jų gerove bei pagalba žmonėms. Nevyriausybinių organizacijos į savo veiklą įtraukia savanorius, kurie yra viena iš svarbiausių priemonių pasiekti nustatytus organizacijos tikslus. Kas motyvuoja savanorius, kaip juos išlaikyti lojalius – vienas iš svarbiausių kiekvienos nevyriausybinių organizacijos uždavinių.

Straipsnio problema: Nevyriausybinių organizacijos neretai sprendžia įvairias savanorių motyvavimo ir lojalumo problemas: susiduriama su per mažu savanorių ir savanorių koordinatorių grįžtamuoju ryšiu, savanoriams trūksta įvertinimo už jų praleistą laiką ir pastangas padedant organizacijoms. Dalis organizacijų daugiau laiko investuoja į savanorystės veiklą, o ne į patį savanorį, todėl egzistuoja poreikis analizuoti įvairias savanorių motyvacijos didinimo priemones – savanorystės pobūdžio parinkimą pagal savanorių asmeninius bruožus ir vertybes, prioritetų ir užsibrėžtų tikslų iškėlimas kartu su koordinatoriais ir kita.

Darbo tikslas: Išanalizuoti savanorių motyvavimo ypatumus pasirinktose Vilniaus nevyriausybiniuose organizacijose ir pateikti priemonių, kurios padėtų didinti nevyriausybinių organizacijų savanorių motyvaciją.

Darbo uždaviniai:

- Apibrėžti savanorių motyvavimą ir aptarti svarbiausias su savanorių motyvavimu siejamas teorijas.
- Išsiaiškinti Vilniaus gyventojų nuomonę apie savanorių motyvavimą ir pasirinktų Vilniaus nevyriausybinių organizacijų nuomonę apie savanorių motyvavimo iššūkius.
- Remiantis tyrimo duomenimis, išskirti priemones, kurios leistų pagerinti nevyriausybinių organizacijų savanorių motyvaciją.

Tyrimo hipotezės: Vilniuje gyvenantys žmonės linkę savanoriauti srityse, kurioje teikiama pagalba žmonėms, juos labiausiai motyvuoja savanoriauti nefinansinės priemonės.

Metodai:

1. Mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizė.
2. Kiekybinis tyrimas (apklausa).
3. Nevyriausybinių organizacijų atstovų elektroninė apklausa.

Savanorių motyvavimas: teorinis pagrindimas

Renatos Česnauskaitės (2014) bakalauriniame darbe „Savanorių motyvacija socioedukacinei veiklai dienos centre“ cituojami ir referuojami apie savanoriškos veiklos motyvus rašę mokslininkai Jonytė, Litvinas, Palidauskaitė, Butkus, Juozaitienė, Kurapkaitienė. Autorių savanorių motyvacija apibūdinama kaip „asmens, laisva valia aukojančio savo laiką visuomenei veiklai ir nesitikinčio už tai atlyginimo (Jonutytė, Litvinas, 2004); elgesio, veiksmų, veiklos ir jos skatinimo procesas, kurį veikia įvairūs motyvai ar jų visuma“ (Palidauskaitė, 2007). Butkus (2003) apibūdindamas motyvacijos sąvoką teigia, jog ši yra savęs ir kitų pažadinimo veiklai procesas, siekiant savų ir organizacijos tikslų bei tai yra konkrečių aktyvinimo priemonių ir būdų visuma, naudojama darbuotojų suinteresuotumui, aktyvumui didinti. Juozaitienė (2003) teigia, jog motyvacija yra savęs ir kitų skatinimas tam tikrai veiklai siekiant individualių bei organizacijos tikslų.

Savanoriškos veiklos motyvaciją, anot Kurapkaitienės (2013), galima aiškinti dviem socialinėmis teorijomis, nes tokios veiklos atlikimas yra suprantamas kaip altruistinis veiksmas ir jį yra bandoma pagrįsti įvairiomis veikiančiomis visuomeninio elgesio sampratomis. Socialinių mainų teorija altruistinį elgesį kitų žmonių atžvilgiu aiškina kaip siekimą

asmeninės naudos ir pranašumo. Ši teorija žmogaus elgesį grindžia socialiniais ekonominiais mainais, nes žmonės keičiasi ne tik daiktais ir pinigais, bet ir tokiomis socialinėmis prekėmis kaip pritarimas, pagarba, orumas, prestižas, socialinis pripažinimas ir t. t. (Kurapkaitienė, 2013).

Autorės nuomone, žmogus padeda kitam asmeniui žinodamas ir tikėdamas, jog ateityje pagalba bus suteikiama jam pačiam, taip pat jis kelia vertę kitų ir savo paties atžvilgiu, taip siekdamas sumažinti kaltės ir blogos savijautos jausmą. Jonutytė (2007) pažymi, jog savanoris mainais gauna pozityvios socializacijos galimybę bendraudamas su klientais, darbuotojais ar kitais savanoriais, kurie dažnai parodo jog vertina jų darbą ir maloniai su jais bendrauja. Rochon (cit. Jonutytė, 2007) nuomone, socialinių mainų teorija savanorišką veiklą pirmiausia grindžia asmeniniais interesais, tačiau dažnai savanoriai patys pasirenka užsiimti savanoriška veikla dėl visuomeninių interesų, iš kurių gauna ir asmeninės naudos. Žinoma, ši teorija nenuėmė fakto, jog žmogaus elgesys kito žmogaus atžvilgiu gali būti nesavanaudiškas, nes žmonių veika gali turėti nesavanaudiškų motyvų.

Kita altruistinių elgesį aiškinanti teorija yra socialinių normų teorija, kuri akcentuoja mus įpareigojančią tarpusavio sąveiką padėti žmonėms, kurie padėjo mums praeityje. Kaip teigia Kurapkaitienė, „...remiantis šia teorija išryškėja, kad siekis padėti kyla ne tik tiems asmenims, kurie jau yra mums padėję, bet ir tiems, kurie negali atsakyti tuo pačiu“ (Kurapkaitienė, 2013, p. 60), ypač tuomet, jei pagalbos stokojančiam žmogui nėra kaltas dėl susiklosčiusios situacijos, kurioje jam ši pagalba reikalinga, todėl dažniausiai pagalbos sulaukia vaikai, nes suaugusieji įsitikinę, kad jie nėra kalti dėl jiems kylančių problemų.

Pasak Jonutytės (2007), šios teorijos pagrindu vyrauja supratimas, jog visuomenėje žmogus už pagalbos suteikimą yra skatinamas, o už jos nesuteikimą – baudžiamas (Kurapkaitienė, 2013, p. 60). Apibendrinant galima teigti, kad savanoriškos veiklos motyvaciją galima aiškinti keliomis socialinėmis teorijomis, kurios iš skirtingų perspektyvų žvelgia į savanorių motyvaciją.

Metodai ir imtis

2018 m. sausio 3 d. Vilniaus mieste (Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedros aikštėje) straipsnio autorė Vilmantė Kiviliūtė (su bendraautorėmis iš įstaigų administravimo studijų programos Karina Federovič, Gabriela Matusėvič, Elvyra Krisinel, Karina Drūtyte) atliko kiekybinį tyrimą, kuriame dalyvavo 50 žmonių. Tiriamųjų charakteristikos pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. Tiriamųjų charakteristika (N=50)

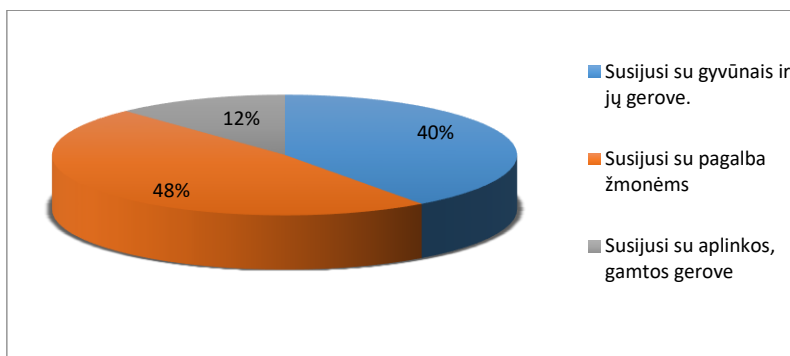
Imties dydis	N=50
Lytis	30 moterų (60 %) ir 20 vyrų (40 %)
Amžiaus intervalas	Iki 20 m. 16 žmonių (32 %) Nuo 21-40m. 23 žmonės (46 %) Nuo 41-60m. 8 žmonės (16 %) Nuo 61-80m. 3 žmonės (6 %)

Didžioji dalis respondentų buvo 21–40 m. amžiaus (23 žmonės), tyrime dalyvavo daugiau moterų – 30 (60%).

2 lentelė. Savanorystės statistika ir trukmė (N=50)

Respondentų statistika dėl savanorystės	Statistika
Respondentai, nebandę savanoriauti	17 (34 %)
Respondentai, bandę savanoriauti	33 (66 %)
Respondentų savanoriavimo trukmė (N=33)	
Respondentų, kurie nors kartą savanoriavo, savanorystės trukmė	Iki 1 mėn. 15 (46 %)
	Iki 3 mėn. 9 (27 %)
	Iki 6 mėn. 2 (6 %)
	Daugiau kaip 6 mėn.
	7 (21 %)

Dauguma apklaustųjų (55 %) žino ir yra išmėginę savanorišką veiklą (žr. 2 lentelę), dauguma jų bandė savanorišką veiklą iki 1 mėn. (46 %). Respondentai, kurių savanorystės trukmė iki 1 mėn., teigė, kad dalyvavo tokiose savanoriškose veiklose kaip DAROM aplinkosaugos akcija, mokykloje per Vėlines ėjo tvarkyti kapų ir kita.



1 pav. Respondentams artimiausia socialinė neatlygintina veikla (N=50)

Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo (žr.1 pav.), jog daugiausiai respondentų norėjo savanoriauti arba jau savanoriauja srityse, susijusiose su pagalba žmonėms (48 %) ir su gyvūnais ir jų gerove (40 %).

3 lentelė. Priemonės, kurios motyvuotų savanorius (N=50)

Priimtinos savanorių skatinimo priemonės	Teiginių skaičius
Išvykos, skirtos susipažinti su kitų patirtimi	20 (40 %)
Galimybė dalyvauti kvalifikacijos kėlimo kursuose	7 (14 %)
Pagyrimai, padėkos	7 (14 %)
Rekomendacijos mokymuisi, darbui	3 (6 %)
Šventinių renginių organizavimas	1 (2 %)
Metodinė pagalba studijoms	3 (6 %)
Materialinis paskatinimas	5 (10 %)

Iš 3 lentelės duomenų matyti, kad savanorius skatina tiek išvykos (40 %), tiek pripažinimas ir padėkos (14 %) bei edukacinės programos (14 %) ir materialinis paskatinimas (10 %). Galima manyti, jog skirtingiems asmenims motyvacijataip pat yra skirtinga, todėl būtina derinti skirtingus motyvacijos elementus ir matuoti motyvacijos efektyvumą konkrečių organizacijų ir savanorių atveju. Motyvuojant savanorius labai svarbu atsižvelgti į individualius savanorius motyvuojančius veiksnus.

2018 m. pradžios duomenimis, Lietuvoje yra 1669 nevyriausybių organizacijų, iš jų Vilniaus mieste – 744, Vilniaus rajone – 28 (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2018). KeliomsLietuvoje gerai žinomoms nevyriausybėms organizacijoms 2018 m. sausio mėn. straipsnio autorių buvo išsiųsti el. laišakai, į kuriuos atsakė „Maisto banko“ savanorių koordinatorė Rūta Junutytė, Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos vadovė Julija Mažuolienė, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus savanorystės plėtos vadovas Stasys Vaitonis. Visi kalbintų NVO atstovai teigė, kad joms sunku pritraukti savanorius ir dar sunkiau juos išlaikyti.

Tik vienintelio Lietuvos Raudonojo Kryžiaus savanorystės plėtos vadovo Stasio Vaitonio atsakymas skyrėsi nuo kitų atsakymų: jis nurodė, jog pagrindinė problema yra ne motyvacijos stoka, o dažnas prioritetų keitimas. Vadovo teigimu, labai dažnai pasitaiko, kad savanoris vieną dieną atlieka vienas veiklas, o kitą dieną jam tai nebeįdomu, savanoris nori pabandyti atlikti kažką kito, naujo. Vadovo teigimu, tai yra ne motyvacijos, o savanorio lojalumo ir moralinio įsipareigojimo, atsakomybės klausimas. „Maisto banko“ savanorių koordinatorės Rūtos Junutytės nuomonė, nedidelė dalis savanorių yra ištis motyvuoti savanoriauti dėl pačios organizacijos idėjų, noro padėti kitiems. Kita dalis, koordinatorės teigimu, ateina savanoriauti dėl socialinių valandų, neturėdami ką veikti, kol ieškosi darbo, nori lavinti kokius nors įgūdžius (pvz., vairuoti autobusiuką) ar dėl noro socializuotis.

Minėtos organizacijos vykdo (-ė) tokius projektus, kuriuose savanoriai taip pat gali tobulinti savo žinias ir praktinės veiklos įgūdžius: „Šiaurės Baltijos šalių bendra kova prieš maisto švaistymą“, „FoRWaRd“, „Stabdykime maisto švaistymą“, „Sveikatiada“, „Kviečiu į svečius“, Kam rūpi Sofi?, „SAFESEX: Nauja Europos lytinio švietimo ir LPI prevencijos strategija“, „Klausk tėčio ir/ar mamos: Kaip pasirengti lytiniam švietimui namuose“, Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims programa, Prieglobsčio prašytojų priėmimo ir gyvenimo sąlygų gerinimas, Kauno Pabėgėlių ir migrantų integracijos centras InLT, Infocentras migrantams.

Apibendrinant galima išskirti, jog visos šios kalbintos NVO stengiasi įvairias būdais išlaikyti savanorius: padėkomis, smulkiais dovanomis, leidžia dalyvauti jaunimo konferencijose atstovaujant organizaciją, bendrais susibūrimais, tarptautiniais mokymais, seminarais, konferencijomis, tačiau kasdien susiduria su savanorių motyvavimo problemomis.

Išvados ir rekomendacijos

Remiantis atliktų tyrimų duomenimis, išskirtos šios pagrindinės problemos: savanorių ir jų motyvacijos stoka, žinių bei įgūdžių stoka, per trumpa savanorių savanoriavimo trukmė, savanorių pritraukimas ir išlaikymas.

Remiantis tyrimu, atliktu Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedros aikštėje, galima teigti, kad jaunesni žmonės yra labiau linkę savanoriauti, o viena iš labiausiai juos motyvuojančių priemonių yra išvykos, skirtos susipažinti su kitų savanorių patirtimi. Tai gali būti puiki idėja organizacijoms, kurių savanorių motyvavimo lygis yra žemas.

Siekiant gerinti savanorių motyvavimą Vilniaus (ir Lietuvos bendrai) nevyriausybiniuose organizacijose, siūloma pasinaudoti Europos Sąjungos fondų teikiama galimybe paramai gauti (Europos Sąjungos fondų investicijų 2014–2020 m. programos konkursai paramai gauti skelbiami interneto svetainėje www.esinvesticijos.lt). Šiame puslapyje pateikiamos įvairios sritys, kuriose galima rengti projektus: konkretus pavyzdys galėtų būti, jeigu savanorių tarpe būtų skurdo rizikos ar socialinės atskirties žmonės, pagal 8.3.1 uždavinį – padidinti labiausiai nutolusių nuo darbo rinkos asmenų integraciją į darbo rinką – finansuojamos veiklos yra socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, sociokultūrinės, motyvavimo, mokymo, tarpininkavimo įdarbinant ir palaikymo darbo vietoje paslaugos (2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014).

Dar vienas siūlymas būtų suburti mažas nevyriausybines organizacijas į didesnes ir jas koordinuoti Lietuvos mastu, siekiant savanorių motyvacijos problemas spręsti platesniu mastu.

Kita priemonė, skatinanti savanoriauti, galėtų būti pridėtas papildomas balas moksleiviams, stojantiems į aukštąsias mokyklas, už tęstinę savanorišką veiklą nevyriausybiniuose organizacijose (nuo 2018 m. pridedamas ketvirtis papildomo balo, gaunamas atlikus tarptautinę ar nacionalinę savanorišką tarnybą, kuri trunka ne mažiau kaip 3 mėnesius, kuri yra reglamentuojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir patvirtinama pažymėjimu) (Švietimo ir mokslo ministerija, 2016).

Literatūra:

2014–2020 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMA (2014). Informacija apie Europos Sąjungos finansuojamą. Prieiga per internetą:

<http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa>

BIUDŽETO GENERALINIS DIREKTORATAS (EUROPOS KOMISIJA) (2014). Informacija apie Europos Sąjungos paramą. Prieiga per internetą:

https://publications.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/9eb0b343-aa5e-46b6-8cd4-4fc07dcaddea/language-lt?WT.mc_id=Selectedpublications&WT.ria_c=677&WT.ria_f=628&WT.ria_ev=search

žr. 3 ir 9 puslapį.

CENTRINĖ PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪRA (2017). Informacija kas gali gauti Europos Sąjungos paramą. Prieiga per internetą:

<https://www.cpva.lt/lt/veikla/paramos-administravimas/es-fondu-investicijos-q6t3/kas-gali-gauti-by7a.html>

ČESNAUSKAITĖ, R. (2014) Savanorių motyvacija socioedukacinei veiklai dienos centre bakalauro darbas

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ INFORMACIJOS IR PARAMOS CENTRAS (2018). NVO skaičius Lietuvoje. Prieiga per internetą:

<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/nvo-duomenu-baze/>

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA (2016). Informacija apie pridedamą papildomą balą stojant į aukštąsias mokyklas už savanorystę. Prieiga per internetą:

https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/stojant-i-aukstasias-mokyklas-2018-mpapildomi-balai-uz-brandos-darba-ir-savanoryste

STUDENTŲ VERSLUMO UGDYMAS IMITACINĖSE VERSLO ĮMONĖSE: GALIMYBĖS IR SUNKUMAI

Katažyna Gansovskaja

Vilniaus Kolegija, Verslo vadybos fakultetas

katažyna.gansovskaja@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. dr. Kristina Samašonok

Anotacija

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokius verslumo gebėjimus bei įgūdžius, studentų požiūriu, ugdo imitacinės verslo įmonės. Tyrimo tikslas – nustatyti studentų verslumo ugdymosi imitacinėse verslo įmonėse veiksmingumą atskleidžiančius požymius. Apimtos šios sritys: vadovavimo verslui, techniniai bei asmeniniai verslumo gebėjimai. Tiriamųjų buvo prašoma įvertinti tai, kokių įgūdžių bei gebėjimų jie įgyjo bei kokias verslios asmenybės savybes ugdė(si) dirbdami imitacinėse verslo įmonėse, kokias tobulino kompetencijas, būtinas verslo kūrimui ir plėtojimui ateityje. Atlikus tyrimą išsiaiškintas studentų požiūris apie mokymąsi imitacinėse verslo įmonėse bei nustatytas imitacinių verslo įmonių veiksmingumas studijuojančiųjų verslumo ugdymui(si). Taip pat atskleisti veiklos organizavimo ypatumai imitacinėse verslo įmonėse, išsiaiškinti veiksniai, sąlygojantys pasitenkinimą verslumą ugdančia veikla bei atskleistos nepasitenkinimą darbu imitacinėse verslo įmonėse lemiančios priežastys, identifiкуotos probleminės sritys. Tyrimo rezultatai padėjo įžvelgti egzistuojančias problemas, apsunkinančias studijuojančiųjų verslumo ugdymosi galimybes imitacinėse verslo įmonėse. Kita vertus, remiantis studentų vertinimais, nustatyti veiksniai, sąlygojantis sėkmingą verslumo ugdymą aukštojo mokslo studijose atliekant praktiką imitacinėse verslo įmonėse.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: Verslumas, studentas, studijų procesas, verslumo ugdymas, imitacinės verslo įmonės.

Įvadas

Vykstanti socialinė, ekonominė ir kultūrinė kaita lemia aukštųjų mokyklų studentų verslumo ugdymo(si) būtinybę ir poreikį, siekiant, kad švietimo įstaigos priartintų verslo studijas prie realaus verslo pasaulio ir taikytų inovatyvius mokymo(si) metodus siekiant optimalaus rezultato, leidžiančio jaunam specialistui sėkmingai įsitraukti į darbo rinką.

Profesinio rengimo sistemos, kuriai įtaką daro globalizacija, nuolatinė kaita ir rinkos ekonomikos sąlygos, iškyla būtinybė ne tik įvertinti pokyčius, bet ir lanksčiai prisitaikyti prie darbo rinkos keliamų reikalavimų, atsižvelgti į socialinio, kultūrinio, ekonominio gyvenimo reiškinius, pokyčius. Keliami nauji reikalavimai švietimo sistemai, siekiančiai teikti darbo rinkos sąlygas atitinkančias profesines kvalifikacijas, skatina tobulinti studijų procesą, diegti naujas mokymo(si) technologijas, strategijas ir modelius. Kolegijų, suteikiančių aukštojo profesinio išsilavinimo kvalifikaciją, tikslas – ne tik rengti kvalifikuotus darbuotojus, ugdyti profesines kompetencijas, reikalingas konkrečiose darbo vietose, bet ir ugdyti studentus, gebančius lanksčiai ir greitai reaguoti į darbo rinkos pokyčius, savarankiškai veikti ir prisiimti atsakomybę dėl savo ateities. Siekiant ugdyti verslumo įgūdžius bei gebėjimus, iškyla būtinybė tobulinti studijų programas, diegti inovatyvius ugdymo(si) modelius ir technologijas, kas leistų įgyti kompetencijų, reikalingų darbo rinkoje. Pripažįstama, jog studentų verslumo ugdymas(is) socialinių, ekonominių ir technologinių pokyčių sąlygomis įgauna ypatingą reikšmę, o aukštųjų mokyklų vaidmuo yra labai svarbus.

Šiandieniniame pasaulyje ekonominis šalies išsivystymas labai priklauso nuo visuomenės aktyvaus dalyvavimo versle ir verslumo savybių. Verslumo ugdymas nagrinėjamas įvairiais teoriniais aspektais užsienio ir Lietuvos mokslininkų darbuose. Mokslinių darbų autoriai pripažįsta, kad verslumo ugdyme reikia pereiti nuo mokymo prie mokymosi sukuriant mokymosi aplinką, kiek galima artimesnę realiam gyvenimui.

Darbas imitacinėje verslo įmonėje – tai netradicinė mokymo organizavimo forma, leidžianti integruoti mokymo dalykų teorines žinias, jų visumą pritaikyti praktiškai studentams dirbant grupėmis ir padedanti individualiai tobulėti bei ugdyti gebėjimus ir įgūdžius, kurie studentams bus reikalingi tikrame darbe realiose darbo situacijose. Imitacinė verslo įmonė skatina savarankiškumą, atkaklumą ir kitas verslumo savybes, lavina kūrybiškumą, ugdo komunikacinius bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, atsakomybę už pavestą darbą (Stonienė, 2007; Šulskienė, 2007). Kita vertus, imitacinėje verslo įmonėje sudaromos galimybės panaudoti ekonomikos disciplinų žinias, mokomasi užsienio kalbų, pritaikomos verslo ir darbo teisės, rinkodaros, buhalterinės apskaitos, kokybės vadybos ir kitų dalykų žinios; studentai ne tik efektyviai perima informaciją, bet ir skatinama jų saviraiška bei savikontrolė, kūrybiškumas, plėtojama motyvacija, gebėjimai, žadinama asmens individualybė (Kojalytė, 2008).

Verslumo ugdymas turi didelę įtaką bendram studentų išsilavinimui, nes jis formuoja vertybių orientaciją sistemą, savarankiškumą priimančias sprendimus, padeda studentams suprasti verslo esmę.

Temos aktualumas: verslumas yra vienas svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių, turinčių esminį poveikį šalies vystymosi raidai, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui. Verslumas reikalauja imtis atsakomybės už savo sprendimus, pasverti riziką, įvardinti strategines vizijas, apsibrėžti tikslus ir siekiant jų gebėti suburti žmones bendrai veiklai. Vykstant spartėjantiems visuomenės pokyčiams situacija skatina švietimo institucijas lanksčiai reaguoti į aplinkos ir visuomenės poreikius, ugdyti verslumo įgūdžius socialinių, ekonominių ir technologinių pokyčių sąlygomis. Vis dėlto, reikėtų pripažinti, kad aukštosios mokyklos skiria nepakankamai dėmesio studentų verslumui skatinti, inicijuoti ir remti papildomas veiklas, susijusias su studentų verslumu ir užimtumu. Todėl verslumo ugdymo galimybių studijų procese aptarimas, verslumo gebėjimų ugdymą sąlygojančių veiksnių atskleidimas imitacinėse verslo įmonėse nepraranda savo aktualumo.

Įvertinus temos aktualumą, kyla probleminiai klausimai: kokie Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo gebėjimai ir savybės ugdomi dalyvaujant imitacinių verslo įmonių veikloje pačių studentų požiūriu? Kokios yra studentų verslumo ugdymo(si) tobulinimo galimybės ir perspektyvos dalyvaujant imitacinių verslo įmonių veikloje?

Darbo tikslas: Nustatyti studentų verslumo ugdymosi imitacinėse verslo įmonės veiksmingumą atskleidžiančius požymius.

Darbo uždaviniai:

- atlikti mokslinės bei mokomosios literatūros ir su nagrinėjama tema susijusių mokslinių straipsnių analizę;
- remiantis studentų požiūriu, nustatyti verslumo gebėjimų ir savybių ugdymo(si) raišką dalyvaujant imitacinių verslo įmonių veikloje;
- remiantis studentų vertinimais, nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo ugdymo(si) sunkumus imitacinėse verslo įmonėse;
- remiantis studentų apklausos rezultatais, numatyti verslumo ugdymo(si) gerinimo galimybes aukštojo mokslo studijose atliekant praktiką imitacinėse verslo įmonėse.

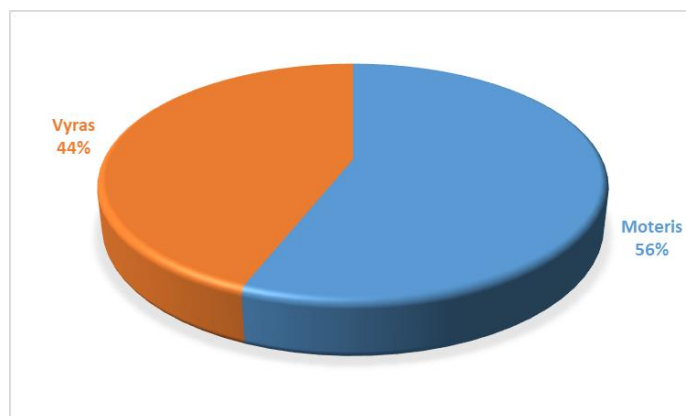
Metodai:

Analitinis aprašomasis metodas. Analizuota su nagrinėjama tema susijusi mokslinė ir metodinė literatūra bei remtasi jau atliktų tyrimų rezultatais, jie apibendrinti.

Kiekybinis metodas. Taikyta anketinė apklausa, kuria siekta ištirti VIKO VVF studentų verslumo gebėjimus ir savybes, jų raišką dalyvaujant imitacinių verslo įmonių veikloje, įvertinti šios veiklos stipriuosius požymius, įvardinti tobulintinus aspektus. Anketine apklausa siekta nustatyti VIKO VVF studentų verslumo ugdymo(si) veiksmingumo požymius imitacinių verslo įmonių veikloje.

Duomenims apdoroti taikyti statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika (statistiniai vidurkiai). Tyrimo duomenys apdoroti SPSS 14 programa.

Tiriamųjų imtis: Tyrime dalyvavo Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentai, atliekantys praktiką imitacinėse verslo įmonėse. (N=70), iš jų 39 (55.7 proc.) merginos ir 31 (44.3 proc.) vaikinai (žr. 1 pav.).



1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Teoriniai tyrimo pagrindai

Šiuolaikinėje visuomenėje vis dažniau verslumas siejamas su visuomenės pažanga ir jos narių gerovės augimu. Sutariama, kad Europos pajėgumas sėkmingai konkuruoti ir skatinti ekonomikos augimą itin priklauso nuo jos verslumo lygio. Todėl mokslinėse diskusijose vis daugiau dėmesio skiriama verslumo ugdymui kaip vienai svarbiausių priemonių skatinant visos Europos pažangą, tvarų ir integracinį augimą (Barynienė, Paužaitė, Cibulskaitė, 2014). Ceinoriūtė, Paliulienė (2012) nurodo, jog verslumo skatinimas – tai verslo procesų aiškinimas, populiarinimas bei verslo žinių sklaidimas visuomenėje, skatinant žmonių potraukį kurti privatų verslą.

Verslumas – tai mąstymo būdas, asmeninės savybės, techniniai ir vadovavimo verslui gebėjimai, leidžiantys pritaikyti turimas žinias praktinėje veikloje ir sudarantys galimybę pradėti ir plėtoti savo verslą. Kadangi verslumas apima techninius, vadovavimo verslui gebėjimus ir asmenines verslaus žmogaus savybes, ugdymo(si) procese, rengiant žmogų verslo aplinkai, svarbu į tai atkreipti dėmesį. Techniniai gebėjimai apima rašytinę ir žodinę komunikaciją, gebėjimą dirbti įvairiomis kompiuterinėmis programomis, gebėjimą naudotis informaciniais šaltiniais ir organizavimo gebėjimus. Vadovavimo verslui gebėjimai apima asmens gebėjimus spręsti problemas ir priimti situacijai adekvačius sprendimus, finansinis išvalgumas, gebėjimai derėtis, komandinio darbo gebėjimai, gebėjimas vadovauti ir planuoti. Mokslininkai, nagrinėjantys verslumo savybes bei bruožus, vis dažniau iškelia klausimą, kodėl kai kurie asmenys yra verslūs, o kiti ne. Vieni jų nagrinėja pagrindines verslumo savybes, tokias, kaip: polinkis į pamatuotą riziką, kūrybingumas, aukštas poreikis siekti, aukštas poreikis būti nepriklausomam, polinkis į padėties kontrolę skirtingose užimtumo grupėse (Caird, 1991, cituojama pagal Strazdienę, 2009).

Kiti mokslininkai priskiria tokias verslininkui būdingas asmenines savybes kaip poreikis siekti, polinkis į padėties kontrolę, polinkis priimti riziką, tolerancija neaiškumui, pasitikėjimas savimi, inovatyvumas (Koh 1996,

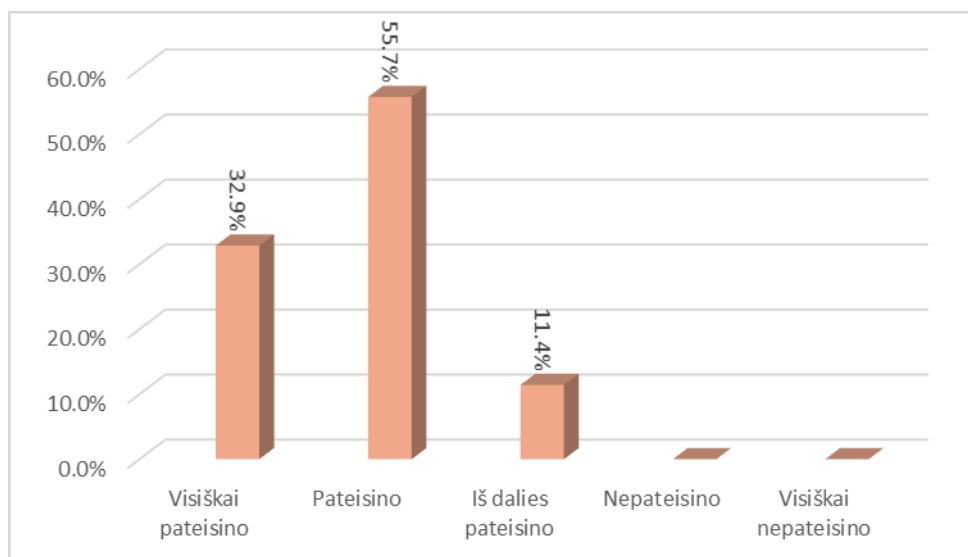
cituojama pagal Strazdienę, 2009). Tuo tarpu Casson (1982) (cituojama pagal Strazdienę, 2009) praplečia verslininkui būdingų savybių sąrašą ir tipinėmis gero verslininko savybėmis laiko pasirengimą rizikuoti, inivatyvumą, žinojimą, kaip funkcionuoja rinka, praktinę patirtį, rinkodaros gebėjimus, verslo vadybos gebėjimus, gebėjimą bendradarbiauti. Timmons (2003) (cituojama pagal Strazdienę, 2009), apibendrinęs psichologinėje literatūroje išskirtas verslininko savybes, nurodė 14 jų, reikalingiausių verslininkui, kurios gali būti įgytos: galutinis įsipareigojimas, ryžtingumas ir atkaklumas, poreikis siekti ir augti, orientacija į tikslus ir galimybes, iniciatyvos ir asmeninės atsakomybės turėjimas, teisingas įsitikinimas ir humoro jausmas, grįžtamojo ryšio ieškojimas ir panaudojimas, polinkis į padėties kontrolę, tolerancija neaiškumui, stresui ir nežinomumui, pamatuotos rizikos priėmimas ir rizikos pasidalijimas, žemas tarnybinės padėties ir jėgos poreikis, garbingumas ir patikimumas, ryžtingumas, neatidėliojimas ir kantrumas, mokymasis iš nesėkmių, mokėjimas sudaryti komandą ir gebėjimas puoselėti asmenybes. Todėl ugdymo(si) procese svarbu į tai orientuotis ir siekti ugdyti anksčiau minėtus gebėjimus bei skatinti verslaus žmogaus savybių pasireiškimą.

Pasak Župerkos (2011), verslumo ugdymas yra neatsiejamas nuo kompetencijos tobulinimo ir praktinio mokymo, formuojančio įpročius ir įgūdžius mokantis iš praeities veiklos bei siekiant ateities rezultatų. Todėl ypač svarbu išnagrinėti studentų požiūrį į imitacines verslo įmones bei išsiaiškinti, su kokiais sunkumais susiduria studentai atlikdami praktiką imitacinėse verslo įmonėse.

Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti studentų požiūrį apie mokymąsi imitacinėje verslo įmonėje bei nustatyti imitacinės verslo įmonės veiksmingumą studijuojančiųjų verslumo ugdymui(si), buvo atliktas empirinis tyrimas. Buvo atlikta studentų anketinė apklausa pasibaigus mokymams imitacinėje verslo įmonėje.

Kaip parodė apklausos rezultatai (žr. 2 pav.), didžiosios dalies tyrimo dalyvavusių studentų vertinimu, darbas imitacinėje verslo įmonėje ugdant verslumo įgūdžius jų lūkesčius patiesino (55,7 %) arba visiškai patiesino (32,9 %).



2 pav. Studentų lūkesčių pasiteisinimo verslumą ugdančia veikla imitacinėje verslo įmonėje vertinimas (proc.)

Siekiant įgyvendinti šiuolaikinius ugdymo tikslus bei skatinant besimokančiųjų verslumo gebėjimų ugdymąsi, svarbu formuoti besimokančiųjų supratimą apie verslo įmonę, joje veikiančius skyrius, sukurti palankią edukacinę aplinką, skatinti praktinių įgūdžių formavimąsi bei teorinių žinių pritaikymo galimybes praktinėse situacijose.

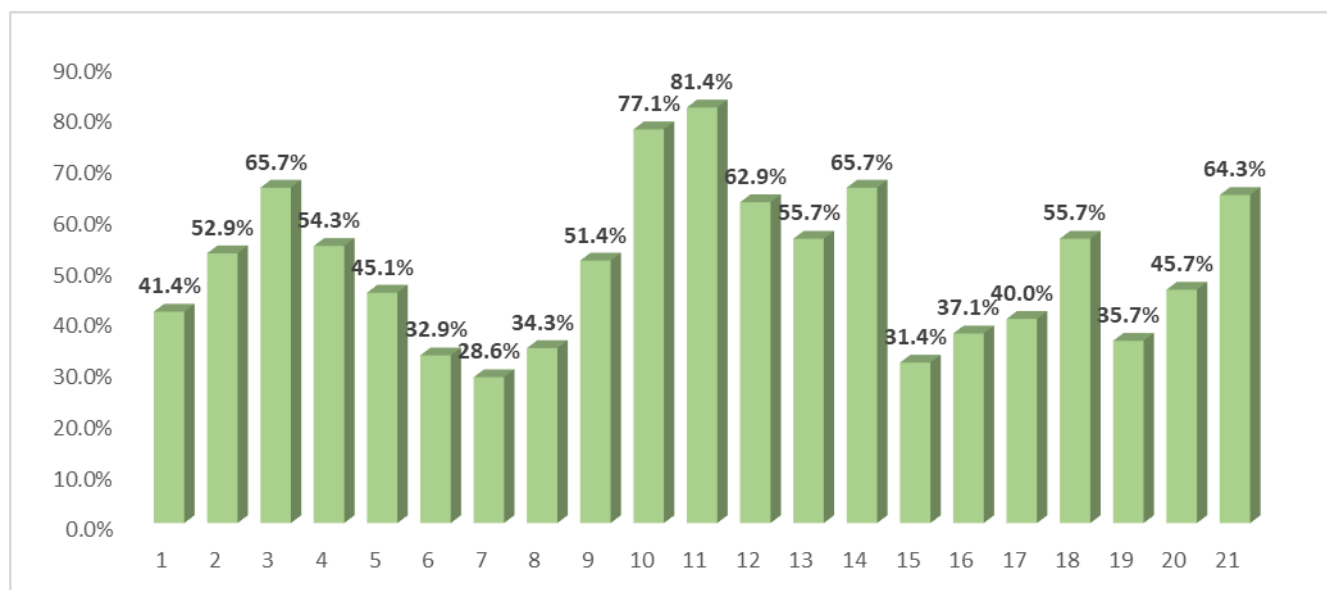
Siekiant išsiaiškinti, kokios galimybės sudaromos imitacinėje verslo įmonėje siekiant plėtoti besimokančiųjų verslumo gebėjimus, pastarųjų buvo prašoma įvertinti teiginius. Apibendrinti tyrimo rezultatai pateikti 3 paveiksle.

Vadovavimo verslui gebėjimų ugdymo galimybės imitacinėje verslo įmonėje: studentų požiūris. Vadovavimo verslui gebėjimai apima asmens gebėjimus spręsti problemas ir priimti situacijai adekvačius sprendimus, vesti derybas, dirbti komandoje, vadovauti ir planuoti. Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, išklausyti kito nuomonę, siekti bendro susitarimo, atsakomybė tiek už save, tiek ir už kitą komandos narį yra vieni pagrindinių aspektų, apibūdinančių mokymo(si) bendradarbiaujant modelį (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003, cituojama pagal Strazdienę, 2009). Kaip parodė tyrimo rezultatai, didžiosios dalies respondentų vertinimu, imitacinėje verslo įmonėje yra skatinami studijuojančiųjų tokie vadovavimo verslui gebėjimai, kaip *gebėjimą sisteminti, analizuoti ir apibendrinti* (81,4%). Taip pat studentų teigimu, imitacinėje verslo įmonėje jie išmoko *savarankiškai priimti sprendimus* (77,1%), taip pat išmoko *organizuotumo bei įžvelgti kitų asmenų poreikius* (65,7%).

Taigi, dalyvaujant imitacinėje verslo įmonės veikloje, ne tik pagerinami gebėjimai sisteminti, analizuoti ir apibendrinti bei mokomasi organizuotumo, o taip pat skatinamas studijuojančiųjų savarankiškumas priimti sprendimus.

Vertinant vadovavimo verslui gebėjimų ugdymą imitacinėje verslo įmonėje, paaiškėjo, kad nemažai yra abejojančių savo *komunikabilumu* (28,6%) bei gebėjimu *įžvelgti veiklos trūkumus* (31,4%).

Taip pat dalis tyrime dalyvavusių studentų abejoja savo *kūrybiškumu* (34,3%). Pastarieji gebėjimai bei įgūdžiai vertinami žemiausiais įverčių vidurkiais, o tai leidžia manyti, kad imitacinėje verslo įmonėje jie yra mažiausiai ugdomi bei skatinami atsiskleisti.



3 pav. Verslumo gebėjimai ir įgūdžiai, kuriuos studentai išugdė imitacinėje verslo įmonėje (N=70)

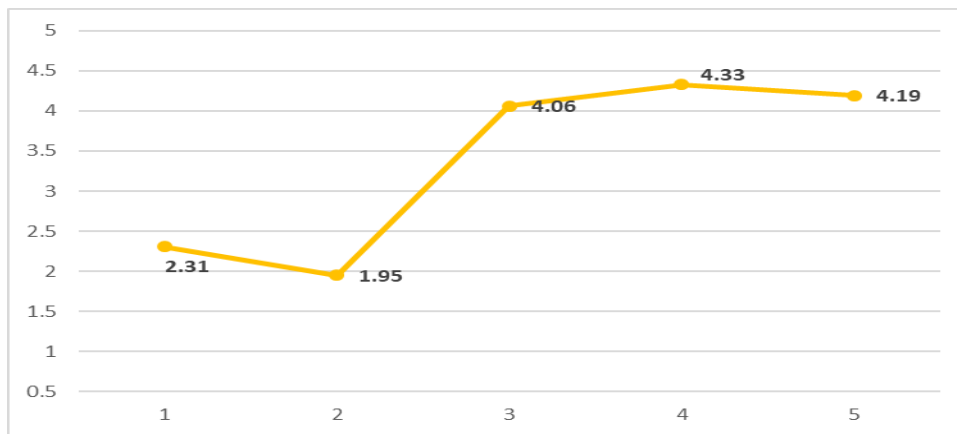
Pastaba:

- | | |
|--|---|
| 1. Iniciatyvumą; | 12. Tinkamai organizuoti savo veiklą; |
| 2. Savarankiškumą; | 13. Aiškiai dėstyti reikalavimus kitiems; |
| 3. Organizuotumą; | 14. Įžvelgti kitų asmenų poreikius; |
| 4. Darbo grupėje, bendradarbiavimo įgūdžius; | 15. Įžvelgti veiklos trūkumus; |
| 5. Vadovavimo kolektyvui įgūdžius; | 16. Taikyti veikloje įvairius metodus, technologijas; |
| 6. Toleranciją kitų atžvilgiu; | 17. Spręsti konfliktines situacijas; |
| 7. Komunikabilumą; | 18. Tinkamai planuoti savo veiklą; |
| 8. Kūrybiškumą; | 19. Atsakomybę; |
| 9. Gebėjimą dirbti komandoje; | 20. Mokėjimą spręsti problemas ir priimti |
| 10. Gebėjimą savarankiškai priimti sprendimus; | sprendimus; |
| 11. Gebėjimą sisteminti, analizuoti ir apibendrinti; | 21. Aktyvumą. |

Verslumo gebėjimų ugdymo(si) proceso imitacinėje verslo įmonėje vertinimas: studentų požiūris. Siekiant įgyvendinti šiuolaikinius ugdymo tikslus bei skatinant besimokančiųjų verslumo gebėjimų ugdymąsi, svarbu formuoti besimokančiųjų supratimą apie verslo įmonę, joje veikiančius skyrius, sukurti palankią edukacinę aplinką, skatinti praktinių įgūdžių formavimąsi bei teorinių žinių pritaikymo galimybes praktinėse situacijose.

Išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didžioji dalis respondentų pozityviai vertina verslumo gebėjimų ugdymo(si) procesą imitacinėje verslo įmonėje ir pripažįsta, jog yra sudarytos galimybės pažinti verslo įmonę. Nustatyti aukščiausi įverčių vidurkiai rodo, kad daugumos studentų vertinimu, *imitacinė verslo įmonė yra tinkama mokymo forma praktiniams studijuojančiųjų įgūdžiams formuoti* (V=4,06). Kita vertus, tyrimo dalyviai pripažįsta, kad *imitacinėje verslo įmonėje yra suteikiama galimybė patobulinti žinias ir įgūdžius* (V=4,33).

Vis dėlto, remiantis studentų vertinimais, reikėtų pripažinti, kad imitacinė verslo įmonė *negali pakeisti praktikos realioje įmonėje* (V=1,95), tačiau *įgyta patirtis yra labai naudinga pasirengiant profesinei veiklai* (V=4,19). Kita vertus, nepaisant to, kad imitacinės verslo įmonės vienas iš tikslų – ugdyti studentų praktinius gebėjimus dirbti su šiuolaikine programine įranga bei naujausiomis programomis, kurios yra naudojamos Lietuvos įmonėse, studentai nurodė, kad imitacinėje verslo įmonėje yra *sunkumų su aprūpinimu šiuolaikine technika ir kompiuterine įranga* (V=2,31).



4 pav. Verslumo gebėjimų ugdymo(si) proceso imitacinėje verslo įmonėje vertinimas (vidutinės reikšmės, max=5) (N=70)

Pastaba:

- | | |
|---|--|
| 1. <i>Imitacinė verslo įmonė tinkamai aprūpinta šiuolaikine technika;</i> | 4. <i>Imitacinėje verslo įmonėje yra suteikiama galimybė patobulinti žinias ir įgūdžius;</i> |
| 2. <i>Imitacinė verslo įmonė gali pakeisti praktiką realioje įmonėje;</i> | 5. <i>Imitacinėje verslo įmonėje įgytos žinios ir patirtis labai naudinga pasirengiant profesinei veiklai.</i> |
| 3. <i>Imitacinė verslo įmonė tinkama mokymo forma praktiniams įgūdžiams formuoti;</i> | |

Apibendrinus studentų požiūrį vertinant *verslumo gebėjimų ugdymo(si) proceso ypatumus*, galima teigti, kad imitacinė verslo įmonė yra tinkama mokymo forma studijuojančiųjų praktiniams įgūdžiams formuoti, teorines žinias pritaikyti praktiškai bei susipažinti su verslo įmonės veikla, kuomet studentų verslumo gebėjimų ugdymas organizuojamas ne tradicinėje auditorijoje, o patalpoje, kuri savo išore labiau primena įmonės biurą. Be abejonės, visa tai teigiamai veikia pasirengimo profesinei veiklai procesą bei studentų nusiteikimą kurti savo verslą, sudaro galimybes tobulinti vadovavimo verslui gebėjimus, tokius, kaip problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo, darbų planavimo, derybinius gebėjimus ir kt. bei ugdyti organizuotumo, savarankiškumo, atsakomybės ir kitas asmenines verslo savybes. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ugdant imitacinėje verslo įmonėje studentų verslumo gebėjimus, būtina didesnę dėmesį skirti aprūpinimui kompiuterine įranga ir programomis bei sudaryti sąlygas, kad studentai jaustų, kad atlieka praktiką realioje įmonėje.

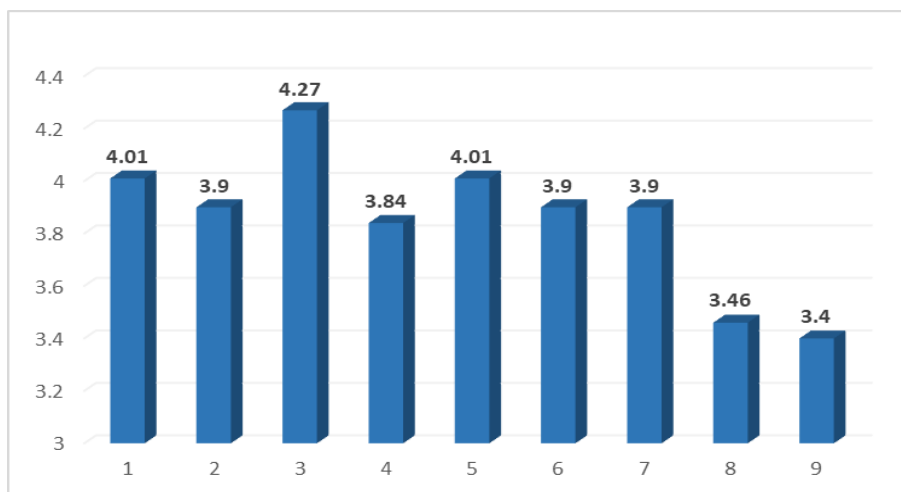
Svarbus atlikto tyrimo aspektas yra tai, koks yra studentų požiūris į imitacinės verslo įmonės. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad studentai vienareikšmiškai patvirtino, jog imitacinės verslo įmonės nėra tinkamai aprūpintos šiuolaikine technika. Taip pat studentai nesutinka su teiginiu, kad imitacinės verslo įmonės gali pakeisti praktiką realioje įmonėje. Tačiau nepaisant įvardintų tobulintinų sričių, tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžioji dalis tyrimo dalyvavusių studentų sutinka, kad imitacinė verslo įmonė yra tinkama mokymo forma praktiniams įgūdžiams formuoti. Taip pat, remiantis studentų vertinimais, galima teigti, kad imitacinėje verslo įmonėje suteikiama galimybė patobulinti žinias ir įgūdžius bei įgytos žinios ir patirtis imitacinės verslo įmonės yra labai naudingos pasirengiant profesinei veiklai.

Techninių verslumo gebėjimų ugdymo(si) imitacinėje verslo įmonėje vertinimas: studentų požiūris. Vertinant techninių verslumo gebėjimų ugdymo(si) imitacinėje verslo įmonėje galimybes, nustatyti aukščiausi įverčių vidurkiai rodo, kad studentai *išmoko daryti užsakymus* (V=4,27), *išrašyti sąskaitas bei susipažino su įmonės dokumentais, išmoko juos pildyti* (V=4,01), taip pat *išmoko parengti metines ataskaitas* (V=4,01).

Kita vertus, remiantis tyrimo rezultatais, paaiškėjo, kad imitacinėje verslo įmonėje studentai mokėsi *rengti darbuotojų*

darbo eigos dokumentus, formuoti asmens bylas (V=3,9) bei buvo mokomi *bendrauti verslo kalba su kitomis tokiomis pat verslo įmonėmis* (V=3,9) ir turėjo galimybę *tobulinti šnekamosios užsienio kalbos gebėjimus* (M=3,9).

Taigi, galime pastebėti aiškią tendenciją, kuomet įvertinti aukščiausiais įverčių vidurkiais tokie techniniai verslumo gebėjimai, susiję su asmens gebėjimu komunikuoti verslo kalba, daryti užsakymus bei išrašyti sąskaitas. Kita vertus, remiantis studentų vertinimais, matyti, kad studentai imitacinėje verslo įmonėje buvo mokomi tobulinti šnekamosios užsienio kalbos gebėjimus.



5 pav. Techninių verslumo gebėjimų ugdymo imitacinėje verslo įmonėje vertinimas: studentų požiūris (vidutinės reikšmės, max=5) (N=70)

Pastaba:

1. Imitacinėje verslo įmonėje aš susipažinau su įmonės dokumentais, išmokau juos pildyti;
2. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau rengti darbuotojų darbo eigos dokumentus, formuoti asmens bylas;
3. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau daryti užsakymus, išrašyti sąskaitas;
4. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau analizuoti apskaitos duomenis ir juos apibendrinti;
5. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau parengti metines ataskaitas;
6. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau bendrauti verslo kalba su kitomis tokios pat verslo įmonėmis;
7. Imitacinėje verslo įmonėje aš tobulinau šnekamosios užsienio kalbos gebėjimus;
8. Imitacinėje verslo įmonėje aš tobulinau rašomosios užsienio kalbos gebėjimus;
9. Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau dirbti su kompiuterinėmis programomis (pvz., buhalteris apskaitos, personalo valdymo ir kt.)

Apibendrinus techninių gebėjimų ugdymosi galimybes, matyti, kad imitacinėje verslo įmonėje studentai susipažino su įmonės dokumentais, išmoko juos pildyti, bei išmoko rengti darbuotojų darbo eigos dokumentus, formuoti asmens bylas. Taip pat aukšti įverčių vidurkiai rodo, kad imitacinėje verslo įmonėje studentai pagerino šnekamosios užsienio kalbos žinias.

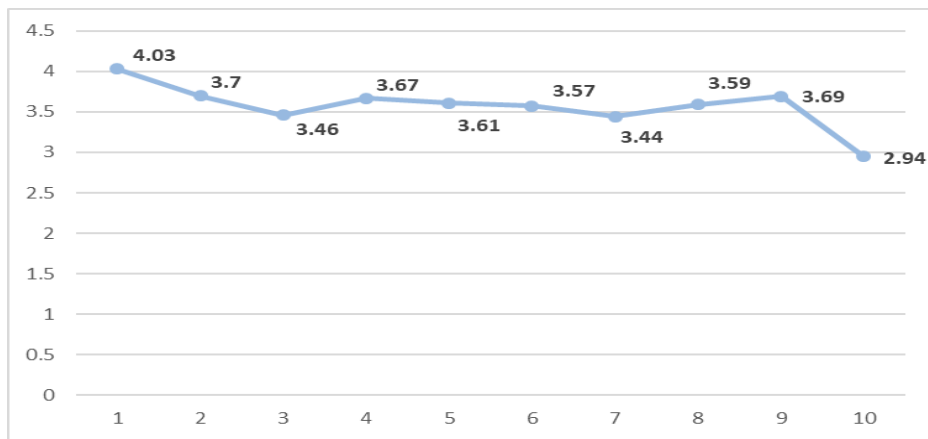
Asmeninių verslumo savybių ugdymo(si) imitacinėje verslo įmonėje vertinimas: studentų požiūris. Verslo aplinkose veikiančiam asmeniui profesinė veikla reikalauja individualių savybių bei bruožų, tokių kaip atkaklumas, atsakingumas, sugebėjimas savarankiškai, kūrybiškai veikti tam tikroje srityje, aktyvumas veikiant, gebėjimas konkuruoti ir kt. Verslumas kaip viena bendrųjų kompetencijų ugdomas aukštojo mokslo studijose kuriant imitacines verslo įmones.

Siekiant išsiaiškinti, kokios, studentų vertinimu, asmenybės savybės, turinčios įtakos verslumo raiškai, yra ugdomos ir plėtojamos dirbant imitacinėje verslo įmonėje, buvo atliktas tyrimas.

Išanalizuoti tyrimo duomenys rodo, kad imitacinėje verslo įmonėje studentams sudaromos galimybės atsiskleisti tokioms asmenybės savybėms, kaip *kruopštumas atliekant pavestus darbus* ($V=4,03$), *kūrybiškumas atliekant užduotis* ($V=3,7$). Taip pat, remiantis tyrimo rezultatais, paaiškėjo, kad imitacinėje verslo įmonėje studentai buvo skatinami *atsakingai atlikti užduotis* (pvz. *pasirašant dokumentus*) ($V=3,69$) bei *analizuoti savo klaidas ir jas ištaisyti* ($V=3,67$). Galime pastebėti aiškią tendenciją, kuomet įvertinti aukščiausiais įverčių vidurkiais asmenybės bruožai, susiję su asmens kruopštumu bei atsakomybe atliekant užduotis, gebėjimu analizuoti klaidas ir jas taisyti. Be abejonės, minėti individualūs asmens bruožai yra svarbūs verslo kontekstuose veikiančiam žmogui.

Nors ieškojimas naujų idėjų yra svarbi savybė veikiant verslo pasaulyje, apklausos rezultatai parodė, kad imitacinėje verslo įmonėje studentų idėjų generavimas turėjo mažiau galimybių pasireikšti; nustatyti žemesni įverčių vidurkiai leidžia manyti, kad studentams mažiau reikšėsi *naujų idėjų ieškojimas* ($V=2,94$).

Kaip parodė tyrimo rezultatai, studentų vertinimu, imitacinėje verslo įmonėje galimybės atsiskleisti asmens savarankiškumui dirbant ir priimant sprendimus, kruopštumui atliekant užduotis, mokymuisi analizuoti klaidas ir jas taisyti buvo skiriama pakankamai daug dėmesio; pastarosios asmenybės savybės įvertintos aukščiausiais įverčių vidurkiais (žr. 6 pav.).



6 pav. Studentų asmeninių verslumo savybių ugdymosi imitacinėje verslo įmonėje vertinimas: studentų požiūris (vidutinės reikšmės, max=5) (N=70)

Pastaba:

- | | |
|---|---|
| 1. <i>Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau kruopščiai atlikti kiekvieną darbą;</i> | 6. <i>Išmokau savarankiškai dirbti, priimti sprendimus;</i> |
| 2. <i>Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau kūrybiškai atlikti užduotis;</i> | 7. <i>Išmokau atkakliai siekti užsibrėžtų tikslų;</i> |
| 3. <i>Aš išmokau priimti neskubotus sprendimus;</i> | 8. <i>Išmokau rizikuoti priimant verslo sprendimus;</i> |
| 4. <i>Išmokau analizuoti savo klaidas ir jas ištaisyti;</i> | 9. <i>Išmokau atsakingai atlikti užduotis (pvz. pasirašant dokumentus);</i> |
| 5. <i>Aš labiau pasitikiu savimi atliekant sudėtingus darbus;</i> | 10. <i>Aš išmokau ieškoti naujų idėjų.</i> |

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad daugelio studentų vertinimu, imitacinėje verslo įmonėje yra skatinamas studijuojančiųjų kruopštumas atliekant užduotis bei ugdomas atsakomybės jausmas jas atliekant. Taip pat dirbant imitacinėje verslo įmonėje studentai išmoko savarankiškai dirbti, apsvastyti prieš priimant neskubotus sprendimus bei atsakingai atlikti jiems paskirtas užduotis. Vis dėlto, tyrimo metu paaiškėjo, kad dauguma respondentų pripažino, jog dirbant imitacinėje verslo įmonėje besimokantieji retai skatinami ieškoti naujų idėjų; pagal šį rodiklį nustatytas žemiausias įverčių vidurkis.

Išvados

1. Analizuojant studentų lūkesčių pasiteisinimo verslumą ugdančia veikla imitacinėje verslo įmonėje, nustatyta, kad studentų lūkesčiai pasiteisino.
2. Tyrimo rezultatai parodė, kad gebėjimas sisteminti, analizuoti ir apibendrinti, gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus, įžvelgti kitų asmenų poreikius bei organizuotumas yra aukščiausiais įverčiais įvertinti verslumo gebėjimai ir įgūdžiai, kuriuos išugdė studentai dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje.
3. Išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didžioji dalis respondentų pozityviai vertina verslumo gebėjimų ugdymo(si) procesą imitacinėje verslo įmonėje ir pripažįsta, jog yra sudarytos galimybės pažinti verslo įmonę. Nustatyti aukščiausi įverčių vidurkiai rodo, kad daugumos studentų vertinimu, imitacinė verslo įmonė yra tinkama mokymo forma praktiniams studijuojančiųjų verslumo įgūdžiams formuoti.
4. Tyrimu nustatyta, kad studentų verslumo gebėjimų ugdymo(si) procesą imitacinėje verslo įmonėje apsunkina tokie veiksniai kaip: imitacinė verslo įmonė nėra tinkamai aprūpinta šiuolaikine technika ir kompiuterine įranga bei, studentų vertinimu, imitacinė verslo įmonė negali pakeisti praktikos realioje įmonėje.
5. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad studentai imitacinėse verslo įmonėse turėjo galimybę ugdyti(s) tokius techninius gebėjimus, kaip: daryti užsakymus, išrašyti sąskaitas, rengti darbuotojų darbo eigos dokumentus, formuoti asmens bylas, parengti metines ataskaitas, analizuoti apskaitos duomenis ir juos apibendrinti.

Literatūra

- BARYNIENĖ, J., PAUŽAITĖ, Ž., CIBULSKAITĖ, J. (2014). Verslumo ugdymo visuotinio politinės ir teisinės iniciatyvos. Viešoji politika ir administravimas, 13(3), 497-512.
- CEINORIŪTĖ, A., PALIULIENĖ, L. (2012). Jaunimo verslumo skatinimo priemonės Lietuvoje. <https://ojs.kauko.lt/index.php/stmd/article/viewFile/255/254> (žiūrėta 2019-03-15).
- DASH M., KAUR, K. Youth Entrepreneurship as a Way of Boosting Indian Economic Competitiveness //A Study of Orissa International Review of Management and Marketing. – Orissa: Utkal university, 2012, Vol. 2, No. 1, p. 10-21. – ISSN: 2146-4405.
- STRAZDIENĖ, G. Kolegijų studentų verslumo ugdymas taikant imitacinės verslo įmonės modelį: daktaro disertacija, Šiauliai, Šiaulių Universitetas, 2009.
- ŽUPERKA, A. (2011). Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Nr. 2 (26), p. 46.

VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO PIRMO KURSO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ STUDIJŲ PASIRINKIMO IR MOKYMO SI MOTYVACIJOS YPATUMAI: DABARTINĖS SITUACIJOS ANALIZĖ

Dovilė Juciūtė

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

dovile.juciute@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Kristina Samašonok

Anotacija

Šiandieninėje visuomenėje aukštojo mokslo siekimas dažnai studentui tampa būtinas, norint ateityje turėti išsilavinimą ir dirbti gerai apmokamą bei kvalifikuotą darbą. Tačiau dažnai pasitaiko atveju, kad studentai savo studijas renka si atsitiktinai ir nepagalvotai. Neapgalvotos studijos lemia silpną mokymosi motyvaciją. Įvertinus temos aktualumą, atlikto tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kokie veiksniai turi įtakos studentų studijų pasirinkimui ir mokymosi motyvacijai. Tikslui pasiekti buvo taikoma anketinė apklausa bei gautiems duomenims apdoroti – statistinis tyrimo metodas. Išanalizavus gautus rezultatus, matyti, kad Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų studijų pasirinkimo motyvuose vyrauja ir išoriniai ir vidiniai motyvacijos veiksniai. 2018 m. įstojusių studentų pagrindiniai studijų pasirinkimo motyvai yra noras įgyti aukštojo mokslo diplomą, noras tobulinti save kaip asmenybę bei galimybė ateityje gauti gerai apmokamą darbą. Taip pat daugumos apsisprendimą studijuoti lemia tokios sąlygos kaip galimybė studijuoti nemokamai, kad kitose mokymosi įstaigose nėra studentų pasirinktos studijų programos. Studentus labiausiai motyvuoja siekis gauti aukštojo mokslo diplomą, galimybė teorines žinias pritaikyti praktiškai bei siekimas tobulėti kaip asmenybei.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: studentas, studijos, studentų studijų pasirinkimo motyvai, mokymosi motyvacija, mokymosi motyvacijos išoriniai ir vidiniai veiksniai

Įvadas

Profesinis pasirinkimas yra svarbus žingsnis karjeros raidoje. Tačiau dažnai profesijos pasirinkimas, jau nekalbant apie būsimos karjeros pasirinkimą, yra nepakankamai racionalus, nemotyvuotas ar atsitiktinai priimtas sprendimas. Net ir sėkmingas profesijos pasirinkimas, kuris atitinka studento galimybes, norus ir rinkos poreikius, neužtikrina, kad asmuo baigęs studijas rinksis karjeros kelią, susijusį su profesija. Įsipareigojimas profesijai yra susijęs su pasitenkinimu profesiniu pasirinkimu, lūkesčiais dėl būsimo darbo, patirtimis studijų metu, galiausiai, studento profesinius ketinimus gali veikti jo gebėjimas rinkti informaciją apie save ir savo karjeros galimybes, priimti karjeros sprendimus bei įveikti karjeros kelyje kilusius iššūkius. (K. Jokštaitė, B. Pociūtė, 2014)

Viena iš žmogaus būdingiausių veiklų – sprendimų priėmimas. Priimdami sprendimus iš daugelio galimybių sąmoningai ar ne sąmoningai išsirenkame priimtinausią variantą. Karjeros sprendimai susiję su studijų, profesijų, užimtumo formų, darbų, organizacijų pasirinkimu. Gyvenime mums tenka priimti daug karjeros sprendimų, padedančių kurti unikalius karjeros kelius. (A. Valickas, G. Chomentauskas, E. Dereškevičiūtė, 2015)

Sėkmingas profesijos pasirinkimas gali lemti ir aukštesnį individo galimybių atsiskleidimą. Dėl to laimi tiek individas, tiek visa visuomenė. Gerų rezultatų siekimo motyvas šiandien būdingas nemažai daliai studentų, bet mūsų mokyimo sistema dar pagrįsta konkurencija ir gabumais, kurie kartais veda į neviltį, nusivylimą, studijų nutraukimą. (M. Andrašiušienė, D. Kulytė, R. Urbonavičius, 2005)

Žmonės geba išsikelti tikslus, planuoja veiksmus, numato jų padarinius ir atitinkamai renka si tai, kas jiems atrodo priimtina. Išankstinio numatymo būdu žmonės taip pat „treniruoja savo motyvaciją“. Ateities numatymas suteikia gyvenimui kryptį, pilnatvę, prasmę. Ateities lūkesčiai motyvuoja ir reguliuoja dabarties veiksmus. Jie leidžia ištrūkti iš dabarties ir konstruoti savo ateitį ja remiantis. Todėl ypač svarbus tampa ateities svajonių, vizijos, tikslų turėjimas. Šie konstruktai veikia kaip žmogaus motyvacija, padeda priimti sprendimus. (R. Aleliūnaitė, E. Lapinskas, 2014)

Kad sėkmingai studentas galėtų priimti sprendimus, dažnai jo motyvaciją veikia išoriniai ir vidiniai veiksniai. Kaip teigiama literatūroje, motyvaciją mokyti s veikia vidiniai veiksniai: savivertė, geresnė gyvenimo kokybė, didesnis pasitikėjimas savimi, savirealizacijos galimybės ir pan. Išoriniai veiksniai nėra tokie svarbūs. Tyrimai rodo, jog paprastai turima daugiau motyvacijos mokyti s tai, kas padeda spręsti gyvenimiškas problemas ar teikia vidinį atpildą. Tai nereiškia, kad išoriniai atlygiai (pvz., stipendija) neturi jokios įtakos, tačiau vidinių poreikių tenkinimas yra galingesnis veiksnys. Yra išskiriami keturi veiksniai, kuriuos sudėjus gaunama mokymosi motyvacija: tai sėkmė; mokymdamiesi žmonės nori, kad jų mokymą si vainikuotų sėkmė. Savanoriškumas – svarbu jausti pasirinkimo laisvę, vertingumas – mokomasi to, kas vertinga bei malonumas – mokymasis turi teikti pasitenkinimą. (A. Valickas, E. Dereškevičiūtė, L. Navickienė, G. Chomentauskas, I. Žukauskienė, 2014).

Atskleisti tai, kokie motyvai ir veiksniai skatina Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentus rinkti s studijas ir kas juos labiausiai motyvuoja mokyti s, padėjo atliktas tyrimas.

Temos aktualumas: Motyvuotas ir tikslingas studijų pasirinkimas lemia aukštesnę studentų mokymosi motyvaciją ir sėkmingą pasirengimą profesinei veiklai. Motyvacija yra pagrindinis studento komponentas sėkmingam savo tikslų pasiekimui. Kita vertus, vis dažniau pripažįstama, kad studentai pasirinkę studijas neapgalvotai, neįvertinę savo poreikių, interesų, gebėjimų, siekių bei individualių savybių, vėliau praranda motyvaciją mokyti s ir siekti savo tikslų, o

tai gali lemti studijų nutraukimą. Todėl studijų pasirinkimo motyvų ir mokymosi motyvacijos temos šiais laikais nepraranda savo aktualumo.

Straipsnio problema: Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų nemotyvuotas ir nekryptingas studijų pasirinkimas yra viena iš priežasčių, lemianti mokymosi motyvacijos stoką.

Darbo tikslas: Nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų studijų pasirinkimą ir mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti mokslinės literatūros, susijusios su nagrinėjama tema, analizę.

2. Remiantis Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų vertinimais, nustatyti studijų pasirinkimo motyvus.

3. Remiantis tyrimo rezultatais, atskleisti studentų mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius.

Tiriamųjų imtis: Tyrime dalyvavo Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentai (N=288) iš įvairių studijų programų, iš jų 177 (61,5 proc.) merginų, kiek mažiau – 111 (38,5 proc.) vaikinių.

Metodai:

Analitinis aprašomasis metodas.

Kiekybinis tyrimo metodas. Taikyta anketinė apklausa, kuria siekta ištirti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų studijų pasirinkimo motyvus, įvertinti veiksnius, sąlygojančius mokymosi motyvaciją.

Statistinis metodas. Duomenims apdoroti taikyti statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika (procentai, statistiniai vidurkiai). Tyrimo duomenys apdoroti SPSS 14 programa.

Studijų pasirinkimo motyvai: teoriniu aspektu

Tam, kad studentai pasiektų puikių studijų procese mokymosi rezultatų, yra labai svarbi jų motyvacija.

Turbūt esate girdėję, kad jei ko nors labai norite, tai galite pasiekti. Reikia tik stengtis. Motyvacija yra labai svarbi sėkmingo mokymosi sąlyga. Ji daro studentus aktyviais mokymosi proceso dalyviais, skatina smalsauti, domėtis. Mokymosi motyvacijai svarbi asmeninė patirtis ir poreikiai, asmenybės ir charakterio bruožai bei interesai. Besimokančiųjų motyvaciją stiprina įvairios aplinkybės mokymo proceso metu (mokymosi medžiagos prieinamumas, mokymo metodai ir pan.). (A. Valickas, G. Chomentauskas, E. Dereškevičiūtė, I. Žukauskaitė, L. Navickienė, 2015).

Literatūroje yra išskiriamos dvi pagrindinės motyvacijos rūšys: išorinė motyvacija ir vidinė motyvacija.

Išorinė motyvacija – tai tokie išoriniai motyvai kaip galimybė gauti geresnį darbą, aukštesnes pareigas, didesnę atlyginimą, atestatą, diplomą ar pažymėjimą. Įtaką motyvacijai daro ir besikeičiantys darbo rinkos reikalavimai.

Vidinė motyvacija – tai tokie vidiniai motyvai kaip mūsų pačių norai, tikslai, siekiai. Jie susiję su mūsų poreikiais (pagal Maslow poreikių piramidę): fiziologiniais (mums reikia pavalyti, apsirengti, turėti būstą), saugumo (siekiame susikurti fiziškai ir dvasiškai saugią aplinką), socialiniais, bendravimo (ieškome draugystės, bendravimo, buriamės į grupes, kur patenkiname bendravimo poreikius), pagarbos (norime, kad mus vertintų, pastebėtų, pripažintų, gerbtų) ir saviraiškos (norime to, kas suteiktų gyvenimui daugiau prasmės, siekiame, kad visiškai atsiskleistų mūsų sugebėjimai). (A. Valickas, G. Chomentauskas, E. Dereškevičiūtė, I. Žukauskaitė, L. Navickienė, 2015)

Mokytis mus skatina vidinis noras arba išorinė motyvacija. Kai vidinė motyvacija pakankamai stipri, žmogus mokosi, kad patenkintų savo smalsumą, jam įdomūs nauji dalykai, pats mokymosi procesas teikia džiaugsmo. Aplinkybių verčiami mes mokomės tam, kad reikia išmokyti, tam, kad neatsiliktume nuo kitų, tam, kad gautume įvertinimą. Geriausių rezultatų pasiekiame, kai ir norime, ir reikia mokytis. Tuomet vidinė ir išorinė motyvacija turi tą pačią kryptį, veda prie to paties tikslo. (A. Valickas, G. Chomentauskas, E. Dereškevičiūtė, 2015)

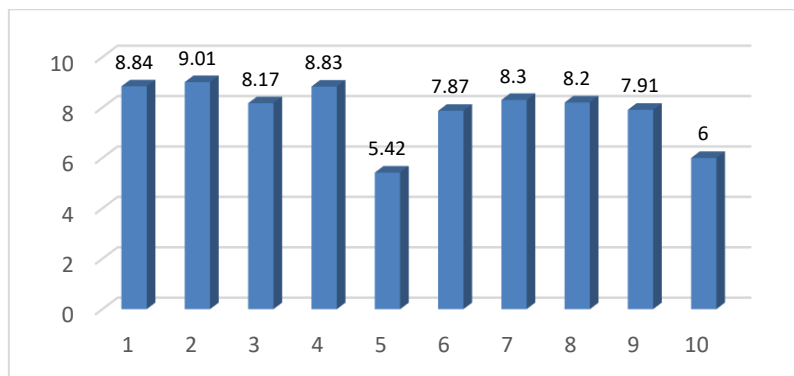
Prieš pradedant mokytis svarbu suprasti ir išsiaiškinti, kodėl to reikia. Tai suvokęs asmuo įgauna savanoriško mokymosi pojūtį. Labiausiai mokytis skatina vidiniai veiksniai – gyvenimo kokybė, pasitenkinimas, savivertė. Mokymosi motyvacija didės, jei mokymasis bus vertingas asmeniškai. Taip pat svarbu pastebėti, kad daugeliu atvejų žmonės yra pragmatiški. Tai reiškia, kad mokymasis orientuotas į gyvenimą, intensyviai derinamas su gyvenimiškomis ir darbinėmis situacijomis. Toks mokymasis padeda išsaugoti stiprią besimokančių individų motyvaciją. (A. Valickas, G. Chomentauskas, E. Dereškevičiūtė, I. Žukauskaitė, L. Navickienė, 2015)

Tyrimo rezultatai

Sąlygos, turėjusios įtakos studijų pasirinkimui

Atlikus Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų grupėje tyrimą ir peržiūrėjus apklausos rezultatus, galima matyti, kokios sąlygos studentams turėjo įtakos jų pasirinkimui studijuoti (žiūrėti 1 pav.). Taigi didžiausią įtaką renkantis aukštąją mokyklą studentams turėjo noras įgyti aukštojo mokslo diplomą (V=9,01; max=10), noras tobulinti save kaip asmenybę (V=8,84; max=10), galimybė gauti geriau apmokomą darbą (V=8,83; max=10) bei noras visiškai atskleisti savo galimybes (V=8,2; max=10). Manoma, kad aukščiausiu įvertinimu įvertinti veiksniai vienas kitą papildo, nes gavus aukštojo mokslo diplomą, galima gauti geriau apmokomą darbą. Taip pat studentai stodami į aukštąją mokyklą nori tobulėti, o tai reiškia, kad jiems rūpi jų interesai ir asmeninis tobulėjimas bei tai, kaip jie galės atskleisti savo galimybes ateityje. Rezultatai rodo, kad nemažai studentų, savo studijas renkasi „todėl, kad reikia“ (V=5,42; max=10). Tai rodo, kad studentai rinkdamiesi kur studijuoti, neapgalvotai renkasi

savo studijas. Pastarųjų rezultatų pagrindu galima manyti, kad studentai nekryptingai renka savo pasirinkimus, jie tiesiog tai daro, nes reikia.



1 pav. Sąlygos, turėjusios įtakos pasirinkimui studijuoti (vidutinės reikšmės, max=10)

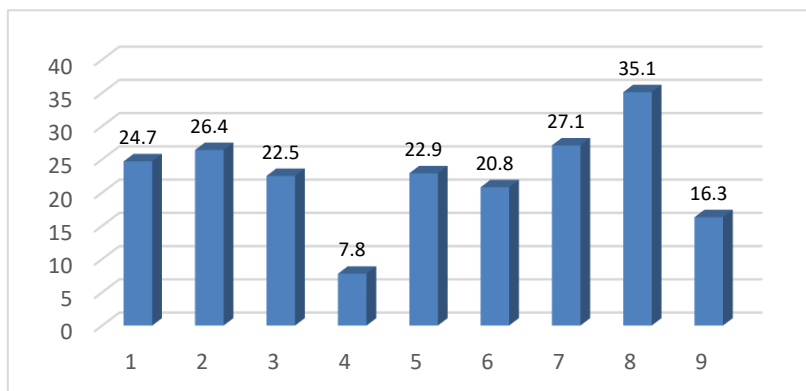
Pastaba:

- | | |
|--|--|
| 1. Norite tobulinti save kaip asmenybę; | 6. Tikėtės, kad pasirinkta specialybė užtikrins nuolatinį darbą; |
| 2. Norite įgyti aukštojo mokslo diplomą; | 7. Galimybė būti nepriklausomam; |
| 3. Savigarba; | 8. Noras visiškai atskleisti savo sugebėjimus; |
| 4. Galimybė gauti geriau apmokamą darbą; | 9. Konkretūs norai ir užsibrėžti tikslai; |
| 5. „Todėl, kad reikia“; | 10. Prestižas. |

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad prieš stodami į aukštąją mokyklą, didžioji dauguma turi sau išsikeltą tikslą – gauti aukštojo mokslo diplomą, kad po studijų jie galėtų dirbti gerai apmokamą bei kvalifikuotą darbą. Studentams svarbu atskleisti savo sugebėjimus bei tobulėti kaip asmenybėms, o tai rodo, kad jie nori studijų metu išmokyti naudingų dalykų, kurių dėka galės tobulinti savo įgūdžius ir tobulėti ne tik studijų metu, bet ir asmeniniame gyvenime. Kaip matoma rezultatuose, prestižas renkantis studijas nėra toks svarbus, o tai rodo, kad jiems nėra svarbus prestižinis vardas, o yra didesnis noras sukoncentruoti savo dėmesį į studijas ir iš jų gauti kuo daugiau naudos ateityje. Svarbu paminėti, kad nemažai studentų savo studijas renka neapgalvotai, o tai gali turėti įtakos jų mokymosi motyvacijos stokai. Savo studijas jie renka dėl to, kad tiesiog reikia, o ne dėl to, kad jaustų motyvaciją studijuoti.

Studijų pasirinkimo motyvai

Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti, kokie yra studentų studijų pasirinkimo motyvai (žr. 2 pav.). Kaip parodė tyrimo rezultatai, didžioji dauguma pirmo kurso nuolatinių studijų studentų rinkosi studijas dėl galimybės studijuoti nemokamai (35,1 %), kiti rinkosi studijas, nes aukštoji mokykla turi gerą vardą (27,1 %). Nemažai respondentų studijas rinkosi dėl to, kad kitose aukštosiose mokyklose nebuvo jų pasirinktos studijų programos (26,4 %) bei, kad studentai neįstojo ten, kur norėjo (24,7 %). Iš rezultatų matyti, kad nemažai studentų savo studijas rinkosi atsitiktinai. Mažiausiai studentų studijas pasirinko aukštojoje mokykloje dėl to, kad tik čia jiems pavyko įstoti (7,6 %).



2 pav. Studijų pasirinkimo motyvai (proc.)

Pastaba:

- | | |
|---|--|
| 1. Neįstojo ten kur norėjote; | 6. Rinkausi remdamasis giminaičių, draugų, pažįstamų rekomendacijomis; |
| 2. Kitose mokymosi įstaigose nėra Jūsų pasirinktos studijų programos; | 7. Rinkausi, nes ši aukštoji mokykla turi gerą vardą; |
| 3. Pasirinkau atsitiktinai; | 8. Galimybė studijuoti nemokamai; |
| 4. Tik čia pavyko įstoti; | 9. Galimybė studijas derinti su darbu. |
| 5. Pats jau seniai buvote nusprendęs čia studijuoti; | |

Apibendrinus gautus rezultatus apie studijų aukštojoje mokykloje pasirinkimo motyvus, galima pastebėti, kad didelė dalis respondentų studijas rinkosi dėl galimybės savo studijas studijuoti nemokamai, o tai reiškia, kad jiems nemokamas mokslas yra labai svarbus ir už studijas jie mokėti nenori. Taip pat didelė dalis studentų neįstojo ten kur norėjo arba savo studijas pasirinko atsitiktinai. Tai rodo, kad studentų motyvacija renkantis studijas nebuvo stipri, jie prieš stodami į aukštąją mokyklą nebuvo užtikrinti savo sprendimu, todėl neįstojo ten kur norėjo, rinkosi savo studijas atsitiktinai. Galima manyti, kad studentams esamos studijos nesužadina motyvacijos studijuoti. Tai tik įrodo, kad nemažai studentų neatsakingai ir nekryptingai renkasi savo studijas. Mažiausiai studentų atsakė, kad studijas rinkosi dėl to, kad tik čia pavyko įstoti, tai rodo, kad respondentai turėjo galimybę stoti į kitas mokymo įstaigas, tačiau nepavyko ir įstojo į šią.

Veiksniai, labiausiai motyvuojantys pirmo kurso studentus studijuoti

Motyvacija mokymosi įstaigose yra ypač svarbi studentams. Jų mokymosi motyvaciją studijuoti gali lemti įvairūs veiksniai – mokymosi aplinka, kurioje praleidžia itin didelę dalį savo laiko, dėstytojai bei kiti studentai ar darbuotojai. Tam, kad šie veiksniai juos motyvuotų, jie turi būti studentui priimtini, malonūs ir keliantys pasitikėjimą. Atlikto tyrimo metu buvo sužinota, kokie veiksniai Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete studentus labiausiai motyvuoja mokytis (žr. 1 lentelė). Apibendrinus gautų duomenų analizę, galime matyti, kad studentus motyvuoja tai, kad įstaigoje dėstomi dalykai yra gerai suprantami (55,6 %) bei, kad mokymosi įstaigoje vyksta sklandus bendravimas ir bendradarbiavimas tarp dėstytojų ir studentų (51,4 %). Taip pat respondentus motyvuoja tai, kad įstaigoje yra atsižvelgiama į jų poreikius (54,2 %) bei, kad studijų tikslai yra aiškūs (52,1 %) ir paskaitos yra dėstomos šiuolaikiškai (52,1 %) ir aiškiai (50,3 %).

Apklausus studentus, matyti, kad juos motyvuoja tai, kad įstaigoje yra atsižvelgiama į studentų poreikius (54,2 %) bei žino, kur gali kreiptis dėl reikalingos informacijos (46,9 %). Kita vertus, tyrimo metu paaiškėjo, kad respondentus motyvuoja ir tai, kad įstaigoje vyrauja geri santykiai su bendramoksliais (47,2 %) bei yra užtikrinamas grįžtamasis ryšys (47,9 %). Taip pat studentus motyvuoja patrauklus studentiškas gyvenimas (37,8 %), tačiau, kad šis veiksnys nemotyvuoja, procentaliai atsakė – 9,7 % studentų. Studentus motyvuoja tai, kad dėstytojai yra lengvai pasiekiami ne paskaitų metu (39,2 %), tačiau studentų dalis, kuriai šis veiksnys jų nemotyvuoja, procentaliai siekia 8,3 %.

Didžioji dauguma apklaustų studentų įvardino, kad tai, jog fakultete pakanka vietų, kuriose gali savarankiškai mokytis, atlikti grupines užduotis jų nei motyvuoja nei nemotyvuoja (46,5 %), tačiau, kad šis veiksnys nemotyvuoja procentaliai atsakė taip pat daugiausiai studentų (5,2%).

Pirmo kurso studentų mokymosi motyvaciją sąlygojančių veiksnių išsamesnė analizė pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Pirmo kurso studentų mokymosi motyvaciją sąlygojantys veiksniai, proc.

	Labai motyvuoja	Motyvuoja	Nei motyvuoja, nei nemotyvuoja	Nemotyvuoja	Visiškai nemotyvuoja
Fakultete pakanka vietų, kuriose galiu savarankiškai mokytis, atlikti grupines užduotis	13,5 %	33 %	46,5 %	5,2 %	1,7 %
Paskaitų medžiaga išdėstoma aiškiai	13,5 %	50,3 %	29,2 %	4,9 %	2,1 %
Yra užtikrinamas grįžtamasis ryšys	15,3 %	47,9 %	29,9 %	5,6 %	1,4 %
Patrauklus studentiškas gyvenimas	12,2 %	37,8 %	35,4 %	9,7 %	4,9 %
Paskaitos yra dėstomos šiuolaikiškai, panaudojant įvairias mokymo technologijas	22,2 %	52,1 %	17,7 %	5,9 %	2,1 %
Dėstomi dalykai yra suprantami	18,8 %	55,6 %	20,1 %	4,9 %	0,7 %
Atsižvelgiama į Jūsų poreikius	20,1 %	54,2 %	18,4 %	4,9 %	2,4 %
Vyksta sklandus bendravimas ir bendradarbiavimas tarp dėstytojų ir studentų	27,4 %	51,4 %	17,7 %	2,4 %	1,0 %
Jūsų žinios įvertinamos objektyviai	22,2 %	51,7 %	22,6 %	2,8 %	0,7 %
Dėstytojai yra lengvai pasiekiami ne paskaitų metu	17,4 %	39,2 %	33,7 %	8,3 %	1,4 %
Skyrių darbuotojai paslaugūs	14,6 %	37,2 %	39,9 %	5,6 %	2,8 %
Gerai tarpusavio santykiai su bendramoksliais	27,4 %	47,2 %	21,5 %	2,8 %	1,0 %
Žinau, kur kreiptis dėl reikalingos informacijos	18,8 %	46,9 %	27,8 %	5,6 %	1,0 %
Aiškūs studijų tikslai	22,9 %	52,1 %	18,4 %	4,5 %	2,1 %

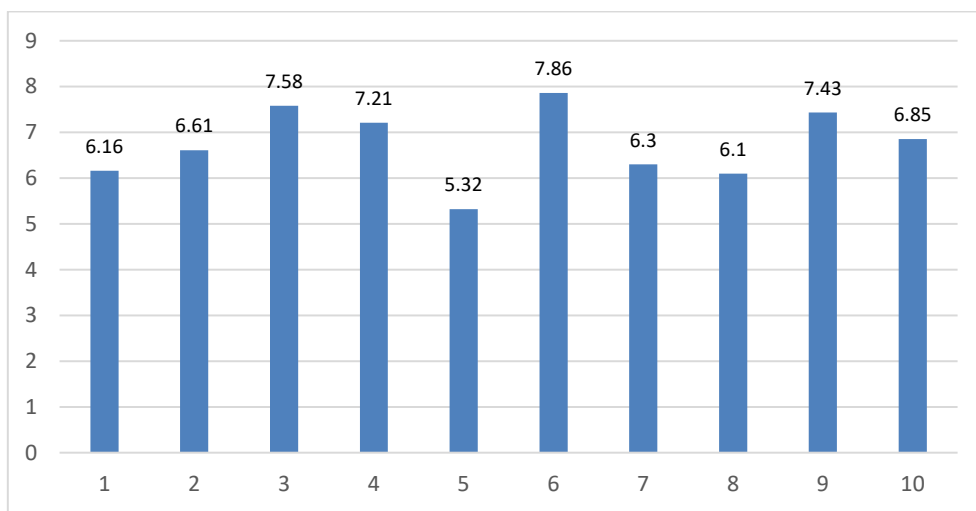
Apibendrinus atliktą duomenų analizę, galima teigti, kad svarbiausi veiksniai, turintys didžiausią įtaką studentams yra – geri tarpusavio santykiai su bendramoksliais, bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais studentais bei dėstytojais. Svarbu yra tai, kad dėstomi dalykai yra dėstomi šiuolaikiškai, aiškiai bei suprantamai. Šie veiksniai mokymosi įstaigose labiausiai skatina studentus mokytis bei siekti savo tikslų.

Veiksniai, turintys įtakos mokymosi motyvacijai

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kokie veiksniai pirmo kurso nuolatinių studijų studentams turi įtakos jų mokymosi motyvacijai. Tam, kad išsiaiškinti, kas studentus labiausiai motyvuoja mokytis, buvo paprašyta respondentų pateiktus teiginius įvertinti nuo labiausiai svarbaus iki mažiausiai svarbaus. Svarbiausias teiginys buvo vertinamas 10 balų, o visiškai nesvarbus – 1 balu. Iš gautų rezultatų buvo apskaičiuoti vidurkiai ir pateikti rezultatai (žr. 3 pav.).

Apibendrinus rezultatus, matoma, kad labiausiai įtakos studentų mokymosi motyvacijai turi siekis gauti aukštojo mokslo diplomą ($V=7,86$; $\max=10$), galimybė teorines žinias pritaikyti praktiškai ($V=7,58$; $\max=10$) bei siekis tobulėti kaip asmenybei ($V=7,43$; $\max=10$). Iš gautų rezultatų, galima manyti, kad studentams yra svarbu ateityje turėti aukštojo mokslo diplomą ir būti gerais specialistais bei tobulėti kaip asmenybei ir įgytas žinias aukštojoje mokykloje pritaikyti ateityje dirbant gerai kvalifikuotą darbą.

Iš pateiktų rezultatų matyti, kad studentus mažiausiai motyvuoja noras gauti didesnę stipendiją ($V=5,32$; $\max=10$), siekis būti neišbrauktam iš studentų sąrašų dėl nepažangumo ($V=6,1$; $\max=10$) bei įdomios disciplinos ($V=6,16$; $\max=10$).



3 pav. Veiksniai, turintys įtakos mokymosi motyvacijai (vidutinės reikšmės, $\max=10$)

Pastaba:

1. Įdomios disciplinos
2. Naudingos disciplinos
3. Galimybė teorines žinias taikyti praktiškai
4. Geri dėstytojai (kompetentingi, profesionalūs bei komunikabilūs)
5. Noras gauti didesnę stipendiją

6. Siekis gauti aukštojo mokslo diplomą
7. Geri santykiai su bendrakursiais
8. Siekis tęsti studijas ir nebūti išbrauktam iš studentų sąrašų dėl nepažangumo
9. Siekis tobulėti kaip asmenybei
10. Noras geriau pasirengti kaip specialistui

Apibendrinus gautų rezultatų analizę, galima manyti, kad respondentams yra svarbu gauti aukštojo mokslo diplomą, po studijų teorines žinias pritaikyti praktiškai bei tobulėti kaip asmenybėms. Studijų proceso metu yra svarbu sėkmingai baigti studijas ir nebūti išbrauktam iš sąrašų, tačiau tai respondentų nemotyvuoja, kaip ir galimybė, gauti didesnę stipendiją.

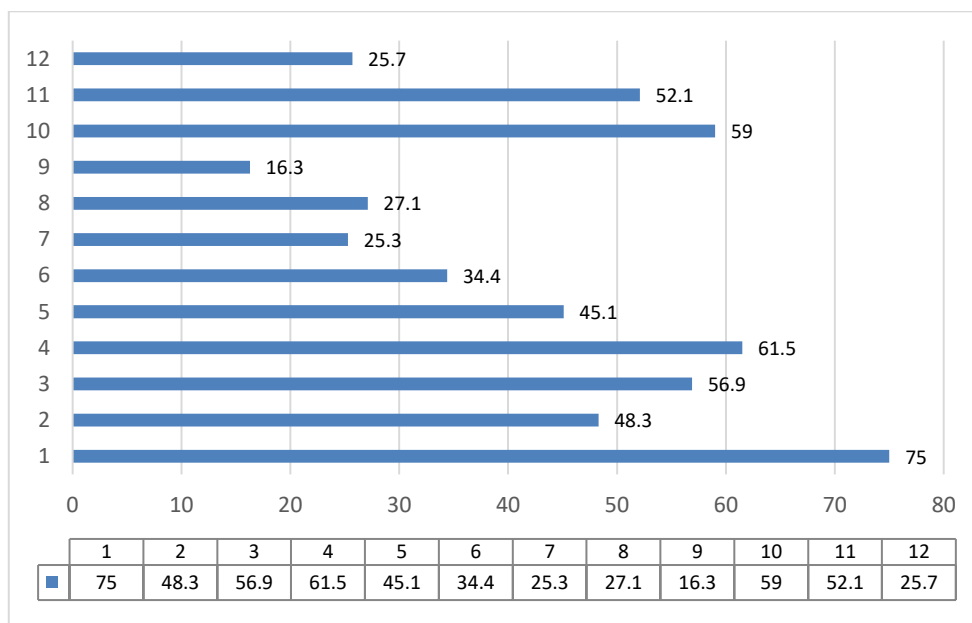
Veiksniai, kurie turi įtakos padidinti studentų mokymosi motyvaciją

Studijų procese yra labai svarbių veiksnių, kurie gali padėti padidinti studentų motyvaciją mokytis: įdomios paskaitos ir išvykos, kurios padidintų studentų norą įsitraukti į studijas, popaskaitinė veikla ir pan.

Tam, kad išsiaiškinti, ką reiktų daryti, norint padidinti studentų mokymosi motyvaciją, apklausos metu buvo pateikti teiginiai, iš kurių studentai turėjo pasirinkti 5 labiausiai, jų manymu, svarbiausius teiginius, kuriuos patobulinus, būtų galima padidinti jų mokymosi motyvaciją. Gauti rezultatai pateikiami 4 paveiksle.

Iš gautų rezultatų matyti, kad studentams yra svarbu, kad studijų procese būtų patobulinti šie veiksniai, kurie padėtų padidinti jų mokymosi motyvaciją: patraukliai ir įdomiai organizuoti studijas, panaudojant įvairias šiuolaikines mokymo technologijas ir mokymo metodus (75 %), dėstytojams organizuoti kviestinių svečių (pvz., iš verslo pasaulio) paskaitas (61,5 %) bei studijas labiau orientuoti į praktinių įgūdžių bei gebėjimų formavimą (59 %).

Taip pat jiems yra svarbu, kad studijų procese dėstytojai organizuotų paskaitas už kolegijos ribų (pvz.: verslo įmonėse ir pan.) – 56,9 % bei sudarytų daugiau galimybių studentams pasirinkti laisvą studijų grafiką (52,1 %). Mažiausiai studijų procese reiktų tobulinti studijas, jei jos būtų labiau orientuotos į teorinių žinių perteikimą (16,3 %).



4 pav. Sąlygos, kurios padėtų padidinti studentų mokymosi motyvaciją, proc.

Pastaba: 1. Patraukliai ir įdomiai organizuoti paskaitas panaudojant įvairias šiuolaikines mokymo technologijas ir mokymo metodus. 2. Studentus skatinti aktyviai dalyvauti paskaitose, diskutuoti, reikšti savo nuomonę, įtraukti į temos aptarimą. 3. Studijų metu dėstytojams organizuoti paskaitas už kolegijos ribų (pvz., verslo įmonėse ar pan.). 4. Dėstytojams organizuoti kvietinių svečių (pvz., iš verslo pasaulio) paskaitas. 5. Gerinti studentų ir dėstytojų santykius. 6. Gerinti studijoms skirtą mokymosi aplinką (daugiau poilsio ir bendravimo zonų, suolelių prisėsti koridoriuose ir pan.). 7. Gerinti studijoms skirtą materialinę bazę (praktiniams užsiėmimams skirta įranga, mokomoji literatūra, moksliniai žurnalai ir pan.). 8. Tobulinti studentų atliktų užduočių vertinimo tvarką. 9. Studijas labiau orientuoti į teorinių žinių perteikimą. 10. Studijas labiau orientuoti į praktinių įgūdžių bei gebėjimų formavimą. 11. Sudaryti daugiau galimybių studentams pasirinkti laisvą studijų grafiką. 12. Skatinti studentų po paskaitinę veiklą (dalyvauti renginiuose, grupėse ir pan.).

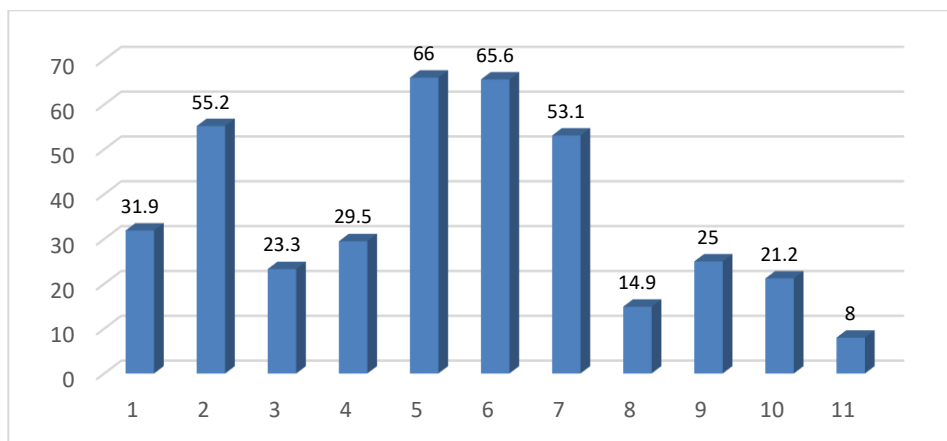
Apibendrinant rezultatus, galima pastebėti, kad studentų mokymosi motyvacijai įtakos turi šiuolaikiškai organizuojamos paskaitos į studijų procesą įtraukiant įvairias mokymo technologijas ir metodus. Taip pat respondentams svarbu studijų procese turėti įvairių kvietinių svečių, kurie padėtų įgyti patirties ir žinių, kurias galėtų pritaikyti ateityje bei yra svarbu turėti išvykstamųjų paskaitų.

Studentų planai baigus studijas

Studentų buvo klausiama, kokie yra jų planai baigus aukštąją mokyklą, iš gautų apklausos rezultatų, matyti, kad didžioji dauguma respondentų po studijų norėtų dirbti gerai apmokomą darbą (66 %), dirbti patinkantį darbą, kur galėtų save realizuoti (65,6 %) bei baigus studijas dirbti pagal specialybę (55,2 %). Taip pat iš rezultatų matyti, kad studentai nori dirbti ten, kur būtų įvertinti kaip specialistai (53,1 %).

Taip pat matoma, kad nemažai studentų po studijų ketina kelti kvalifikaciją kursuose (29,5%) bei tęsti studijas universitete (31,9 %). Galima pastebėti, kad nemaža dalis studentų atsakė, kad po studijų jie tikisi išvykti į užsienį ir ten dirbti (25 %).

Matyti, kad nemaža dalis atsakiusiųjų neketina dirbti pagal studijų metu įgytą specialybę (21,2 %). Mažiausiai respondentų atsakė, kad ketina išvykti į užsienį ir toliau tęsti studijas (14,9 %) bei neketina toliau studijuoti po studijų (8 %).



4 pav. Studentų planai baigus studijas, proc.

Pastaba:

1. Tęsti studijas toliau universitete;

2. Dirbti pagal specialybę;

3. Dirbti toliau ir studijuoti universitete;

4. Toliau kelti kvalifikaciją kursuose;

5. Dirbti gerai apmokamą darbą;

6. Dirbti patinkantį darbą, kur galėtumėte save realizuoti

7. Dirbti ten, kur būtumėte įvertintas kaip specialistas;

8. Išvykti į užsienį ir toliau tęsti studijas;

9. Išvykti į užsienį ir ten dirbti;

10. Neketinate dirbti pagal studijų metu įgytą specialybę;

11. Neketinate toliau studijuoti.

Apibendrinus gautus rezultatus, galime matyti, kad studentai galvoja apie savo ateitį po studijų. Dabartinė situacija rodo tai, kad studentams baigus studijas svarbu dirbti gerai apmokamą darbą bei dirbti ten, kur būtų gerai įvertinti kaip specialistai. Nors nemažai studentų atsakė, kad po studijų tikisi dirbti pagal specialybę, galima pastebėti, kad nemaža dalis to daryti neketina. Galima daryti prielaidą, kad studentams esamos studijos nesužadina motyvacijos dirbti pagal specialybę. Iš gautų rezultatų galima matyti vyraujančią tendenciją – studentai po studijų daugiau tikisi dirbti gerai apmokamą darbą ar tokį darbą, kuriame galėtų save realizuoti. Tai rodo, kad studentams nėra svarbu, kur dirbti ir ar tai darbas bus susijęs pagal jų įgytą specialybę, jiems svarbu, kad darbas būtų gerai apmokamas.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę, galima teigti, kad kryptingas studijų pasirinkimas yra vienas iš mokymosi motyvaciją sąlygojančių veiksnių.

Kaip parodė tyrimo rezultatai, pirmo kurso nuolatinių studijų studentų mokymosi motyvaciją sąlygoja tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Jiems yra svarbu ne tik siekti išsilavinimo, teorines žinias pritaikyti praktiškai, tačiau ir nuolatos tobulėti bei būti gerai pasiruošusiems kaip specialistams.

Tyrimo metu nustatyta, kad didžiausiais įverčiais įvertinti veiksniai studentams yra svarbiausi renkantis studijas: siekimas įgyti aukštojo mokslo diplomą ($V=9,01$; $\max=10$), noras tobulinti save kaip asmenybę ($V=8,84$; $\max=10$) bei galimybė gauti gerai apmokamą darbą ($V=8,83$; $\max=10$).

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad dauguma tyrime dalyvavusių pirmakursių studijas rinkosi dėl galimybės studijuoti nemokamai bei nemaža dalis dėl to, kad aukštoji mokykla turi gerą vardą.

Gauti respondentų duomenys rodo, kad juos labiausiai motyvuoja tai, kad dėstomi dalykai yra gerai suprantami (55,6 %) bei, kad yra atsižvelgiama į jų poreikius (54,2 %). Galima daryti prielaidą, kad studentų motyvacijai turi įtakos išsamiai ir aiškiai dėstomos paskaitos. Jiems yra svarbu, kad jie būtų suprasti ir išklausti. Taip pat tyrimo metu nustatyta, kad studentus labiausiai motyvuotų patraukliai ir įdomiai organizuojamos paskaitos, panaudojant šiuolaikines technologines priemones.

Tyrimo metu nustatyta, kad studentai po studijų norėtų dirbti gerai apmokamą darbą bei dirbti ten, kur galėtų save realizuoti. Vis dėlto vyrauja tendencija, kad studentai šiais laikais nori po studijų labiau dirbti, o ne toliau tęsti savo studijas kitose aukštosiose mokyklose ar pasinaudoti galimybe studijuoti užsienyje.

Literatūra

ALELIŪNAITĖ, Raminta; LAPINSKAS, Ernestas. Karjeros konsultavimas. Vilnius, 2014, 211 p. : iliustr. ISBN: 9786098150032.

ANDRAŠIŪNIENĖ, Milda; KULYTĖ, Dalia; URBONAVIČIUS, Rimantas. Studijų programos pasirinkimo motyvacija ir pasitenkinimas studijomis. Vilnius: Vilniaus kolegija; 2005 [žiūrėta 2019 m. kovo 14 d.] Prieiga per internetą: http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/VIKO/EIF_051118/Andrasiuniene_Kulyte_Urbonavicius.pdf

ARMALIENĖLĖ, Diana; KRIKŠČIŪNAITĖ, Rimailė. Siek, planuok, veik. Kaip teisingai pasirinkti karjeros kelią. Vilnius, 2009. [žiūrėta 2019 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.euroguidance.lt/media/k2/attachments/397_b88527131cc2d5664a930ae8b87e89f9.pdf

JOKŠTAITĖ, Kristina; POČIŪTĖ, Birutė. Studentų išsipareigojimas profesijai: pasitenkinimo profesiniu pasirinkimu, karjeros aspiracijų ir karjeros adaptyvumo sąsajos. Vilnius, 2014 [žiūrėta 2019 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/3693/2651>

VALICKAS, Andrius; CHOMENTAUSKAS; Gintaras; DERESKEVIČIŪTĖ, Edita. Karjeros užrašai. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2019 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/301232772_Karjeros_uzrasai

VALICKAS, Andrius; CHOMENTAUSKAS; Gintaras; DERESKEVIČIŪTĖ, Edita; ŽUKAUSKAITĖ, Irena; NAVICKIENĖ, Lijana. Asmeninės karjeros valdymas studentui. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2019 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą:

<http://dspace.lzuu.lt/bitstream/1/4159/1/38587.pdf>

VALICKAS, Andrius; DERESKEVIČIŪTĖ, Edita; NAVICKIENĖ, Lijana; CHOMENTAUSKAS, Gintaras; ŽUKAUSKIENĖ, Irena. Asmeninės karjeros valdymas dėstytojui. Vilnius, 2014 [žiūrėta kovo 18 d.]. Prieiga per internetą:

https://www.researchgate.net/publication/301232870_Karjeros_valdymo_kompetenciju_ugdymo_vadovas_destytojui

DESERTŲ VARTOJIMO TENDENCIJOS SVEIKOS MITYBOS KONTEKSTE

Laura Kanevičiūtė¹, Alina Kostrova²

¹Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultetas, ²Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultetas

¹laura.kaneviciute@stud.viko.lt, ²alina.kostrova@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Danutė Jakštienė

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamos desertų poreikio ir vartojimo tendencijos. Dabartiniu metu, kai daug kalbama ir rašoma apie cukraus žalą žmogaus organizmui, vis daugiau žmonių stengiasi maitintis sveikiau, vertina maisto natūralumą, renkasi produktus, kuriuose yra mažiau pridėtinio cukraus. Straipsnyje keliama problema: kokios yra desertų gamybos ir vartojimo tendencijos, populiarėjant sveikam gyvenimo būdai? Darbo tikslas – išanalizuoti sveikos mitybos nuostatų įtaką desertinių patiekalų gamybai ir vartojimui. Remiantis įvairiais šaltiniais, straipsnyje aprašoma desertų istorija, apžvelgiamos dabartinės desertų gamybos kryptys ir naujovės. Siekiant išsiaiškinti desertų pasiūlą viešojo maitinimo įstaigose, nagrinėjamas skirtingo lygio maitinimo įmonių desertų asortimentas. Atlikus anketinę apklausą, analizuojami vartotojų poreikiai, desertų paklausa ir vartojimo tendencijos. Straipsnyje naudoti tyrimo metodai – literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, duomenų analizė ir lyginimas. PAGRINDINĖS SĄVOKOS: desertų vartojimo tendencijos, desertų istorija.

Įvadas

Žodis „desertas“ kilęs iš prancūziško žodžio *desservir*, kuris reiškia „nurinkti nuo stalo“. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2015) nurodoma, kad desertas – tai „vaisiai, saldainiai ar šiaip kokie saldumynai, duodami pietų pabaigoje“. Būtent taip ir yra, nes desertai tiekiami po valgio, nurinkus nuo stalo likusį maistą, serviruojami nauji indai ir patiekiamas desertas (Jasiūnienė, Mikėnienė, 2015). Desertu dažnai baigiami pietūs, jie yra neatsiejama vakarienės, šventės ar įvairių renginių dalis.

Kaip ir visose maisto gamybos srityse, saldžių patiekalų gamyboje atsiranda naujovių: kinta gamybos technologijos, naudojami produktai, atsiranda naujų desertų dekoravimo ir pateikimo madų. Tačiau ypač svarbią reikšmę pokyčiams turi vartotojai, besikeičiantis jų požiūris į mitybą. Pastaruoju metu matomas didesnis žmonių susidomėjimas sveika gyvensena, todėl kinta ir mitybos bei maisto pasirinkimo kriterijai ir tendencijos. Desertų sritis – ne išimtis. Didelė dalis vartotojų vis dažniau ieško sveikatai palankesnio maisto, gaminių iš natūralių produktų. Dalis žmonių yra veganai, žaliavalgiai ar laikosi kitokių maitinimosi įpročių. Todėl įmonės, gaminančios maisto produktus, turi nuolat stebėti ir tirti vartotojų poreikius ir siekti juos patenkinti.

Straipsnio problema: kokios yra desertų gamybos ir vartojimo tendencijos, populiarėjant sveikam gyvenimo būdai?

Darbo tikslas: išanalizuoti sveikos mitybos nuostatų įtaką desertinių patiekalų gamybai ir vartojimui.

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti desertų gamybos istoriją,
- apibūdinti šiuolaikines desertų poreikio ir gamybos tendencijas,
- išanalizuoti desertų pasiūlą Vilniaus viešojo maitinimo įmonėse,
- ištirti desertų vartojimo tendencijas Lietuvoje,
- remiantis tyrimų rezultatais, pateikti išvadas.

Tyrimo hipotezė: populiarėjant sveikam gyvenimo būdai, kinta desertų vartojimo tendencijos, tačiau ne visos viešojo maitinimo įmonės gali patenkinti besikeičiančius vartotojų poreikius.

Metodai: literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, duomenų lyginimas ir analizė, naudojant *Microsoft Excel* programą.

Desertų istorija

Desertų istorija prasidėjo dar senųjų civilizacijų laikais. Mesopotamijoje, Indijoje ir kitose senovės civilizacijose desertai buvo aukojami dievams. Pirmieji žmonių vartoti saldėsiai buvo džiovinti vaisiai, riešutai, medus.

Desertų istorija pagyvėjo cukrų pradėjus išgauti iš cukranendrių. Maždaug prieš 8000 metų iš keleto Ramiojo vandenyno salelių jos buvo atvežtos į Indoneziją, Indiją ir Kiniją. Indai pirmieji pradėjo gaminti cukrų: iš cukranendrių spausdavo drumstus syvus arba tiesiog čiulpė jas tarsi ledinukus ant pagaliuko. Vėliau jie išmoko virti cukranendrių syvus. Išvirę syvai kristalizuodavosi ir pavirsdavo kietu cukrumi. Viduramžiais cukranendres imta auginti ir iš jų gaminti cukrų Sirijoje ir Egipte, o iš ten jį gabendavo į Europą. Tuo metu cukrus buvo labai brangus produktas, o Europoje jis buvo pardavinėjamas vaistinėse kaip prieskonis. Cukraus gamybos technologiją iš cukrinių runkelių 1747 metais sukūrė A. S. Marggrafas (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2019).

Nuo XVI a. atsirado ir tokių desertų, kurie šiandien ne vieną priverstų raukytis. Pavyzdžiui, italai mėgavosi unguriais marzipane, o cukruoti pyragai būdavo patiekiami su ančiuvų salotomis.

XVII–XVIII amžiuje cukraus gamyba Europoje sparčiai augo, jis tapo gana plačiai vartojamu produktu, o kartu atsirado daugiau galimybių gaminti desertus: paplito miltiniai saldėsiai, pradėtos virti uogienės, sirupai (Laužikas, 2014). Tačiau tuo metu cukrus buvo brangus, todėl saldėsiai buvo išskirtinai pasiturinčių žmonių patiekalai.

Iki XIX a. Napoleono žygių Europoje buvo naudojamos tik atvežtinės žaliavos, bet karo metu, anglams užblokavus jūrų kelius, pradėti auginti cukriniai runkeliai. 1802 m. dabartinės Vokietijos žemėse pastatytas pirmasis iš cukrinių runkelių cukrų gaminantis fabrikas, netrukus tokie fabrikai paplito Europoje. Lietuvoje pirmasis cukraus fabrikas pastatytas 1931 m. Marijampolėje (<https://straipsniai.org/cukrus/>).

LDK dvarų virtuvėse buvo gaminama ypatingų desertų. „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų dvaras buvo įspūdingas. Pavyzdžiui, Žygimantui Augustui tarnavo per 700 asmenų, su dvariškiais – per 1000, vienu metu veikė dvi ar trys atskiros valdovų virtuvės. <...> Renesansinio ir barokinio stalo estetika išryškėdavo gaminant desertus ir saldumynus. Greta kasdienai vartotų „cukruje virtų rožių“ ar cukruotų vaisių, kuriuos didikai vienas kitam siuntė kaip pagarbos ženklą, šventiniu metu buvo kuriamos saldumynų „pasakos“ <...> M. K. Radvilos Našlaitėlio cukrininkai didiko rengtame pokyliui XVII a. pradžioje iš kepinių pagamino uolas, migdolinius rūmus su grotomis ir fortifikacijomis (įtvirtinimais), sukūrė panašų į Jeruzalę vaizdą (aliuziją į didiko piligriminę kelionę į Šventąją Žemę), virš mūrų nulipdė cukrinių kryžiuočių su raudonais kryžiais ant apsiaustų figūras. Saldumynai, tiksliau marcipantai, nuo XVI a. pabaigos buvo pagrindinė besiperšančio didiko dovana sužadėtinei (Prie stalo visa Lietuva: mityba ir maisto kultūra nuo seniausių laikų iki šių dienų, 2015).

Desertai Lietuvoje paplito tik po Pirmojo pasaulinio karo. Tuo metu lietuviai valgė cukrinių runkelių cukrumi ar medumi pasaldintus gardėsius ir kepė meduolius (Jasiūnienė, Mikėnienė, 2015). XIX a. plėtėsi konditerijos gaminiais prekiaujančios įmonės. 1894 m. prekybos padėties apžvalgoje rašoma, kad gerai dirbančių duonos parduotuvių ir konditerijų Vilniuje buvo apie 20. Tačiau XIX a. maisto pramonėje buvo daugybė šiuolaikiniam žmogui neįprastų dalykų. Pavyzdžiui, konditerijos gaminiai ilgą laiką buvo dažomi anilo dažais (Prie stalo visa Lietuva: mityba ir maisto kultūra nuo seniausių laikų iki šių dienų, 2015).

XX a. daugelį desertų šeimininkės gamino namuose: kepė tortus, ypač medaus, pačius įvairiausius pyragus (trupininių, su aguonomis, su uogiene ir kt.), saldžius mielinius pyragus, raguolius. Moterys gamindavo „tinginį“, saldų sūrį, drebučius, kepė naminius sausainius, pyragaičius, bandeles, kropelius (mažas spurgas). Ypatingoms šventėms, tokioms kaip vestuvės, krikštynos, jubiliejai, desertai būdavo užsakomi iš anksto: visada perkami šakočiai, šimtalapiai, skruzdėlynai, taip pat didesni ir puošnesni tortai, kurių nebuvo galimybės išsikepti namuose (Žilienė, 2008).

XXI a. pradžioje vaisėms ruošiamas saldus stalas taip pat gausus įvairiausių desertinių patiekalų. Kaip ir anksčiau, taip ir dabar, patiekiami tortai, sausainiai, saldainiai ir kiti jau minėti saldėsiai. Be abejo, bėgant laikui, atsiranda ir naujoviškų desertų, pvz., įvairiausių vyniotinių su įdarais (Žilienė, 2008).

Šiandien saldumynų įvairovė – neaprepiama. Dabartinius desertus geriausiai apibūdina du žodžiai – paprasta ir natūralu. Konditeriai įprastą cukrų keičia natūraliais sirupais, naudoja kuo mažiau dirbtinių ingredientų ir dažiklių. Taip pat populiarėja sveikuoliški desertai be miltų – naudojama daugiau riešutų ir vaisių. Kinta ir skanėstų pateikimo mados. Bemaž dešimtmetį visame pasaulyje žinoma molekulinė arba eksperimentinė virtuvė desertus verčia ištaigingais meno kūriniais. Tad šiuolaikiniai desertai turi būti ne tik skanūs, tačiau ir kelti emocijas (<https://www.alfa.lt/straipsnis/50226608/naudingi-patarimai-konditerijos-myletojams-kaip-derinti-klasika-ir-naujoves-ruosiant-deserta>).

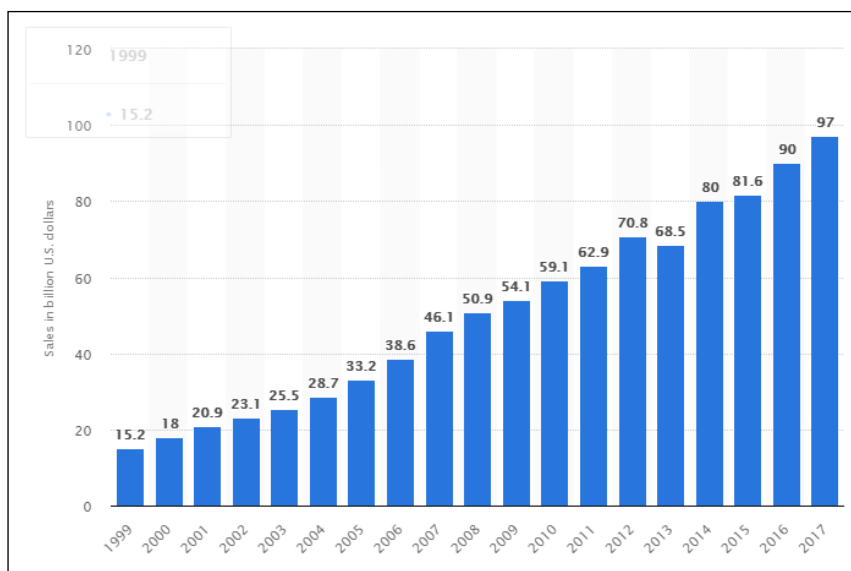
Išnagrinėjus literatūros šaltinius, galima teigti, kad jau nuo seniausių laikų įvairūs saldumynai užėmė svarbią vietą žmonių mityboje. Tačiau desertų kaita pastebima visais laikotarpiais, nes nuolat kito žmonių poreikiai, tobulėjo maisto gamybos technologijos. Senaisiais laikais jie buvo prabangos simbolis ir ilgą laiką jais mėgavosi tik turtingieji. Vėliau, keičiantis žmonių gyvenimo sąlygoms, desertai atkeliavo ir į daugumos žmonių namus, o kai kurie jau praeitame amžiuje pradėti gaminti desertai išlieka žinomi ir gaminami iki šių dienų.

Desertų poreikio ir gamybos tendencijos

Žodis „tendencija“ reiškia kryptį arba raidą, kuria vyksta koks nors procesas (Tarptautinių žodžių žodynas, 2019). Yra ne tik interjero ar drabužių vystymosi tendencijos, bet ir gastronomijos, o šiuo atveju – desertų mados bei gamybos ir vartojimo tendencijos.

Šiuo metu viena aktualiausių gastronominių tendencijų pasaulyje – natūralus, kokybiškas ir sveikas maistas, mažesnis cukraus vartojimas arba net jo atsisakymas. Ne mažiau svarbi problema yra žmonių, netoleruojančių glitimo, laktozės ar kitų produktų, poreikių tenkinimas. Tačiau „...plečiantis urbanizacijai, maisto gamyba vyksta toli nuo vartotojų. Dažnai vartojami maisto produktai, pagaminti kitose šalyse. Maistas ruošiamas ilgesniam vartojimui, nes kitaip kyla maisto toksikoinfekcijų pavojus. Maisto priedai, ypač konservantai, ilginantys produktų vartojimo laiką, neretai neigiamai veikia sveikatą. Daugelis maisto gamybai naudojamų žaliavų auginama naudojant trąšas, augimo reguliatorius, policiklinius angliavandenilius, nitratus, kurie, patekę su maistu, gali sukelti įvairių žmogaus organizmo transformacijų“ (Januškevičienė, 2009). Suprasdami šiuos sveikatai žalingus veiksnius, žmonės labiau domisi sveika, natūralia bei subalansuota mityba. Statista.com portale M. Shahbandeh (2019) straipsnyje „Worldwide sales of organic foods 1999–2017“ nurodoma, kad per 1999–2017 metus organiško, natūralaus maisto pardavimai pasaulyje išaugo 6,3 karto, o tai tik įrodo sparčiai augančią šių produktų paklausą (1 pav.).

Keičiantis gastronominėms tendencijoms, sparčiai keičiasi ir saldžiųjų patiekalų gamybos ypatumai. Pirmiausiai atsižvelgiama į kintančius žmonių mitybos įpročius: vis populiariesni tampa veganiški desertai, saldėsiai su mažesniu cukraus ar kalorijų kiekiu, gaminiai be priedų, konservantų bei pagaminti, naudojant natūralius ar ekologiškus produktus. Daugelyje šalių tokie gaminiai jau nebe naujiena, tačiau pastebima, jog Lietuvoje ne visose maitinimo įstaigose ar prekybos vietose yra tokių gaminių pasiūla.



1 pav. Natūralaus ir organiško maisto pardavimai pasaulyje 1999–2017 m. (Shahbandeh, 2019)

Sparčiai populiarėjant sveikai mitybai ir esant dideliam sveikesnių desertų poreikiui, į pagalbą gamintojai pasitelkia mokslą bei modernias gamybos technologijas. Josean Alijaa ir Clara Talens (2012) aprašo naujausias saldumynų gamybos technologijas, kurios padeda sustiprinti natūralų produktų skonį, norint išvengti pridėtinio cukraus vartojimo. Minėti autoriai nagrinėja tokius gamybos būdus kaip gaminimą vakuume, infuziją ar šaldymą. Taikant apdorojimą vakuume, produktas vakuumuojamas ir verdamas žemoje temperatūroje – taip išlaikomos ir net sustiprinamos jo skonio savybės. Taikant infuzijos metodą, iš produktų ekstrahuojamos natūralios medžiagos, pavyzdžiui: vaisių cukrus, fruktozė, kurios vėliau panaudojamos patiekalų ir desertų gamyboje. Šių pažangių gamybos procesų rezultatas – naujos gamybos technologijos, kurios leidžia pagaminti desertus be riebalų ar cukraus.

Vilniaus maitinimo įmonių desertų asortimento apžvalga

Siekiant išsiaiškinti, ar Vilniaus miesto maitinimo įmonių asortimente yra sveikesnių, pritaikytų skirtingus mitybos poreikius turintiems asmenims desertų, išnagrinėtas kelių Vilniuje įsikūrusių maitinimo įmonių desertinių patiekalų asortimentas. Tyrimui atlikti pasirinktos skirtingo lygio maitinimo įstaigos: du viešbučiuose įsikūrę aukšto lygio restoranai („Solt Dining“ ir „Telegrafas“), gerai žinoma ir daugelio vartotojų visoje Lietuvoje pamėgta įmonė „Čili pica“, dvi kavinės, kurios svečiams siūlo platų desertų asortimentą („Chaika“ bei „Holy Donut“), ir modernus restoranas „Sugamour“.

Restoranas „Solt Dining“ įsikūręs pačiame Vilniaus centre, moderniam keturių žvaigždučių viešbutyje „Courtyard by Marriott Vilnius City Center“ (<https://www.marriott.com/hotels/travel/vnocy-courtyard-vilnius-city-center/>). „Solt Dining“ virtuvė – Šiaurės Europos ir Baltijos šalių skonius jungianti moderni virtuvė, kurios pagrindas – lietuviški produktai. Restorano meniu nėra didelis, jam būdingas sezoniškumas ir šiuolaikiškumas. Šio restorano siela ir pasididžiavimas – šefas Jevgenijus Volkovas, Lietuvos nacionalinės šefų rinktinės narys ir geriausias 2016 metų virėjas. Virtuvės komanda stengiasi nustebinti svečius ir patenkinti įvairių klientų poreikius. Valgiaraštyje siūlomi netradiciniai iš lietuviškų produktų pagaminti desertai: kepintų šaltalankių tekstūra su duonos morengais ir uogomis, juodos duonos, aviečių ir svarainių kremas, desertas, kriaušių ledai su sūdytais žemės riešutais ir braškėmis. Garsiausias šio restorano desertas yra varškės ir lauro lapo burbulas ant Lietuvos žemėlapiu, kuris patiekiamas su kokosiniu kremu. Išnagrinėjus šios įmonės desertų asortimentą matyti, kad svečiams siūlomi originalūs, sudėtingos gamybos patiekalai, tačiau jame sunku rasti desertų, tinkamų veganams, klientams, netoleruojantiems laktozės ar besistengiantiems maitintis sveikiau.

Kitas aukšto lygio restoranas „Telegrafas“ taip pat įsikūręs Vilniaus centre penkių žvaigždučių viešbutyje „Kempinski Hotel Cathedral Square“ (<https://www.kempinski.com/lt/vilnius/grand-hotel-kempinski/restoranas-ir-baras/restoranas-telegrafas/>). Šio restorano patiekalų gaminimas paremtas sezonų kaita, tad, keičiantis metų laikams, kuriamas naujas valgiaraštis. Vienas iš svečių mėgstamų restorano „Telegrafas“ desertų yra „Gintarinis brangakmenis“. Tai lengvos struktūros gintaro ir medaus desertas. Šis derinys nustebina ir sužavi kiekvieną svečią. Tačiau ir šiame restorane nesiūlomi sveikesni, be gliuteno, laktozės ar veganiški desertai. Atsižvelgiant į šių dienų mitybos tendencijas ir į tai, kad restoranas yra viešbutyje, kuriame apsistoja daugybė svečių iš įvairių šalių, turinčių skirtingus mitybos poreikius, tai nėra geras pasirinkimas.

Panagrinėjus žemesnio lygio įmonės „Čili pica“ (<https://www.cili.lt/>) desertinių patiekalų asortimentą, taip pat matyti, kad beveik kiekviename šios įmonės siūlomame deserte naudojama grietinėlė, šokoladas, karamelė, nėra veganiškų desertų ar pagamintų be pridėtinio cukraus, su mažesniu kalorijų kiekiu patiekalų pasirinkimo. Sveika, vegetariška ar veganiška mityba ypač domisi jauni žmonės. Įmonė „Čili pica“ dirba visoje Lietuvoje ir yra viena iš tų, kurią dažnai renka jaunuomenė, todėl jai turėtų būti labai aktualu patenkinti įvairių klientų poreikius.

Džiugu paminėti, kad kai kurios maitinimo įmonės siūlo įvairesnį desertų pasirinkimą. Vilniaus centre įsikūrusioje kavinėje „Chaika“ (<http://chaika.lt/lt/>) – didžiausias veganiškų, žaliavalgiškų, sveikuoliškų desertų pasirinkimas Lietuvoje. Čia siūlomi įvairių klientų poreikius tenkinantys desertai: šokoladinis tortas, aviečių grietinėlės tortas be gliuteno, mėlynių tortas, sūrio pyragas, veganiški keksiukai ir daug kitų.

„Holy Donut“ (<https://www.facebook.com/Holydonut.lt/>) – gerai žinoma amerikietiško spurgų kavinė. Tačiau ne visiems žinoma, kad šioje kavinėje gaminamos 7 rūšių veganiškos spurgos („Vaidilutė“, „3D“, „Teisinga“, „Apple Fritteris“, „Madam Pompadur“, „Pirato akis“, „Su karūna“). Taip pat kavinėje galima paragauti karšto šokolado su sojos pienu ir veganiškų ledų su bananais ir šokoladu.

Ne mažiau populiarius ir modernus restoranus „Sugamour“ (<https://www.facebook.com/sugamourboutique/>), esantis Vilniaus senamiestyje, Vokiečių gatvėje, siūlo paragauti europietiškos ir prancūziškos virtuvės desertų. Į šį restoraną galima užsukti prancūziškų pusryčių, užsakyti verslo pietus ar rinktis patiekalus iš vakarinio „a la carte“ meniu. Restorano meniu galima rasti ir veganiškų saldumynų.

Apibendrinant galima teigti, kad Vilniuje yra maitinimo įstaigų, kuriose siūlomi desertiniai patiekalai, pritaikyti skirtingiems žmonių poreikiams, o kartu atsiranda ir įmonės, kurios specializuojasi sveikesnių desertų gamyboje. Tačiau kol kas ne visos viešojo maitinimo įstaigos pasiruošusios tenkinti šiuolaikinių klientų poreikius. Sveikesnių desertų ar desertų asmenims, turintiems specialių mitybos poreikių, pasiūla viešojo maitinimo įstaigose yra nepakankama. Netgi gerai žinomoje ir populiarioje įmonėje „Čili pica“, kuri turi picerijų tinklą visoje Lietuvoje, desertų asortimentas siauras, nėra desertų svečiams, turintiems specialių poreikių (veganams, vegetarams ir kt.). Ypač svarbu šią situaciją pagerinti viešbučių restoranams, mat į juos atvyksta daugybė svečių, turinčių įvairių mitybos poreikių.

Desertų vartojimo tendencijų Lietuvoje tyrimas

Tyrimui atlikti pasirinktas apklausos metodas. Pasak K. Kardelio (2017), „...apklausa yra komunikacinis procesas, susidedantis iš skatinančių veiksmų sekos, naudojamas atsakymams iš subjektų gauti, tarpusavyje susitarus“.

Tyrimo tikslas: nustatyti Lietuvoje vyraujančias desertų pasirinkimo ir vartojimo tendencijas.

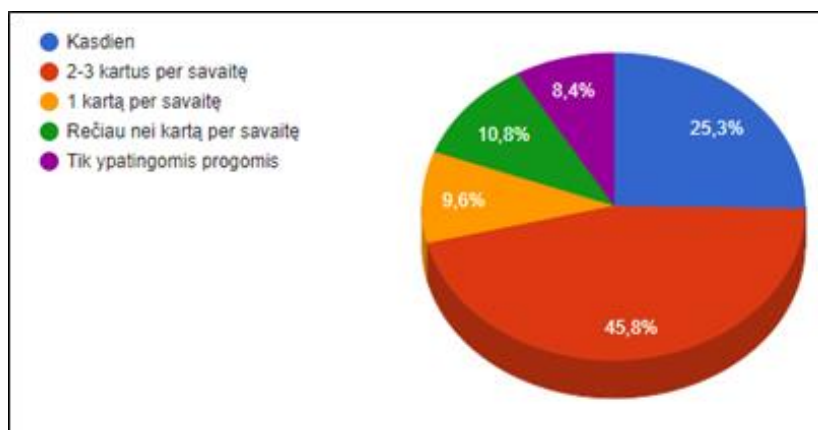
Apklausiai atlikti parengta anketa, kurią sudarė 12 klausimų. Anketoje buvo siekiama surinkti duomenis apie respondentus, išsiaiškinti, kaip dažnai ir kokius desertus jie vartoja, kokie svarbiausi faktoriai lemia desertų pasirinkimą. Apklausa buvo vykdoma 2019 m. vasario – kovo mėn. elektroniniu būdu, viešinant anketą puslapyje apklausa.lt.

Į anketos klausimus atsakė 83 respondentai. Apklausoje dalyvavo 92,8 proc. moterų ir 7,2 proc. vyrų. Daugiausiai atsakiusių į anketos klausimus buvo nuo 19 iki 29 metų amžiaus, jie sudarė 68,7 proc. 21,7 proc. atsakiusių buvo 30–50 metų amžiaus, 4,8 proc. – jaunesni nei 18 metų, 3,6 proc. apklaustųjų buvo 51–64 metų amžiaus, o 1,2 proc. atsakiusių buvo vyresni nei 65 metų amžiaus.

Didžioji dalis respondentų – 50,6 proc., buvo moksleiviai ar studentai, 47 proc. – dirbantys asmenys, o kiti – pensininkai, bedarbiai.

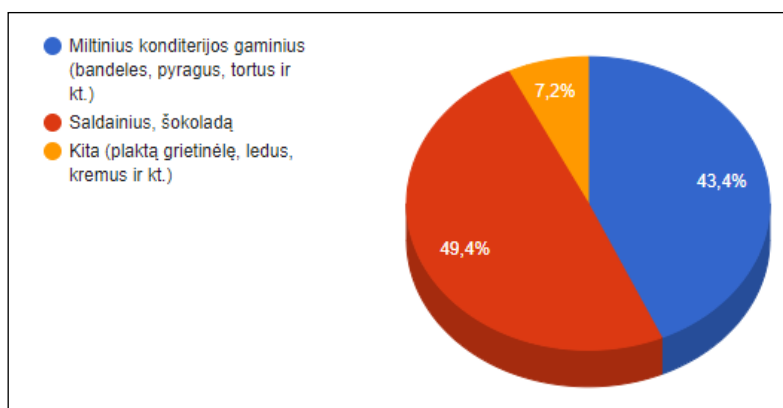
Daugiausiai anketinėje apklausoje dalyvavusių asmenų save priskyrė visavalgiams – taip nurodė 86,7 proc. apklaustųjų. Po 6 proc. tarp dalyvavusių apklausoje buvo vegetarų ir netoleruojančių tam tikrų maisto produktų, o mažiausią dalį – 1,3 proc. sudarė veganai. Taigi, galima daryti išvadą, kad apie 13 proc. apklaustųjų turi specialių mitybos poreikių.

Apklausoje duomenys parodė, kad respondentai desertus vartoja gana dažnai. Beveik pusė apklaustųjų – 45,8 proc. desertinius gaminius vartoja 2–3 kartus per savaitę, o 25,3 proc. – kasdien. Rečiau nei kartą per savaitę vartoja 10,8 proc. apklaustųjų, vieną kartą per savaitę – 9,6 proc. ir tik 8,4 proc. respondentų nurodė, kad desertus vartoja tik ypatingomis progomis. Atsakymų į šį klausimą rezultatai pavaizduoti 2 pav. Taigi, galima daryti prielaidą, kad dauguma respondentų mėgsta desertus ir vartoja juos gana dažnai – dauguma 2–3 kartus per savaitę.



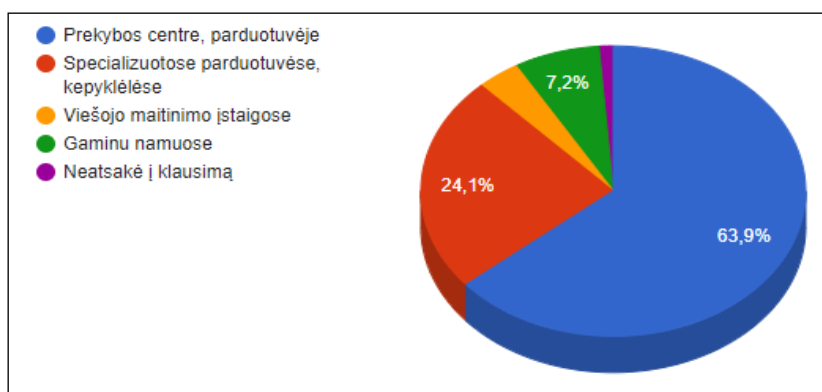
2 pav. Desertinių gaminių vartojimo dažnumas, proc.

I klausimą „Kokius desertus dažniausiai renkatės?“ atsakiusių nuomonės pasiskirstė taip (3 pav.): 49,4 proc. apklaustųjų dažniausiai perka saldinius, šokoladą, o 43,4 proc. – miltinius gaminius: tortus, pyragus, bandeles ir kt. Likę, 7,2 proc. apklaustųjų nurodė, kad jie renka kitus desertinius gaminius.



3 pav. Desertų pasirinkimas, proc.

Didžioji dalis – 63,9 proc. apklaustųjų nurodė, kad desertus dažniausiai perka prekybos centruose, 24,1 proc. įsigyja specializuotose pardavimo vietose. 7,2 proc. nurodė, kad desertus dažniausiai gamina namuose, o 3,6 proc. – juos dažniausiai renka viešojo maitinimo įstaigose (4 pav.). Taigi, dažniausios desertų įsigijimo vietos yra prekybos centrai ir parduotuvės.



4 pav. Dažniausios desertų įsigijimo vietos, proc.

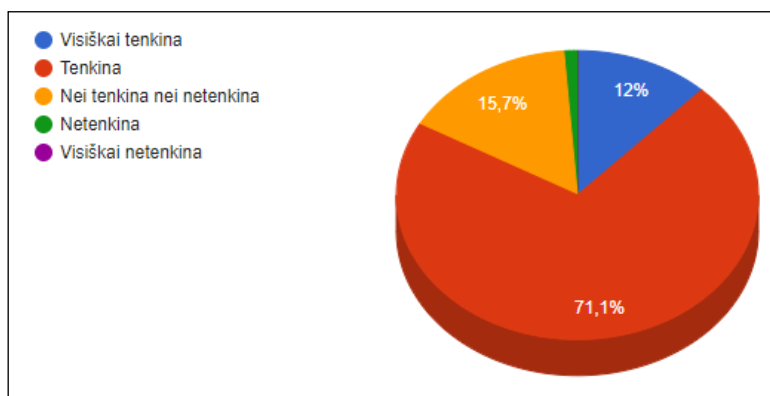
Atliekant apklausą norėta sužinoti, kas respondentams svarbu, renkantis saldžiuosius gaminius. Anketoje buvo prašoma įvertinti įvairias desertinių gaminių savybes, turinčias įtakos jų pasirinkimui. 1 lentelėje pateikiami atsakymų į šį klausimą rezultatai.

1 lentelė. Desertų savybės, turinčios įtakos jų pasirinkimui

	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Į klausimą neatsakė
Kaina	24 (28,9%)	42 (50,6%)	14 (16,9%)	2 (2,4%)	1 (1,2%)	0 (0,0%)
Išvaizda	44 (53,0%)	33 (39,8%)	5 (6,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	1 (1,2%)
Skoninės savybės	65 (78,3%)	15 (18,1%)	2 (2,4%)	1 (1,2%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)
Mažesnis kalorijų kiekis	10 (12,0%)	23 (27,8%)	35 (42,2%)	7 (8,4%)	7 (8,4%)	1 (1,2%)
Natūralių produktų naudojimas gamyboje	20 (24,1%)	29 (35,0%)	24 (28,9%)	9 (10,8%)	0 (0,0%)	1 (1,2%)
Mažesnis pridėtinio cukraus kiekis	17 (20,5%)	28 (33,8%)	22 (26,5%)	10 (12,0%)	5 (6,0%)	1 (1,2%)
Sudėtyje nėra maisto priedų	16 (19,3%)	22 (26,5%)	30 (36,1%)	11 (13,3%)	3 (3,6%)	1 (1,2%)
Sudėtyje nėra produktų su GMO	19 (22,9%)	18 (21,7%)	26 (31,3%)	15 (18,1%)	4 (4,8%)	1 (1,2%)
Pagamintas be gliuteno	6 (7,2%)	6 (7,2%)	39 (47,0%)	16 (19,3%)	14 (16,9%)	2 (2,4%)
Pagamintas be kiaušinių	5 (6,0%)	7 (8,4%)	34 (41,0%)	22 (26,5%)	13 (15,7%)	2 (2,4%)
Be laktozės (be pieno produktų)	5 (6,0%)	5 (6,0%)	35 (42,2%)	22 (26,5%)	15 (18,1%)	1 (1,2%)
Be gyvūninių produktų (veganiškas)	4 (4,8%)	8 (9,6%)	31 (37,4%)	23 (27,7%)	15 (18,1%)	2 (2,4%)
Originalumas, inovatyvumas (išvaizdos, skonio ir pan.)	18 (21,7%)	24 (28,9%)	33 (39,8%)	6 (7,2%)	1 (1,2%)	1 (1,2%)

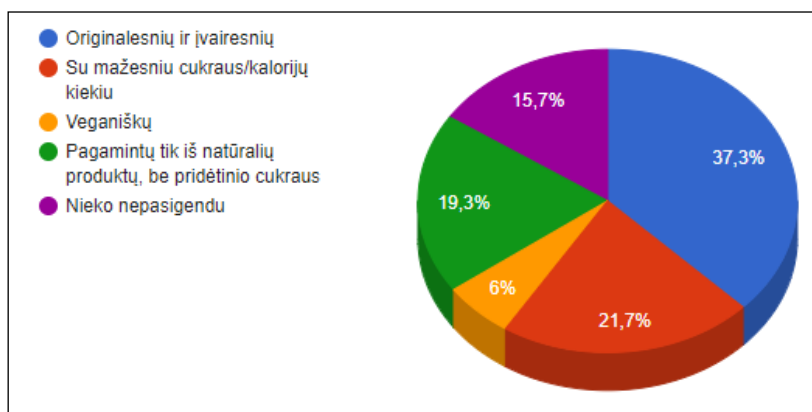
Kaip labai svarbias ar svarbias desertų pasirinkimo savybes respondentai dažniausiai nurodė desertų skonį (96,4 proc.), išvaizdą (92,8 proc.), kainą (79,5 proc.), natūralių produktų vartojimą jų gamyboje (59,1 proc.), mažesni pridėtinio cukraus kiekį (54,2 proc.) bei produktų originalumą, inovatyvumą (50,6 proc.). Kiek mažiau respondentams svarbu, kad desertuose nebūtų maisto priedų (45,8 proc) ir GMO produktų (44,6 proc.). Galima teigti, jog respondentams aktualu, kad jų vartojami desertai būtų natūralūs ir bent šiek tiek sveikesni. Tokios desertų savybės kaip gamyba be gliuteno ar kiaušinių, be laktozės (be pieno produktų) ar veganiški daugeliui (apie 40 proc.) vartotojų yra nei svarbios, nei nesvarbios ir ypatingos reikšmės produktų pasirinkimui neturi. Tai galima paaiškinti tuo, jog į anketos klausimus daugiausiai atsakė asmenys, kurie yra visavalgiai (86,7 proc.). Tačiau respondentų atsakymai į kitą anketoje pateiktą klausimą „Ar norėtumėte paragauti neįprastų, originalių, sveikesnių desertų (pvz. pagamintų iš daržovių ar tokių, kur cukrus keičiamas natūraliais saldžiais produktais ir kt.)?“ parodė, kad apklausos dalyviai, nors daugelis jų laikosi tradicinės mitybos įpročių, palankiai žiūri į naujoves ir net 88 proc. norėtų paragauti tokių desertų, tik 12 proc. atsakė, kad nenorėtų.

Paklausus respondentų, ar juos tenkina desertų pasirinkimas prekybos centruose ir kepyklėlėse, didžioji dalis, net 71,1 proc. nurodė, kad pasirinkimas juos tenkina. 12 proc. atsakiusiųjų buvo visiškai patenkinti šių įmonių desertų asortimentu. 15,7 proc. respondentų nurodė, kad desertų asortimentas šiose įmonėse nei tenkina, nei netenkina ir tik maža dalis apklausos dalyvių buvo nepatenkinti šiose įmonėse siūlomu desertų pasirinkimu (5 pav.). Tai rodo, kad kiekvienas pirkėjas atranda sau tinkamų produktų ir daugelis yra patenkinti saldžiųjų patiekalų asortimentu prekybos vietose.



5 pav. Vartotojų pasitenkinimas desertų asortimentu prekybos centruose ir kepyklėlėse, proc.

Atsakydami į anketoje pateiktą klausimą apie desertų pasirinkimą viešojo maitinimo įmonėse, respondentai nurodė, kad jose labiausiai pasigenda originalesnių, įvairesnių desertų – taip atsakė 37,3 proc. respondentų. 21,7 proc. atsakiusiųjų šiose įmonėse norėtų rasti desertų su mažesniu cukraus ar kalorijų kiekiu, 19,3 proc. – natūralių be pridėtinio cukraus gaminių, 6 proc. – veganiškų desertų. 15,7 proc. respondentų desertų asortimentu viešojo maitinimo įstaigose yra patenkinti ir nieko nepasigenda (6 pav.).



6 pav. Viešojo maitinimo įmonėse pasigendami desertai, proc.

Apibendrinant apklausos rezultatus galima teigti, kad desertus respondentai vartoja gana dažnai. Daugelis jų dažniausiai desertų įsigyja prekybos centruose ar parduotuvėse. Dažniausiai respondentai perka saldinių ir šokolado bei miltinių konditerijos gaminių. Nors daugelis atsakiusiųjų į anketos klausimus laikėsi tradicinės mitybos įpročių ir tik maža dalis iš jų buvo veganai ar netoleruojantys tam tikrų maisto produktų, tačiau didžioji dalis apklausos dalyvių domisi galimybe pasirinkti sveikesnį maistą. Respondentai norėtų rasti daugiau sveikesnių, originalesnių ir įvairesnių desertų maitinimo įstaigose. Daugeliui respondentų svarbi produkto kokybė, natūralumas, GMO produktų nenaudojimas ir kitos sveikesnės alternatyvos, tai patvirtina augantį susidomėjimą sveika mityba.

Išvados

Išnagrinėjus literatūros šaltinius matyti, kad desertai buvo mėgstami nuo seniausių laikų. Ilgą laiką jie buvo prabangos simbolis ir jais mėgavosi tik turtingieji. Ir tik XIX amžiuje, pradėjus gaminti cukrų iš cukrinių runkelių, šis produktas pradėtas plačiai vartoti, išsiplėtė gaminamų desertų asortimentas, saldieji gaminiai tapo prieinami daugumai vartotojų.

Šiais laikais, kai žmonės labiau rūpinasi savo sveikata, pasaulyje didėja natūralaus, sveikesnio maisto pardavimas. Žmonės dažniau renkasi desertus, pagamintus iš natūralių produktų, su mažesniu cukraus kiekiu. Mokslo išradimai padeda sukurti naujas technologijas, kurių pagalba desertiniai gaminiai gali būti gaminami be pridėtinio cukraus ar riebalų, tačiau turintys ryškias skonines savybes.

Apžvelgus Vilniaus viešojo maitinimo įmonėse siūlomų desertinių patiekalų asortimentą matyti, kad ne visos įmonės pasirengusios tenkinti besikeičiančius vartotojų poreikius. Daugelio žmonių pamėgtose ir populiariose maitinimo įmonėse ir net aukšto lygio viešbučių restoranuose ne visada galima rasti veganiškų ir vegetariškų desertų ar desertų, pagamintų iš natūralių produktų su mažesniu pridėtinio cukraus kiekiu.

Atlikus vartotojų anketinę apklausą, matyti, kad, respondentai desertus vartoja gana dažnai: beveik pusė apklaustųjų – 45,8 proc. desertinius gaminius vartoja 2–3 kartus per savaitę, o 25,3 proc. – kasdien. Iš saldžiųjų gaminių respondentai dažniausiai renka saldainius ar šokoladą bei miltinius gaminius. 63,9 proc. apklaustųjų desertus dažniausiai perka prekybos centruose ar įsigyja specializuotose pardavimo vietose (24,1 proc.). Kaip labai svarbias ar svarbias desertų pasirinkimo savybes respondentai dažniausiai nurodė desertų skonį (96,4 proc.), išvaizdą (92,8 proc.) ir kainą (79,5 proc.). Tačiau tyrimas atskleidė, kad didelei daliai respondentų aktualios sveikesnių desertų pasirinkimo galimybės: renkantys desertus jiems labai svarbu ir svarbu, kad jų gamyboje būtų naudojami natūralūs produktai (59,1 proc.) ir mažesnis pridėtinio cukraus kiekis (54,2 proc.), kad desertuose nebūtų maisto priedų (45,8 proc.) ir GMO produktų (44,6 proc.). Viešojo maitinimo įmonėse respondentai pasigenda originalesnių ir įvairesnių desertų.

Literatūra

- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema, 2015 [žiūrėta 2019 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/>
- JANUŠKEVIČIENĖ, Gražina; SEKMOKIENĖ, Dalia; LUKOŠEVIČIUS, Leonardas. Sveika gyvensena ir funkcionalusis maistas. Visuomenės sveikata, 2009, 4 (47), p. 51 – 60.
- JASIŪNIENĖ, Janina; MIKĖNAITĖ, Matilda. Saldžiųjų patiekalų ir gėrimų gamybos technologijos. Ukmergė: Magency, 2015. 428 p.
- JOSEAN, Alijaa; TALENS, Clara. New concept of desserts with no added sugar: International Journal of Gastronomy and Food Science [interaktyvus], 2012, vol. 1, issue 2, [žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1878450X13000061>
- KARDELIS, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2017. 487 p.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. Istorinė Lietuvos virtuvė. Maistas ir gėrimai Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje. Vilnius: Briedis, 2014. 208 p.
- Naudingi patarimai konditerijos mylėtojams: kaip derinti klasiką ir naujoves ruošiant desertą? [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/straipsnis/50226608/naudingi-patarimai-konditerijos-myletojams-kaip-derinti-klasika-ir-naujoves-ruosiant-deserta>
- Prie stalo visa Lietuva: mityba ir maisto kultūra nuo seniausių laikų iki šių dienų. Kaunas: Terra Publica, 2015. 239 p.
- SHAHBANDEH, Mery. Worldwide sales of organic foods 1999 - 2017. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/273090/worldwide-sales-of-organic-foods-since-1999/>
- Straipsniai.org. Cukrus. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://straipsniai.org/cukrus/>
- Tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://zodis.eu/reiksme/tendencija>
- Visuotinė lietuvių enciklopedija. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019 [žiūrėta 2019 m. kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/cukrus-61787>
- ŽILIENĖ, Ieva. Vaisės Suvalkijoje XX a. II pusėje – XXI a. pradžioje, magistro baigiamasis darbas. Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008.

PIRMO KURSO STUDENTŲ ADAPTACIJOS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE RAIŠKA: SUNKUMAI IR GERINIMO GALIMYBĖS

Kornelija Makauskaitė

Vilniaus Kolegija, Verslo vadybos fakultetas

kornelija.makauskaite@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Kristina Samašonok

Anotacija

Išstojus į aukštąją mokyklą, jaunuoliams tenka susidurti su pasikeitusiais socialiniais santykiais, tenka pajusti susilpnėjusį ryšį su šeima ir draugais, susidurti su aplinkos pasikeitimais ir su kitais veiksniais, kurie sukelia įvairius sunkumus studijų procese. Tad siekiant to išvengti, didelis dėmesys turi būti skiriamas pirmo kurso studentų adaptacijai. Tyrimo tikslas nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų adaptaciją aukštojoje mokykloje sąlygojančius veiksnius. Šiame straipsnyje pristatoma pirmo kurso studentų adaptacijos esamos situacijos analizė. Nuo to kaip adaptuojasi pirmo kurso studentai, priklauso ir jų mokymosi rezultatai, motyvacija studijuoti. Įvertinus temos aktualumą, straipsnyje analizuojamas pirmakursių studentų adaptacijos aukštojoje mokykloje procesas, jį sąlygojantys veiksniai bei adaptacijos sunkumų atsiradimo priežastys ir veiksniai, galintys palengvinti adaptaciją. Analizė paremta atlikto tyrimo rezultatais bei moksline literatūra. Tyrimo rezultatai turės išliekamąją vertę numatant pirmo kurso studentų adaptacijos aukštojo mokslo studijose gerinimo galimybes.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: adaptacija, pirmo kurso studentas, studijų procesas, adaptaciją sąlygojantys veiksniai.

Įvadas

Studijų aukštojoje mokykloje pradžioje studentams reikia įveikti daugybę iššūkių: prisitaikyti prie naujų institucijos ir naujos mokymosi aplinkos reikalavimų, pasikeitusių socialinių santykių, suprasti pakitusių ryšių su šeima ir draugais neišsivengiamumą, suvokti save, kaip naujos bendruomenės narį, taip pat – pasikeitusį savo kaip mokinio statusą į studento, nusistatyti vertybinį santykį su institucija. Šių aplinkybių kontekste, pasak S. Dzieglelewski, B. F. Turnage ir S. Roost-Marti (2004) (cit. Kepalaitė, 2013), jie tęsia ir vėlyvosios paauglystės raidos dėsningumų keliamus uždavinius – autonomiškumo, lyties tapatumo formavimąsi ir profesinės karjeros planavimą. Nuo to, kaip greitai ir sėkmingai studentai susidoro su stresogene situacija ir įsilieja į akademinę bendruomenės gyvenimą, priklauso jų tolesnių studijų kokybė ir sėkmė (Marcinkevičienė, 2012). Daug veiksnių lemia studentų veiklos sėkmę, bet pagrindinis iš jų – adekvati adaptacija. Adaptacija visuomet pasireiškia tada kai, kai įprastas, kasdieninis elgesys yra mažai efektyvus, arba iš viso negalimas ir žmogui nėra kito kelio tikslui pasiekti, kaip tik nugalėti sunkumus, susijusius su nauja situacija (Pociūtė, 2016). Didžiausias dėmesys turi būti skiriamas studento adaptacijos procesui pirmaisiais studijų mėnesiais.

Todėl tikslinga išskirti veiksnius, sąlygojančius studentų sėkmingą adaptaciją bei išsiaiškinti sunkumus, kylančius studijų procese ir nustatyti veiksnius, galinčius palengvinti adaptaciją.

Nagrinėjant pirmakursių adaptaciją aukštojoje mokykloje itin svarbu įsigilinti ne tik į paties studento asmeninį prisitaikymą, bet ir į aukštosios mokyklos sudarytas mokymosi sąlygas, kadangi adaptacija siejama ne tik su studentų prisitaikymu prie aplinkos, bet ir mokymo aplinkos pritaikymu studentų poreikiams. Individo adaptaciniai gebėjimai ypač stresinėse situacijose, turint omenyje dar ir tokią svarbią aplinkybę kaip mokėjimas įvertinti tokių situacijų įtaką asmenybės funkcionavimui (Juodraitis, 2003).

Tyrimo rezultatai padės nustatyti problemas, susijusias su pirmakursių adaptacija studijų procese bei numatyti priemones, kurios padėtų gerinti esamą situaciją.

Straipsnio problema: Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentai studijų procese patiria sunkumus, susijusius su adaptacijos procesais.

Darbo tikslas: nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų adaptaciją aukštojoje mokykloje sąlygojančius veiksnius.

Darbo uždaviniai:

- atlikti mokslinės ir metodinės literatūros bei su nagrinėjama tema susijusių straipsnių analizę;
- išanalizuoti su kokiais sunkumais susiduria Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentai studijų procese;
- ištirti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso nuolatinių studijų studentų adaptacijos studijų procese veiksmingumą atskleidžiančius požymius;
- įvertinti priemones bei būdus, padedančius pirmo kurso studentams sėkmingiau adaptuotis studijų procese;
- remiantis tyrimo rezultatais pateikti išvadas.

Tyrimo dalyviai ir duomenų rinkimo procedūra. Tyrime iš viso dalyvavo 287 nuolatinių studijų pirmo kurso studentai. Tyrimo metu apklausta 170 merginų (59,2%) ir 117 vyriškų (40,8%). Atliekant tyrimą informacija buvo renkama taikant anketinę apklausą praėjus trimis mėnesiams nuo mokslo metų pradžios aukštojoje mokykloje Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmo kurso studentų grupėse. Tyrimo laikas pasirinktas tikslingai, kadangi dažniausia tada studentai jau būna apsipratę naujoje aplinkoje ir gali įvertinti, su kokiais adaptacijos sunkumais susiduriama aukštojo mokslo studijose, kaip ir kokie veiksniai jiems padeda adaptuotis studijų procese. Atsižvelgiant į etikos reikalavimus, tyrimo metu buvo laikomasi laisvo apsisprendimo dalyvauti apklausoje, suteikta informacija apie tyrimo eigą bei užtikrintas anonimiškumas.

Metodai:

Analitinis aprašomasis metodas. Analizuota su nagrinėjama tema susijusi mokslinė ir metodinė literatūra bei remtasi jau atliktų tyrimų rezultatais, jie apibendrinti.

Kiekybinis metodas. Naudota anketinė apklausa siekiant išsiaiškinti, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai daro įtaką pirmo kurso studentų adaptacijai aukštojoje mokykloje.

Matematinės statistikos metodas – apklausos duomenų statistinė analizė. Duomenų statistinė analizė atlikta naudojant SPSS (angl. Statistic Package for Social Sciences) programinės įrangos 23 versiją bei Microsoft Excel programą.

Teoriniai tyrimo pagrindai

Lietuvos Respublikos terminų banke adaptacija apibrėžiama kaip žmogaus organizmo prisitaikymas prie naujų dirgiklių arba prie veiklos ir gyvenimo sąlygų pokyčių (LR terminų bankas, 2019). Dabartinės lietuvių kalbos žodyne adaptacija aiškinama kaip organizmo ar individo prisitaikymas prie aplinkos, sąlygų ar reikalavimų. (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2019). Iš kelių adaptaciją apibūdinančių apibrėžčių dažniausiai pažymimas žmogaus prisitaikymas prie aplinkos. M. Crede ir S. Niehorster (2011) išskiria ir analizuoja 4 adaptacijos tipus: akademinę, socialinę, institucinę ir asmeninę–emocinę. B. Rienties su bendraautorais (2012) išsamiai tyrinėjo akademinę ir socialinę adaptaciją, pirmajam tipui priskirdami tokius kintamuosius kaip akademinis–emocinis prisitaikymas prie studijų institucijos, o antrajam – santykius su fakultetu, pagalbą studijoms ir pasitenkinimą socialiniu gyvenimu aukštojoje mokykloje.

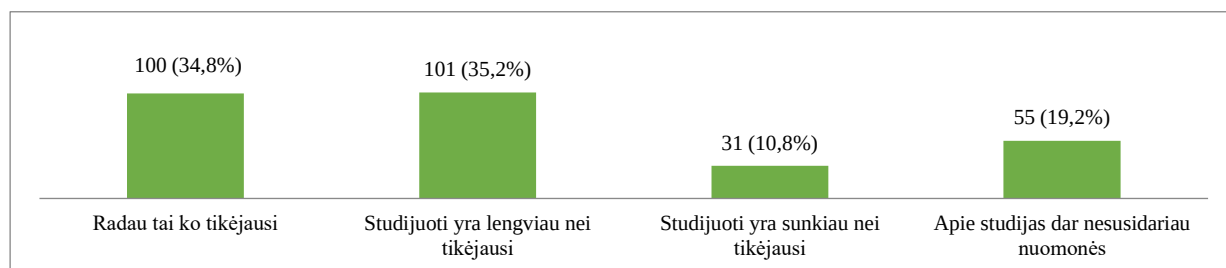
Lietuvoje veikia dviejų tipų aukštosios mokyklos: universitetai ir kolegijos. Pirmosios pakopos koleginių studijų programos yra labiau orientuotos į pasirengimą profesinei veiklai. Remiantis A. Šalčiumi ir I. Šarkiūnaite (2011), naujokui tenka prisitaikyti prie naujos organizacinės aplinkos. Rengdamasis profesinei veiklai aukštojoje mokykloje studentas susiduria su aplinkos pasikeitimais, prasideda savarankiško gyvenimo mokykla. Nuo to ar adaptacija sėkminga priklauso studijų kokybė, motyvacija, savijauta akademinėje bendruomenėje. Dar vienas svarbus aspektas tai pasitikėjimas savimi, kuris leidžia lengviau susibendrauti su grupės draugais, todėl ir pati studijų aplinka tampa patrauklesnė ir skatina įsitraukimą į akademinės bendruomenės veiklas.

Adaptacijos sėkmingumas priklauso nuo to, kiek asmens turimi įgūdžiai atitinka socialinės aplinkos reikalavimus. Siekdamas kuo geresnės savo poreikių ir socialinės aplinkos atitikties, asmuo turi įgyti arba sustiprinti tam tikrus įgūdžius, kurie įgyjami plečiant ir tobulinant socialinius ryšius su kitais, sąveikaujant su įvairiomis socialinės aplinkos sistemomis, perimant vertingą socialinę patirtį (Samašonok, Gudonis, Juodraitis, 2010). Adaptacijos sėkmė priklauso nuo bendrų individo ir organizacijos pastangų (Žmogiškųjų išteklių valdymas, 2011). Prie sėkmingos adaptacijos prisideda vidiniai, nuo asmens priklausantys veiksniai, tokie kaip komunikabilumas, pasitikėjimas savimi, lankstumas ir išoriniai veiksniai: informacijos iškomunikavimas apie studijų vykdymą, pagalbos suteikimas, tarpusavio santykis su grupės draugais, dėstytojais ir kt. Studentui gali mažėti mokymosi motyvacija bei adaptacijos sunkumai studijų procese gali būti viena iš paskaitų nelankymo priežasčių, o dėl to, dažnu atveju nukenčia studijų rezultatai ar net nutraukiamos studijos. Lietuvoje ir kitose šalyse atliekami tyrimai rodo, kad apie pusę visų pirmo kurso studentų gali patirti depresijai būdingus simptomus: nusivylimą savimi, kaltę, baimę dėl ateities (Kabelkaitė, Jusienė, 2011). Siekiant palengvinti ir sutrumpinti pirmo kurso studentų adaptaciją, rekomenduotina suorganizuoti susitikimą su būsimais grupės draugais, kurio metu žmonės susipažintų, pasidalintų išpučiais, patirtimis, informacija apie fakultetą, studijų sistemą, transportą, būrelius. Toks susipažinimo renginys padėtų sumažinti stresą žengiant į naują gyvenimo etapą - aukštąją mokyklą.

Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti, kaip adaptuojasi pirmo kurso studentai aukštojoje mokykloje, su kokiais sunkumais jie susiduria studijų procese, ir kas trukdo adaptuotis bei nustatyti, kokie veiksniai palengvintų jų adaptacijos procesą, buvo atliktas empirinis tyrimas.

Įstojus į aukštąją mokyklą vienas iš pagrindinių rodiklių yra studentų pasitenkinimas savo pasirinkimu. Pasidomėjus, ar Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto pirmakursiai yra patenkinti savo pasirinkimu studijuoti, buvo išsiaiškinta, kad daugiau nei trečdalis – 101 (35,2%) studentas prisipažino, kad studijuoti yra lengviau nei tikėjosi, 100 (34,8%) apklaustų studentų įstoję rado tai, ko tikėjosi. 55 (19,2%) respondentai per pirmuosius tris mėnesius nuo studijų pradžios dar nespėjo susidaryti jokios nuomonės, o 31 (10,8%) tyrime dalyvavusiam pirmakursiui studijuoti sunkiau nei tikėjosi.



1 pav. Nuomonė apie studijas (N=287)

Taigi, remiantis gautais rezultatais, galima teigti, jog pasitenkinimas savo studijų pasirinkimu, kuris yra labai svarbus adaptuojantis aukštojoje mokykloje, prisideda prie pirmakursių adaptacijos studijų procese, kadangi didelė dalis, kiek daugiau nei trečdalis, apklaustų pirmo kurso nuolatinių studijų studentų yra patenkinti pasirinkę studijas Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete ir dauguma teigia, kad studijuoti yra lengviau nei tikėjosi. Tokį rezultatą gali lemti kelios priežastys. Pirmiausia, studijų lengvumui įtaką gali daryti mokykloje sukauptos studento vienos ar kitos srities teorinės žinios, kurios padeda lengviau ir greičiau įsisavinti paskaitų metu pateiktą informaciją, palengvina užduočių atlikimą – pavyzdžiui kompiuterinis raštingumas padeda atliekant rašto darbus. Kita priežastis gali būti ta, kad Kolegijoje studijų programų planai suplanuoti taip, kad pirmame kurse pradedama studijuoti nuo lengvesnių ir bendresnių dalykų, palaipsniui pereinant prie sudėtingesnių specialybės dalykų. Turbūt todėl tik pradėję studijuoti aukštojoje mokykloje bendruosius dalykus studentai susidaro nuomonę, kad studijos lengvos. Visgi mažiausia dalis studentų teigia, jog studijuoti yra sunkiau nei tikėjosi. Beveik penktadalis studentų dar nėra susidarę nuomonės apie studijas, tai gali būti siejama su per trumpu laiko tarpu susipažinimui su pasirinkta specialybe.

Pirminis adaptacijos proceso etapas yra susipažinimas su organizacija. Šiame etape naujas žmogus turi susipažinti su veiklos organizavimo savitumu, šiuo atveju modulinėmis studijomis, elgesio taisyklėmis, galimybėmis, komunikaciniais ypatumais. Susipažinimo etape svarbiausia yra laiku gauti visą reikiamą informaciją, kad studentas galėtų tiksliai žinoti, susiplanuoti laiką ir saugiai jaustis žinant kas, kaip, kada ir kodėl, nes kitu atveju nežinomybė ar informacijos gausa gali daryti įtaką motyvacijai, paskaitų lankomumui, formuoti neigiamas nuostatas apie studijas, jų kokybę ir kt.

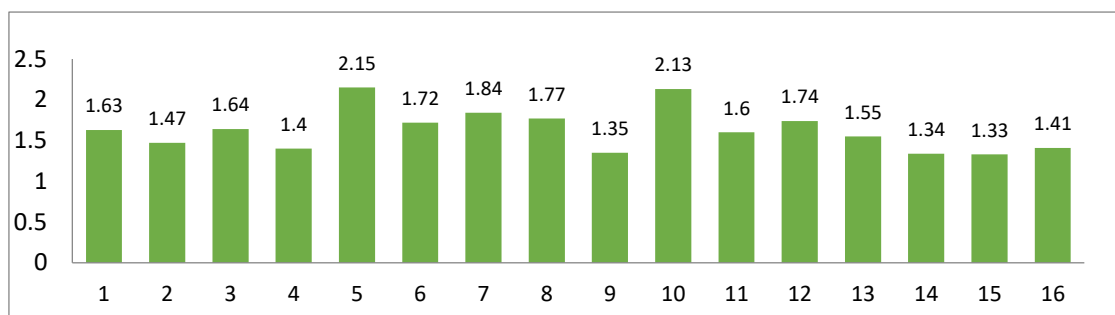
Siekiant išsiaiškinti, kiek ir kaip studentai gauna informaciją apie studijas ir jų procesą Verslo vadybos fakultete, studentų buvo paprašyta įvertinti gautą informaciją skalėje nuo 1 iki 10, kai 1 – labai prasta, 10 – puiki. Išanalizavus rezultatus paaiškėjo, kad gaunamą informaciją apklausti studentai vertina vidutiniškai, visos įvairiais būdais apie studijų procesą gaunamos informacijos vidurkis svyruoja nuo 5,27 iki 7,64 (žr. 1 lentelę). Aukščiausi įverčių vidurkiai nustatyti vertinant gautą informaciją apie studijų paskaitų tvarkaraščius ($V=7,64$; $\max=10$) ir apie studijų procesą (studijas moduliais) ($V=7,58$, $\max=10$), o kaip prasčiausiai pateikiamą informaciją studentai išskyrė informaciją apie paramą studentams ($V=5,27$; $\max=10$).

1 lentelė. Informacijos mokslo metų pradžioje vertinimas (vidutinės reikšmės) (N=287)

Informacijos tipas	Vidutinė vertinimo reikšmė (max=10)
Informacija apie studijų procesą (studijos moduliais)	7,58
Informacija apie studijų programą (tikslai, turinys)	7,51
Informacija apie studijų paskaitų tvarkaraščius	7,64
Informacija apie studijų tvarką	7,51
Informacija apie fakulteto tradicijas	5,80
Informacija apie veiklą po paskaitų	5,75
Informacija apie paramą studentams	5,27
Informacija apie karjeros galimybes	6,76
Informacija apie Erasmus+ mainų programą	6,06

Taigi, išanalizavus studentų gaunamos informacijos vertinimus, galima teigti, kad visa gaunama informacija apie Verslo vadybos fakulteto studijų paskaitų tvarkaraščius ir organizuojamą studijų procesą yra gana gerai vertinama, tačiau siekiant, kad pirmo kurso studentų adaptacijos procesas pagerėtų, derėtų pirmaisiais studijų mėnesiais daugiau dėmesio skirti informacijos skleidimui apie paramą studentams, veiklą po paskaitų, fakulteto tradicijas ir apie Erasmus+ mainų programą.

Siekiant palengvinti pirmakursių adaptaciją taip pat labai svarbu įvertinti ir spręsti studentams kylančius sunkumus studijų procese. Sunkumus sukelia dviejų rūšių veiksniai: vidiniai veiksniai, susiję su studento turima patirtimi, sugebėjimais, motyvacija, interesais ir išoriniai veiksniai, susiję su aukštojoje mokykloje sudarytomis sąlygomis. Išanalizavus apklaustų pirmakursių įvardintus sunkumus, su kuriais jie susiduria studijų procese, vertinama (3 – sutinku; 2 – iš dalies sutinku; 1 – nesutinku), buvo išsiaiškinta (žr. 2 pav.), kad studentams trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą ($V=2,15$), taip pat sunkumų sukelia kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos ($V=2,13$). Studentams neaiškūs dėstytojų keliama reikalavimai ($V=1,84$). Tokius rezultatus galima paaiškinti tuo, kad šiuolaikinės „Z“ kartos atstovai yra pratę prie aiškių nurodymų, kurių stokoja dėstytojai skirdami užduotį. Tačiau nepaisant šių sunkumų galime pastebėti, kad studentams sunkumų nesukelia aukštosios mokyklos nuostatų, taisyklių, reikalavimų laikymasis ($V=1,33$), per didelis studentų skaičius paskaitų metu ($V=1,34$) ir verta paminėti, kad studentai sulaukia pagalbos iš dėstytojų ($V=1,35$). Žemiausi įverčių vidurkiai leidžia manyti, kad studentai Kolegijoje daugiau ar mažiau jaučiasi kaip mokykloje, kur buvo įpratę prie didelio mokinių skaičiaus klasėse bei tam tikrų taisyklių laikymosi, gaunamos pagalbos iš mokytojų, todėl tai nekelia sunkumų, nes visa tai jie gauna ir čia – Kolegijoje.



2 pav. Sunkumų, su kuriais pirmakursiai susiduria studijų procese, vertinimas (vidutinės reikšmės, max=3) (N=287)

Paaiškinimai:

- | | |
|---|--|
| 1. Per daug intensyvios studijos (modulinė sistema); | 9. Nesulaukiu pagalbos iš dėstytojų; |
| 2. Reikia daug rašyti, konspektuoti paskaitų metu; | 10. Kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos; |
| 3. Per didelis mokymosi krūvis (paskaitos, pasiruošimas atsiskaitymams ir kt.); | 11. Sunku prisitaikyti prie paskaitų laiko; |
| 4. Per daug paskaitų per dieną; | 12. Per anksti prasideda paskaitos; |
| 5. Trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą; | 13. Per vėlai (nuo pietų) prasideda paskaitos; |
| 6. Neaiškiai dėstoma informacija paskaitų metu; | 14. Per didelis studentų skaičius paskaitų metu; |
| 7. Neaiškūs dėstytojų keliami reikalavimai; | 15. Sunku laikytis aukštosios mokyklos nuostatų, taisyklių, reikalavimų; |
| 8. Neaiškūs dėstytojų vertinimo kriterijai; | 16. Trūksta mokomosios medžiagos, literatūros |

Atlikus detalesnę veiksmų, turinčių įtakos pirmakursių adaptacijos procesui aukštojoje mokykloje, analizę (žr. 2 lentelę), matyti, kad su teiginiu: kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos „sutinka“ ir „iš dalies“ sutinka 74,9% (N=215) apklaustųjų, taip patvirtindami, kad kitokios studijos apsunkina adaptaciją, todėl reikia studentams jau mokslo metų pradžioje paaiškinti apie modulinį studijų organizavimo ypatumus, kad būtų aiškiau. Kaip parodė apklausos rezultatai, didžioji dauguma 79,5% (N=228) tyrime dalyvavusių studentų „sutinka“ arba „iš dalies“ sutinka su teiginiu, kad trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą. Taip pat didelė studentų dalis 22,3% (N=64) teigia, kad sunkumų sukelia per anksti prasidedančios paskaitos, su šiuo teiginiu „iš dalies“ sutinka 28,9% (N=83) studentų, tačiau beveik pusei apklaustųjų (48,8% (N=140)) tai nesukelia sunkumų. Be šių sunkumų 57 (19,9%) studentams neaiškūs dėstytojų keliami reikalavimai, o 52 (18,1%) dėstytojų vertinimo kriterijai.

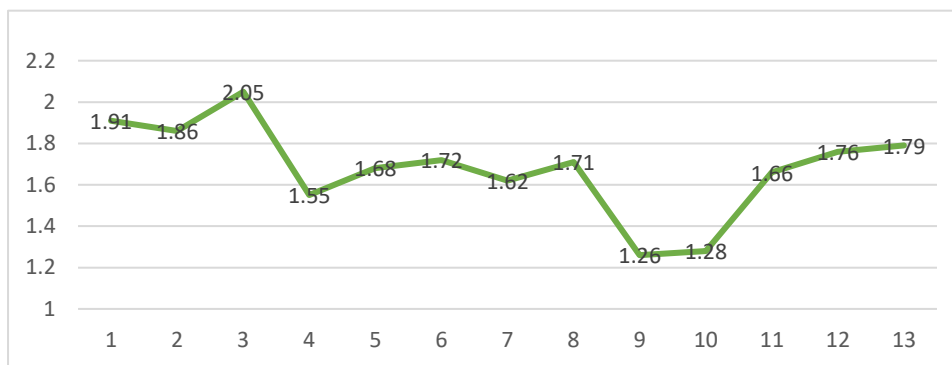
2 lentelė. Sunkumų studijų procese vertinimas (žm. skč., (proc.) (N=287)

Teiginys	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Per daug intensyvios studijos (modulinė sistema);	38 (13,2%)	105 (36,6%)	143 (49,8%)
Reikia daug rašyti, konspektuoti paskaitų metu;	25 (8,7%)	86 (30,0%)	176 (61,3%)
Per didelis mokymosi krūvis (paskaitos, pasiruošimas atsiskaitymams ir kt.);	36 (12,5%)	101 (35,2%)	149 (51,9%)
Per daug paskaitų per dieną;	20 (17,0%)	74 (25,8%)	193 (67,2%)
Trūksta tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą;	103 (35,9%)	125 (43,6%)	59 (20,6%)
Neaiškiai dėstoma informacija paskaitų metu;	34 (11,8%)	139 (48,4%)	114 (39,7%)
Neaiškūs dėstytojų keliami reikalavimai;	57 (19,9%)	126 (43,9%)	104 (36,2%)
Neaiškūs dėstytojų vertinimo kriterijai;	52 (18,1%)	118 (41,1%)	117 (40,8%)
Nesulaukiu pagalbos iš dėstytojų;	23 (8,0%)	55 (19,2%)	209 (72,8%)
Kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos;	109 (38,0%)	106 (36,9%)	72 (25,1%)
Sunku prisitaikyti prie paskaitų laiko;	47 (16,4%)	77 (26,8%)	163 (56,8%)
Per anksti prasideda paskaitos;	64 (22,3%)	83 (28,9%)	140 (48,8%)
Per vėlai (nuo pietų) prasideda paskaitos;	46 (16,0%)	66 (23,0%)	175 (61,0%)
Per didelis studentų skaičius paskaitų metu;	30 (10,5%)	37 (12,9%)	220 (76,7%)
Sunku laikytis VVF nuostatų, taisyklių, reikalavimų;	19 (6,6%)	58 (20,2%)	210 (73,2%)
Trūksta mokomosios medžiagos, literatūros.	24 (8,4%)	71 (24,7%)	192 (66,9%)

Remiantis tyrimo duomenimis, galima manyti, jog studentai yra pratę prie didelio studentų skaičiaus grupėse, kadangi paklausti kaip vertina studentų skaičių paskaitose, daugiau nei trečdalis – 38,0% (N=109) nurodė, kad tai neapsunkina jų adaptacijos proceso. Studentams sunkumų nekelia VVF nuostatų, taisyklių, reikalavimų laikymasis, tam pritaria 73,2% (N=210) studentų. Kalbant apie gaunamą pagalbą, 72,8% (N=209) nesutinka su teiginiu, kad negauna pagalbos iš dėstytojų, 67,2% (N=193) nesutinka ir su teiginiu, kad per daug paskaitų per dieną, 66,9% (N=192) nesutinka, kad trūksta mokomosios medžiagos, literatūros. Tokie rezultatai leidžia manyti, kad dėstytojai linkę suteikti pagalbą studentams ir taip prisideda prie sėkmingos adaptacijos. Taip pat matyti, kad pirmo kurso studentams suplanuotų paskaitų skaičius yra gerai apgalvotas, kad studentas nepervargtų, mokomosios medžiagos ir literatūros mokymuisi taip pat yra užtektingai.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių pirmakursių pripažįsta, kad sunkumų aukštojoje mokykloje jiems kelia kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos, tikslų nurodymų apie užduočių atlikimą trūkumas, neaiškūs dėstytojų vertinimo kriterijai. Tačiau jiems nekyla daug sunkumų dėl didelio skaičiaus studentų paskaitų metu, VVF taisyklių laikymosi, paskaitų skaičiaus per dieną ir mokomosios literatūros kiekio.

Adaptacijai įtakos turi ne tik sunkumai, kylantys studijų proceso metu, bet ir asmeniniai sunkumai, kurie dažnai kyla pirmo kurso studentams. Tai rodo tyrimo metu gauti respondentų atsakymai. Iš diagramos matyti (žr. 3 pav.), kad dažniausiai studentams nepavyksta sukaupiti dėmesio paskaitose ($V=2,05$). Taip pat daugumos respondentų vertinimu, studijuojant jiems trūksta motyvacijos ($V=1,91$). Tai leidžia manyti, kad studentai dar nėra supratę studijų svarbos, ką studijos duos ir kokiais galimybėmis atvers, todėl motyvacijos trūksta, o nemotyvuotam žmogui sunku ir dėmesį sukaupiti. Nepaisant to, studentams mažiausiai problemų kyla dėl nesutarimų su studijų draugais ($V=1,26$) ir su dėstytojais



($V=1,28$). Tai rodo, kad studentai yra komunikabilūs ir geba užmegsti pažintis su naujais žmonėmis.

3 pav. Asmeninių sunkumų vertinimas (vidutinės reikšmės, $\max=3$) ($N=287$)

Paaiškinimas:

- | | |
|---|--|
| 1. Trūksta motyvacijos studijuoti; | 8. Pervargstu studijų metu; |
| 2. Sunku įsiminti informaciją, nors mokausi daug; | 9. Nesutariu su studijų draugais; |
| 3. Nepavyksta sukaupiti dėmesio paskaitose; | 10. Nesutariu su dėstytojais; |
| 4. Nesugebu savarankiškai susiplanuoti savo laiko, veiklos; | 11. Sunku suderinti studijas ir darbą; |
| 5. Sunku mokytis savarankiškai; | 12. Sunku paskirstyti laiką paskaitoms, namų užduotims ir laisvalaikiui; |
| 6. Nesuprantu užduočių atlikimo nurodymų; | 13. Studijuodamas nesusiduriu su sunkumais |
| 7. Sunku atlikti užduotis grupėje; | |

Atlikus detalesnę asmeninių sunkumų aukštojoje mokykloje analizę (žr. 3 lentelę) pastebėta, kad su teiginiu: nepavyksta sukaupiti dėmesio paskaitose „sutinka“ ar „iš dalies“ sutinka 76,3% ($N=219$) apklaustųjų, taip pat apklausos rezultatai parodė, kad didžiajai daugumai 66,6% ($N=191$) studentų „sunku“ ar „iš dalies“ sunku rasti motyvacijos studijuoti, 76,3% ($N=185$) įsiminti informaciją, nors ir mokosi daug, 54,7% ($N=157$) paskirstyti laiką paskaitoms, namų užduotims ir laisvalaikiui. Tačiau verta paminėti, kad 22,0% ($N=63$) studentų studijuodami visai nesusiduria su sunkumais. Iš to galima spręsti, kad studentams trūksta motyvacijos studijuoti, o tai daro įtaką ir tam, kad studentams nepavyksta susikoncentruoti mokslui, sukaupiti dėmesį paskaitų metu ir įsiminti informaciją. Taip pat matyti, kad studentams trūksta laiko planavimo įgūdžių.

3 lentelė. Asmeninių sunkumų studijų procese vertinimas (žm. skč., (proc.)) ($N=287$)

Asmeniniai sunkumai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Trūksta motyvacijos studijuoti;	70 (24,4%)	121 (42,2%)	96 (33,4%)
Sunku įsiminti informaciją, nors mokausi daug;	62 (21,5%)	123 (42,9%)	102 (35,5%)
Nepavyksta sukaupiti dėmesio paskaitose;	83 (28,9%)	136 (47,4%)	68 (23,7%)
Nesugebu savarankiškai susiplanuoti savo laiko, veiklos;	39 (13,6%)	81 (28,2%)	167 (58,2%)
Sunku mokytis savarankiškai;	45 (12,7%)	104 (36,2%)	138 (48,1%)
Nesuprantu užduočių atlikimo nurodymų;	46 (16,0%)	116 (40,4%)	125 (43,6%)
Sunku atlikti užduotis grupėje;	53 (18,5%)	73 (25,4%)	161 (56,1%)
Pervargstu studijų metu;	47 (16,4%)	110 (38,3%)	130 (45,3%)
Nesutariu su studijų draugais;	22 (7,7%)	31 (10,8%)	234 (81,5%)
Nesutariu su dėstytojais;	17 (5,9%)	46 (16,0%)	224 (78,0%)
Sunku suderinti studijas ir darbą;	51 (17,7%)	86 (30,0%)	150 (52,3%)
Sunku paskirstyti laiką paskaitoms, namų užduotims ir laisvalaikiui;	60 (20,9%)	97 (33,8%)	130 (45,3%)
Studijuodamas nesusiduriu su sunkumais;	63 (22,0%)	101 (35,2%)	123 (42,9%)

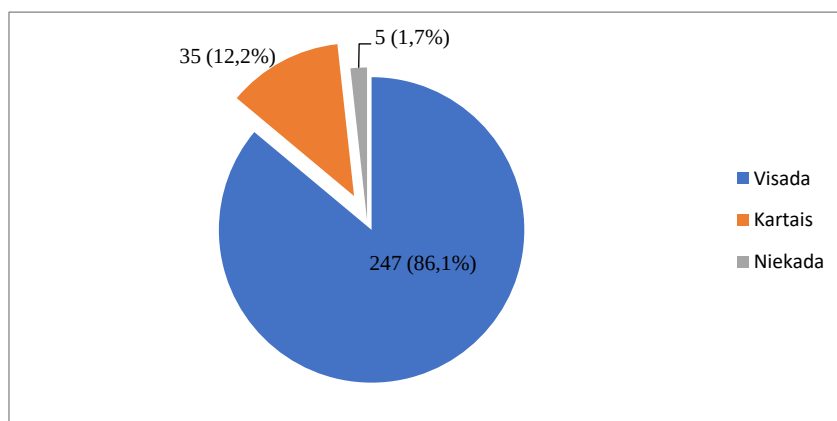
Taigi, apibendrinus asmeninius sunkumus, kylančius studijų procese, galima teigti, kad sunkiausia sukaupti dėmesį paskaitose, įsiminti informaciją, paskirstyti laiką namų darbams, rasti motyvacijos. Tačiau verta pastebėti, kad studentai sunkumų nepatiria bendraudami su studijų draugais, dėstytojais ir kiek daugiau nei pusei apklaustųjų (52,3% (N=150)) nesunkiai sekasi suderinti studijas ir darbą bei savarankiškai susiplanuoti savo laisvalaikį.

Susidūrus su įvairiais sunkumais, kurie iškyla studijuojant, yra labai svarbu žinoti, kur kreiptis pagalbos. VVF pirmakursiai teigia (žr. 4 lentelę), kad dažniausiai kreipiasi į bendrakursius. Net 87,8% studentų atsakė, jog pagalbos kreipiasi vieni į kitus. Net 53,3% (N=150) studentų atsakė, jog tai daro dažnai, kiti 34,5% (N=99) respondentų – rečiau. Labai keista, kad studentai labai retai arba visai nesikreipia į „Vieno langelio“ darbuotoją, nes nuo 2015 mokslo metų pražios veikiantis „vieno langelio“ principas įgyvendintas specialiai studentams, kad susidūrę su sunkumais jie galėtų kreiptis pagalbos. Paklausus, į ką studentai nesikreipia pagalbos išvis, paaiškėjo, kad net 270 (94,1%) studentų nesikreipia pagalbos į prodekaną ir 261 (90,9%) studentų į dekaną. Šie respondentų atsakymai parodo, jog jie jaučia diskomfortą ir susidūrus su sunkumais bijo prašyti pagalbos savo aukštosios mokyklos vadovybės.

4 lentelė. Paramos šaltinių susidūrus su sunkumais vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=287)

Teiginys	Dažnai	Retai	Nesikreipiu
Grupės seniūną	32 (11,1%)	93 (32,4%)	161 (56,1%)
Bendrakursius	153 (53,3%)	99 (34,5%)	34 (11,8%)
Dėstytojus	54 (18,8%)	157 (54,7%)	75 (26,1%)
Dekaną	3 (1,6%)	22 (7,7%)	261 (90,9%)
Prodekaną	4 (1,4%)	12 (4,2%)	270 (94,1%)
Studijų skyriaus vedėją	9 (3,1%)	61 (21,3%)	216 (75,3%)
Studijų ir kompetencijų plėtros skyriaus vedėją	2 (0,7%)	27 (9,4%)	257 (89,5%)
Katedros vedėją	6 (2,1%)	60 (20,9%)	220 (76,7%)
„Vieno langelio“ darbuotoją	4 (1,4%)	54 (18,8%)	229 (79,8%)

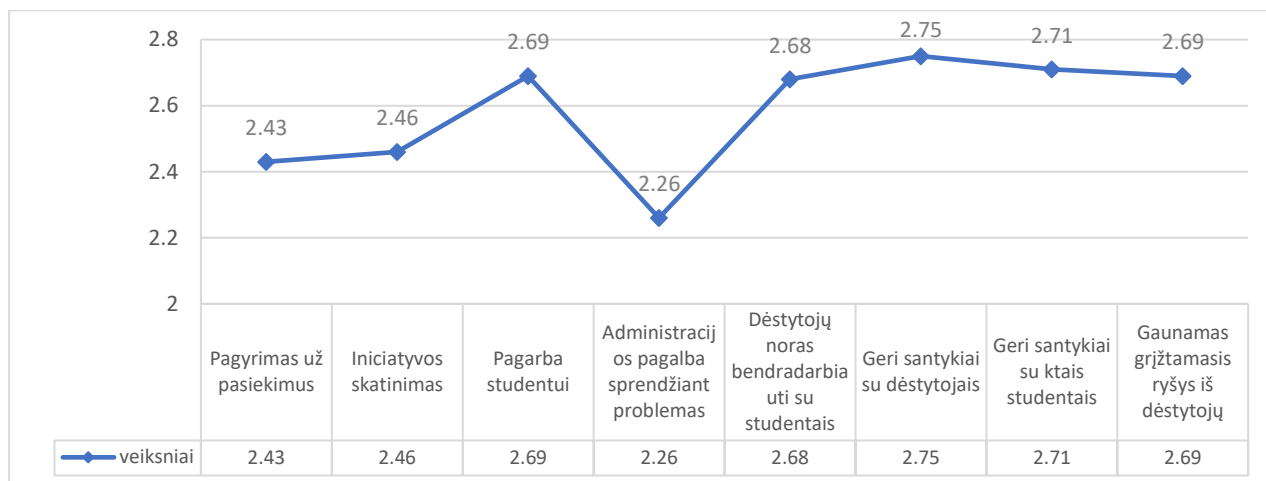
Kylant sunkumams svarbu ne tik kreiptis pagalbos, bet ir ją gauti, todėl labai svarbu, ar studentai, kreipdamiesi pagalbos, visada jos sulaukia. Iš pateiktų respondentų atsakymų galima matyti (žr. 4 pav.), kad daugiau nei trys ketvirtadaliai studentų (86,1%) pagalbos sulaukia visuomet. Vis dėlto, kaip parodė tyrimo rezultatai, yra studentų, kurie pagalbos sulaukia kartais (12,2%) ir vos 1,7% studentų atsakė, jog pagalbos nesulaukia niekada. Siekiant, kad adaptacijos procesas taptų visiškai sėkmingas ir efektyvus, yra būtina besikreipiantiems pagalbos studentams suteikti pagalbą, nukreipti pas žmones, kurie gali išspręsti kilusius sunkumus.



4 pav. Pagalbos studijų procese gavimo dažnumo iš kitų vertinimas (žm. skč., (proc.)) (N=287)

Remiantis pateikta tyrimo rezultatų analize galima teigti, kad pirmo kurso studentai studijų procese susiduria su sunkumais. Norint, kad studentai nenutrauktų studijų ir toliau sėkmingai jas tęstų, labai svarbu jiems padėti, studijų pradžioje koordinuoti, juos motyvuoti bei atsižvelgti į jiems kylančius klausimus, padėti kurti artimesnius santykius su vadovybe. Taip pat siekiant palengvinti išiliejimą į studijas itin svarbu teikti kuo daugiau informacijos apie paramą studentams, veiklą po paskaitų, fakulteto tradicijas.

Išanalizavus sunkumus, su kuriais susiduria pirmo kurso studentai, ne mažiau svarbu identifikuoti, kas padeda studentams adaptuotis studijų procese (žr. 5 pav.). Pirmakursiai teigia, kad labiausiai adaptaciją skatina geri santykiai su dėstytojais (V=2,75), pagarba studentui (V=2,69). Studentai ne tik vertina gerus santykius su dėstytojais, bet ir jų norą bendradarbiauti su studentais (V=2,68). Mažiausią įtaką adaptacijai daro administracijos pagalba sprendžiant problemas (V=2,26).



5pav. Adaptuotis padedantys veiksniai (vidutinės reikšmės, max=3) (N=287)

Remiantis šia analize, galima daryti išvadą, kad dėstytojų vaidmuo studento adaptacijos laikotarpiu užima svarbiausią vietą. Vienaip ar kitaip dėstytojas yra tas žmogus, su kuriuo studentas susitinka kiekvieną dieną paskaitų metu, praleidžia daug valandų ir per paskaitas susipažįsta, todėl dėstytojas tampa tuo, į kurį studentui drąsiausia kreiptis iš visos akademinės bendruomenės. Be bendradarbiavimo taip pat svarbi ir pagarba studentui, kad tarpusavio santykių atmosfera būtų gera.

Paanalizavus kokios asmeninės savybės (žr. 5 lentelę), studentų nuomone, palengvina adaptaciją, paaiškėjo, kad gebėjimą bendrauti studentai vertina kaip svarbiausią savybę (V=4,26). Taip pat adaptuotis lengviau, kai gebama atlikti bendrą darbą su kitais (V=4,21). Atsakomybė už savo darbo rezultatus (V=4,18), lankstumas (prisitaikyti prie įvairių sąlygų) (V=4,15) ir darbštumas (V=4,10) ne mažiau svarbios savybės, padedančios prisitaikyti studentui studijų procese.

5 lentelė. Asmeninės savybės palengvinančios adaptaciją

Asmeninės savybės palengvinančios adaptaciją:	Vidutinė vertinimo reikšmė (max=5)
Gebėjimas bendrauti;	4,26
Gebėjimas atlikti bendrą darbą su kitais;	4,21
Individualumas;	3,88
Įsitraukimas į visuomeninį darbą;	3,68
Sąžiningumas;	3,95
Darbštumas;	4,10
Kūrybiškumas;	4,08
Organizuotumas;	4,09
Saviugda;	3,88
Lankstumas (prisitaikymas prie įvairių sąlygų);	4,15
Atsakomybė už savo darbo rezultatus;	4,18
Praktinė darbo patirtis;	3,82
Teorinės žinios;	3,67
Mokėjimas dirbti savarankiškai;	4,07
Profesinis mobilumas (sugebėjimas pakeisti darbą, prisitaikyti prie realių sąlygų).	4,02

Apibendrinant, asmeninės savybės vaidina didelį vaidmenį adaptacijos procese. Be santykio su žmonėmis adaptacija nevyksta, svarbi tarpusavio komunikacija, ką ir išskyrė studentai kaip svarbiausią asmeninę savybę – gebėjimą bendrauti. Svarbi atsakomybė už savo darbo rezultatus, lankstumas, darbštumas, kūrybiškumas, organizuotumas. Mažiausiai įtakos, anot studentų, turi teorinės žinios ir įsitraukimas į visuomeninį darbą.

Tyrimo metu analizuoti veiksniai, kurie palengvintų adaptaciją (žr. 6 lentelę). Kaip patį svarbiausią išskyrė naujo modulio tvarkaraščio pateikimą studentams anksčiau nei likus savaitei iki modulio pradžios (V=4,28). Tai rodo, kad tvarkaraščių pateikimas per vėlai sukelia sunkumų studentams, kurie derina studijas su darbu. Kitas veiksnys, kuris palengvintų adaptaciją – susipažinimas su fakulteto aplinka pirmąją studijų savaitę (V=4,16). Iš to galima įžvelgti, kad pirmąją studijų savaitę studentams buvo sudėtinga susiorientuoti Fakultete. Studentams studijų pradžioje norėtusi daugiau informacijos apie finansinę paramą, stipendijas (V=4,14). Tai rodo, kad yra kur tobulėti su informacijos sklaida.

6. lentelė. Veiksniai palengvinantys adaptaciją

Veiksniai palengvinantys adaptaciją:	Vidutinė vertinimo reikšmė (max=5)
Informacijos per pirmąją studijų savaitę pateikimas VVF tinklalapyje apie modulinės sistemos išskirtinumą;	4,07
Per pirmąsias dvi studijų savaites informacijos suteikimas apie įsitraukimo į Fakulteto/Kolegijos akademinę bendruomenę galimybes;	3,99
Daugiau informacijos apie finansinę paramą, stipendijas;	4,14
Naujo modulio tvarkaraščio pateikimas studentams anksčiau nei likus savaitei iki modulio pradžios;	4,28
Susipažinimas su Fakulteto aplinka pirmąją studijų savaitę;	4,16
Atvykusiems iš kitų miestų studentams organizuojama pažintinė ekskursija po Vilnių;	3,55
Pirmąją studijų savaitę į 1,5 val. truncančias paskaitas, kad jos neprailgtų, įtraukti aktyvius užsiėmimus;	3,97
Susitikimas su vyresnių kursų tos pačios studijų programos studentais.	4,04

Apibendrinant, studentams adaptaciją palengvintų ankstesnis tvarkaraščių pateikimas, susipažinimas su fakulteto aplinka pirmąją studijų savaitę, detalesnė informacija apie finansinę paramą studentams, stipendijas. Mažiausiai adaptaciją palengvinantis veiksnys, studentų nuomone, pažintinė ekskursija po Vilnių iš kitų miestų atvykusiems studentams (V=3,55).

Išvados

Atlikus literatūros analizę išsiaiškinta, kad nuo to, kaip sėkmingai studentai prisitaiko prie naujų pasikeitimų ir kaip greitai įsiliesia į naujos bendruomenės gyvenimą, priklauso studijų sėkmė. Itin svarbu daug dėmesio skirti adaptacijai, skatinti studentus bendrauti, suteikti pakankamai informacijos apie juos supančią aplinką ir jiems padėti susidūrus su sunkumais.

Tyrimu išsiaiškinta, kad didžioji dalis studentų yra patenkinti savo studijų pasirinkimu. Informacija apie paskaitų tvarkaraščius, ir organizuojamą studijų procesą yra gerai vertinama, tačiau reikėtų skirti dėmesio informacijai apie paramą, stipendijas, veiklą po paskaitų, Fakulteto tradicijas, Erasmus + programą.

Tyrimo rezultatai parodė, kad studentų adaptaciją apsunkina tokie veiksniai kaip: kitaip nei mokykloje organizuojamos studijos, neaiškūs dėstytojų keliama reikalavimai, vertinimo kriterijai bei per anksti prasidedančios paskaitos.

Asmeniniai sunkumai, kylantys studentams yra motyvacijos studijuoti trūkumas, sunku sukaupti dėmesį paskaitose, įsiminti informaciją, nors ir mokomasi daug, sunku paskirstyti laiką paskaitoms, namų užduotims ir laisvalaikiui.

Remiantis pirmo kurso studentų vertinimais, nustatyta, kad iškilus sunkumams pagalbą randa beveik visada - kreipiasi pagalbos vieni į kitus, į dėstytojus arba grupės seniūną, tačiau labai retai kreipiasi į „vieno langelio“ darbuotoją. Norint paskatinti studentus padėti vieni kitiems, svarbu skatinti juos tarpusavyje bendrauti, būti draugiškiems - tai padėtų ateityje atlikti komandinius darbus, sumažėtų bendravimo barjeras.

Labiausiai adaptaciją skatina geri santykiai su dėstytojais ir jų noras bendradarbiauti su studentais, pagarba studentui. Dėstytojų vaidmuo studento adaptacijos laikotarpiu užima svarbiausią vietą. Asmeninės savybės lengvinančios adaptaciją: gebėjimas bendrauti, gebėjimas atlikti darbą grupėje, atsakomybė už savo darbo rezultatus, lankstumas.

Pirmo kurso studentų adaptacijos procesą galima pagerinti anksčiau pateikiant informaciją apie tvarkaraščius, susipažindinant su Fakulteto aplinka pirmąją studijų savaitę, detalesnė informacija apie finansinę paramą studentams, stipendijas.

Literatūra

- Credé, M., Niehorster, S. (2012). Adjustment to college as measured by the student adaptation to college questionnaire: A quantitative review of its structure and relationships with correlates and consequences // *Educational Psychology Review*. Vol. 24. No. 1: 133–165.
- JUODRAITIS, Adolfas, Socialinis ugdymas [interaktyvus]. Šauliai: Šiaulių universitetas, Specialiosios pedagogikos fakultetas, 2003 [žiūrėta 2019 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/413/4_juodraitis.pdf
- KABELKAITĖ, U.; JUSIENĖ, Roma. Pirmo kurso studentų depresiškumas ir suvokiama socialinė parama [interaktyvus] 2011 [žiūrėta 2019 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://naujienos.vu.lt/pirmo-kurso-studentu-depresiskumas-ir-suvokiama-socialine-parama/>
- Kepalaitė, A. (2013). Socialinės pedagogikos pirmo kurso studentų streso įveikos ypatumai // *Specialusis ugdymas*. Nr. 2 (29):94–100.
- Lietuvių kalbos išteklų informacinė sistema. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Adaptacija [interaktyvus] 2015 [žiūrėta 2019 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/>
- Lietuvos respublikos terminų bankas. Adaptacija [interaktyvus] 2015 VLKK [žiūrėta 2019 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>
- Marcinkevičienė, V. (2012). Adaptacijos kolegijoje reikšmė Justino Vienožinskio menų fakulteto pirmo kurso studentų studijų rezultatams // *Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dermė*. Nr. 2: 1–8.

Rienties, B., Beusaert, S., Grohnert, T., Niemantsverdriet, S., Kommers, P. (2012). Understanding Academic Performance of International Students: The Role of Ethnicity, Academic and Social Integration // Higher Education: The International Journal of Higher Education and Educational Planning. Vol. 63. No. 6: 685–700.

POCIŪTĖ, Birutė, Asmeninės studentų adaptacijos problemos [interaktyvus] Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016 [žiūrėta 2019 m. kovo 14 d.] Prieiga per internetą: www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/download/.../7183

SAMAŠONOK, Kristina; GUDONIS, Vytautas; JUODRAITIS, Adolfas. Institucinio ugdymo ir adaptyvaus elgesio dermės modeliavimas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2010. 627 p

ŠALČIUS, Algirdas; Šarkiūnaitė, Ingrida. Žmogiškųjų išteklių valdymas: mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011. 114 p.

XXI AMŽIAUS BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ AKTUALUMAS ATLIEPIANT DARBO RINKOS POREIKIUS

Jovita Nicytė

Klaipėdos valstybinė kolegija, Verslo fakultetas

Konsultavo Klaipėdos valstybinės kolegijos lekt. Robertas Kavolius

Anotacija

Šiame straipsnyje, remiantis Europos Komisijos pateiktomis bendrosiomis kompetencijomis – bendravimu gimtąja kalba, bendravimu užsienio kalbomis, matematiniais gebėjimais ir pagrindiniais gebėjimais mokslo ir technologijų srityse: skaitmeniniu raštingumu, mokėjimu mokytis, socialiniais ir pilietiniais gebėjimais, iniciatyvumu ir verslumas, kultūriniu sąmoningumu ir raiška, siekiama pristatyti kompetencijų aktualumą, atliepiančią XXI amžiaus darbo rinkos poreikius, studentų lūkesčius ir aukštųjų mokyklų ugdomosios veiklos galimybes. Taip pat straipsnyje analizuojant empirinių tyrimų rezultatus pristatoma XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų dermė, atsižvelgiant į tai, ko nori studentai, ko tikisi iš jų darbdaviai, ką deklaruoja galinčios jų suteikti aukštosios mokyklos.

PAGRINDINIAI SĄVOKOS: bendrosios kompetencijos, darbo rinka, poreikis.

Įvadas

Bendrųjų kompetencijų esminiai aspektai jau daugiau nei dešimtmetis yra aktualizuojami Europos Sąjungos ir nacionalinėje švietimo politikos darbotvarkėse, nagrinėjami moksliniuose ir taikomouosiuose darbuose. XXI a. kompetencijos yra suprantamos kaip įgūdžiai, reikalingi norint aktyviai dalyvauti žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime, darbo rinkoje ir darbe, sparčiame, tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Dažniausiai aktualiomis įvardinamos bendravimo gimtąja ir užsienio kalba, skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų, skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis, socialinio ir pilietinio aktyvumo, iniciatyvumo ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos, atsakingumo kompetencijos (Europos Parlamentas ir Taryba, 2006; Stonienė, Martinkienė, Šakienė, Romerytė-Šereikienė, 2009; Tūtlys, Bortkevičienė, 2014).

Visi anksčiau išvardinti *bendrieji gebėjimai* laikomi vienodai svarbūs, nes gali padėti gerai orientuotis žinių visuomenėje. Daugelis gebėjimų yra susiję, papildo vienas kitą: vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Svarbiausias mokymosi pagrindas – tai pagrindiniai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti bei informacinių ir ryšių technologijų įgūdžiai, o mokytis padeda mokymasis mokytis (Europos Parlamentas ir Taryba, 2006).

Straipsnio problema – darbo rinka kinta, keičiasi specialistų poreikis bei atitinkamai vienos kompetencijos tampa svarbesnės, reikalingesnės nei kitos. Studentai renkasi profesijas ir atitinkamai pagal jas tobulina toms profesijoms reikalingas kompetencijas, o aukštosios mokyklos stengiasi suteikti kuo daugiau kompetencijų. Tačiau pastebima, kad darbdavių poreikiai, studentų norai ir tai, ką jie renkasi, bei aukštųjų mokyklų galimybės suteikti kompetencijas dažniausiai yra tyrinėjami atskirai. Todėl svarbu ištirti, ar tai, ko tikisi darbdaviai, nori studentai ir tai, ką siūlo aukštosios mokyklos, koreliuoja tarpusavyje.

Darbo tikslas – ištirti bendrųjų kompetencijų – bendravimo gimtąja ir užsienio kalba, skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų, skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis, socialinio ir pilietinio aktyvumo, iniciatyvumo ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos, atsakingumo kompetencijų aktualumą, atliepiančią XXI amžiaus darbo rinkos poreikius.

Darbo uždaviniai:

- Ištirti studentų, įgytų ir siekiamų įgyti bendrųjų kompetencijų, vertinimą.
- Nustatyti darbdavių išreiškiamą XXI amžiaus kompetencijų poreikį.
- Įvertinti kolegijų studijų programose numatytas kompetencijas.

Metodai: anketinė apklausa, pusiau standartizuotas interviu, standartizuotos duomenų rinkimo lentelės, mokslinių šaltinių analizė, dokumentų analizė, duomenys apdoroti SPSS programa.

Bendrųjų kompetencijų klasifikacijos mokslinėje literatūroje apžvalga

Bendrųjų kompetencijų skirstymas yra įvairus, nes autoriai naudoja skirtingas bendrųjų kompetencijų klasifikacijas. Tačiau nepaisant skirtingo skirstymo, galima prieiti prie keleto bendrų skirstymų, kurie yra dažniausiai naudojami mokslinėje literatūroje.

Stonienė, Martinkienė, Šakienė, Romerytė-Šereikienė (2009, p. 92), remdamosios dažniausiai pasitaikančiomis kompetencijomis, sugrupavo jas ir sudarė tokią bendrųjų kompetencijų klasifikaciją: asmeninės, socialinės, profesinės ir valdymo kompetencijos (1 pav.). Panašiu bendrųjų kompetencijų klasifikavimu remiasi ir Zubrickienė, Adomaitienė (2016, p. 160), Vaščenkienė, Motiejūnienė (2012, p. 10). Anot anksčiau minėtų autorių, asmeninės kompetencijos apibūdina asmenybės gebėjimą suprasti, analizuoti, vertinti tobulėjimo pokyčius, plėtoti įgūdžius, apimančias asmens išsivystymą, bendravimą, bendradarbiavimą. Socialinės kompetencijos apibūdinamos kaip gebėjimas bendraujant valdyti įvairias situacijas, suprasti gaunamą naudą, ugdyti solidarumą ir socialinę atsakomybę, taip pat suprantamos, kaip mokėjimas dirbti su bendramoksliais, vadovais ir sukurti atitinkamą mikroklimatą. Profesinės kompetencijos turėtų apimti visas teorines žinias bei praktinius įgūdžius, reikalingus konkrečioms profesiniams uždaviniams atlikti.

Valdymo kompetencijos siejamos su savo darbo srities, organizacijos valdymu. Literatūroje dažniausiai minimos trys, t. y. asmeninės, socialinės, profesinės kompetencijos, tačiau kai kurie autoriai dar prie šių priskiria ir valdymo kompetencijas.



1 pav. Bendrosios kompetencijos

Šaltiniai: Sudaryta darbo autorės remiantis A. Stoniene, J. Martinkiene, H. Šakiene ir R. Romeryte – Šereikiene (2009, p. 92), I. Zubrickiene ir J. Adomaitiene (2016, p. 160), O. Vaščenkienė ir E. Motiejūnienė (2012, p. 10).

Kita ganėtinai populiari bendrųjų kompetencijų klasifikacija yra pateikta Europos Komisijos rekomendacijose, kur bendrosios kompetencijos klasifikuojamos taip: bendravimas gimtąja kalba; bendravimas užsienio kalbomis; skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų gebėjimai; skaitmeninis raštingumas; mokymasis mokytis; socialiniai ir pilietiniai gebėjimai; iniciatyva ir verslumas bei kultūrinis sąmoningumas ir raiška. Šiuo skirstymu remiasi Tūtlys ir kt. (2015, p. 8), Gedvilienė ir kt. (2015, p. 47), Švietimo ir mokslo ministerija (2013; 2015), Gedvilas (2016, p. 15) (2 pav.).



2 pav. Europos Komisijos rekomendacijose pateiktos bendrosios kompetencijos

Šaltiniai: Sudaryta darbo autorės remiantis V. Tūtliu ir kt. (2015, p. 8), G. Gedvilienė ir kt. (2015, p. 47), Švietimo ir mokslo ministerija (2013; 2015), P. Gedvilu (2015, p. 15).

Anot Tūtlio ir kt. (2015, p. 8), Gedvilienės ir kt. (2015, p. 47), Gedvilas (2016, p. 15), bendravimas gimtąja kalba – tai kiekvieno piliečio gebėjimas tinkamai ir taisyklingai vartoti žodyną, gramatinę rašto kultūrą, žodinę kalbą, reiškiant savo nuomonę, dalyvaujant pokalbiuose ir diskusijose. Bendravimas užsienio kalba – kiekvieno piliečio pareiga, užtikrinanti sąlygas būti iniciatyviu tarpkultūrinio bendravimo dalyviu. Gebėjimas bendrauti užsienio kalba praplečia žmogaus galimybes, prisideda prie asmeninio tobulėjimo ir pilietinės veiklos.

Skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų gebėjimai apibūdina kiekvieno piliečio matematinius gebėjimus, tokius kaip skaičių, matavimo vienetų, pagrindinių operacijų ir matematinių veiksmų kasdieniame gyvenime išmanymą.

Skaitmeninio raštingumo naudojimas tampa būtinybe, nes kompiuteris, kaip informacinio raštingumo įrankis, talkina pristatant informaciją ir ją keičiantis, bendraujant, plėtojant bendradarbiavimo tinklus.

Mokymasis mokytis – tai sudėtingas procesas, kurio metu ugdomasi, kaip mokymosi situacijas analizuoti refleksyviai, stengiantis pažinti save. Todėl mokymdamasis pilietis gali atpažinti savo stiprybes ir silpnybes ir taip naudoti tinkamas mokymosi strategijas.

Socialinis ir pilietinis aktyvumas. Visas žmogaus gyvenimas vyksta dalyvaujant viešajame gyvenime ir jame atliekant skirtingas funkcijas. Kitaip tariant, žmogus gimsta jau reikšdamas dėmesį, o tolesnis jo gyvenimas priklauso nuo aplinkinių (institucijų), kaip jam pavyksta socializuotis, integruotis ir būti svarbiam visuomenėje. Per iniciatyvumą ir verslumą pasireiškia žmogaus kūrybingumas, veržlumas, noras būti nepriklausomam. Kultūrinis sąmoningumas ir raiška apima žmogaus kultūrinę žinią. Kultūrinis sąmoningumas svarbus nacionaliniam ir tarptautiniam kultūros suvokimui. Visos šios kompetencijos yra vienodai svarbios kiekvienam piliečiui.

Tačiau, anot Gedvilienės ir kt. (2015, p. 49), paprastumo dėlei šios bendrųjų kompetencijų kategorijos dar yra sugrupuojamos į penkias pagrindines dalis: bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos; informacinių visuomenės technologijų taikymo kompetencijos; verslumo kompetencijos; sociokultūrinės kompetencijos; mokymosi kompetencija. Šis kompetencijų skirstymas taip pat yra naudojamas mokslinėje literatūroje.

Dar viena bendrųjų kompetencijų klasifikacija yra pateikiama Gedvilienės ir kt. (2015, p. 48). Autoriai pateikia TUNING projekte išskaidytas bendrąsias kompetencijas. Tokiam skirstymui taip pat pritaria Zubrickienė, Adomaitienė (2016, p. 164). Šie autoriai kompetencijas išskaido į tris sritis: instrumentines kompetencijas, tarpasmenines kompetencijas ir sisteminės kompetencijas. Zubrickienė, Adomaitienė (2016, p. 164) pateiktas bendrąsias kompetencijas apibūdina detaliau. „Instrumentinės kompetencijos yra kognityviniai gebėjimai suprasti, valdyti ir pritaikyti mintis bei idėjas; metodologiniai gebėjimai valdyti aplinką: organizuoti laiką, taikyti mokymosi strategijas, priimti sprendimus ir spręsti problemas; technologiniai įgūdžiai yra susiję su technologinių priemonių naudojimu, kompiuteriniais įgūdžiais ir gebėjimu apdoroti informaciją; lingvistiniai gebėjimai – bendravimas žodžiu ir raštu, antrosios kalbos mokėjimas. Tarpasmeninės kompetencijos – tai asmeninės savybės, susijusios su gebėjimu reikšti jausmus, kritinis, savikritiškas mąstymas; socialiniai gebėjimai yra susiję su darbu grupėje, gebėjimu būti socialiai atsakingam ir prisiminti etinius įsipareigojimus. Sisteminės kompetencijos – tai kompleksiniai gebėjimai derinti žinias, supratimą, suvokimą, visumos ir dalies tarpusavio ryšius, sąveikas; gebėjimas numatyti pokyčius, tobulinti sistemas ir kurti naujas“ (Jakubė, Juozaitis, 2012, cit. iš Zubrickienės, Adomaitienės, 2016, p. 164).

Taigi, šiandien, kaip ir visais laikais, bendrųjų kompetencijų sąrašas platus, tačiau labai reikalingas kiekvienam žmogui, vykdančiam įvairią veiklą, kuri reikalauja prisiminti vis daugiau asmeninės atsakomybės ir rizikos. Rizika ir atsakomybės didėjimas yra svarbi priežastis iškelianti bendrųjų kompetencijų ugdymo būtinybę mokymosi įstaigose.

Metodika

Tyrimo dalyvavo studentai, darbdaviai bei tyrimui atlikti naudoti kolegijų studijų programų aprašai. Tyrimo dalyvavo 3007 studentai: Klaipėdos valstybinės kolegijos (N = 698), Šiaulių valstybinės kolegijos (N = 454), Vilniaus kolegijos (N = 1307), Alytaus kolegijos (N = 177) ir Utenos kolegijos (N = 371) studentai. Respondentams atrinkti naudojama reprezentatyvi tikimybinė klasterio atranka (Valackienė ir Mikėnė, 2008; Kardelis, 2009). Respondentų skaičius apskaičiuotas taikant V. Panioto imties tūrio formulę, taip pat atsižvelgiant į tyrimo tikslą, tyrimo populiacijos savybes (t. y. dydį ir vienalytiškumo tiriamojo požymio atžvilgiu kriterijų), siekiamų gauti duomenų tikslumą ir reprezentatyvumą, klausimyno charakteristikas (Bitinas, Rupšienė ir Žydzūnaitė, 2008; Valackienė ir Mikėnė, 2008; Kardelis, 2009 ir kt.), Klaipėdos valstybinės kolegijos mokslininkės doc. dr. I. Piktūnaitės rekomendacijas.

Tyrimo taip pat dalyvavo 198 darbdaviai (populiaciją sudarė visi Lietuvos Respublikos teritorijoje registruoti darbdaviai). Tyrimui dalyviai pasirinkti taikant kokybinio tyrimo kriterinės atrankos būdą (Bitinas, Rupšienė ir Žydzūnaitė, 2008).

Dokumentų analizei naudoti dokumentai, kuriuose pateiktos kolegijų studijų programos ir jose numatytos kompetencijos, t. y. 118 aprašų: Klaipėdos valstybinės, Vilniaus, Utenos, Alytaus ir Šiaulių valstybinės kolegijų studijų programų aprašai.

Tyrimas vykdytas 2017 m. birželio – spalio mėnesiais, bendradarbiaujant su Vilniaus, Utenos, Alytaus ir Šiaulių valstybinės kolegijų studentais. Studentų tyrimo instrumentas (klausimynas) buvo viešinamas interneto svetainėje: www.apklausa.lt. Darbdavių tyrimas buvo atliekamas tiesiogiai susitinkant su kiekvienu tiriamuoju ir su juo pakalbant asmeniškai. Dokumentų turinio analizė atlikta naudojant standartizuotas duomenų rinkimo lenteles ir jos buvo prieinamos tik tyrimo vykdytojams. Tyrimo dalyviai buvo užtikrinti, kad klausimynai yra anoniminiai, o gauti rezultatai bus analizuojami tik apibendrintai, išvengiant bet kokios galimybės identifikuoti. Gauti duomenys apdoroti SPSS programa, išanalizuoti ir pateikti apibendrintai šio straipsnio autorės.

Studentams apklausti naudota anketinė apklausa, t. y. iš anksto parengtas standartizuotas klausimynas. Klausimynas parengtas remiantis Europos Komisijos rekomendacijose pateiktomis bendrosiomis kompetencijomis. Klausimyną sudaro dvi dalys: sociodemografiniai klausimai ir klausimai su teiginiais, skirti kompetencijoms įvertinti. Kiekvienai kompetencijai priskirti teiginiai, apibūdinantys kompetenciją, kurie vertinami Likerto skale nuo *visiškai nesutinku* iki *visiškai sutinku*. Vertinama atsižvelgiant į kompetencijų svarbumą įsitvirtinant XXI a. darbo rinkoje. Darbdavių apklausai pasirinktas pusiau standartizuotas interviu, kuriam naudotas iš anksto parengtas standartizuotas klausimynas. Kolegijų studijų programų aprašų analizei naudotos standartizuotos duomenų rinkimo lentelės, kuriomis buvo vertinamas kompetencijų ugdymo aukštojo mokslo įstaigos įgyvendinamose studijų programose procentas.

XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas – studentų apklausa

Analizuojant XXI amžiaus kompetencijų poreikį ir pasiūlą, į tyrimą buvo pakviesti 3007 studentai. Kurių amžiaus vidurkis buvo 22,5 metų ($\bar{x} = 22,5$). 19 metų amžiaus studentų tyrimo buvo daugiau nei bet kurio kito amžiaus asmenų, paėmus kiekvieno tiriamojo atvejį atskirai ($Mo=19$). Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad mediana reikšmė 20 metų ($Md=20$). Standartinis nuokrypis yra 2,3 metai ($Std=2,3$). Jauniausi tyrimo dalyviai buvo 18 metų amžiaus (mažiausia reikšmė *minimum* = 18), tuo tarpu vyriausi tyrimo dalyviai buvo – 52 metų (didžiausia reikšmė *maximum* = 52). Tyrimo dalyvavo 79,6 proc. moterų ir 20,4 proc. vyrų.

Didžioji dalis apklaustųjų (43,5 proc.) studijuoja Vilniaus kolegijoje, 23,2 proc. apklaustųjų mokosi Klaipėdos valstybinėje kolegijoje, 15,1 proc. apklaustųjų - Šiaulių valstybinėje kolegijoje, 12,3 proc. - Utenos kolegijoje ir mažiausiai (5,9 proc.) atsakiusiųjų studijuoja Alytaus kolegijoje.

Daugiausia apklaustųjų studentų mokosi antrame kurse (40,2 proc.). Taip pat nemaža dalis apklaustųjų mokosi pirmame kurse (35,7 proc.), bei trečiame kurse (20,7 proc.). Mažiausia dalis apklaustųjų 3,4 proc., mokosi ketvirtame kurse.

Analizuojant bendravimo gimtąją kalba kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje, aiškėja, kad daugiausia (75,7 proc.) respondentų teigia, kad labai svarbus yra gebėjimas suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją). Nemaža dalis apklaustųjų (36,0 proc.) mano, kad svarbu gebėti suprasti kito asmens kalbą. Tai parodo, jog, studentų nuomone, darbo rinkai svarbus darbuotojų aktyvus dalyvavimas darbo procese, jo supratimas.

Analizuojant, bendravimo užsienio kalba kompetencijų svarbą daugiausia (52,8 proc.) apklaustų studentų mano, kad labai svarbu gebėti suprasti su darbu susijusius dokumentus (informaciją) parengtus užsienio kalba. 51,6 proc. respondentų mano, kad labai svarbu gebėti kalbant užsienio kalba su kitais asmenimis tinkamai perteikiant informaciją. 49,0 proc. studentų teigia, kad svarbu gebėti skaityti ir suprasti užsienio kalba pateiktą informaciją. Šie duomenys parodo, jog darbo rinkoje tampa vis svarbiau mokėti ir gebėti bendrauti bent viena užsienio kalba.

Analizuojant kalbų svarbą įsidarbinant ar dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje matyti, kad daugiausia (83,2 proc.) atsakiusių mano, kad labai svarbu įsidarbinant ar dirbant yra mokėti anglų kalbą. 54,4 proc. respondentų mano, kad svarbu mokėti rusų kalbą. Apibendrinant galima teigti, jog, studentų nuomone, svarbiausia įsidarbinant yra anglų kalba, kita populiariausia kalba yra rusų, kurią paminėjo pusė visų respondentų. Pati nepopuliariausia yra lenkų kalba. Ši tendencija rodo, jog darbo rinkoje konkuruoja XXI amžiuje paplitusi rusų kalba ir anglų kalba.

Analizuojant skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant akivaizdu, kad daugiausia atsakiusių (58,3 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti taikyti pagrindines bendrąsias žinias praktikoje. Nemaža dalis apklaustųjų (50,5 proc.) teigia, kad svarbu gebėti naudotis matematiniais sprendimais problemoms spręsti. Apibendrinami duomenys galime teigti, jog daugumai apklaustųjų labai svarbios bendrosios žinios, ypač matematika. Tik mažiau nei vienas procentas mano, kad šios žinios neturi praktinio pritaikymo. Tai parodo, kokios svarbios yra elementarios mokyklinės žinios darbo rinkoje.

Analizuojant skaitmeninio raštingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant matyti, kad daugiausia atsakiusių (66,1 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti dirbti kompiuterinėmis *Word*, *Excel*, *PowerPoint* programomis. Nemaža dalis respondentų (46,1 proc.) mano, kad svarbu gebėti spręsti, kokios IT programos, įrankiai reikalingi užduočiai atlikti.

Analizuojant mokymosi mokytis kompetencijų svarbą paaiškėjo, kad daugiausia atsakiusių (50,3 proc.) teigia, kad svarbu gebėti kryptingai ir organizuotai mokytis. 49,3 proc. respondentų mano, kad labai svarbu gebėti lanksčiai mokytis.

Analizuojant socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetencijų svarbą, daugiausia atsakiusių (53,9 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti bendrauti su kitais žmonėmis, nesukeliant pykčio ir gebėti dirbti komandoje (53,8 proc.). Nemaža dalis apklaustųjų (47,9 proc.) mano, kad svarbu gebėti laikytis bendrųjų moralinių principų. Apibendrinant galima teigti, kad daugiau nei pusės apklaustųjų nuomone darbuotojams svarbu, kad darbuotojas mokėtų bendrauti su kitais žmonėmis ir gebėtų dirbti komandoje.

Nagrinėjant nuomonę apie iniciatyvos ir verslumo kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje, išaiškėjo, kad daugiausia atsakiusių (57,8 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti žinias pritaikyti praktikoje. 55,0 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad jiems svarbu gebėti planuoti bei valdyti veiklą siekiant tikslų įgyvendinimo. Apibendrinant galima teigti, kad daugiau nei pusės apklaustųjų nuomone darbuotojams svarbu, kad darbuotojas išmanytų žmogiškuosius išteklius ir jų valdymą.

Analizuojant kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje, daugiausia atsakiusių (57,7 proc.) mano, kad labai svarbu gebėti priimti skirtingų kultūrų, tautų, rasų žmones. 49,7 proc. respondentų pažymėjo, kad svarbu gebėti atskirti faktus ir nuomones. Nemaža dalis (14,7 proc.) atsakiusių teigia, kad jiems nei svarbu, nei nesvarbu gebėti suprasti savo ir kitų šalių kultūrą bei papročius. Maža dalis apklaustųjų (0,3 proc.) teigia, kad jiems visiškai nesvarbus gebėjimas kritiškai mąstyti (atsisakyti mąstymo stereotipų). Apibendrinant galima teigti, kad pusei respondentų svarbu priimti skirtingos kultūros žmones, suprasti jų kultūrą. Tai parodo, koks svarbus tampa žmogaus požiūris į multikultūrinę visuomenę XXI amžiaus darbo rinkoje.

Analizuojant atsakingumo kompetencijų svarbą įsidarbinant ar dirbant XXI amžiaus darbo rinkoje, daugiausia atsakiusių (74,9 proc.) teigia, kad labai svarbu gebėti prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. 50,8 proc. respondentų mano, kad svarbu gebėti pasidalinti atsakomybę su kitais asmenimis. 0,5 proc. apklaustųjų teigia, kad jiems nesvarbu gebėti prisiimti atsakomybę už savo veiklos rezultatus. Maža dalis (0,2 proc.) visų apklaustų studentų mano, kad visiškai nesvarbu gebėti įvertinti veiklos pasekmes. Apibendrinant galima teigti, jog didžioji dauguma apklaustųjų vertina žmones, kurie atsakingi už savo ir kolegų veiksmus. Tik apie pusę procento respondentų mano, jog atsakomybė nebūtina. Tai parodo atsakingų darbuotojų svarbą ir poreikį XXI amžiaus darbo rinkoje.

XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas – darbdavių kokybinė apklausa

Analizuojant XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų poreikį ir pasiūlą, į tyrimą buvo pakviesti 198 darbdaviai. Šiaulių – 40 darbdavių, Vilniaus – 37 darbdaviai, Klaipėdos – 40 darbdavių, Alytaus – 41 darbdavys ir Utenos – 40 darbdavių. Apklaustųjų darbdavių įmonės, įstaigos ir kiti ūkio subjektai (toliau – įmonės) priklauso įvairiausioms sritims, tačiau daugiausia apklausta darbdavių atstovauja prekybos, paslaugų teikimo, statybos darbų, gamybos, bankininkystės sritims.

Daugiausiai apklaustų darbdavių įmonės priklauso privačiam sektoriui, tačiau taip pat nemaža dalis apklaustų darbdavių įmonių priklauso valstybiniam sektoriui. Apklaustų darbdavių įmonės daugiausiai yra mažos arba vidutinės.

Daugiausiai Šiaulių (52,0 proc.) ir Utenos (50,0 proc.) darbdavių įmonės gyvuoja 6–10 metų, Klaipėdos (32,5 proc.) ir Alytaus (59,0 proc.) darbdavių įmonės gyvuoja 11–20 metų, o Vilniaus (29,8 proc.) darbdavių įmonės gyvuoja 20 ir

daugiau metų. Matome, kad darbdavių įmonės nėra jaunos, kad jos yra pakankamai brandžios, kas parodo, jog darbdaviai turi nemažai patirties ir gerai nusimano, kokių kompetencijų reikia darbo rinkai.

Daugiausiai apklaustųjų darbdavių (1 lentelė) 55 proc. Klaipėdos, 62,2 proc. Vilniaus, 59 proc. Šiaulių, 49 proc. Alytaus mano, kad bendrosios kompetencijos šiandienos darbo rinkoje yra labai svarbios ir 50 proc. Utenos apklaustųjų darbdavių mano, kad svarbios.

1 lentelė. Bendrųjų kompetencijų svarba šiandienos darbo rinkoje atskirų miestų kontekste

Svarbumas	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Labai svarbios	55,0	62,2	59,0	49,0	45,0
Svarbios	35,0	21,6	35,0	42,0	50,0
Nei svarbios, nei nesvarbios	5,0	10,8	6,0	5,0	5,0
Nesvarbios	2,5	5,4	0,0	2,0	0,0
Visiškai nesvarbios	2,5	0	0,0	2,0	0,0

2 lentelėje pateikiami duomenys apie darbdavių teikiamą prioritetą įdarbinant darbuotojus specialiesiems būsimą darbuotojo gebėjimams arba aukšto lygio bendrosioms kompetencijoms. Daugiausiai darbdavių – Klaipėdos (52,5 proc.), Alytaus (82,0 proc.) ir Utenos (52,5 proc.) – teiktų prioritetą įdarbinant darbuotojus specialiesiems gebėjimams, o Vilniaus (54,1 proc.) ir Šiaulių (65,0 proc.) – bendrosioms kompetencijoms.

Taip pat pastebima, kad Klaipėdos 12,5 proc. darbdavių vienodai svarbu įdarbinant darbuotojus yra specialieji darbuotojo gebėjimai ir bendrosios kompetencijos.

2 lentelė. Darbdavių teikiami prioritetai specialiesiems būsimą darbuotojo gebėjimams arba aukšto lygio bendrosioms kompetencijoms miestų kontekste

Kompetencijos	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
Specialieji gebėjimai	52,5	45,9	35,0	82,0	52,5
Bendrosios kompetencijos	35,0	54,1	65,0	18,0	47,5
Specialieji gebėjimai ir bendrosios kompetencijos svarbios vienodai	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0

Iš 3 lentelės, kurioje pateikiami duomenys apie darbdavių teikiamą prioritetą bendrosioms kompetencijoms įdarbinant darbuotojus, matome, kad Klaipėdos apklaustieji darbdaviai teiktų prioritetą atsakingumo (67,5 proc.), iniciatyvumo ir verslumo (45 proc.) bei bendravimo gimtąja kalba (35 proc.), skaitmeninio raštingumo (35 proc.) ir mokymosi mokyti (35 proc.) kompetencijoms.

3 lentelė. Darbdavių bendrųjų kompetencijų prioritetai įdarbinant darbuotojus (pagal miestus)

Kompetencijos	Klaipėda, %	Vilnius, %	Šiauliai, %	Alytus, %	Utena, %
bendravimo gimtąja kalba;	35,0	18,9	53,0	98,0	25,0
bendravimo užsienio kalba;	30,0	43,2	65,0	92,0	12,5
skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (analizavimas, problemų sprendimas, taikant matematinius modelius ir pan.);	17,5	10,8	24,0	42,0	0,0
skaitmeninio raštingumo;	35,0	28,9	29,0	88,0	5,0
mokymosi mokyti;	35,0	59,5	41,0	35,0	0,0
socialinio ir pilietinio aktyvumo;	2,5	2,7	6,0	28,0	0,0
iniciatyvos ir verslumo;	45,0	40,5	41,0	42,0	7,5
kultūrinio sąmoningumo ir raiškos;	7,5	10,8	3,0	18,0	0,0
atsakingumo;	67,5	62,2	76,0	68,0	50,0

Vilniaus darbdaviai įdarbindami darbuotojus teiktų prioritetą būsimą darbuotojo atsakingumo (62,2 proc.), mokymosi mokyti (59,6 proc.) bei bendravimo užsienio kalba (43,2 proc.) kompetencijoms. Šiaulių darbdaviai įdarbindami darbuotojus teiktų prioritetą būsimą darbuotojo atsakingumo (76 proc.), bendravimo užsienio kalba (65 proc.) bei bendravimo gimtąja kalba (53 proc.) kompetencijoms. Alytaus darbdaviai – teikia prioritetą būsimą darbuotojo bendravimo gimtąja kalba (98 proc.), bendravimo užsienio kalba (92 proc.) bei skaitmeninio raštingumo (88 proc.) kompetencijoms. Utenos darbdaviai įdarbindami darbuotojus teiktų prioritetą būsimą darbuotojo atsakingumo (50 proc.), bendravimo gimtąja kalba (25 proc.) bei bendravimo užsienio kalba (12 proc.) kompetencijoms.

Pasak Klaipėdos (97,5 proc.), Vilniaus (91,2 proc.), Šiaulių (88 proc.) ir Alytaus (98 proc.) darbdavių, įsidarbinant ar dirbant aktualiausia būtų mokėti anglų kalbą, o Utenos (42,5 proc.) darbdaviams anglų kalba yra tik antra pagal aktualumą. Aktualiausia užsienio kalba Utenos (50 proc.) darbdaviams būtų rusų kalba. Pastebima, kad dominuoja standartinis aktualiausių kalbų trejetukas, t. y. anglų, rusų ir vokiečių kalbos. Taip pat pastebima, kad išryškėjo poreikis mokėti kinų (Klaipėda 30 proc., Vilnius 32,4 proc.) ir skandinavų (Klaipėda 20 proc., Vilnius 29,8 proc.) kalbas.

Klaipėdos (67,5 proc.) ir Utenos (42,5 proc.) darbdaviai mano, jog kompetencijų pasirinkimas labiausiai priklauso nuo įmonės veiklos pobūdžio, o Vilniaus (81,1 proc.), Šiaulių (47 proc.), Alytaus (89 proc.) – nuo darbuotojų pageidaujamų pareigų.

Klaipėdos (82,5 proc.) ir Vilniaus (83,8 proc.) darbdaviai mano, jog ugdyti darbuotojo bendrąsias kompetencijas turi pats žmogus, o Šiaulių (59 proc.), Alytaus (91 proc.), Utenos (65 proc.) – aukštoji mokykla.

XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų poreikio ir pasiūlos tyrimas – dokumentų analizė

Išanalizavus aukštojo mokslo įstaigų studijų aprašus, matyti, jog aukštojo mokslo įstaigose yra ugdomos visos bendrosios kompetencijos, tačiau aukštojo mokslo įstaigose daugiausiai dėmesio atkreipama į bendravimo gimtąja kalba (100 proc.) ir atsakingumo (100 proc.) kompetencijų plėtotę. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose studijų programose taip pat nemažai dėmesio skiriama bendravimo užsienio kalba (91,5 proc.), skaitmeninio raštingumo (97,5 proc.) ir mokymosi mokyti (93,2 proc.) kompetencijų plėtotei. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose mažiausiai dėmesio skiriama kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (80,5 proc.) kompetencijų plėtotei.

Palyginus kompetencijas, įvardintas aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose studijų programose, ir darbdavių įvardinamas aktualiausias bendrąsias kompetencijas bei kompetencijas, kurioms studentai teikia prioritetą (5 – lentelė), matyti, kad darbdaviai kaip aktualiausia kompetenciją išskiria socialinio ir pilietinio aktyvumo (92,6 proc.) kompetenciją, o mažiausiai aktualiomis laiko skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų (23,9 proc.) ir kultūrinio sąmoningumo ir raiškos (23,5 proc.) kompetencijas. Verta atkreipti dėmesį, jog nors darbdaviai aktualiausia laiko socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją, tačiau aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose šiai kompetencijai (83 proc.) skiriama mažiau dėmesio.

4 lentelė. Bendrųjų kompetencijų paklausa ir pasiūla

	Kompetencijos								
	Bendravimo gimtąja kalba	Bendravimo užsienio kalba	Skaičiavimo ir tikslųjų bei gamtos mokslų	Skaitmeninio raštingumo	Mokymosi mokyti	Socialinio ir pilietinio	Iniciatyvos ir verslumo	Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos	Atsakingumo
Kompetencijos ugdymo aukštojo mokslo įstaigos įgyvendinamose studijų programose procentas	100	91,5	83,0	97,5	93,2	83,0	82,2	80,5	100
Darbdavių įvardinamos aktualiomis bendrosios kompetencijos, proc.	72,8	73,0	23,9	60,5	44,7	92,6	54,1	23,5	84,3
Kompetencijos, kurioms darbdaviai teikia prioritetą, proc.	45,98	48,54	18,86	37,18	34,1	7,84	35,2	7,86	64,74
Kompetencijos, kurioms studentai teikia prioritetą, proc.	65,0	50,1	41,3	51,6	43,8	45,9	44,2	45,1	52,7

Pastebima, kad tų kompetencijų (bendravimo gimtąja kalba ir atsakingumo), kurioms aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose skiriama daugiausia dėmesio jų plėtotei, darbdaviai nelaiko aktualiausiomis. Nors buvo minėta, jog darbdaviai nelaiko atsakingumo kompetencijos (84,3 proc.) aktualiausia, tačiau teikia didžiausią prioritetą (64,74 proc.). Taip pat pastebima, jog nors darbdaviai socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją įvardina kaip aktualiausia, tačiau teikia mažiausią prioritetą (7,84 proc.).

Studentai didžiausią prioritetą teikia bendravimo gimtąja kalba (65 proc.) kompetencijai, kuri 100 proc. plėtojama aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose.

Išvados

Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, jog, studentų nuomone, įsidarbinant ar dirbant XXI a. darbo rinkoje svarbu su gimtąja kalba ir užsienio kalba susijusios kompetencijos, kad darbuotojas mokėtų ne tik tinkamai kalbėti, bet ir gebėtų suprasti su darbu susijusią informaciją, gebėtų taikyti pagrindines bendrąsias žinias praktikoje, gebėtų dirbti kompiuterinėmis programomis, gebėtų lanksčiai ir organizuotai mokytis. Taip pat darbuotojas turėtų mokėti bendrauti su kitais žmonėmis ir gebėtų dirbti komandoje, būtų iniciatyvus ir verslus, gebėtų priimti skirtingos kultūros žmones, suprasti jų kultūrą, gebėtų prisiimti atsakomybę už savo ir kolegų veiksmus.

Darbdaviai bendrąsias kompetencijas laiko svarbiomis šiandieninėje darbo rinkoje, tačiau ar prioritetą teikia bendrosioms kompetencijoms ar specialiesiems gebėjimams priklauso nuo regiono.

Nors studentai iš kiekvienos kompetencijos išskiria svarbius aspektus, darbdaviai šiandieninėje darbo rinkoje aktualiomis kompetencijomis laiko ir prioritetą teiktų atsakingumo, bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijoms.

Studentų ir darbdavių nuomone, įsidarbinant ar dirbant aktualiausiomis užsienio kalbomis išlieka standartinis kalbų trejetukas, t. y. anglų, rusų ir vokiečių kalbos. Taip pat pastebima, kad išryškėjo poreikis mokėti kinų ir skandinavų kalbas.

Aukštojo mokslo įstaigose yra ugdomos visos bendrosios kompetencijos, tačiau didžiausias dėmesys atkreipiamas į bendravimo gimtąją kalbą ir atsakingumo kompetencijų plėtotę. Aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose mažiausiai dėmesio skiriama kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijos plėtotei.

Studentai didžiausią prioritetą teikia bendravimo gimtąją kalbą kompetencijai, kuri 100 proc. plėtojama aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose. Darbdaviai kaip aktualiausią kompetenciją išskiria socialinio ir pilietinio aktyvumo kompetenciją, tačiau aukštojo mokslo įstaigų įgyvendinamose programose šiai kompetencijai skiriama mažiau dėmesio.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad tyrimo metu pastebima dermė tarp analizuojamų XXI amžiaus bendrųjų kompetencijų įvertinant tai, ko nori studentai, ko tikisi iš jų darbdaviai ir tai, ką deklaruoja siūlančios aukštosios mokyklos.

Literatūra

- BITINAS, Bronislavas, RUPŠIENĖ, Liudmila, ŽYDŽIŪNAITĖ, Vilma. Kokybinių tyrimų metodologija : vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda : S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
- Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006, Nr. 962/EC. [žiūrėta 2017-06-24]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/>
- GEDVILAS, Paulius. Suaugusiųjų bendravimo gimtąją ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymosi plėtotė Lietuvoje: daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2016.
- GEDVILIENĖ, Genutė. Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtra. Kaunas: Versusaureus, 2015.
- GEDVILIENĖ, Genutė; STANIULEVIČIENĖ, Danutė. Mokyti kompetencijos samprata šiuolaikinėje visuomenėje. Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys, 2014. p. 102-122.
- KARDELIS, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija. Modulio konspektas, 2009, p. 143.
- STONIENĖ, Adelė, MARTINKIENĖ, Jurgita, ŠAKIENĖ, Henrika, ROMERYTĖ-ŠEREIKIENĖ, Rasa, Studentų kompetencijų tobulinimas verslo praktinio mokymo firmose. Vadyba: mokslo tiriamieji darbai, 2009, Nr.2 (14), p. 91-98
- Švietimo ir mokslo ministerija. Ką moka suaugusieji ir kokių kompetencijų jiems trūksta? Švietimo problemos analizė, 2015, Nr.6 (130). [žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <http://www.kpmc.lt/>
- Švietimo ir mokslo ministerija. Mokėjimo mokyti kompetencija: sampratos ir ugdymas. Švietimo problemos analizė, 2013, Nr.16 (102). [žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <http://www.sac.smm.lt/>
- TŪTLYS, Vidmantas, BORTKEVIČIENĖ, Virginija. Verslumo kompetencijos ir įsidarbinamumo sąveika pokrizinės ekonomikos ir visuomenės sąlygomis. Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys, 2014, p. 102-122.
- VALACKIENĖ, Asta, MIKĖNĖ, Svajonė. Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika : vadovėlis. Kauno technologijos universitetas, Mykolo Romerio universitetas, 2008.
- VASČENKIENĖ, Ona, MOTIEJŪNIENĖ, Elena. Kompetencijų ugdymas. Metodinė knyga mokytojui, 2012. [žiūrėta 2017-06-15]. Prieiga per internetą: <http://www.ugdome.lt/>
- ZUBRICKIENĖ, Ilona, ADOMAITIENĖ, Jūratė. Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtojimas projektų metodu. Andragogika, 2016, Nr.1 (7). [žiūrėta 2017-06-16]. Prieiga per internetą: <http://sbk.vdu.lt/>

NEFORMALIOJO ŠVIETIMO IR SAVANORYSTĖS ĮTAKA STUDENTŲ STUDIJŲ IR KARJEROS PASIRINKIMUI KLAIPĖDOS MIESTE

Erika Pociūtė

Klaipėdos valstybinė kolegija, Verslo fakultetas
erlikapp@gmail.com

Konsultavo Klaipėdos valstybinės kolegijos lekt. Robertas Kavolius

Anotacija

Pastaruosius dešimt metų Lietuvoje aktyviai skatinamas neformalusis švietimas, tobulinamos ir kuriamos naujos programos, taip pat skatinama savanoriauti, užsiimti savanoriška veikla. Taip siekiama didinti vaikų ir jaunuolių užimtumą, ugdyti asmenybes plėtojant jų kompetencijas, padėti jaunuoliams įgyti patirties, išbandyti veiklas skirtingose srityse. Asmenybės ugdymas turėtų padėti jaunuoliui suprasti savo norus, siekius ir tai, ką jis norėtų veikti ateityje. Tad yra tikslinga tirti neformaliojo švietimo ir savanorystės įtaką renkantis studijas ir karjerą. Savanorystė ir neformalusis švietimas neabejotinai žmogui suteikia naujų žinių ir patirties, kurios jis įprastai negautų. Savanorystės metu žmogus, neatlygintinai dirbdamas jam paskirtą darbą, išmoka bendrauti su skirtingų tipų žmonėmis, įgyja patirties, kuri pravers tolesniame gyvenime. Neformalusis švietimas, kuris suteikiamas mokyklose bei aukštųjų mokyklų inicijuojamuose kursuose, dažnai suteikia papildomų žinių, kurių mokiniai neįgyja įprastų pamokų metu. Šiame straipsnyje pateikiami trijų Klaipėdos aukštųjų mokyklų apklausų rezultatai, kuriais buvo norima išsiaiškinti, kokią įtaką studentų studijų krypties pasirinkimui padarė savanorystė ir neformalusis ugdymas, ar jų metu gautos žinios bei įgūdžiai padėjo studijų metu, asmeniniame gyvenime. Studentai taip pat išsakė nuomonę apie tai, kaip jie vertina savanorystės ir neformaliojo švietimo suteiktą patirtį, kaip šią patirtį galėtų vertinti šiandieninės rinkos darbdaviai. Tyrimo tikslas – išanalizuoti neformaliojo švietimo ir savanorystės įtaką renkantis studijas ir karjerą. PAGRINDINĖS SĄVOKOS: savanorystė, neformalusis ugdymas, studijų kryptis.

Įvadas

Igyvendinant projektą, inicijuotą LR švietimo ir mokslo ministerijos, nustatyta, kad neformalusis švietimas – tai kryptinga veikla, kurios tikslas ugdyti asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Šios veiklos metu taip pat plėtojamos asmeninės, socialinės ir edukacinės kompetencijos. Neformalusis švietimas apima įvairius metodus, asmeninius, grupės ir temos tikslus, kurie orientuojami į emocinius, protinius ir fizinius poreikius. Neformalaus švietimo rezultatų galima pasiekti tik tuo atveju, jei dalyviai yra aktyvūs bei skiria laiko asmeniniam patyrimui įvardinti ir suvokti. Neformalusis švietimas nuo formaliojo švietimo skiriasi tuo, kad neformaliajame švietime mokymas vyksta per patyrimą, jo aptarimą, išvadų pasidarymą. Neformalusis švietimas suteikia sąlygas dalyviui būti savimi, eksperimentuoti, klysti, dalintis savo patirtimi (<http://www.neformaliai.lt>).

Savanorystė – tai altruistinė veikla, dalies savo laiko, energijos, žinių ir asmeninės patirties atidavimas dirbant visuomenei naudingą darbą, negaunant už tai jokio piniginio atlygio. Žmonės savanoriauti paskatina noras įsitraukti į visuomenės gyvenimą, žinojimas, kad gali padėti, noras pasisemti naujos patirties, išbandyti save naujoje srityje, iššūkių troškimas, galimybė tobulinti asmenines savybes, tikėjimas, kad gali pakeisti gyvenimus (<http://www.savanoriaujam.lt/apie-savanoryste/>).

Temos aktualumas: Pastaruosius dešimt metų Lietuvoje aktyviai skatinamas neformalusis švietimas, tobulinamos ir kuriamos naujos programos, taip pat skatinama savanoriauti, užsiimti savanoriška veikla. Taip siekiama didinti vaikų ir jaunuolių užimtumą, ugdyti asmenybes, plėtojant jų kompetencijas, padėti jaunuoliams įgyti patirties, išbandyti veiklas skirtingose srityse. Asmenybės ugdymas turėtų padėti jaunuoliui suprasti savo norus ir ateities siekius. Tad yra tikslinga tirti neformaliojo švietimo ir savanorystės įtaką studijų ir karjeros pasirinkimui.

Darbo problema:

- Kokia yra neformaliojo ugdymo įtaka studentų studijų ir karjeros pasirinkimui?
- Kokia yra savanorystės įtaka studentų studijų ir karjeros pasirinkimui?
- Kaip savanorystė galimai vertinama šiandieninėje darbo rinkoje?

Darbo tikslas: išanalizuoti neformaliojo švietimo ir savanorystės įtaką studijų ir karjeros pasirinkimui.

Darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti neformaliojo švietimo ir savanorystės sampratą.
- Nustatyti tyrimo dalyvių santykį su neformaliuoju švietimu ir savanoryste.
- Išanalizuoti neformaliojo švietimo ir savanorystės įtaką studijų ir karjeros pasirinkimui.

Metodai: tyrimo duomenims surinkti naudota anketinė apklausa internetu ir raštu. Tyrime dalyvavo 474 Klaipėdos valstybinės kolegijos, Klaipėdos universiteto ir LCC International University studentai. Iš jų 50 informatikos mokslų, 57 gyvybės mokslų, 58 inžinerijos mokslų, 62 technologijų mokslų, 57 sveikatos mokslų, 53 vadybos ir viešojo administravimo ir 136 humanitarinių mokslų studijų kryptų grupių studentai. Daugiausia atsakiusių buvo merginos, be to, daugiausia atsakiusių mokosi nuolatinėse studijose. Daugiausiai atsakiusių buvo 21 metų amžiaus. Tyrimas vykdytas nuo spalio 8 d. iki lapkričio 12 d. Sklandžiam tyrimo procesui sutrukdė sudėtingas tiriamųjų pasiekiamumas, nes tuo laikotarpiu, kai buvo atliekamas tyrimas, didžioji dalis Klaipėdos universiteto studentų atliko praktikas. Tad teko kreiptis į Klaipėdos universiteto studentų sąjungą, norint gauti reikalingų studijų kryptų grupių seniūnų kontaktus. Tyrimo metu buvo užtikrintas konfidencialumas, geravališkumas, sąžiningumas. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS 21 programa, rezultatai pateikiami lentelėmis ir paveikslais.

Neformaliojo švietimo ir savanorystės samprata

Dėl nuolatinių permainų ir aukštųjų technologijų pažangos darbo rinkoje žmonės vis labiau skatinami sugebėti adaptuotis prie kintančių sąlygų, gebėti mokytis, tobulinti savo kompetenciją. Tokio asmens ugdymo galimybę suteikia neformaliojo švietimo programos, nes tokio mokymo sistema orientuota į aktyvų pasaulio pažinimą užsiimant konkrečia kūrybine ar asmenybei svarbia veikla (Kvieskienė, Petronienė, 2007). Nors neformalusis ugdymas, kaip ir formalusis, yra organizuota mokymosi programa, ji yra gerokai lankstesnė įvairiems pokyčiams. Baigus neformalaus ugdymo programą nesuteikiamas valstybės pripažintas diplomas, įrodantis išsilavinimą tam tikroje srityje (Duvekot, Pukelis, Fokienė, 2010). Nepaisant to, neformaliojo švietimo programos vertinamos kaip ypač aktualus ir plačią įvairovę turintis edukacinis įrankis šiuolaikinėje nuolat kintančioje rinkoje.

Neformaliojo ugdymo metu tobulinamos asmeninės, socialinės, mokymosi ir profesinės kompetencijos. Ugdant asmeninę kompetenciją siekiama žmogų išmokyti pažinti, pristatyti save, suprasti savo siekius ir padėti pasirinkti ateities karjeros kelią (Stanišauskienė, 2000). Socialinių kompetencijų ugdymo metu plėtojami bendravimo, bendradarbiavimo bei veikimo socialinėje aplinkoje sugebėjimai (Spitzberg, 2003). Į mokymosi kompetenciją įeina dvi pagrindinės sritys: savarankiškas mokymasis ir informacijos paieška bei pritaikymas (Herring, 1998). Šie sugebėjimai yra itin svarbūs šiuolaikinėje nuolat kintančioje darbo rinkoje, nes saviugda yra viena iš svarbiausių asmeninių savybių. Profesinėje kompetencijoje labiausiai ugdomas darbo pasaulio pažinimas, kuris glaudžiai susijęs su žmogaus gebėjimu veikti socialinėje aplinkoje (Stanišauskienė, 2000). Ugdant šias keturias kompetencijas siekiama žmogų paruošti tolimesniam karjeros siekimui, suteikti tvirtus pagrindus, reikalingus profesinėms žinioms bei gebėjimui mokytis darbo proceso metu.

Savanorystė dažniausiai suvokiama kaip žmogaus, visuomenės ar organizacijos naudai atliekamas darbas, pagrįstas laisva asmens valia be piniginio atlygio. Savanorystė, kaip socialinis reiškinys, kyla iš asmeninės motyvacijos ir socialinių poreikių, ją skatina ne piniginis atlygis ar giminystės ryšiai, o kitos altruistinės paskatos. Neretai pagrindine savanorio paskata tampa pati veikla, kurioje asmuo dalyvauja (dalyvavimas renginių užkulisiuose, bendravimas su įvairiais žmonėmis). Savanorystė taip pat suteikia ir ekonominės naudos – dėl neatlygintinos savanorystės sumažėja išlaidos, reikalingos darbuotojų atlyginimams, todėl šias lėšas galima paskirti paties renginio programai. Neretai tam tikros veiklos įgyvendinimas be savanorystės yra neįmanomas. Dėl šios priežasties savanoriška veikla gali būti puikiai vykdoma kartu su komercine veikla, tačiau ji negali pakeisti piniginio atlygio principais veikiančių institucijų darbo. Taip yra dėl to, kad profesionalų atliekamas darbas visada siejamas su atlygiu. Savanoriška veikla didelę naudą suteikia ne tik jos organizatoriui, bet ir pačiam savanoriui. Dirbdamas asmuo gauna neįkainojamos įvairių veiklos sričių patirties, kurios įprastais būdais būtų neįmanoma įgyti. Tai gali būti tiek grynoji darbo patirtis, tiek asmeninės kompetencijos, suformuotos bendraujant su įvairių visuomenės sluoksnių, įvairios gyvenimo patirties žmonėmis.

Apibendrinant galima teigti, jog ir neformalusis švietimas, ir savanorystė ugdo žmogaus kompetencijas, susijusias su asmeninėmis, socialinėmis ir profesinėmis sritimis. Neformaliojo ugdymo metu asmuo mokomas savarankiškumo, saviugdos bei kritinio mąstymo sprendžiant įvairias problemas. Savanorystė padeda plėtoti žmogaus požiūrį į skirtingų visuomenės sluoksnių žmones, moko bendradarbiavimo įgūdžių, suteikia neįkainojamos asmeninės bei darbo patirties įvairiose veiklos srityse.

Tyrimo rezultatų analizė

Šioje dalyje pateikiami duomenys, reprezentuojantys studentų nuomonę apie neformalųjį švietimą ir savanorystę, jų naudą profesinei veiklai ir patrauklumą šiuolaikinės darbo rinkos darbdaviams.

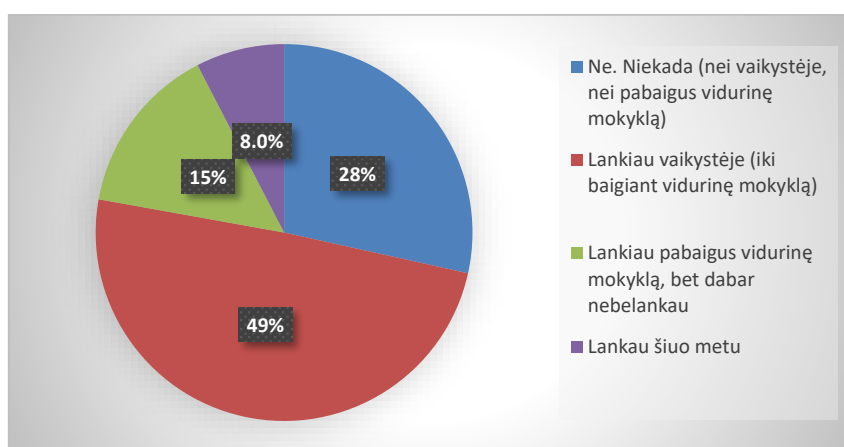
Apklauskos dalyvių taip pat buvo klausiami apie jų buvusią ir dabartinę veiklą šiuose srityse, gilinamasi į priežastis, kodėl studentas joje nedalyvauja. Surinkti duomenys siejami su atsakiusių pasirinkta studijų kryptimi, ieškoma galimų tendencijų kiekvienoje srityje. Ieškoma sąsajų tarp savanorystės ar neformaliojo ugdymo būtų, taip pat atsižvelgta ir į pačių studentų nuomonę šiuo klausimu.

1 lentelė. Teiginių apie neformalų švietimą vertinimas proc. (N=474)

	7	6	5	4	3	2	1
Įvairūs kursai naudingi ugdant profesinei veiklai reikalingus gebėjimus	43,0	34,2	10,1	4,4	4,4	2,5	1,3
Neformalaus švietimo užsiėmimai padeda turiningai praleisti laisvalaikį	32,3	27,8	24,7	8,9	1,9	1,9	2,5
Aukštojo mokslo studijos rinkausi pagal vieną iš vaikystėje lankytą būrelį, įžvelgiu sąsajas	3,2	4,4	8,9	11,4	15,2	24,1	32,9
Visus profesinius gebėjimus galima įgyti formalų studijų metu (universitete arba kolegijoje), papildomi kursai profesinėje srityje nėra reikalingi	7,0	7,6	17,7	19,0	13,9	20,3	14,6
Lankant neformalaus švietimo užsiėmimus (už universiteto ar kolegijos ribų) galima užmegzti naudingų profesinių pažinčių	17,1	19,0	5,7	19,6	8,9	19,0	10,8
Visi papildomi profesinių įgūdžių formavimo kursai per brangiai kainuoja	14,6	21,5	25,3	20,9	7,6	5,7	4,4
Formalios studijos per daug užima laiko, jo nelieka papildomiems užsiėmimams	11,4	13,9	29,1	18,4	11,4	11,4	4,4
Vaikystėje lankyti būreliai man padėjo suprasti savo pomėgius ir/ar gebėjimus	8,2	19,6	22,8	17,1	6,3	10,8	15,2
Neformalūs kursai ir mokymai patrauklūs darbdaviams, juos verta įtraukti į CV	17,7	25,3	19,0	27,8	3,8	1,9	4,4
Nuolat papildau formalias studijas neformaliais užsiėmimais ir taip tobulinu savo profesinėje sferoje naudingus gebėjimus	8,9	14,6	16,5	15,2	12,7	13,3	18,4

(1 – visiškai nepritariu, 2 – nepritariu, 3 – gal ir nepritariu, 4 – neturiu nuomonės, 5 – gal ir pritariu, 6 – pritariu, 7 – visiškai pritariu)

1 lentelėje pateikiami duomenys, atspindintys teiginių apie neformalųjį švietimą vertinimą. Verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia (43 proc.) atsakė, kad jie visiškai pritaria, jog įvairūs kursai yra naudingi ugdant profesinei veiklai reikalingus gebėjimus. Taip pat nemaža dalis respondentų (27,8 proc.) pritaria, kad neformalaus švietimo užsiėmimai padeda turiningai praleisti laisvalaikį. Nemaža studentų dalis (29,1 proc.) teigia, kad galbūt pritaria, jog formalios studijos per daug užima laiko ir jo nelieka papildomiems užsiėmimams. Dalis apklaustųjų (27,8 proc.) atsakė, jog neturi nuomonės, ar neformalus kursai ir mokymai patrauklūs darbdaviams ir ar juos verta įtraukti į CV. Maža dalis respondentų (8,9 proc.) teigia, kad jie gal nepritaria, jog lankant neformalaus švietimo užsiėmimus (už universiteto ar kolegijos ribų) galima užmegzti naudingų profesinių pažinčių. Dalis apklaustųjų (20,3 proc.) teigia, kad nepritaria, jog visus profesinius gebėjimus galima įgyti formalių studijų metu (universitete arba kolegijoje), papildomi kursai profesinėje srityje nėra reikalingi. Nemaža dalis (32,9 proc.) teigia, kad jie visiškai nepritaria, kad aukštojo mokslo studijas rinkosi pagal vieną iš vaikystėje lankytą būrelį ar išvelgia kokias nors sąsajas. Šie duomenys parodo neformalaus ugdymo naudą tolimesniam žmogaus gyvenimui. Nors daugiau nei pusė respondentų teigė, jog jų studijos nesusijusios su užsiimta neformalia veikla, net 80 proc. jų pritarė, jog papildoma veikla suteikė naudingų žinių profesinei veiklai ir padėjo turiningai praleisti laiką. Studentų nuomone, neformaliojo švietimo užsiėmimai verti būti įtraukti į CV dėl patrauklumo darbdaviams, jos suteikiamų žinių, kurių dažnai negaunama per paskaitas. Deja, nors neformalaus švietimo nauda akivaizdi, ja užsiimančių studentų dalis yra nedidelė. Daugumai trukdo studijos, aukšta papildomų kursų kaina.

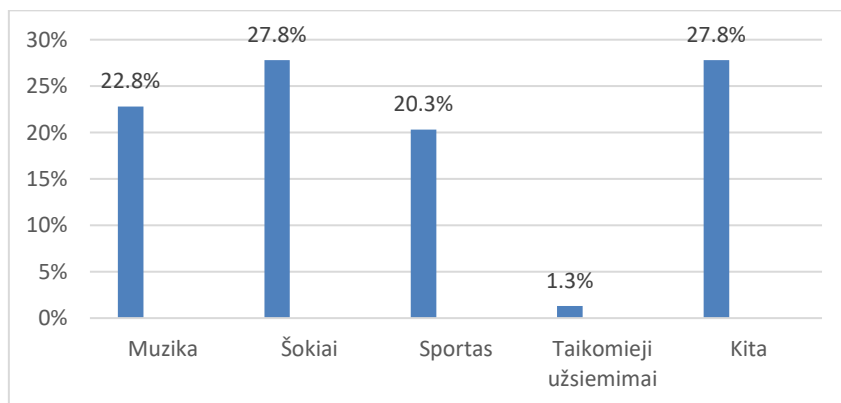


1 pav. Neformalaus švietimo užsiėmimu lankomumas (N=474)

1 paveiksle pateikiami duomenys rodo, kad didžiausia dalis (49 proc.) respondentų atsakė, kad neformaliojo švietimo užsiėmimus lankė vaikystėje (iki baigiant vidurinę mokyklą). Taip pat nemaža dalis respondentų (28 proc.) teigia, kad niekada (nei vaikystėje, nei pabaigę vidurinę mokyklą) nelankė neformaliojo švietimo užsiėmimų.

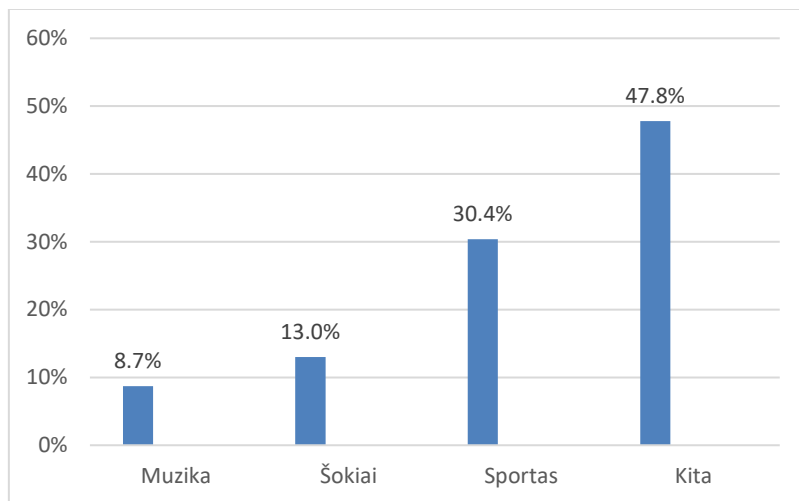
Dalis apklaustųjų (15 proc.) teigia, kad neformaliojo švietimo domėjosi baigę vidurinę mokyklą, tačiau dabar – ne. Ir mažoji dalis apklaustųjų (8 proc.) atsakė, kad neformaliojo švietimo užsiėmimus lanko šiuo metu. Apibendrinant šią statistiką galima teigti, jog neformalusis ugdymas yra labai populiarus, ypač tarp mokyklinio amžiaus žmonių. Ši veikla suteikia žinių, kurios dažnai negaunamos paprastų pamokų ar paskaitų metu, padeda įvairiose nestandartinėse situacijose.

Tačiau amžiui didėjant, žmonių, užsiimančių papildoma veikla, skaičius mažėja. Šią tendenciją gali skatinti prarandamas susidomėjimas užsiimama veikla, laisvo laiko trūkumas, finansinės priežastys.



2 pav. Neformaliojo švietimo užsiėmimų lankomumas pabaigus vidurinę mokyklą (N=474)

2 paveiksle pateikiami duomenys rodo, kad daugiausia apklaustųjų (27,8 proc.) atsakė, kad lankė šokius, kalbų kursus bei dailės būrelius. Nemaža dalis atsakiusių (22,8 proc.) teigia, kad lankė muzikos mokyklas. Dalis respondentų (20,3 proc.) atsakė, kad aktyviai domėjosi sportu. Maža dalis atsakiusių (1,3 proc.) teigia, kad lankė taikomojus užsiėmimus. Iš šių duomenų galima daryti išvadą, jog dauguma apklaustųjų, kurie lankė neformaliojo švietimo būrelius vidurinėje mokykloje, bet ne dabar, buvo pasirinkę meno srities veiklas. Tai galimai parodo dažną meno mokyklų lankomumą, siekį gilinti žinias srityse, kuriose to nedaro įprastos mokyklos. Su sportu susijusį neformalųjį ugdymą pasirinkę mokiniai greičiausiai lankė sporto mokyklas. Likusi dalis apklaustųjų, kurie papildomai domėjosi su mokykloje dėstomais dalykais susijusius veikla, greičiausiai norėjo geriau pasiruošti egzaminams.



3 pav. Neformaliojo švietimo užsiėmimų lankomumas šiuo metu (N=474)

Iš 3 paveiksle pateikiamų duomenų matyti, kad daugiausia atsakiusių (47,8 proc.) teigia, jog lanko daile, krepšinį, norvegų kalbos būrelį, rankinį, taip pat groja koku nors instrumentu. Nemaža dalis studentų (30,4 proc.) lanko sporto būrelius. Mažesnę dalį (13 proc.) respondentų lanko šokius. Ir mažiausia dalis (8,7 proc.) teigia, kad lanko muzikos būrelius. Šie duomenys parodo, jog ir baigus mokyklą didelė dalis studentų renkasi sporto būrelius siekdami išlaikyti gerą savijautą, sportinį pasirengimą, galimai sieja savo gyvenimą su viena iš šių sporto šakų. Tačiau meno srities būrelių lankomumas gerokai sumažėjo. Tai parodo, jog šiuos būrelius lankę žmonės taip siekė turiningai praleisti savo laisvalaikį, to galimai siekia ir dabar. Didelis kalbų kursų lankomumas rodo, jog žmonės vis dar siekia gilinti savo kalbų žinias ar įgyti papildomos kompetencijos, kurios aukštoji mokykla nesuteikia ir kuri praverstų gyvenime. Nors sąsaja tarp lankytų neformalaus ugdymo užsiėmimų ir pasirinktos studijų krypties nėra akivaizdi, apklausos dalyvių pasirinktas veiklas galima sieti su jų studijuojama programa. Sportine veikla užsiimančios žmonės galimai studijuoja sveikatos (norima palaikyti sveiką gyvenseną) ar technologijų (siekama išlaikyti sportinę formą, reikalingą fizinės jėgos reikalaujančioms užduotims) mokslus. Kalbų kursus pasirinkę studentai gyvenimą sieja su bendravimu su kitų šalių žmonėmis (viešasis administravimas, kai kurios humanitarinių mokslų kryptys). Muzikine veikla užsiimančios respondentai galimai dalį savo ateities karjeros sieja šia veikla (dainavimas choruose, dalyvavimas visuomeninėje veikloje) arba studijuoja studijų programas, susijusias su menais.

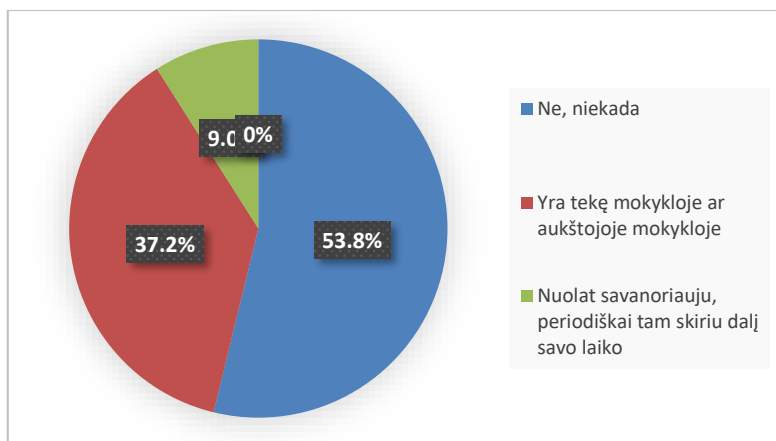
2 lentelė. Teiginių apie savanorystę vertinimas proc. (N=474)

	7	6	5	4	3	2	1
Savanoriaujant galima užmegzti naudingų profesinės srities pažinčių	39,4	38,1	9,0	9,7	-	0,6	3,2
Savanoriaujant gaišamas laikas, kurį galima skirti savo profesiniam tobulėjimui (pvz., kursų, konferencijų lankymui)	8,4	11,0	11,7	14,3	13,6	20,1	20,8
Vykdamas savanoriškas veiklas įgyjama konkrečių profesinių įgūdžių, naudingų darbo aplinkoje	29,7	33,5	17,4	12,3	3,2	0,6	3,2
Savanorystė įvairiuose renginiuose ar organizacijose naudinga įtraukti į CV ieškant darbo, nes darbdaviams savanoriaujantys darbuotojai atrodo patraukliai	31,0	28,4	15,5	18,1	3,2	0,6	3,2
Savanoriaujant ugdomos asmeninės savybės, kurių prireikia darbo aplinkoje	39,4	30,3	12,3	12,3	1,9	0,6	3,2

(1 – visiškai nepritariu, 2 – nepritariu, 3 – gal ir nepritariu, 4 – neturiu nuomonės, 5 – gal ir pritariu, 6 – pritariu, 7 – visiškai pritariu)

2 lentelėje pateikiami teiginių apie savanorystę vertinimas. Verta atkreipti dėmesį, kad daugiausia (39,4 proc.) apklaustųjų teigia, kad visiškai pritaria, jog savanoriaujant galima užmegzti naudingų profesinės srities pažinčių bei savanoriaujant ugdomos asmeninės savybės, kurių prisireikia darbo aplinkoje. Nemaža dalis (33,5 proc.) respondentų pritaria, kad vykdant savanoriškas veiklas įgyjama konkrečių profesinių įgūdžių, naudingų darbo aplinkoje. Taip pat nemaža dalis (20,8 proc.) visiškai nepritaria, jog savanoriaujant gaišamas laikas, kurį galima skirti savo profesiniam tobulėjimui (pvz., kursams, konferencijoms lankyti).

Apibendrinant šiuos duomenis galima teigti, jog savanorišką veiklą studentai vertina labai teigiamai. Labiausiai dėl to, jog savanoriaujant galima įgyti žinių, kurios pravers profesinėje veikloje. Apklaustųjų nuomone, savanorystė svarbi darbdaviams, kurie pagal tai vertina esamą kandidato darbo patirtį. Beveik 70 proc. apklaustųjų teigia, jog savanorystė ugdo asmenines savybes, svarbias darbo aplinkoje, o tai labai svarbu būsimiems darbdaviams.



4 pav. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje (N=474)

4 paveiksle pateikiami duomenys, atspindintys dalyvavimą savanorėje veikloje. Verta atkreipti dėmesį, kad didžiausia dalis (53,8 proc.) teigia, kad niekada nedalyvavo tokioje veikloje. Nemaža dalis respondentų (37,2 proc.) teigia, kad jiems yra tekę būti savanoriais, kai mokėsi mokykloje ar aukštojoje mokykloje. Maža dalis visų apklaustųjų studentų (9 proc.) teigė, kad nuolat savanoriauja bei periodiškai tam skiria dalį savo laiko. Vertinant šiuos duomenis galima teigti, jog nors savanorystė yra vertinama daugumos teigiamai, ją užsiima tik mažiau nei pusė visų respondentų. Tai galimai yra dėl didelio studentų užimtumo, susijusio su studijomis arba nenoru dirbti be atlygio. Tokį skirtumą tarp rezultatų taip pat gali lemti mokyklose taikomos ugdymo programos, kurios neskatina jaunimo užsiimti savanoriška veikla dėl tiesioginės naudos mokymosi rezultatams stokos. Tokiu būdu jaunimas yra pats paliktas susipažinti su savanorystės galimybėmis ir nauda. Kaip matome, dėl šios priežasties tik mažiau nei pusė respondentų nepabūgo rizikos išbandyti nežinomą veiklą. Ir tik 9 proc. respondentų savanoriauja nuolatos taip ugdydami savo profesinius gabumus, siekdami surasti naujų įdomių pažinčių. Šių žmonių svanorystės patirtis parodo, jog savanorystė neužima daug laiko ir ją galima suderinti su studijų tvarkaraščiu, ir kad tai turininga ir įdomi veikla, kuria norisi užsiimti ne vieną kartą.

Apibendrinus visus duomenis galima teigti, jog studentai labai teigiamai vertina neformalų užimtumą, pastebi jo duodamą naudą žmogui. Tačiau neformaliai ugdomi studentų mažuma. Šį faktą gali lemti didėjantis studentų užimtumas sudėtingėjant studijoms arba per laiką prarandamas susidomėjimas užsiimta veikla.

Nors mokykloje dauguma apklaustųjų rinkosi meno veiklas, kurios padeda turiningai praleisti laisvalaikį, studijų metu dauguma studentų renka praktiškesnes veiklas – kaip sportą ar kalbų kursus. Kaip ir neformaliojo ugdymo, taip ir savanoriškos veiklos studentų įvertinamos labai teigiamai.

Bet, kaip ir neformalaus ugdymo, taip ir šiuo atveju, savanoriška veikla užsiima tik maža dalis respondentų. Šį faktą taip pat galima grįsti dideliu studentų užimtumu, kuris neleidžia užsiimti ir neformalia veikla. Tiek neformaliojo užimtumo veiklą, tiek savanoriškų veiklų atveju studentai mano, jog tokia veikla užsiėmę žmonės turėtų būti patrauklesni darbo rinkoje dėl išsiugdytų papildomų gebėjimų, praverčiančių profesinėje veikloje.

Lankiesieji neformaliojo švietimo programas renka ne tik vadybos ir viešojo administravimo, humanitarinius mokslus, bet ir informatikos, gyvybės, sveikatos mokslus. Verta atkreipti dėmesį, jog didžioji dalis studentų, pasirinkusių technologijų mokslus studijas (50 proc.) ir šiek tiek mažesnė dalis pasirinkusių inžinerijos (36,2 proc.) mokslus nelankė neformaliojo švietimo programų.

Išvados

Išanalizavus neformaliojo ugdymo ir savanorystės sampratą, galima teigti, kad neformalusis švietimas – tai kryptinga veikla, kurios tikslas ugdyti asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Savanorystė – tai altruistinė veikla, dalies savo laiko, energijos, žinių ir asmeninės patirties atidavimas dirbant visuomenei naudingą darbą, negaunant už tai jokio piniginio atlygio.

Apibendrinus apklausos rezultatus matyti, kad lankę neformaliojo švietimo programas studentai renka ne tik vadybos ir viešojo administravimo, humanitarinius mokslus, bet ir informatikos, gyvybės, sveikatos mokslus.

Tačiau didžioji dalis studentų, pasirinkusių technologijų ir inžinerijos mokslus, nelankė neformaliojo švietimo programų. Taip pat galime daryti išvadą, kad didžiausias skirtumas tarp nesavaniavusių ir savaniavusių studentų yra inžinerijos, technologijų, humanitarinių mokslų, vadybos ir viešojo administravimo studijų kryptių grupėse. Mažiausiai savaniavujantieji yra linkę rinktis inžinerijos, technologijų ir humanitarinius mokslus, o savaniavujantieji – vadybą ir viešąjį administravimą.

Apibendrinus galime teigti, kad yra ryšys tarp neformaliojo švietimo, savanorystės ir studijų bei karjeros pasirinkimo, tačiau ši sąsaja nėra stipriai išreikšta. Neformalusis švietimas ir savanorystė nedarė įtakos renkantis studijas ar karjerą.

Literatūros sąrašas

[Interaktyvus] [Žiūrėta 2018m. vasario 14 d.] prieiga prie interneto: <http://www.neformaliai.lt>

[Interaktyvus] [Žiūrėta 2018m. vasario 15 d.] prieiga prie interneto: <http://www.savaniavujam.lt/apie-savanoryste/>

[Interaktyvus] [Žiūrėta 2018m. vasario 22 d.] prieiga prie interneto: <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Savanoryste-probacijos-sistemoje.pdf>

Duvekot R., Pukelis K., Fokienė A. (2010). Ankstesniojo mokymosi pasiekimų vertinimas profesijos mokytojų rengime. Talinas.

Kvieskienė G., Petronienė O. (2007). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas // Socialinis ugdymas, Nr. 3 (14). Vilnius.

Stanišauskienė V. (2000). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai ir jo prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje: daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: Technologija.

VERTYBĖS – NEUŽMIRŠTAMA JAUNO ŽMOGAUS KASDIENYBĖ

Paulina Zujūtė, Gabriela Ratabylska, Gabija Polanskytė, Modestas Ramanauskas, Edmundas Savickis

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

Paulina.zujute@stud.viko.lt, gabriela.ratabylska@stud.viko.lt, gabija.polanskyte@stud.viko.lt,
modestas.ramanauskas@stud.viko.lt, edmundas.savickis@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. dr. Kristina Samašonok

Anotacija

Šiuolaikiniame pasaulyje, žmonės pradeda užmiršti tai, ko vedami turi gyventi – vertybes. Jas, „Z kartai“ atstoja moderniosios technologijos: kompiuteriniai žaidimai, laisvalaikio praleidimas socialiniuose tinkluose, intensyvi informacinių technologijų sklaida. Visa tai paveikia ne tik suaugusius, bet ir jaunąją auditoriją. Visgi, šiuolaikinio darbo, veiklos kryptyje atsiranda vietos ne tik virtualiai, bet ir realiai komunikacijai su žmogumi. Vieni iš šio darbo specialistų – animatoriai. Žmonės, pasiverčiantys į mums visiems gerai pažįstamus personažus, bendraujantys realiaame pasaulyje ir skiepijantys jau anksčiau minėtas – vertybes. Šios veiklos atstovai ne tik linksmina žmones įvairių švenčių metu, tačiau, taip pat, stengiasi edukuoti, savanoriauja vaikų globos namuose, dalyvauja labdaros renginiuose ir skleidžia pagrindinę, visų pradedamą užmiršti vertybę – gerį. PAGRINDINĖS SĄVOKOS: vertybės, komunikacija, edukacija, gėris, jaunas žmogus.

Ivadas

Temos aktualumas. Modernėjantis pasaulis, išmaniosios technologijos, daro įtaką jaunimo suvokimui apie vertybes ir jų svarbą gyvenime. Kai kurios visuomenėje egzistuojančios įmonės bei organizacijos, stengiasi nepamiršti vertybių savoje veikloje ir prisideda prie „Z kartos“ švietimo, edukacijos.

Straipsnio problema – Besikeičiantis „Z kartos“ vertybių suvokimas.

Darbo tikslas. Išanalizuoti įmonių veiklos veiksmus, darančius įtaką „Z kartos“ vertybių formavimuisi ir suvokimui.

Darbo uždaviniai

1. Išanalizuoti vertybių svarbą įmonės viduje (literatūros analizė)
2. Išanalizuoti jaunimo požiūrį į organizacijų veiklą, kuri yra susijusi su morale, vertybėmis (kiekybinė apklausa)
3. Išnagrinėti, kokiais būdais konkrečios įmonės bei organizacijos moko jaunimą vertybių (kokybinė apklausa)
4. Pateikti išvadas ir siūlymus.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, kiekybinė apklausa, kokybinė įmonių, organizacijų apklausa, rezultatų analizė ir jų aptarimas.

Šiuolaikinis jaunimas – kokiais būdais supažindiname juos su vertybėmis?

Nors Pasaulis tobulėja ir šie dalykai kaip moderniosios technologijos, socialinių tinklų tendencijos, virtualaus pasaulio augimas tampa labiausiai aktualūs visuomenėje, tačiau yra tokių įstaigų, kurios propaguoja mums visiems gerai žinomas – moralines vertybes. Vertybės – padeda adaptuotis žmogui aplinkoje, pasirinkti svarbiausius socialinio, kultūrinio, ekonominio gyvenimo aspektus. Jos apibrėžia svarbiausius ir esminius dalykus žmogaus vidiniu požiūriu, kuriais galima nusakyti santykius su kitais žmonėmis. Dabartiniame jauno žmogaus gyvenime trūksta kitokios edukacijos. Kaip žinia, anksčiau jaunoji auditorija laiką įprastai leisdavo lauke, žaidimų aikštelėse, skaitydami knygas, enciklopedijas. Dabartinį realųjį pasaulį užpildo virtualusis: tas pačias žaidimų aikšteles pakeičia kompiuteriniai žaidimai, knygas atstoja filmai, o visa komunikacija pagrįsta įvairių socialinių tinklų platformomis.

Tokiu būdu jauno žmogaus savirealizacija stoja, pasaulėžiūra siaurėja ir galimai matomais rezultatais, gimsta išvados – vertybės jų akiratyje, lieka antrame plane. Pirmąją vietą užima dalykai, kuriuos lengva suprasti, kurie nereikalauja didelio dėmesio ar įsigilinimo, yra lengvai pasiekiami ranka. Nors, jaunoji „Z karta“ yra per daug įsisupusi į modernųjį pasaulį, tačiau atsiranda įvairaus tipo organizacijų bei įmonių, kurių pastangomis, žmogus stengiamas edukuoti ir yra agituojamas nepamiršti vertybių, nuo pat mažens. Viena iš įstaigų – animatorių įmonė „Gyvi žaislai“, kurios pagrindinis tikslas yra per renginių prizmę šviesti jauniausiąją auditoriją apie vertybes, paprastus, malonius dalykus, gimstančius iš pasaulio ir jo suvokimo.

Šiame straipsnyje, dėmesys bus sutelkiamas panašią veiklą vykdančioms įmonėms ir tai, kaip jos sugeba, anksčiau paminėti „Z kartai“ įdiegti bei priminti apie vertybes ir jų svarbą gyvenime. Taip pat, kiek tai yra efektyvu ir priimtina tikslinei auditorijai, ar tokio pobūdžio edukacija yra veiksminga.

Kiekviena įmonė ar organizacija savo teikiamomis paslaugomis, produktais ar veiklomis vartotojus bando pritraukti įvairiais būdais. Vienas jų – pasitelkti organizacinę kultūrą, kuri būtų paremta darniomis vertybėmis. Organizacinę kultūrą bei įmonių socialinę atsakomybę sieja vertybės, kurios yra puoselėjamos organizacijose. Pasak K. Buncho, vertybės suteikia organizacijai tikrumo išraišką. Tuo remiantis galime teigti, jog įmonės valdyme svarbu išlaikyti tam tikras vertybes. Atrenkant tam tikras vertybes, skatinamas socialiai atsakingas elgesys visuomenėje.

Pagal jas formuojamas veiklos funkcionalumas, optimizavimas, kuris išlieka pagrįstas moralinėmis normomis – orumu, žmogaus teisėmis ir t.t. Organizacijos vertybės daro įtaką ne tik organizacijos valdymui, bet ir žmogui – pagrindiniam vartotojui.

Tiriamoji dalis

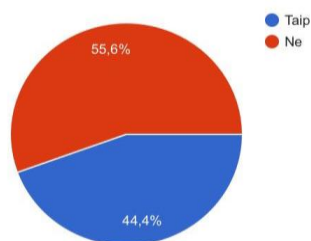
Šiam tyrimui buvo atlikta kiekybinė apklausa, kuri buvo sukurta internete ir paviešinta socialiniame tinkle „Facebook“. Šios apklausos apklaustieji - jaunoji karta (moksleiviai). Į apklausą atsakė 27 respondentai, kurių amžius yra nuo 12 iki 17 metų iš Vilniaus, Visagino, Švenčionių miestų. Daugiausiai atsakymų pateikė moteriškos lyties atstovės.

Apklausos metu, dauguma respondentų patvirtino, jog turi užklasines bei papildomas veiklas. Tačiau rezultatai nurodė, jog dauguma jų – savanoriškos veiklos nevykdo. Remiantis duomenimis, 44,4 % aktyviai įsitraukia į savanorystę, bet 55,6 % - neįsitraukia į savanorišką veiklą.

Daugiau nei pusė apklaustųjų turi papildomas, užklasines veiklas.

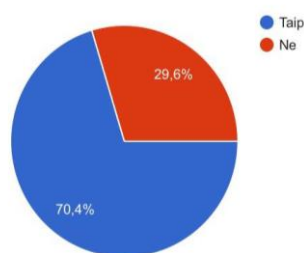
Jaunuoliai užsiimantys užklasine veikla laisvo laiko metu vengia savanoriškos veiklos.

27 atsakymai



1 pav. Savanorystė laisvalaikio % [N=27]

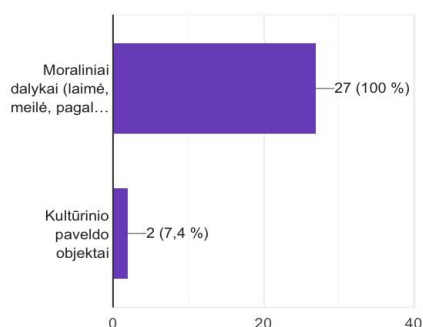
27 atsakymai



2 pav. Užklasinė veikla % [N=27]

Galime teigti, jog dauguma respondentų supranta, kas yra vertybės – įvardija tai kaip moralinius dalykus (meilę, laimę, pagalbą kitiems). Remiantis duomenimis, išsiaiškinta, jog „Z karta“ svarbiausiomis vertybėmis laiko šiuos dalykus: šeimą, laimę ir meilę. Mažesnius pagal svarbumą laikomi mokslai, o tik po jų - pagalba silpnesniems. Pusė apklaustųjų kaip vertybę išskiria darbą, o likusieji teigė, jog tokie dalykai kaip maistas, taip pat, įeina į vertybių, reikalingų kiekvienam žmogui sąrašą. Mažiausiai vertybėmis laikomi šie dalykai: technologijos, pinigai, išvaizda, žaidimai.

27 atsakymai



3 pav. Vertybės % [N=27]

27 atsakymai

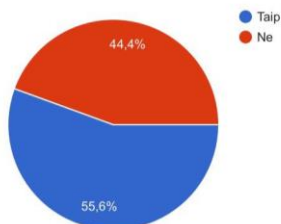


4 pav. Vertybės svarbios jaunimui % [N=27]

Daugiau nei pusė respondentų sutiko, jog įmonės perteikia savo vertybes per veiklą ir paslaugas. Viešosios įstaigos, šiuo atveju pasirinktos - gyvūnų globos organizacijos, taip pat skatina jaunimą būti geresniems gyvūnams. Respondentai buvo apklausti, ar iš organizacijų (pagrindė viešųjų) jaučia daromą įtaką ir jei taip, tai kokios vertybės veikloje yra išvėgiamos. Išsiaiškinome, jog didžioji dalis įvardijo šias kaip pagrindines vertybes: gerumas, pagalba kitiems, rūpestis bei įstatymų laikymasis. Tik du iš apklaustųjų teigė, jog vertybių neišvėgia. Tai parodo, jog įmonių

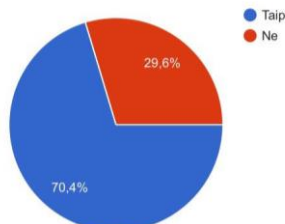
atliekama veikla ir jos viešinimas, jaunimo įtraukimas į socialiai atsakingą veiklą, jo švietimas daro teigiamą įtaką dabartiniam jaunam žmogui.

27 atsakymai



5 pav. Vertybių viešumas vykdant veiklas % [N=27]

27 atsakymai



6 pav. Atjautos gyvūnams skatinimas % [N=27]

27 atsakymai

Jokiu
-
Gyvūnų prieglauda, policija
Padėti aplinkiniams
Geruma, rūpesti
Laimę, ryžtą, drąsą, meilę ne tik sau bet ir kitiems
Atsakomybės jausmo, emoatiškumo, pagarbos vyresniam ar silpnesniam
Pagalbos silpnesniems
Gerumas, atsakingumas, pagarba silpnesniam
Pagalbos kitiem
Atsakingumo, demesio

7 pav. Vertybių perteikimas vykdant veiklas % [N=27]

Visame pasaulyje yra labai daug organizacijų bei įmonių, kurios į savo veiklą stengiasi įtraukti jaunimą. kurti svarbius asmeninius ir tarpasmeninius įgūdžius.

Tai taip pat gali padėti jauniems žmonėms įgyti pasitikėjimą savimi ir savigarbą. Įnašas į grupės darbą gali padėti jauniems žmonėms matyti save kaip žmogų, kuris gali padėti kitiems.

Tokio pobūdžio veikla ne tik ugdo veikti kitaip, bet ir skatina žalingos veiklos atsisakymą, pavyzdžiui, narkotikų vartojimą.

Į veiklą įsitraukęs jaunimas gali ugdyti darbo įgūdžius. Savanorystė įvairiose organizacijose suteikia „saugią erdvę“ - vieta, kur jaunuoliai galėtų išreikšti save per meną ir veiklą, arba tiesiog gebėdami atvirai kalbėtis su bendraamžiais ir rūpestingais suaugusiais.

Išsiaiškinti įmonių kokybinės apklausos rezultatai vertybių tema. Remiantis duomenimis, įmonės stengiasi į savo veiklą įtraukti bei parodyti moralines vertybes. Pateikėme elektroninius laiškus, skambučius įmonėms, kurios galimai savo veikloje propaguoja savanorystę, ne pelno siekiančią veiklą. Viena iš tokių įstaigų - animatorių paslaugas teikianti įmonė „Gyvi žaislai“. Anot įmonės savininkės, animatoriai užsiima ne tik linksminimo, pokštautojo aktorijos pozicija, bet savo veikloje įpina vertybes. Tokio tipo edukacija – efektyviausia. Įmonės savininkė Rita Mastianec teigia: „savo rengiamose programose vaikams stengiuosi ne tik palaikyti linksmą nuotaiką, bet kartu nešti suvokimą apie tai, kas svarbiausia gyvenime. Dabartinė karta pradeda nebevertinti paprastų dalykų. Reikia jiems priminti, kas yra gėris ir jog svarbiausia, juo dalintis“. Įmonės „Gyvi žaislai“ savininkė tokio pobūdžio veiklą stengiasi skleisti ne tik kaip įmonė, bet kartu kaip ir ne pelno siekianti organizacija – dalyvauja labdaros renginiuose, važiuoja į vaikų globos namus: „svarbiausia mano darbe išlieka ne pinigai, o pati esmė – užsiėmimai su vaikais, jų skatinimas užsiimti visuomeniškai,

altruistiška veikla“, - teigia Rita. Pasak jos, vertybės įmonėje atsiskleidžia per veiklų programas. Animatorių pasirodymų metu, kiekvienoje istorijoje yra pabrėžiamos įvairios vertybės: šeima, draugai, pagalba ir pan.

Vaidinimų metodu, aktoriai ne tik pasitelkia pramoginius elementus: dovanas, žaidimus, atributiką, tačiau tuo teikia edukaciją parodydami vertybių svarbą. Viena iš tokių programų: „Kosmosas“. Šios programos metu vaikai yra supažindinami su saulės sistema. Jos metu vykdomas kosminės stoties gelbėjimas, kosmoso išsaugojimas, kas verčia jauną auditoriją galvoti apie rūpestį, apsaugą. Tokiu būdu jauniausioji auditorija ne tik pramogauja, bet ir mokosi, į savo žaidimus įtraukiant vertybių svarbą

Ne išimtis ir kitos visuomenėje egzistuojančios įmonės. Viena iš ne pelno siekiančių organizacijų: gyvūnų globa užsiima visuomeniška veikla ir reprezentuoja vertybes - teikia beglobiams gyvūnams prieglobstį ieškodami šeiminkų. Į šią veiklą įeina tiesioginis darbas su beglobiais gyvūnais: jų priėmimas, kasdieninė priežiūra, maitinimas, sterilizacijos, savanoriška gyvūnų globa namuose. Anot organizacijos, pagrindinė misija - išsaugoti gyvūnėlių gyvybę, kad jie būtų mylimi ir saugojami. Tokiu būdu atliekamas dvigubas darbas, tiek sau - vykdoma geranoriška veikla, kuri taip pat, kuria supratimą, kodėl asmuo turėtų savanoriauti nereikalaujamas materialinio atlygio, tiek beglobiams gyvūnams - rūpinimasis jais. Įmonė nuolatos ieško naujų savanorių, kartais tenka sulaukti į svečius atvykstančių moksleivių, kurie yra skatinami įsilieti į šią dorą veiklą. Anot organizacijos atstovų, dabartinis jaunimas remiasi bandos instinktu ir pavyzdį ima vienas iš kito. Daugeliui rūpi atlygis, o čia jis labiau jaučiamas morališkai, nei pinigine verte. Tad šiuo atveju ir ateina suvokimas, jog yra būtina skleisti vertybes. Gyvūnų globos organizacija savo veikla dalijasi socialiniuose tinkluose, kelia nuotraukas, sukrečiančias istorijas, faktus, kurie verčia susimąstyti ne įvairaus amžiaus žmones.

Dar viena organizacija, kuri užsiima jaunimo švietimu – teatras. Apklaustieji teatro atstovai, vienareikšmiškai pritaria, jog jaunimą reikia labiau mokyti moralinių vertybių svarbos ir kuo daugiau apie tai kalbėti ne tik švietimo įstaigose, bet ir kitose organizacijose. Pasak teatro darbuotojų, meninę veiklą inicijuojančios įmonės bei organizacijos savo darbuose stengiasi nepamiršti vertybių svarbos ir spektakliuose kuo daugiau parodyti nykstantį pasaulio moralumą: geismą, išdavystes, skausmą, melą ir pan. Šiuo metu - jaunos auditorijos tarp apsilankančiųjų teatre daugėja. Teatro darbuotojų teigimu, dabartinės tendencijos jaunajai kartai yra greitai užaugti, viską patirti per greitai ir ne savu laiku. Tai yra pasekmė to, jog dažniausiai gyvenimo smulkmenose, o ypač vaikystės metu ir yra svarbiausių dalykų gyvenime pažinimas. Kuo labiau pradedame galvoti apie materialumą, savo laisvą laiką atiduodame virtualiam pasauliui, tuo labiau užmirštami paprasti ir reikalingi dalykai, o tarp jų ir minėtosios vertybės.

Išvados

Remiantis kokybinės ir kiekybinės apklausos duomenimis, įmonių atstovų nuomonėmis galima teigti, jog „Z karta“ jaučia daromą įtaką ne tik iš švietimo įstaigų, bet ir iš įmonių, organizacijų.

Įmonės sava veikla ir teikiamomis paslaugomis, jaunąją kartą stengiasi ne tik įtraukti į savanorišką savo veiklą, bet ir gyventi pagal vertybes. Vertybės jaunimo gyvenime turi būti skleidžiamos, nes „Z kartos“ požiūris į moralius dalykus keičiasi, siaurėja, mat laisvą laiko dalį jaunimas praleidžia virtualiame gyvenime. Daugeliui įmonių yra svarbios vertybės, etiškas elgesys ir moralės normos. Jomis stengiamasi vadovautis ne tik organizacijos viduje, bet ir diegti suvokimą jaunimui. Tai praturtina jų pasaulėžiūrą.

Tokiu būdu, jaunoji karta atsieja pagrindines gyvenimo vertybes nuo materialijų, suvokia, kas yra moralumas.

Literatūra

BARRET R. The Values-Driven Organization: Cultural Health and Employee Well-Being as a Pathway to Sustainable Performance 2nd Edition, Kindle Edition. 2017 m, 304 psl.

COMMUNITY TOOL BOX. Establishing Youth Organization, 2018 m. <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/implement/provide-information-enhance-skills/youth-organizations/main>

KRUOPIS V. Vertybių samprata ir jų rūšys. 2015 m, 3 psl.

PALIVONIENĖ D., MAŽEIKIENĖ J. Organizacijos kultūra: ko vertos vertybės? 2015 m.

<https://www.vz.lt/archive/article/2013/10/20/organizacijos-kultura-ko-vertos-vertybes-ii>

ŠIMANSKIENĖ L., ŽUPERKIENĖ E. Darnus Vadovavimas, Klaipėdos universiteto leidykla, 2013 m., 277 psl.

VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO NUOLATINIŲ STUDIJŲ STUDENTŲ PASKAITŲ LANKOMUMO GERINIMO GALIMYBĖS

Akvilė Vyšniauskaitė

Vilniaus Kolegija, Verslo vadybos fakultetas

[Akville.vysniauskaite@stud.viko.lt](mailto:Akvile.vysniauskaite@stud.viko.lt)

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Kristina Samašonok

Anotacija

Šiandienos darbo rinkoje labiausiai vertinami darbuotojai, kurie turi profesinių ir asmeninių kompetencijų bei išmano savo specialybę. Siekiant pasirošti sėkmingai profesinei veiklai, viena iš esminių sąlygų – aktyvus dalyvavimas studijų procese (taip pat ir paskaitų lankymas). Tačiau vis dažniau įžvelgiama paskaitų nelankymo problema. Tokioje situacijoje išryškėja paskaitų nelankymo priežasčių atskleidimo ir veiksmų, sąlygojančių aktyvų studijuojančiųjų įsitraukimą į studijų procesą, nustatymo poreikis bei aktualumas. Atlikto kiekybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad paskaitų lankomumas susijęs su išoriniais veiksniais. Taip pat paskaitų lankomumas yra brandaus apsisprendimo, susijusio su asmens motyvacija, siekiu tobulinti savo asmenybę bei pasirošti profesinei veiklai, padariny. Studentų lankomumui įtakos turi jų požiūris į studijų pradžią, turimos asmeninės savybės, susidūrus su sunkumais, paskatinimas ir daug kitų veiksnių. Taigi, tyrimo rezultatai turės praktinę reikšmę gerinant paskaitų lankomumą ir norint pasiekti gerų mokymosi rezultatų aukštojoje mokykloje.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: studentai, paskaitų lankomumas, paskaitų nelankymo priežastys, paskaitų lankomumą skatinantys veiksniai.

Įvadas

Šiuolaikinis pasaulis labai sparčiai keičiasi ir auganti konkurencija įpareigoja organizacijas ieškoti darbuotojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą bei išmanančių savo sritį specialistų. Norint sėkmingai užsitikrinti gerą ateitį, reikia išsirinkti tinkamą profesiją ir įsitraukti į aktyvų mokymosi procesą – aktyviai lankyti paskaitas. Tik tokiu būdu yra gaunama daug aktualios informacijos bei įgūdžių, kuriuos bus galima pritaikyti pasirinktos profesijos srityje. Tačiau šių laikų jaunimas dažnai praleidžia paskaitas, kadangi skiriasi žmonių kartos, jų asmeninės savybės bei vertybės. Pasak Targamadzės ir kt. (2015), Z kartos (dar kitaip vadinamos Technoligės kartos) vaikai tikisi greitų rezultatų ir veiksmų, tačiau jiems sunku atlikti kelis veiksmus vienu metu. Teigiama, jog šios kartos vaikai pasižymi hiperaktyvumu, taip pat autizmo požymiais, nesukoncentruotu dėmesiu, daro daug rašymo klaidų, kurioms daro įtaką kompiuteriai ir išmanieji telefonai. Todėl studentams tik atėjus studijuoti į aukštąją mokyklą, kurioje paskaitos vyksta du kartus ilgiau nei mokykloje, yra sunku sukonzcentruoti dėmesį ir išlausyti dėstytojų dėstomą teoriją.

Nors egzistuoja tam tikros elgesio normos bei taisyklės, siekiama tam tikrų tikslų, keliama įvairūs reikalavimai studentams, suformuojamos atitinkamos vertybės, todėl studentas, įstojęs į aukštąją mokyklą (patekęs į naują aplinką), turi atitinkamai elgtis ir prisitaikyti. Tačiau tik dalis studentų į studijų procesą bei paskaitų lankymą kaip privalomą žiūri atsakingai ir rimtai, o kiti studijas suvokia kaip studentavimą.

Studentų pasirinkimą lankyti paskaitas, pasak R. Kučinskienės (2003), veikia tiek išoriniai veiksniai (socialinė aplinka), tiek ir vidiniai (asmeniniai) veiksniai. Nagrinėjant studentų lankomumo studijų procese ypatumus, dėmesys yra skiriamas tiek paties studento asmeniniams ypatumams, motyvacijai, prisitaikymui, tiek aukštosios mokyklos sudarytoms mokymosi sąlygoms, galinčioms daryti įtaką studentų paskaitų lankomumui.

Atliktas kiekybinis tyrimas padėjo analizuoti paskaitų nelankymo dimensijas, nustatyti paskaitų nelankymo priežastis bei įvertinti, kokie veiksniai paskatintų studentus aktyviau lankyti paskaitas.

Straipsnio problema: kiekvienais metais didėja Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinų studijų studentų, be pateisinamų priežasčių nelankančių paskaitų, skaičius.

Darbo tikslas: nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinų studijų studentų paskaitų nelankymo priežastis ir išsiaiškinti paskaitų lankomumo gerinimo galimybes.

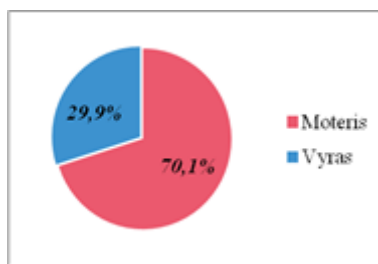
Darbo uždaviniai:

- atlikti mokslinės bei mokomosios literatūros analizę;
- nustatyti studentų paskaitų nelankymo priežastis;
- remiantis studentų vertinimais, numatyti paskaitų lankomumo gerinimo galimybes.

Metodai. *Analitinis aprašomasis metodas.* Atlikta mokslinės, metodinės bei mokomosios literatūros, susijusios su nagrinėjama tema, analizė.

Kiekybinis tyrimas. Taikyta anketinė apklausa, kuria buvo tiriama Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų nuomonė, išsiaiškintos paskaitų nelankymo priežastys bei įvertinti paskaitų lankomumą sąlygojančius veiksniai.

Statistinis metodas. Duomenims apdoroti taikyti statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika (procentai, statistiniai vidurkiai). Tyrimo duomenys apdoroti SPSS 19 ir Excel Microsoft programomis.



1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Tiriamųjų imtis: Tyrime dalyvavo Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinių studijų studentai (N = 571) iš įvairių studijų programų, iš kurių buvo 288 (50,4 proc.) pirmo kurso, 144 (25,2 proc.) – antro kurso ir 139 (24,4 proc.) – trečio kurso studentai. Apklausoje dalyvavo 400 merginų (70,1 proc.) ir 171 (29,9 proc.) vaikinai (žr. 1 pav.).

Teoriniai tyrimo pagrindai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu teigiama, jog aukštojo mokslo studijų paskirtis – padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai (LR švietimo įstatymas, 2003). Lietuvos Švietimo įstatymas nurodo, kad mokytis yra privaloma iki 16 metų, o po 16 metų asmuo turi laisvę rinktis ar mokytis toliau, ar dirbti, ar kt. Tai suteikia galimybę jaunuoliui kurti ateitį savarankiškai, pasiruošti profesinei veiklai ar karjerai. Jauni žmonės rinkdamiesi studijas naiviai tikisi, kad paskaitas lankys jiems patogiu laiku, tačiau kaip apie privalomą pareigą apie tai nesusimąsto, dėl to atsiranda problema – studentų paskaitų nelankymas.

Aukštosios mokyklos taip pat turi savo tvarkas ir nuostatus. Kaip teigiama Vilniaus kolegijos studijų tvarkos 65.3. punkte, kad visi studentai, studijuojantys Vilniaus kolegijoje, privalo lankyti paskaitas, praktikumus, atlikti studijų programoje numatytas praktikas (Vilniaus kolegijos studijų tvarka, 2018). Tai rodo, kad studijuojantys jaunuoliai pasirašę sutartį su aukštąja mokykla turi laikytis nustatytų studentų pareigų ir lankyti visas paskaitas.

Anot Tolutienės (2012, p. 192), šiandien studijuoja naujoji studentų karta, kurios požiūrį į studijas ne tik turime suvokti, atliepti reikmes bei padėti įgyvendinti mokymosi siekius, bet ir privalome taikyti efektyvias didaktines formas, būdus, metodus, aktyvinančias andragogines strategijas, atitinkančias individualius mokymosi stilius. Norint sėkmingai konkuruoti aukštojo mokslo rinkoje, svarbu užtikrinti ir gerinti studijų kokybę. Studijų kokybė labai priklauso nuo aukštosios mokyklos strateginių nuostatų kokybės užtikrinimo srityje ir konstruktyvaus suinteresuotųjų šalių – studentų, dėstytojų ir darbdavių – bendradarbiavimo ir sutarimo dėl visuomeniškai svarbių uždavinių (Švietimo problemos analizė 2008). Studijų kokybė yra integrali Vilniaus kolegijos kokybės užtikrinimo sistemos dalis, apimanti studijų programų turinio, dėstytojų kokybės bei studentų vertinimo stebėseną ir tobulinimą. Rekomendacijas studijų programų kokybei gerinti teikia studijų programų komitetai, į kurių sudėtį įeina dėstytojai, verslo pasaulio atstovai bei studentai (Vilniaus kolegija Verslo vadybos fakultetas 2018).

Pasak Vilniaus universiteto dėstytojos, Annos Maciūnienės, aukštosiose mokyklose paskaitų lankymas yra aiškiai reglamentuojamas. Svarbiausias etapas lankant paskaitas anot dėstytojos yra pirmajame kurse. Kadangi pirmaisiais studijų metais mokymasis būna pats sunkiausias, nes studijuojantys asmenys turi priprasti prie naujų taisyklių, aplinkos, mokomosios medžiagos bei kitų svarbių dalykų. Be to, docentė dr. Gintarė Judžentytė teigia, kad bendrųjų paskaitų lankymas studentams taip pat yra svarbus, nes tai, kas išgirstama per jas, vėliau taikoma seminaruose ir pratybose. Pasak G. Judžentytės, jeigu studentai nebūna girdėję teorijos, daug sunkiau dirbti per pratybas. Be to, lankydami pratybas ir seminarus studentai iš dalies pasiruošia egzaminui. Taip pat, nėra lengva pačiam studentui asmeniškai be dėstytojų pagalbos pasiruošti egzaminams, ypač kai atsiskaitymas susideda iš viso modulio arba semestro informacijos (Užkuraitė, 2016).

Pagal J. Pakerį, svarbiausia yra asmeninė iniciatyva ir noras dalyvauti. Jei jo nėra, ir lankymas (ar oficialus jo reikalavimas) mažai prasmingas ir paskaitoje, ir seminare (Užkuraitė, 2016). Viskas priklauso nuo paties individo, jeigu jis pasirinko mokytis rimtai, tai tą ir darys, jei jo tikslas – tik gauti diplomą, šis požiūris atsispyręs ir rezultatuose, nes tik motyvuotas studentas be jokių raginimų lankys paskaitas ir jose aktyviai dalyvaus.

Anot Ritos Kottasz (2005), „London Metropolitan“ universiteto dėstytojos, studentai paskaitas praleidžia dėl kelių priežasčių, vienos iš jų asmeninės problemos ir motyvacijos stoka. Mokslininkės atlikto tyrimo metu buvo sužinota, kad dažniausiai nelankymo problema kyla, jog studentams yra sunku suderinti paskaitas su darbu. Taip pat įtakos turi ir išoriniai veiksniai – tai nuobodžiai vedamos paskaitos, netinkamas paskaitų laikas.

Kaip teigia Samas Moultonas, Harvardo universiteto švietimo tyrimų ir vertinimo direktorius, kad paskaitų lankymas – tai yra priemonė, kuri padeda įsitraukti į auditoriją ir yra labai svarbi mokymuisi. Jis pritaria, kad kai kurios paskaitos skatina bendradarbiavimą su studentais. Ir tik šiuo būdu, kai dėstytojai bendradarbiauja su studentais, galima studentus paskatinti įsigilinti į paskaitų medžiagą ir spręsti iškilusias problemas.

Pasak amerikiečių rašytojos Elizabeth Koprowski, kuri dirbo aukštajame moksle su tarptautiniais studentais tiek Europoje, tiek JAV, paskaitos – tai visų vertinimų pagrindas, nes jos gali sutaupyti studentų laiką ir tapti užduočių ir egzaminų žemėlapiu, kadangi dėstytojai gali suteikti daugiau informacijos žodžiu. Taip pat E. Koprowski pabrėžia, kad

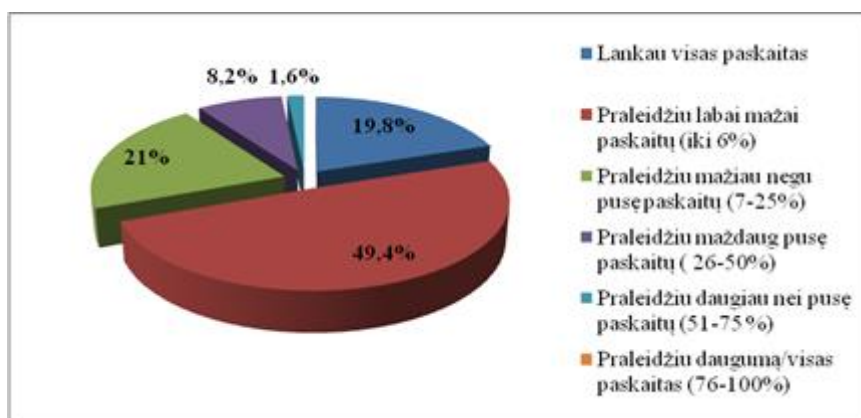
paskaitų metu mokoma(si) koncentruoti dėmesį, o šis įgūdis padės sėkmingesniai mokymuisi ir ateityje (profesinėje veikloje).

Apibendrinant galima teigti, kad teisiškai studentams privaloma lankyti paskaitas. Tai nurodo ir Lietuvos Respublikos įstatymai ir aukštosios mokyklos tvarkos bei nuostatos. Todėl daug dėmesio yra skiriama paskaitų lankomumui ir su juo susijusioms problemoms. Lankomumo svarba studijų procese yra svarbi tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio šalyse. Kaip Samas Moultonas pabrėžia, kad vienas iš pagrindinių socialinių (išorinių) veiksnių, glaudžiai susijęs su paskaitų lankymu – dėstytojų ir studentų tarpusavio santykiai. Vis dėlto, analizuojant mokslininkų darbus pastebima, kad bene dažniausiai nagrinėjamos paskaitų nelankymo priežastys, o paskaitų lankomumą sąlygojantys veiksniai, susiję su asmeniniais ypatumais, o taip pat su išoriniais veiksniais, kaip tyrimo objektas, dar nėra plačiai ištirtinėtasi. Tokioje situacijoje išryškėja paskaitų lankomumą sąlygojančių vidinių ir išorinių veiksnių analizė siekiant išsiaiškinti, kokie skatinimo motyvai pagerintų paskaitų lankomumą.

Tyrimo rezultatai

Siekiant išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių pirmo, antro ir trečio kurso studentai nelanko paskaitų aukštojoje mokykloje bei nustatyti, kokie veiksniai paskatintų paskaitų lankomumą, buvo atliktas kiekybinis tyrimas – anoniminė apklausa. Kaip minėta anksčiau, tyrime dalyvavo 288 (50,4 proc.) pirmo kurso, 144 (25,2 proc.) – antro kurso ir 139 (24,4 proc.) – trečio kurso studentai. Iš šių rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis trečiakursių yra dirbantys asmenys ir nepriklausomai nuo to, kad paskaitų lankomumas yra privalomas, jie dažnai praleidžia paskaitas, nes yra sunku suderinti studijų tvarkaraštį su darbo grafiku. Šie tyrimo rezultatai sutampa su anksčiau minėtos mokslininkės Ritos Kottasz išskirtu paskaitų nelankymą sąlygojančiu veiksnium – studijų suderinimas su darbu.

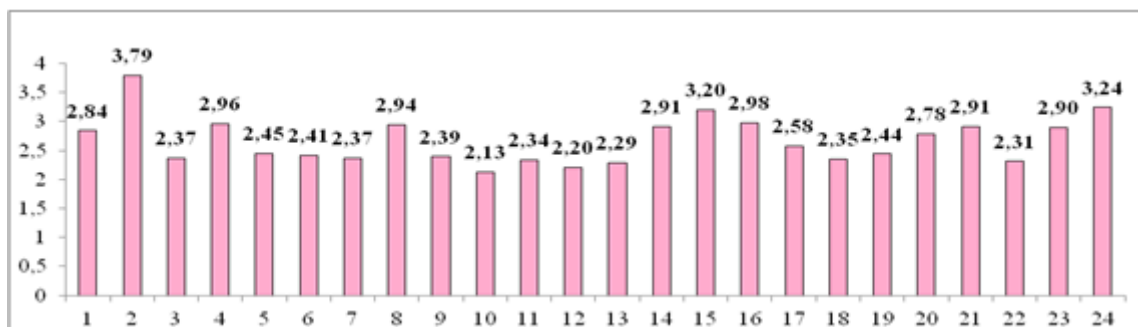
Respondentų paklausus, kiek vidutiniškai savavališkai praleidžia paskaitų per savaitę, iš tyrimo rezultatų matoma (žr. 2 pav.), kad didžioji dalis, beveik pusė apklaustųjų – 282 (49,4 proc.), pripažino, jog praleidžia iki 6 proc. paskaitų per savaitę. Kaip parodė gauti duomenys 120 (21 proc.) studentų savavališkai per savaitę praleidžia mažiau negu pusę paskaitų, o tai siekia nuo 7 iki 25 proc. Tačiau tarp apklaustųjų yra 113 (19,8 proc.) asmenų, kurie stengiasi nepraleisti nei vienos paskaitos ir lanko paskaitas kiekvieną dieną. Vis dėlto 47 (8,2 proc.) studentai praleidžia pusę ir 9 (1,6 proc.) daugiau negu pusę paskaitų.



2 pav. Paskaitų praleidimo per savaitę vertinimas (proc.)

Taigi remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, kad didžioji dauguma studentų iš tikrųjų savavališkai nelanko paskaitų. Tik nedidelė dalis studentų atsakingai lanko visas paskaitas. Iš tokių analizės duomenų galima spręsti, kad labai daug studentų studijoms skiria per mažai dėmesio. Be to, didesnis paskaitų nelankymas turi įtakos prastesniems studijų rezultatams ir silpnesnėms teorinėms žinioms. Tam, kad studentų lankomumas būtų sėkmingas, būtina juos supažindinti su aukštosios mokyklos tvarka, jog paskaitas visiems studijuojantiems lankyti yra privaloma.

Išanalizavus studentų nuomonę buvo nustatytos išorinės paskaitų nelankymo priežastys. Iš tyrimo rezultatų galima teigti, jog didžiausią įtaką paskaitų nelankymui turi išoriniai veiksniai. Kaip parodė apklausos rezultatai, nemažai studentų nelanko paskaitų ligos atveju ($V=3,79$; $\max=5$) bei dėl to, jog paskaitų metu medžiaga yra pateikiama nuobodžiai ($V=3,24$; $\max=5$); pagal šiuos kintamuosius nustatyti aukščiausi įvertinimų vidurkiai (žr. 3 pav.). Taip pat nustatytas aukštas įvertinimų vidurkis, sąlygojantis paskaitų nelankymą, yra tai, kad visa reikiama medžiaga patalpinta Moodle aplinkoje ($V=3,20$; $\max=5$). Tyrimo metu paaiškėjo, kad per sunkios studijos/programa ($V=2,13$; $\max=5$), per didelė laisvė studentams ($V=2,20$; $\max=5$) ir draugų neigiama įtaka neiti į paskaitas ($V=2,29$; $\max=5$) turi mažiausiai reikšmės jų lankomumui.



3 pav. Išorinės paskaitų nelankymo priežastys: studentų vertinimas (vidutinės reikšmės, max=5)

Pastaba:

- | | |
|---|---|
| 1. Sunku suderinti studijas su darbu | 13. Draugų neigiama įtaka neiti į paskaitas |
| 2. Ligos atveju | 14. Dalyko medžiagą galima gauti iš kurso draugų |
| 3. Visuomeninės veiklos (SA, SMD, renginių asistentų gr.) | 15. Visą paskaitų medžiagą galima rasti Moodle ar internete |
| 4. Nepatogus paskaitų laikas | 16. Tingima atvykti į paskaitas |
| 5. Nepasiruošimas paskaitai | 17. Paskaitų lankomumas neturi įtakos egzamino įvertinimui |
| 6. Blogas oras daro įtaką paskaitų nelankymui | 18. Lankomumas paskaitų metu nėra žymimas |
| 7. Baimė gauti blogą įvertinimą | 19. Sunku suvokti paskaitų medžiagą |
| 8. Motyvacijos stokos lankyti paskaitas | 20. Nepavyksta susikaupti dėmesio paskaitų metu |
| 9. Nesugebėjimas susiplanuoti savo laiko, veiklos | 21. Nedomina dėstomas dalykas |
| 10. Per sunkios studijos/programa | 22. Neatliekamos laiku užduotys |
| 11. Psichologinė įtampa | 23. Paskaitų metu pateikiama nereikalingos medžiagos |
| 12. Per didelė laisvė studentams | 24. Paskaitų metu medžiaga pateikiama nuobodžiai |

Atlikus detalesnę duomenų analizę (žr. 1 lentelę) yra matoma, jog viena iš pagrindinių išorinių paskaitų praleidimo priežasčių yra liga, kadangi didžioji dauguma tyrimo dalyvių su šiuo teiginiu visiškai sutiko – 167 (29,2 proc.) ir sutiko – 230 (40,3 proc.). Be to paaiškėjo, kad daugiau nei trečdaliui apklaustųjų (287 studentai (32,8 proc.)), kurie atsakė, jog visiškai sutinka ir sutinka su teiginiu sunku suderinti studijas su darbu, ir tai gali lemti paskaitų nelankymą. Taip pat, daugiau trečdalis tyrime dalyvavusių respondentų visiškai sutinka (61 (10,7 proc.)) ir sutinka (155 (27,1 proc.)), jog jiems yra nepatogus paskaitų laikas bei, kad praleidžia paskaitas dėl motyvacijos stokos visiškai sutinka – 60 (10,5proc.) ir sutinka 149 (26,1 proc.) studentai. Dalyko medžiaga galima gauti iš draugų visiškai sutinka – 46 (8,1 proc.) ir sutinka 168 (29,4 proc.) atsakiusieji arba paskaitų informaciją rasti Moodle ar internete studentai su šiuo teiginiu visiškai sutinka – 86 (15,1 proc.) ir sutinka 184 (32,2 proc.), tai dar kelios priežastys parodo dėl kurių studentai nelanko paskaitų. Didžioji dalis asmenų įvardijo šias priežastis dažniausiomis, dėl kurių nelanko paskaitų: tingima atvykti į paskaitas (223 studentai, t.y., 39,1 proc. (asmenys sutikę ir visiškai sutikę su teiginiu)), nedomina dėstomas dalykas (183 (32,1 proc.) (asmenys sutikę ir visiškai sutikę su teiginiu)) ir paskaitų metu pateikiame per daug nereikalingos medžiagos (169 (29,6 proc.) (asmenys sutikę ir visiškai sutikę su teiginiu)). Taip pat studentai visiškai sutinka (89 (15,6 proc.) ir sutinka (163 (28,5 proc.)), kad dėstoma medžiaga yra pateikiama nuobodžiai.

Kaip parodė apklausos rezultatai, daugiau nei pusė (t.y. tie asmenys, kurie nesutiko ir visiškai nesutiko su teiginiu) tyrime dalyvavusių studentų dalyvavimas visuomeninėse veiklose (SA, SMD, renginių asistentų grupė) (311 (54,5 proc.)), baimė gauti blogą įvertinimą (330 (57,7 proc.)), jaučiama psichologinė įtampa studijų metu (337 (59 proc.)), per didelė laisvė, kuri sudaro prielaidą studentams neiti į paskaitas (362 (63,4 proc.)) bei per sunkios studijos/programa (387 (67,8 proc.)) nėra vienos iš pagrindinių priežasčių, sąlygojančių neiti į paskaitas. Be to, didžioji dalis respondentų, t.y. 186 asmenys (32,6 proc.) visiškai nesutinka ir 156 studentai (27,2 proc.) nesutinka, kad draugų daroma neigiama įtaka neiti į paskaitas yra paskaitų nelankymo priežastis.

1 lentelė Išorinės paskaitų nelankymo priežastys: studentų vertinimas, sk. (proc.)

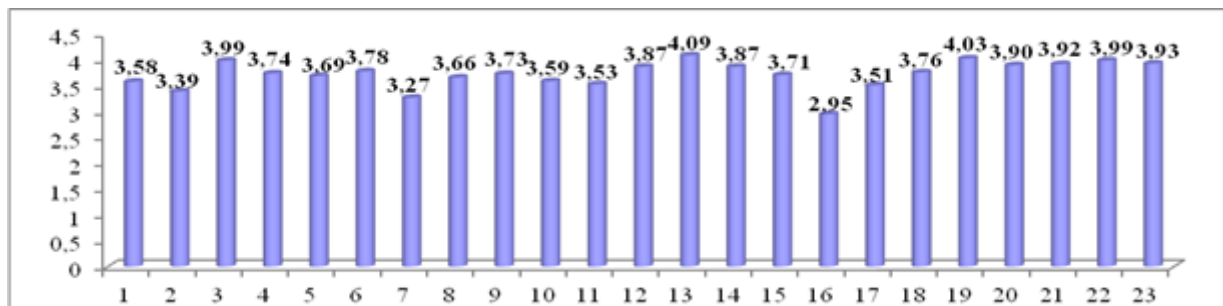
	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Sunku suderinti studijas su darbu	73 (12,8%)	114 (20%)	157 (27,5%)	105 (18,3%)	122 (21,4%)
Ligos atveju	167 (29,2%)	230 (40,3%)	92 (16,1%)	50 (8,8%)	32 (5,6%)
Visuomeninės veiklos (SA, SMD, renginių asistentų grupė)	24 (4,2%)	71 (12,4%)	165 (28,9%)	146 (25,6%)	165 (28,9%)
Nepatogus paskaitų laikas	61 (10,7%)	155 (27,1%)	149 (26,1%)	115 (20,2%)	91 (15,9%)
Nepasiruošimas paskaitai	22 (3,9%)	92 (16,1%)	153 (26,8%)	159 (27,8%)	145 (25,4%)
Blogas oras daro įtaką paskaitų nelankymui	32 (5,6%)	85 (14,9%)	132 (23,1%)	158 (27,7%)	164 (28,7%)
Baimė gauti blogą įvertinimą	23 (4%)	81 (14,3%)	137 (24%)	175 (30,6%)	155 (27,1%)
Motyvacijos stokos lankyti paskaitas	60 (10,5%)	149 (26,1%)	159 (27,8%)	105 (18,4%)	98 (17,2%)
Nesugebėjimas susiplanuoti savo laiko, veiklos	25 (4,4%)	76 (13,3%)	154 (27%)	159 (27,8%)	157 (27,5%)
Per sunkios studijos/programa	12 (2,1%)	45 (7,9%)	127 (22,2%)	210 (36,8%)	177 (31%)
Psichologinė įtampa	25 (4,4%)	73 (12,8%)	136 (23,8%)	173 (30,3%)	164 (28,7%)
Per didelė laisvė studentams	20 (3,5%)	55 (9,6%)	134 (23,5%)	173 (30,3%)	189 (33,1%)

Draugų neigiama įtaka neiti į paskaitas	25 (4,4%)	70 (12,3%)	134 (23,5%)	156 (27,2%)	186 (32,6%)
Dalyko medžiagą galima gauti iš kurso draugų	46 (8,1%)	168 (29,4%)	138 (24,2%)	127 (22,2%)	92 (16,1%)
Visą paskaitų medžiagą galima rasti Moodle ar internete	86 (15,1%)	184 (32,2%)	129 (22,6%)	104 (18,2%)	68 (11,9%)
Tingima atvykti į paskaitas	74 (13%)	149 (26,1%)	139 (24,3%)	111 (19,4%)	98 (17,2%)
Paskaitų lankomumas neturi įtakos egzaminui	41 (7,2%)	92 (16,1%)	150 (26,3%)	163 (28,5%)	125 (21,9%)
Lankomumas paskaitų metu nėra žymimas	15 (2,6%)	71 (12,4%)	161 (28,2%)	178 (31,2%)	146 (25,6%)
Sunku suvokti paskaitų medžiagą	19 (3,3%)	70 (12,3%)	178 (31,2%)	179 (31,3%)	125 (21,9%)
Nepavyksta susikaupti, sukonzentruoti dėmesio paskaitų metu	39 (6,8%)	125 (21,9%)	168 (29,4%)	149 (26,1%)	90 (15,8%)
Nedomina dėstomas dalykas	57 (10%)	126 (22,1%)	173 (30,3%)	137 (24%)	78 (13,6%)
Neatliekamos laiku užduotys	14 (2,5%)	50 (8,8%)	174 (30,5%)	194 (34%)	139 (24,2%)
Paskaitų metu pateikiama daug nereikalingos medžiagos	46 (8,1%)	123 (21,5%)	197 (34,5%)	137 (24%)	68 (11,9%)
Paskaitų metu medžiaga pateikiama nuobodžiai	89 (15,6%)	163 (28,5%)	168 (29,4%)	98 (17,2%)	53 (9,3%)

Norint išsiaiškinti ypatumus, skatinančius studentus lankyti paskaitas, yra svarbu išsiaiškinti ne tik paskaitų nelankymo priežastis, bet ir tai, kas studentų nuomone juos paskatintų aktyviau įsitraukti į studijų procesą bei dalyvauti paskaitose.

Kaip matoma iš anketos duomenų (žr. 4 pav.), dauguma apklaustųjų kaip vienus svarbiausių vidinių veiksmų (asmeninių savybių), skatinančių lankyti paskaitas, išskyrė pagarbą dėstytojui ($V=4,09$; $\max=5$), norą tobulėti kaip asmenybėms ($V=4,03$; $\max=5$) ir po vienodą įvertinimą vidurkį ($V=3,99$; $\max=5$) skirta norui sistemingai mokytis/išmokyti ir siekiui pasiruošti profesinei veiklai. Taip pat studentai išskyrė, kad jie geba bendradarbiauti ($V=3,93$; $\max=5$) bei siekia plėsti savo ribas ($V=3,92$; $\max=5$) ir savarankiškumo ($V=3,90$; $\max=5$). Tuo tarpu, kiekybiniu tyrimu nustatyta, jog šie veiksniai mažiausiai veikia respondentų lankomumo motyvaciją: paskaitų metu skatinamas kūrybiškumas ($V=3,39$, $\max=5$), sugebėjimas būti lyderiu ($V=3,27$, $\max=5$), paskaitų lankymas suteikia džiaugsmo ($V=2,95$, $\max=5$).

Apibendrinant galima teigti, kad studentai gerbia dėstytojus ir dalis studijuojančių asmenų dėl šios priežasties lanko paskaitas. Taip pat respondentams yra svarbus asmeninis tobulėjimas, todėl dalis apklaustųjų nori mokytis ir pasiruošti veiklai, kuria užsiims po studijų. Galima daryti prielaidą, kad vidiniai veiksniai turi ne daug įtakos paskaitų nelankymui aukštojoje mokykloje.



4 pav. Asmeninių veiksmų, skatinančių paskaitų lankomumą, vertinimas (vidutinės reikšmės, $\max=5$)

Pastaba:

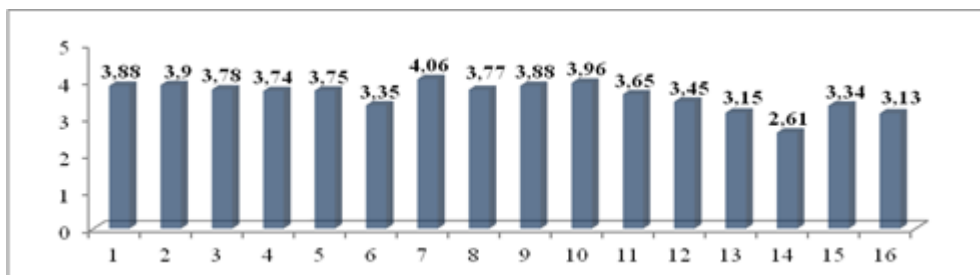
1. Siekiu būti visuomeniškai
2. Paskaitų metu skatinamas kūrybiškumas
3. Noriu sistemingai mokytis / išmokyti
4. Paskaitose esu skatinamas mąstyti
5. Paskaitose esu skatinamas bandyti / išbandyti
6. Siekiu įgyti daugiau pasitikėjimo savimi
7. Sugebu būti lyderiu
8. Siekiu susipažinti su naujais žmonėmis (kurso draugais, dėstytojais)
9. Gebu lengvai komunikuoti
10. Domiuosi dėstomais dalykais
11. Gilinuosi į dėstomą dalyką
12. Prisiimu atsakomybę už paskaitų lankomumą

13. Gerbiu dėstytojus
14. Vertinu paskaitų metu gautą informaciją
15. Esu sąžiningas, todėl lankau paskaitas
16. Paskaitų lankymas man suteikia džiaugsmo
17. Matau prasmę lankyti paskaitas
18. Siekiu susipažinti su naujovėmis
19. Noras tobulėti
20. Siekiu savarankiškumo
21. Siekiu plėsti savo ribas
22. Siekiu pasiruošti profesinei veiklai
23. Gebu bendradarbiauti

Analizuojant socialinius veiksmus, kurie paskatintų aktyviau studentus įsitraukti į studijų procesą ir lankyti paskaitas, aukšti įvertinimų vidurkiai leidžia teigti, kad studentams yra svarbu gauti aukštojo mokslo diplomą ($V=4,06$; $\max=5$). Be to, respondentams yra svarbi paskaitų medžiaga egzaminui ($V=3,96$; $\max=5$), pagarba studentui ($V=3,90$; $\max=5$), geri dėstytojų ir studentų tarpusavio santykiai ($V=3,88$; $\max=5$) bei teigiami santykiai su kurso draugais ($V=3,88$; $\max=5$) ir tai paskatintų studentus aktyviau lankyti paskaitas. Reiktų pabrėžti, kad studentus pritrauktų

dalyvauti paskaitose, jeigu būtų skatinama jų iniciatyva ($V=3,78$; $\max=5$) ir įdomiai vedamos paskaitos ($V=3,77$; $\max=5$).

Tačiau mažiausią įtaką lankomumui darantys socialiniai veiksniai yra šie: kurso draugai nesidalina paskaitų medžiaga ($V=2,61$; $\max=5$), patraukli auditorijų aplinka ($V=3,13$; $\max=5$) ir baimė gauti neigiamą įvertinimą ($V=3,15$; $\max=5$).



5 pav. Socialinių veiksnių, skatinančių paskaitų lankomumą, vertinimas (vidutinės reikšmės; $\max=5$)

Pastaba:

1. Geri dėstytojų ir studentų tarpusavio santykiai
2. Pagarba studentui
3. Iniciatyvos skatinimas
4. Įkvėpiantys dėstytojai
5. Pasiekimai moksle
6. Griežtesnis lankomumo žymėjimas
7. Siekis gauti aukštojo mokslo diplomą
8. Įdomiai vedamos paskaitos

9. Teigiami santykiai su kurso draugais
10. Svarbi paskaitų medžiaga egzaminui
11. Tinkamas laikas, kada prasideda paskaita
12. Paskaitų lankomumas privalomas
13. Baimė gauti neigiamą įvertinimą
14. Kurso draugai nesidalina paskaitų medžiaga
15. Didesnis svertinis lankomumo balas
16. Patraukli auditorijos aplinka

Apibendrinus galima teigti, kad studentų paskaitų lankomumo sudėtingumą lemia ne tik aukštojoje mokykloje sudarytos mokymosi sąlygos, bet ir socialinės savybės. Vieni iš pagrindinių socialinių veiksnių, turintys įtakos paskaitų lankomumui, yra siekis gauti aukštojo išsilavinimo diplomą, pagarba studentui bei geri santykiai tarp dėstytojų ir studentų. Todėl aukštojoje mokykloje reikėtų daugiau dėmesio skirti ir neformaliai studentų ir dėstytojų bendravimui.

Išvados

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad aktyvus įsitraukimas į studijų procesą (paskaitų lankymas) yra vienas iš pasirengimą sėkmingai profesinei veiklai sąlygojančių veiksnių.

Iš atlikto kiekybinio tyrimo duomenų galima teigti, jog paskaitų lankomumo problema yra aktuali aukštajame moksle. Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto nuolatinių studijų studentų savavališkai praleidžia paskaitas be rimtos pateisinamos priežasties.

Tyrimu išsiaiškintos paskaitų nelankymo priežastys ir atskleisti veiksniai, kurie, studentų požiūriu, pagerintų paskaitų lankomumą. Tyrimo rezultatai parodė, kad paskaitų nelankymą sąlygoja tiek vidiniai, tiek ir išoriniai veiksniai. Analizuojant paskaitų nelankymo priežastis paaiškėjo, kad viena iš pagrindinių blogo lankomumo priežasčių yra nepatogumas paskaitų laikas ir netinkamas paskaitų tvarkaraštis. Daugiau nei trečdaliui studentų darbą sunku suderinti su studijomis, o tai gali lemti paskaitų nelankymą. Taip pat paskaitos dažnai praleidžiamos ligos atveju. Kita vertus, rezultatai parodė, kad paskaitų nelankymą sąlygoja studentui sudaryta galimybė susirasti reikiamą medžiagą Moodle bei gauti paskaitų medžiagą iš kurso draugų. Taip pat tyrimo metu nustatyta, kad paskaitų nelankymą sąlygoja ir vidiniai veiksniai: studento motyvacijos stoka lankyti paskaitas bei tingėjimas eiti į jas.

Remiantis studentų vertinimais, išsiaiškinta, kokios asmeninės ir socialinės savybės skatintų aktyvų studijuojančiųjų įsitraukimą į studijų procesą lankyti paskaitas. Tyrimo metu studentai išskyrė kelis pagrindinius vidinius veiksnius skatinančius lankyti paskaitas ir dažniausiai eina į paskaitas dėl pagarbos dėstytojams ir noro tobulėti kaip asmenybėms. Kita vertus, aktyviai dalyvauti studijų procese stengiasi dėl pasiruošimo profesinei veiklai. Didžiausia motyvacija lankyti paskaitas iš socialinių veiksnių yra respondentų siekis gauti aukštojo mokslo diplomą. Be to, jiems yra svarbi paskaitų medžiaga egzaminui bei pagarba studentui.

Literatūra

- KOPROWSKI, Elizabeth. Five Reasons Why You Should Attend Your Lectures [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2019 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bachelorstudies.com/article/Five-Reasons-Why-You-Should-Attend-Your-Lectures/>.
- KOTTASZ, Rita. Reasons for Student Non-Attendance at Lectures and Tutorials: an analysis [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2019 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/36771681.pdf>.
- KUČINSKIENĖ, Ramutė. Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2003. 232 p.
- Lecture Attendance: Who Comes, Why They Come, and What It All Means [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2019 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <http://teachbetter.co/blog/2014/11/18/lecture-attendance/>.

- LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas: Valstybės žinios [interaktyvus]. 2003-06-28, Nr. 63-2853, IX-1630 [žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0546D91E9C63>.
- ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ. Lietuvos švietimas Europos švietimo siekių kontekste [interaktyvus]. 2013, Nr. 9 (95) ISSN 1822-4156.
- TARGAMADŽĖ, Vilija; GIRDZIJAUSKIENĖ, Sigita; ŠIMELIONIENĖ, Aida; PEČIULIAUSKIENĖ, Palmira; NAUCKŪNAITĖ, Zita. Naujoji (Z) karta - prarastoji ar dar neatrastoji. Naujosios (Z) kartos vaiko mokymosi procesų esminių aspektų identifikavimas [interaktyvus]. Vilnius: Mokslo studija, 2015 [žiūrėta 2019 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/2015+Naujoji+Z+karta.pdf>.
- TOLUTIENĖ, Gitana. Šiuolaikinių studentų mokymąsi aktyvinančių strategijų taikymo aspektai [interaktyvus]. ANDRAGOGIKA, Klaipėda, Klaipėdos universitetas 2012, 1 (3) ISSN 2029-6894.
- UŽKURAITĖ, Eglė. Paskaitų lankomumas: ar sutampa studentų ir dėstytojų nuomonės? Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016 [žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://jaunimogidas.lt/paskaitu-lankomumas-ar-sutampa-studentu-ir-destytoju-nuomones/>.
- Vilniaus kolegijos studijų tvarka [interaktyvus]. Vilnius, 2018 [žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.]. Prieiga per internetą: https://www.viko.lt/media/uploads/sites/3/2019/01/VIKO_Studiju_tvarka_su-pakeitimais_2018.pdf.

JAUNIMO ELEKTRONINIO VERSLO KŪRIMAS: GALIMYBĖS IR SUNKUMAI

Anastasija Žonych

Vilniaus Kolegija, Verslo Vadybos fakultetas

anastasija.zonych@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Eimantas Kamienas

Anotacija

Straipsnyje pateikiamos elektroninio verslo ir jaunimo verslumo sąvokos. Nagrinėjamos Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo stiprybės ir trūkumai. Straipsnyje analizuojami empirinio tyrimo metu gauti duomenys apie studentų elektroninio verslo kūrimą. Tyrimo metu siekiama nustatyti studentų žinias apie elektroninio verslo kūrimą ir išanalizuoti priežastis, kodėl studentai bijo pradėti savo elektroninį verslą. Apibendrinus empirinio tyrimo metu gautus duomenis apie studentų verslumą ir padarius mokslinės literatūros analizę, buvo padarytos pagrindinės išvados apie jaunimo elektroninio verslo kūrimo galimybes bei problemas. Pateiktos rekomendacijos problemoms spręsti.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS (KEYWORDS): Verslumas, elektroninis verslas, finansavimas, inovatyvumas, jaunimo verslumas.

Ivadas

Temos aktualumas. Šiuolaikinė visuomenė gyvena inovacijų pasaulyje ir aktyviai naudoja naujomis technologijomis. Šiandien tiek verslo kūrimas, vystymas, tiek produktų/paslaugų teikimas bei įsigijimas daugelyje sričių neįsivaizduojamas be elektroninio verslo integravimo. Elektroninis verslas siejamas su lengvesniu būdu pradėti verslą, su platesnėmis galimybėmis rinkoje ir žymiai didesniu potencialių vartotojų skaičiumi. Jaunimui suteikiamos visos galimybės tapti sėkmingais verslininkais: finansinės paramos, supaprastinami verslo registravimo reikalavimai ir taikomi nedideli mokesčių tarifai. Tačiau šiuolaikinis jaunimas skeptiškai žiūri į elektroninio verslo kūrimą ir aktyviau kūrė tradicinį verslą. Iškyla klausimas: kodėl jaunimas, turėdamas visas galimybes pradėti sėkmingą e-verslą, pasirenka tradicinį verslą? Kodėl studentai bijo kurti verslą e-erdvėje?

Straipsnio problema - jaunimas turi nepakankamai žinių apie elektroninio verslo kūrimą ir finansinės paramos gavimą.

Darbo tikslas - ištirti, kaip studentai vertina galimybes ir trukdžius savo verslo kūrimui e-erdvėje.

Darbo uždaviniai:

- Atlikti pasirinktų mokslinių darbų apie jaunimo verslumą ir verslo tendencijas elektroninėje erdvėje analizę.
- Atlikti empirinį tyrimą, siekiant išsiaiškinti studentų nuomonę ir požiūrį apie verslo kūrimą elektroninėje erdvėje.
- Apibendrinti tyrimų metu gautus duomenis ir pateikti išvadas dėl elektroninio verslo kūrimo galimybių ir grėsmių rinkoje.

Tyrimo objektas: Elektroninis verslas

Tyrimo metodai: Kiekybinis tyrimas - anketinė studentų apklausa, naudojant apklausk.lt. Analitinis aprašomasis - mokslinės literatūros analizė.

Metodai ir imtis

2019 m. buvo atlikta anoniminė aukštųjų mokyklų studentų apklausa. Apklausai buvo panaudota internetinė apklausų atlikimo platforma www.apklausk.lt. Apklausoje dalyvavo 170 studentų: 36 vyrai ir 134 moterys. Studentams buvo pateikti 26 uždari klausimai. Apklausa skirta įvertinti studentų nuomonę apie elektroninio verslo žinias ir nustatyti verslo kūrimo trukdžius.

Tyrimo imties dydžiui apskaičiuoti buvo naudojama Paniotto formulė: $n=1/(\Delta^2+1/N)$, kur:

n- imties dydis;

Δ - leistina paklaida ($\Delta=0,9$, kadangi tyrimo tikslas sužinoti studentų požiūrį, o ne tam tikrus kiekybinius parametrus, todėl paklaidą galima didinti iki 9%.)

N- populiacijos dydis ($N=117700$, nes 2017–2018 mokslo metų pradžioje aukštosiose mokyklose studijavo 117,7 tūkst. studentų).

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,9^2 + \frac{1}{117700}} = 118$$

Apklausoje dalyvavo 170 studentai, todėl galima teigti, kad atlikto tyrimo rezultatai yra tikslūs.

Teorinio tyrimo pagrindai

Šiuolaikinis pasaulis tampa vis išmanesnis. Daugelis gyvenimo sričių neįsivaizduojamos be naujų technologijų integravimo). Didelį vaidmenį žmonių gyvenime atlieka internetas. Atsiradęs dvidešimtojo amžiaus pabaigoje, internetas tapo pagrindine verslo, savarankiško vystymosi, informacijų paieškos bei komunikacijos šaltiniu. Internetas suteikia galimybes verslininkams, turintiems tradicinį verslą, kurti glaudesnius santykius su esamais klientais. Skaitmeninės verslo paslaugos padeda sumažinti išlaidas, tuo pačiu užtikrindamos naują, patogų pirkimo ir klientų aptarnavimo kanalą (Chaffey, 2015). Didėjant interneto populiarumui, vis daugiau verslininkų pradėdavo savo elektroninį verslą. Elektroninio verslo samprata svarstoma labai plačiai. Vienas iš elektroninio verslo apibūdinimų yra toks: E-verslu vadinamas bet koks procesas, kurį verslo organizacija atlieka naudodama kompiuterinius tinklus. Elektroninis verslas apima visas verslo veiklas: paslaugų bei prekių pardavimas, verslo santykių palaikymas, dalijimasis verslo informacija bei visų operacijų vykdymas naudojant interneto technologijas (Davidavičienė ir kt., 2009).

Šiuolaikinis jaunimas turi didelį norą paversti savo svajonės realybe, būti nepriklausomais, užsidirbti daugiau ir greičiau, tapti sėkmingu. Tai yra pagrindiniai jaunimo verslumo motyvai. (<http://m.kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika/jaunimo-verslumas-nedarbo-problemos-sprendimo-budas-200211>). Jaunimo verslumas – jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę), ir veiksmai, skirti šiai galimybei panaudoti. (Jaunimo Reikalų Departamentas, 2016). Vadovaujantis 2015m. gegužės mėn. straipsniu apie jaunimo verslumo rėmimą Lietuvoje, buvo padarytos pagrindinės išvados apie jaunimo verslumo rėmimo stiprybės ir trūkumus.

Jaunimo verslumo rėmimo stiprybės:

1. Verslumo mokyklinės programos. Tai padeda ugdyti požiūrį į verslumą ir įgūdžius, kurie turėtų padėti formuoti pozityvesnį socialinį požiūrį į verslumą vidutinės trukmės laikotarpiu.

2. INVEGA subsidijos ir mažos paskolos. INVEGA teikia subsidijas ir mažas paskolas jauniems verslininkams.

3. Palanki verslo aplinka. Jauniems verslininkams supaprastinami verslo registravimo reikalavimai ir taikomi nedideli mokesčių tarifai.

Jaunimo verslumo rėmimo silpnybės:

1. Sėkmingų verslininkų pavyzdžių stoka.

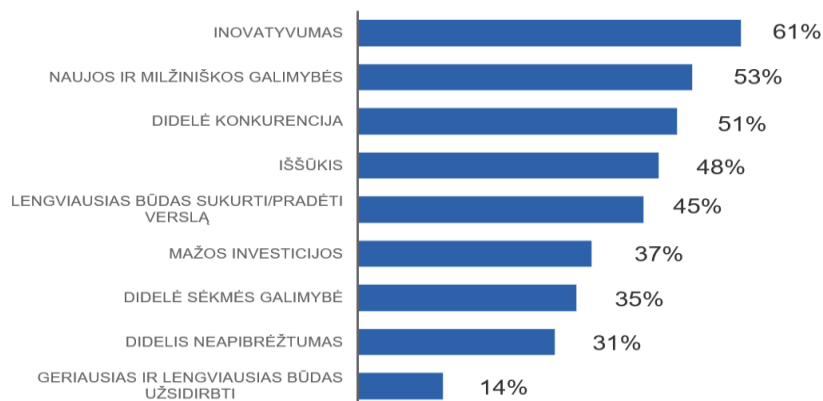
2. Per mažai informacijos apie finansavimo šaltinius:

Pagrindiniai verslo finansavimo šaltiniai: Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parama; LR žemės ūkio ministerijos parama; Savivaldybių parama; Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo įmonės; Bankų/draugų/artimųjų/ paskolos; Verslo angelai ir kt.. Kaip galima pastebėti, finansavimo šaltinių yra labai daug, tačiau informacijos apie galimus verslo finansavimo šaltinius yra pateikta nekompleksiškai ir ją sunku atrasti. Elektroninio verslo finansavimas nėra viešai reklamuojamas, todėl jaunas žmogus turi per mažai žinių kaip ir kada gali gauti finansinę paramą. Dėl finansavimo trūkumo, daugelis jaunų verslininkų, kurie pradėjo savo verslą, neturi galimybių jį plėsti. Todėl studentai bijo pradėti savo nuosavo e-verslo, nes finansavimo trūkumas sukelia didelę grėsmę kad verslas žlugs (Andriūnienė ir kt., 2017).

Kiekvienais metais yra vedami mokymai apie verslo kūrimą. Tačiau problema slypi tame, kad bilietai į tokius kursus yra labai brangūs, todėl jaunimui belieka ieškoti informacijos savarankiškai. Internetu gausu informacijos apie tradicinio verslo kūrimą, tačiau labai sunku surasti kaip taisyklingai kurti elektroninį verslą. Kaip rezultatas, jaunimas nesiryžta pradėti savo verslą e-erdvėje. Jaunimui suteikiamos visos galimybės tapti sėkmingais verslininkais, tačiau dėl informacijos trūkumo jaunimas turi nepakankamai žinių apie tai.

Rezultatai

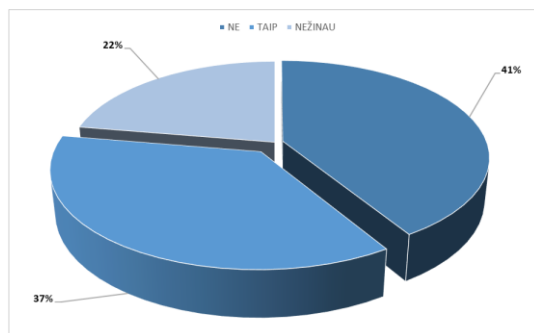
2019 m. sausio - kovo mėn. buvo atlikta anoniminė aukštųjų mokyklų studentų apklausa. Apklausai buvo panaudota internetinė apklausų atlikimo platforma www.apklausk.lt. Tyrime dalyvavo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Alytaus, Šiaulių bei Panevėžio aukštųjų mokyklų studentai. Apklausoje dalyvavo 170 studentai iš kurių 36 vyrai ir 134 moterys. Apklausos metu studentams buvo pateiktas klausimas „Elektroninis verslas- tai..“.



1pav. Studentų nuomonė apie elektroninį verslą

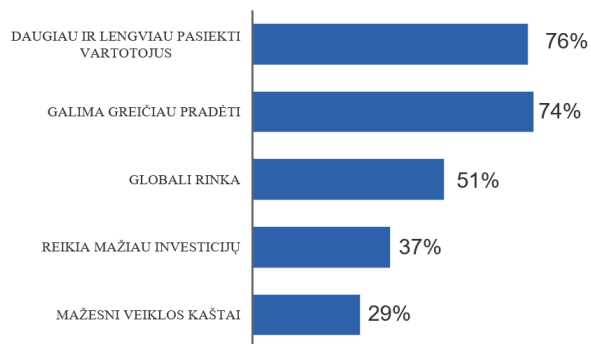
Pagal studentų nuomonę (1 pav.) elektroninis verslas tai - inovatyvumas (61%), naujos ir milžiniškos galimybės (53%), didelė konkurencija (51%). Apklausos rezultatai rodo, kad beveik pusė studentų (45%) mano, kad elektroninis verslas tai lengviausias būdas sukurti/pradėti verslą. Pagal studentus, e-verslas tai didelė sėkmės galimybė (35%) ir tam reikia mažų investicijų (37%). Tačiau, labai mažas procentas studentų (14%) sutinka su teiginiu, kad e-verslas tai geriausias ir lengviausias būdas užsidirbti.

Vienas iš apklausos tikslų buvo išsiaiškinti, kas studentų nuomone yra geriau: kurti elektroninį ar tradicinį verslą.



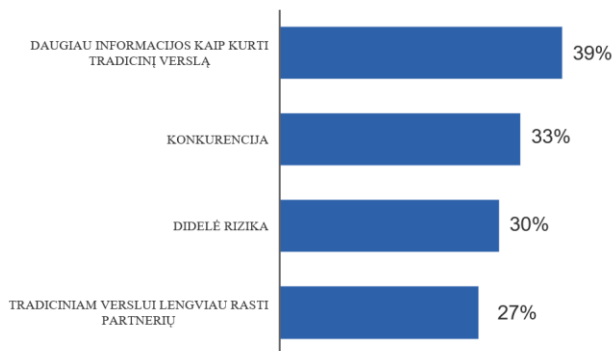
2 pav. Respondentų nuomonė apie teiginį, kad e-verslą kurti geriau nei tradicinį

Pagal apklausos rezultatus (2 pav.), 62 studentai (37% visų apklaustųjų) sako, kad elektroninį verslą kurti geriau nei tradicinį. Tačiau 70 studentų (41% visų apklaustųjų) sako, kad tradicinį verslą kurti geriau nei elektroninį. Pagal apklausos duomenis galime pastebėti jog pusė studentų už tradicinį verslą, o kita pusė už elektroninį. Taip yra dėl to, kad studentai neturi pakankamai žinių apie e-verslo kūrimą ir negali tinkamai suprasti visų elektroninio verslo kūrimo privalumų.



3 pav. Studentų teiginiai, kad e-verslą kurti geriau nei tradicinį

Pagal apklausos rezultatus (3 pav.), galime išskirti pagrindines priežastis kodėl e-verslą kurti geriau nei tradicinį. Pagal studentus, kūrant e-verslą galima daugiau ir lengviau pasiekti vartotojus (76%). Taip yra todėl, nes šiuolaikinė visuomenė gyvena inovacijų pasaulyje ir vis aktyviau naudojami internetinėmis parduotuvėmis/paslaugomis. Pagal studentus, elektroninį verslą galima greičiau pradėti (74%), nes e-verslui reikia mažiau investicijų (37%) ir studentams yra taikomi supaprastinti verslo registravimo reikalavimai ir nedideli mokesčių tarifai.



4 pav. Studentų teiginiai, kodėl e-verslą kurti sunkiau nei tradicinį

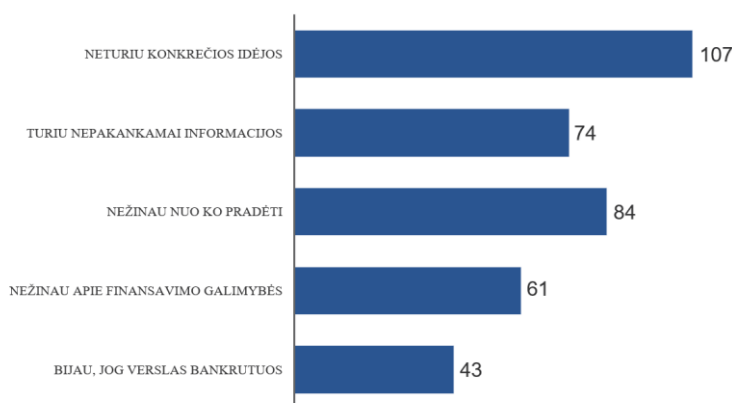
Pagal apklausos duomenis (4 pav.), tradicinį verslą kurti geriau nei elektroninį, nes pateikiama daugiau informacijos kaip kurti tradicinį verslą (39%), didelė konkurencija tarp e-verslininkų (33%), didelė rizika (30%). Nors naujos technologijos daro vis didesnę įtaką šiuolaikiniame gyvenime, tačiau tradicinis verslas yra siejamas su stabilumu ir užtikrintumu, kad jo kūrimas atneš daugiau sėkmės.

Apklausos rezultatai rodo, kad 10 studentų turi elektroninį verslą, 4 studentai turi tradicinį verslą, 22 planuoja įkurti e-verslą ir 134 studentai neturi ir artimiausiu laikų neplanuoja pradėti elektroninio verslo.

Iš 10 respondentų kuriančių savo elektroninį verslą - 8 turi prekybinį verslą (elektroninė prekyba internetu) ir 2 teikia paslaugas (mobilioji programėlė (apps'as)). Paklausus studentų, kodėl jiems kilo mintis užsiimti elektroniniu verslu, daugiausiai respondentų pasirinko tokia priežastis - lengviau pradėti, reikia mažiau investicijų, lengviau pasiekti vartotoją ir populiaru. Pagrindiniai sunkumai kuriant elektroninį verslą buvo - per mažai informacijos apie verslo kūrimą, informacijos apie projektą sklaidos problema, finansinių išteklių trūkumas. Pagal apklausos rezultatus, iš 10 respondentų tik 3 gavo finansinę paramą (Banko paskola; draugų, tėvų, artimųjų paskola; lėšos iš investuotojų (Verslo angelai ir kt.)), 7 respondentai ne gavo finansinės paramos arba nutylėjo.

Pagal apklausos duomenis, iš 170 respondentų net 134 studentai neturi elektroninio verslo ir tik 22 planuoja kurti.

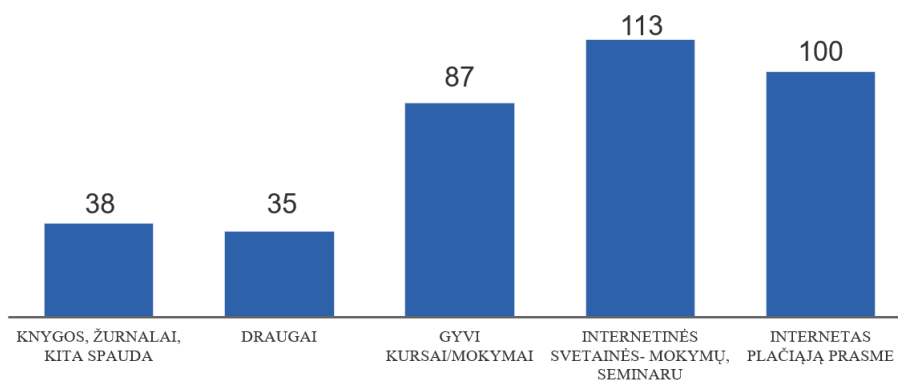
Vienas iš apklausos tikslų buvo sužinoti kodėl studentai nesiryžta pradėti kurti elektroninį verslą.



5 pav. Priežastys, kodėl studentai nenori pradėti kurti savo e-verslą

Pagal apklausos duomenis (5 pav.) galima išskirti pagrindines priežastis, kodėl studentai bijo pradėti savo e-verslą. Pagal respondentų nuomonę, studentai nenori pradėti kurti elektroninį verslą, nes neturi konkrečios idėjos, nežino nuo ko pradėti, turi nepakankamai informacijos apie verslo kūrimą/vystymą/reklamavimą.

Paklausus apie finansavimo galimybes, iš 156 studentų tik 15 žino apie jas. Išvardintos finansavimo galimybės: nuosava kriptovaliuta, finansavimo elektroninė platforma - www.kickstarter.com, ES parama, lėšos iš investuotojų (Verslo angelai, rizikos kapitalo fondai, įmonės ir kt.), draugų/tėvų/artimųjų parama, banko paskola.



6 pav. Informacijos apie elektronio verslo kūrimą paieška

Paklausus apie tai, kur studentai ieškotų informacijos jeigu nuspręstu kurti e-verslą (6 pav.), buvo išskirti 3 pagrindiniai informacijos šaltiniai: gyvi kursai/mokymai, internetinės svetainės (mokymai, seminarai), internetas plačiąją prasme.

Tyrimo rezultatai parodė, kad studentai turi nepakankamai žinių apie verslo kūrimą ir nežino apie verslo finansavimo galimybes (Iš 156 studentų tik 9 proc. žino).

Tyrimo metu studentų buvo prašoma pasirinkti ar norėtų, kad būtų organizuojami mokymai apie elektroninio verslo kūrimą. Gauti tokie rezultatai - 65 proc. studentų norėtų, kad būtų organizuojami mokymai, 28 proc. studentų nežino ar norėtų dalyvauti tokiuose mokymuose ir tik 8 proc. studentų nenorėtų jog būtų organizuojami mokymai apie elektroninio verslo kūrimą. Dažniausiai pasikartojantys elektroninio verslo mokymų tipai - kaip pradėti elektroninį verslą, kaip gauti finansinę paramą, kaip sudaryti verslo planą ir kaip reklamuoti savo e-verslą.

Išvados ir rekomendacijos

Padarius tyrimo metų gautų duomenų analizę ir išstudijavus mokslinę dokumentaciją apie jaunimo verslumą, galima padaryti pagrindinės išvadas apie e-verslo kūrimą:

Elektroninio verslo samprata yra plačiai nagrinėjama užsienio mokslinėje literatūroje, tačiau trūksta knygų apie elektroninį verslą lietuvių kalba.

Internete galima surasti daug informacijos apie tradicinio verslo kūrimą, tačiau kaip kurti elektroninį verslą - informacijos yra labai mažai ir ji yra sunkiai pasiekama.

Jaunimas turi nepakankamai žinių apie elektroninio verslo kūrimą ir finansavimo galimybes, todėl bijo pradėti nuosavo e-verslo.

Studentų nuomone, yra pasiekama per mažai sėkmingų verslininkų pavyzdžių. Verslininkai turi norą papasakoti jaunimui apie savo verslo kūrimą, tačiau bilietai į tokius renginius yra labai brangūs ir ne visi gali sau tai leisti.

Vadovaujantis teiginiu, kad šiuolaikinė visuomenė gyvena inovacijų pasaulyje, galima teigti, jog elektroninis verslas, tai geriausias verslo modelis norint tapti sėkmingu verslininku šiuolaikiniame pasaulyje. Tačiau, pagal apklausos duomenys galima padaryti išvadą, kad dėl informacijos apie e-verslo kūrimą trūkumo, jaunimas negali apsispręsti kuris verslas yra geresnis: elektroninis ar tradicinis.

Tobulėjant technologijoms, didėjant interneto įtakai šiuolaikiniame gyvenime, e-verslas tampa vis populiareniu verslo modeliu. Elektroninį verslą galima suprasti kaip inovatyvumą, kuris suteikia naujas ir milžiniškas galimybes, nes sudaro sąlygas pritraukti naujus vartotojus bei užsidirbti daugiau ir greičiau. Tačiau, e-verslas tai didelė konkurencija bei didelis iššūkis jaunam žmogui. Todėl, nusprendęs kurti savo elektroninį verslą, jaunimas turi priimti visas rizikas ir nepasiduoti.

Rekomendacijos problemoms spręsti:

- Internetu skelbti daugiau informacijos apie e-verslo kūrimą, vystymą, finansavimą. Viena iš priežasčių, kodėl jaunimas nenori pradėti nuosavo e-verslo - informacijos trūkumas. Jeigu bus pakankamai informacijos apie e-verslo kūrimą ir ji bus lengvai pasiekama - jaunimas aktyviau steigs savo elektroninį verslą.
- Nemokami (arba ne tokie brangūs) mokymai apie e-verslo kūrimą, prižiūrėjimą ir finansavimą. Jaunas žmogus norėtų dalyvauti mokymuose kaip taisyklingai kurti elektroninį verslą, tačiau tokie mokymai yra brangūs.
- Sėkmingų verslininkų seminarai (sėkmės istorijos/ problemų sprendimų būdai). Sėkmingi verslininkai galėtų dalintis savo asmenine patirtimi kaip sukurti ne trumpalaikį, o ilgalaikį verslą, taip motyvuodami jaunimą užsiimti verslu.

Literatūra

CHAFFEY Dave. Digital business and e-commerce management. Strategy, implementation and practise. Harlow : Pearson Education Limited, 2015. 680 p.

DAVIDAVIČIENĖ Vida; GATAUTIS Rimantas; PALIULIS Narimantas; PETRAUSKAS Rimantas. Elektroninis verslas. Vilnius : Technika, 2009. 468 p.

Verslas : [žinynas] / iš anglų kalbos vertė Živilė Andriūnienė, Daiva Krištopaitienė, Nomeda Gudelienė. Vilnius : Alma littera, 2017. 352 p.

Jaunimo verslumas. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2016 [žiūrėta 2019 m. balandžio 11d.]. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/finansavimo-konkursai-organizacijoms/jaunimo-verslumas-2>

Jaunimo verslumo rėmimas Lietuvoje. INVEGA, 2015 [žiūrėta 2019 m. balandžio 11d.]. Prieiga per internetą: <http://invega.lt/wp-content/uploads/2016/05/V-Lithuania-Youth-Entrepreneurship-Report-vertimas.pdf>

Lietuvos statistikos departamento oficialiosios statistikos portalas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/naujienos?articleId=5709413>

RUSSIAN LANGUAGE IN BALTIC STATES: PERSPECTIVES FOR LEARNERS

Semen, Burmistrov

¹*Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty*
semen.burmistrov@stud.viko.lt

Consulted by Greta Sičiūnaitė, lecturer of Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences Business Management Faculty

Abstract

The aim of the article is to analyze the benefits of expanding language knowledge. As a basic topic author takes Russian language in the Baltic States region. According to earlier work assumptions, Russian language was considered to be useful in chosen region having even higher effect on its non-native speakers. Analysis included specific historical, social and political factors which changed or shaped attitude to the language. Apart from long-lasting nations relations university students' views towards the Russian language learning perspectives were examined throughout survey held in Tallinn University (Estonia), Daugavpils University (Latvia) and Vilnius University (Lithuania). As theoretical background, the research from the University of Washington's Institute for Learning and Brain Sciences (I-LABS) and Swedish Armed Forces Interpreter Academy regarding effect of learning new languages to human brain were taken.

Keywords: Russian language, Baltic states, future language perspective, languages learning effects

Introduction

Every time a person learns something, he makes an investment by paying attention, devoting time or sometimes even paying money. At the same time the reason of making investments is receiving outcomes. Therefore when a question of learning a new language arises, the result should be worth paying attention. One of the most popular reasons for learning new languages are work, travelling, society or self-interest. However most of those needs are often fulfilled by English. Therefore a popular question these days is: is there a necessity to learn other languages besides English in the 21st century?

Nowadays the Russian language has its speakers all over the world, the number of web searches on it exceeds both German and French (according to: Sergey Lobachev article, London public Library, 2008) while the number of its speakers is higher than 150 million worldwide (according to: Statista 2019). However their number highly differs from one region to another. The region where it is the most widespread is Europe (according to: World Population Review, 2019). Despite rich history and geography, the number of its speakers had decreased after the end of the Soviet Union which challenged its role for foreigners (according to: Globe, statistical article, 2017). To make analysis more specific and avoid generalizations the Baltic states region was chosen.

Problem of the article: What are the reasons to learn Russian language? Can Russian language still be helpful to people from the Baltic States?

Aim of the work: To reveal the importance of learning new languages by analyzing example of Russian language in Baltic States region.

Work goals:

- To find out Russian language background in the Baltics, issues and peculiarities.
- To choose appropriate methodology
- To analyze Russian language relevance based on surveys answered by the Baltic students.
- To conclude potential of learning new languages in general and Russian in specific.

Methods: Personal surveys, open sources data analysis

Russian language in the 21st century:

Language lives as long as people speak it. In the case of the Russian language, it means 154 million native speakers and around 265 million total speakers worldwide. Currently Russian is spoken in more than 17 countries: Belarus, Latvia, Lithuania, Estonia, Ukraine, Tajikistan, Georgia, Uzbekistan, Turkmenistan, Moldova, Mongolia, Poland, Azerbaijan, Kyrgyzstan, Kazakhstan, Israel and China et al. Most of the countries where Russian is widely spoken formerly belonged to the Soviet Union or Russian Empire.

However, the number of ethnic Russian speakers decreases constantly in most of these countries. Having basic conversation with people in the streets of any Baltic capital will lead to fast conclusion that people under 30 understand Russian generally not as good as the older generation. This is also proven by the negative statistics showing 10% decrease in Russian language speakers worldwide since 1994. The reason for that is the end of obligatory knowledge of Russian language in many countries with correspondingly lowered interest as well as political actions of Russian Federation government and its supporters. In other words, unpopularity of the Russian language is based on:

- Historical reasons
- Political reasons

History of rapid spread of the Russian language in world is mostly associated with time of Russian Empire and Soviet Union. In both systems, the Russian language was aggressively imposed often with limited use of local

languages (e.g Lithuanian), sometimes even by banning local languages. At the same time, censorship and “Iron Curtain” which isolated many countries from the surrounding world lead to the attitude to Russian as “occupiers’ language”. Therefore, when in 1990s many countries gained independence from the USSR, local languages regained their official status. The result of such changes can easily be noticed in the new generation of people born after 1995 (Generation Z). For example, in Georgia the use of Russian as the primary language decreased from 6,3% (1989) to 0,7% (2014). Noticeable changes can also be seen throughout the Baltic states where the number of Russian speakers decreased significantly compared to the Soviet times. However, the official statistics highly varies from 50 million to 120 million speakers decrease during the last 20-25 years. In some cases, official statistics doesn’t differentiate Russian ethnic speakers from people for whom Russian is a foreign language. For example, WorldAtlas (Fig.1) statistics for Baltic countries, Belarus and Ukraine highly matches the numbers of ethnic Russians (but does not includes the speakers of Russian as a second language).

Rank	Country	Population of Russian Speakers (Est.)
1	Russia	137,500,000
2	Kazakhstan	16,910,000
3	Ukraine	8,330,000
4	Kyrgyzstan	2,500,000
5	Israel	1,500,000
6	Belarus	1,305,400
7	United States	854,955
8	Latvia	729,120
9	Estonia	399,840
10	Lithuania	143,600
11	Moldova	94,133

PO0222: POPULATION, 1 JANUARY by Sex, County, Year and Ethnic nationality			
			Russians
Males and females	Whole country	2012	335267
		2013	332993
		2014	334050
		2015	330258
		2016	330263
		2017	330206

The structure of the table has been changed on 06.06.2017.

The data of 2016-2017 have been revised on 09.06.2017.

* See changes about the administrative and settlement division in section Definitions and Methodology

Fig. 1 Population of Russian Speakers, WorldAtlas, 2018 compared to “Estonian Statistics” (ES), 2017

Nevertheless, the decrease of Russian language speakers is not only connected with the collapse of the Soviet Union but also with political statements and actions of Russian Federation. Hard political relationship between Moscow and the West are well known all over the world. However, the major change of attitude towards Russian speakers happened after annexation of Crimea (2014). The changes in economic relations made the Russian language lose its appeal.

However, for every minus there is a plus. The knowledge of such international language as Russian opens perspectives to communicate and have business relations with people in over 1/8 of the world including both Eastern Europe and parts of Asia. Additionally, universalism of Russian language makes it easier to easily learn other Slavic languages due to their similarities. Russian speakers may decrease in number.

However, disappearance of this language from Belarus, Ukraine or Russia itself is extremely unlikely. Moreover, looking from the linguistic perspective the Russian language opens opportunities to get familiar with other Slavic languages such as Polish, Ukrainian or Belarussian.

Russian language in the Baltics: facts and figures

Relations between the Baltic region and Russia began long time before the Soviet Union or Russian Empire. This can be proven not only by numerous marriages between medieval dukes and duchesses but also similarities in vocabulary: Kurk-agurkas-Огурец (Ee-Lt-Ru), turgus-turg-түргү (Lt-Ee-Ru), rist-risti-крест (Ee-Fin-Ru), bažnyčia-baznīca-божница (Lt-Lv-Ru) are only some of examples. Unfortunately, nowadays it is hard to say how significant were Russian populations in various Baltic regions. Moreover, the official language of Grand Duchy of Lithuania is still a subject of many disputes. Nevertheless, historians agree that this language wasn't Lithuanian. Religion might be another characteristic proving long lasting relations between the nations. Visiting Helsinki, Vilnius, Riga or Tallinn it's almost impossible not to notice orthodox churches. Analyzing their age, size and number one can conclude that orthodox religion started its spread long before the Imperial times. Moreover, in case of Estonia and Lithuania orthodox confession is now the second largest in those countries.

The boost of relations started after creation of Baltic governorates during XVIII century. Despite russification policies, the Baltic countries were one of the first to get more liberal policies then in the whole of the Empire. Apart from legislation changes countries experienced technological changes including electrification (e.g. Helsinki was electrified in the same year as Berlin - in 1884), telegraph lines and construction of first railroads (**Error! Reference source not found.**). Capital cities were also not forgotten. New trade opportunities as part of Russian Empire not only lead to governorates' capitals growth but also to urbanization movement across the Baltic countries.

Relations changed negatively after beginning of Soviet occupation which involved arrests, deportations, censorship and antinational policies. Although many Russian people in Soviet Union experiences the same oppression, the Russian language in the Baltics became negatively associated with occupation. At the same time, Russian language knowledge became increasingly important and the use of Russian increased.

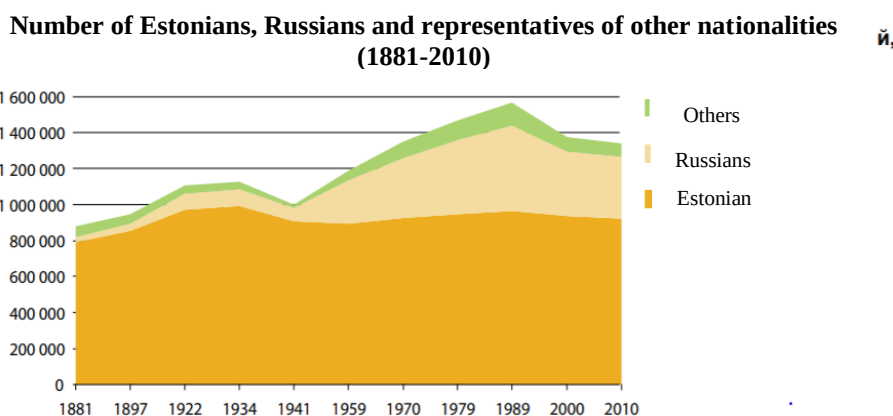


Fig. 2 Population of Estonia 1881-2010, Eesti Statistika, 2010

Ethnic Composition in Latvia in 1935 and 1989

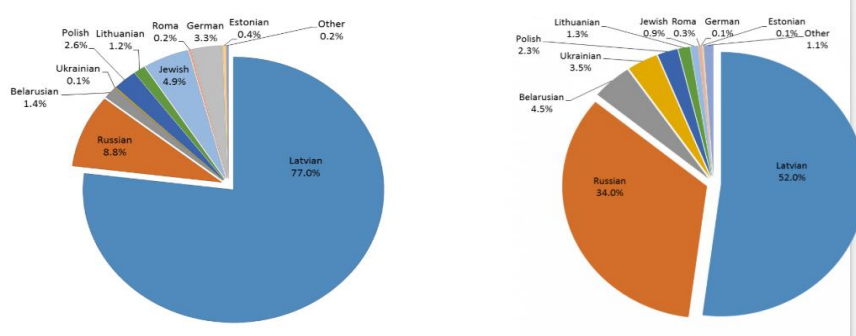


Fig. 3 Population of Latvia 1935-1989, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia, 15.01.15

Soviet period also resulted in the increase of Russian population in some of the Baltic countries (e.g. Estonia (Fig. 2), Latvia (Fig 3) as a result of voluntarily or forced move of Russians from various Soviet Union territories.

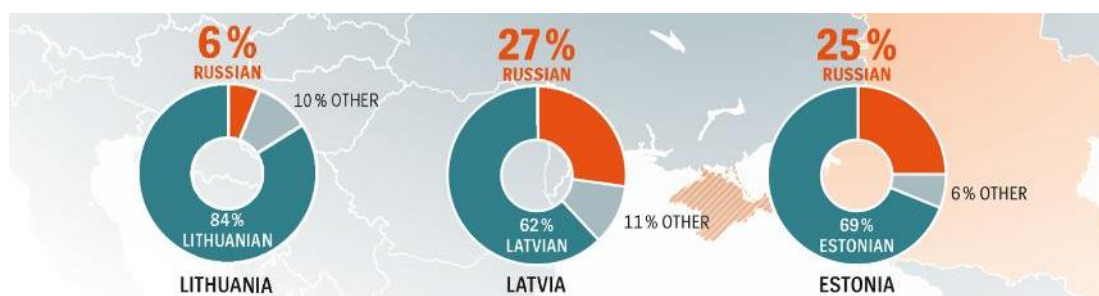


Fig. 4 Russian population in Baltic States, Spiegel article, Jan Puhl, 03.07.15

Nevertheless, the situation changed during 1990s when Baltic states gained their independence once again (Fig.4). Russian population decreased in Lithuania (from 9,4% to 6%), Latvia (from 34% to 27%), Estonia (from 30% to 25%). Situation started being even more complicated after Latvia and Estonia created “Institution of non-citizenship”, which created a category of Russian people who didn’t have either Russian or local citizenship with no right to vote and higher unemployment rate than other groups of society.

Methodology

Since official statistics and articles may present the situation as highly optimistic or pessimistic, it is highly recommended to get information from first hands. Therefore, methodology of this research included not only data from public sources (regarding political, historical and social changes) but also student’s perspective which was analyzed in surveys. Due to financial and time limitations both electronic and paper surveys had to be used depending on distance of educational institutions. Although the number of survey questions had to be limited according to student’s short attention time and motivation, questions were chosen to emphasize different aspects including demographics and frequency of Russian language usage. In order to receive information from people who are interested and use the Russian language it was decided to distribute questionnaires among students from Russian linguistics, philology and language programme.

Special role was played by institutions administrators and lecturers who agreed to spread surveys among their students and send results back. For better received answers statistics presentation “Toluna Insights” online survey platform was used.

Table 1 Questions and their type used in the survey, Tallinn University

No Questions (translated to English):		Aim:
1	Please state your gender:	Demographics
2	Please state your age:	Demographics
3	Please specify your citizenship:	Legal moment
4	Please specify your native language:	Language level
5	How often do you speak in Russian?	Frequency
6	How often do you hear Russian language?	Frequency
7	How effective is the knowledge of Russian in Baltic region	Perspectives
8	Did Russian language help you in your life?	Experience
9	Are you planning to use Russian language in work?	Perspectives

As it is possible to see from the table, the number of questions were limited to only 9. However, each of the questions was focused on certain study area. Because of that it was possible to collect information both about respondent’s perspective and respondent him/herself (ex. Age, nationality etc.).

Theoretical framework of the research

One of the most intense time of learning in human life is study period. Much of knowledge after time is getting lost. However it still can help person in his or her future. Learning foreign languages is one example. Therefore scientists from University of Washington’s Institute for Learning and Brain Sciences (I-LABS) recruited 79 Chinese striding in America to participate in experiment by splitting them into two groups with one participating in English intense course and other used as a control group. Changes were tracked during MRI technologies focusing on white matter changes especially in areas in charge of learning during 3-week course. The findings showed that immersion in language classes greatly increased brain connections within white matter with drop off after the end of the course. Although experiment was made only with one ethnic group and one specific language it showed invisible effect of learning new language on human body.

Looking at the last 20 years it is possible to see how the world changed after military technologies and techniques were adapted for civil use: drones, GPS and photos from satellites are only some examples. Various studies of human work in stress situations and activity/knowledge/memory optimization can also be included in this list. As an example,

during 13 month experiment the Swedish scientists from Swedish Armed Forces Interpreter Academy not only taught students languages they had never spoken before but made MRI diagnostics of their brains before and after 3 months of language course. The results showed growth of brain part called hypothalamus which is primarily in charge of spatial navigation and learning new information. The better language skills students gained the bigger were the growth of hypothalamus. Additional result that scientists claim language learners get is reduction of the chances of Alzheimer. To summarize, learning new languages was proven to result not only in better communication abilities but in health in general.

Results

Tallinn University students were the first ones to participate in the survey resulting in 17 responses in total. The fact that became noticeable quite soon was provement of common belief that most of philology students are female resulting in only 4 male students and almost 80% of female respondents.



Fig. 5 Age groups of respondents, Tallinn University

At the same time age group were mostly presented by group at the age of 20-30 (7), smaller group of 19 (4) and only 3 older than 50 with 2 students at the age of 35 and 33 resulting in average age of 25,8. Almost all students had local (Estonian) citizenship with 11% having Russian and less than 6% other non-EU country. Frequency of using Russian was marked as often (82%) and sometimes (18%). However, answers concerning “hearing Russian” with “often” as 58%, “sometimes” 30% and 12% as “all the time”.

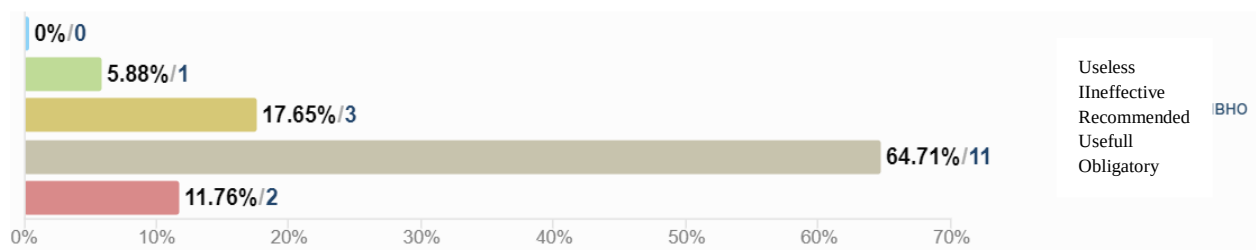


Fig. 6 Russian language knowledge importance in Baltic region, Tallinn University

One of the most controversial questions was regarding Russian language knowledge importance in the Baltic region. As it is possible to see from the Fig. 6 most respondents marked Russian as “useful” or “recommended” with less than 6% being noticeably negative and around 12% positive. The attitudes towards usefulness of Russian language were also quite positive with only one negative response 11 “pretty much” (65%) and 5 “undoubtful” (29%). Situation with usage of Russian language in work were even more undoubtful with 94% positive answers.

Due to geographical reasons Tartu University was chosen to be the second. Closer location respondents’ rates were slightly lower reaching 15 respondents in total. Almost the same as in Tallinn University amount of female respondents were dominant with 80% of total respondents.



Fig. 7 Age groups of respondents, Tallinn University

In the case of Tartu the age group (Fig.7) was a bit younger averaging 24,3 with similar leading group of students in their twenties (12) with only 2 in their thirties, one 19 years old and one with no age stated. Nevertheless, nationality question results were quite different showing the amount of Russian and Estonian citizenship students fully equal (7) with non-EU country stable of less than 7%. Native language showed certain increase of Estonian native speakers (33%) with stable leading Russian language positions (73%) and only with one respondent exception of “other Slavic language”.

Frequency of using Russian language was noticeably higher compared to Tallinn with 73% indicating “all the time” and only 26% indicating “often” although lower number of native speakers among respondents. Similar situation was noticed with “hearing” getting “all the time” as 60% and “often” as 40%.

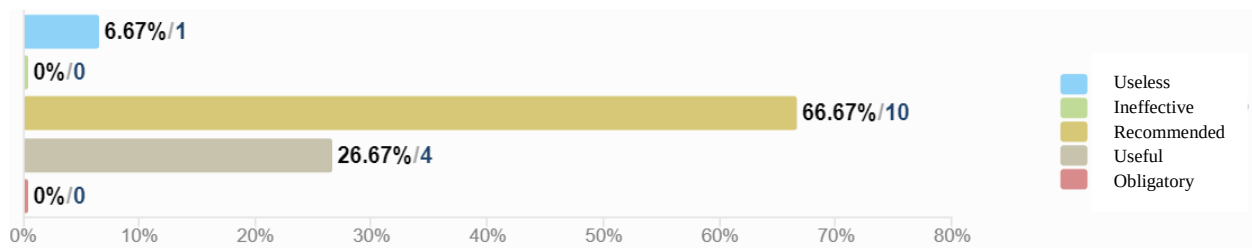


Fig. 8 Russian language knowledge importance in Baltic region, Tallinn University

Answers concerning the Baltic region (Fig.8) were less diverse and positive. However most also showed Russian language importance by 93% of positive and only 7 % of negative votes. At the same time Russian language help in life answers were even more affirmative with “undoubtedly” as 53% (8), “pretty much” 40% (6) and only 7 “not really”. The last question regarding the usage of Russian language in the future work were answered positive by all respondents.

Due to time limitations and geographical peculiarities there were just 6 answers from Daugavpils University. Nevertheless, not all results were similar to previous responds: while number of female respondents with local citizenship (100%) and Russian language (100%) as naïve language were highest (100%), their average age was highest among respondents: 27,8 (Fig.9).



Fig. 9 Age groups of respondents, Daugavpils University

Frequency of Russian language usage was registered to be high by participants indicating 80% “All the time” and 20% as “often”. At the same time numbers of frequency of hearing Russian language were less positive with 40% as “all the time” and 60% as frequently. However, all respondents agreed that they are planning to use Russian in their future work (100%). More debates were connected with relevance of Russian in the Baltic States (Fig. 10).

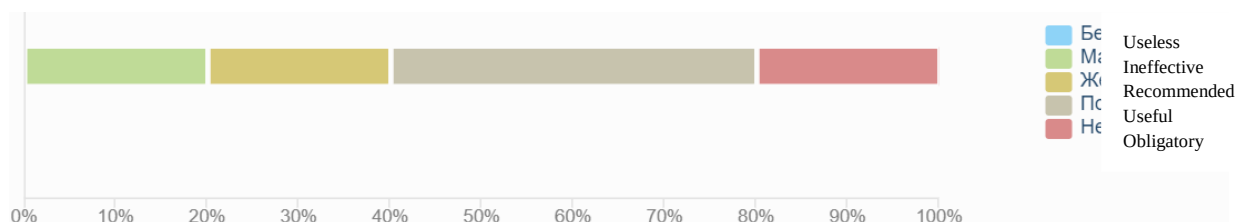


Fig. 10 Russian language knowledge importance in Baltic region, Daugavpils University

Almost each student had different opinion. However, 60% of respondents were positive including “obligatory” (20%) and “recommended” (40%) answers. Similar situation could be observed at “Russian in life” question where 80% of respondents marked the answer “pretty much” and 20% “no doubt”.

Tallinn University was the last one to participate at the same time reaching highest number of participants all in all resulting in 31 respondents. The average age was identified to be the lowest among all Universities (21,8) (Fig.11).



Fig. 11 Age groups of respondents, Vilnius University

More importantly although number of respondents were high total number of male respondents was lower then 6,5%. At the same time the number of students with local citizenship (55%) highly outnumbered Russian once (23%). The gap increased even more while looking at native speaker’s question having 58% of locals and 26% of Russian same as “other Slavic languages”.

Speaking of language use 45% were positive while 39% were close to neutral (sometimes) and 16% negative (rare). However, the lack of language usage couldn't stop hearing it which according to 71% of respondent's they often hear and 26% who hear it all the time.

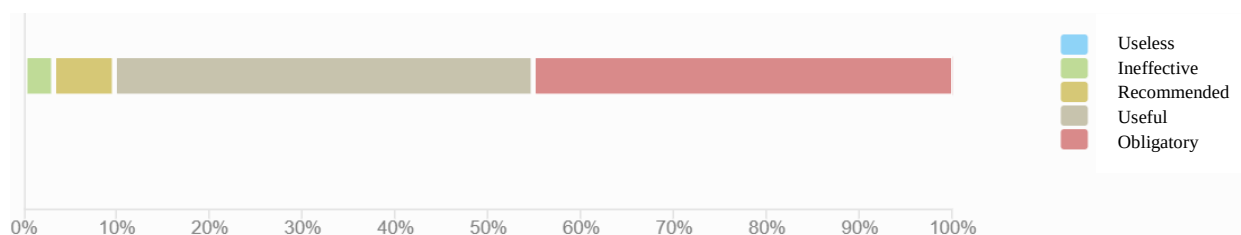


Fig. 12 Russian language knowledge importance in Baltic region, Daugavpils University

Question of Russian language importance in the Baltic States (Fig.12) repeatedly involved several different opinions mainly being led by “obligatory” (45%) and “useful” (45%). Similar situation could be seen in question of Russian language help in personal life with 58% of “no doubt” answers and 32% “pretty much” once.

The last but not the least is the question of Russian language use in future with which 93.55% of all 30 respondents agreed.

Conclusions and recommendations

To sum up, it is possible to say that Russian language played significant role in Europe's past. However the Russian language faces many social and political challenges in present. Giving opportunities to communicate with people from the Baltic to the Black sea it serves as an alternative to English as a bridge between nations at the same time opening perspectives to understand such languages as Polish, Ukrainian and Belorussian better.

It's also important to notice that the value of learning foreign languages was not only proven by international companies but also by scientists who discovered invisible but valuable effect of learning to growth of human brain part hypothalamus.

In the Baltic States Russian language popularity highly decreased after 1990s. Moreover, after certain political events the Russian language became „hostage of politics“ with its speakers recognized as political activists. Nevertheless its value didn't vanish even in recent times which were also proven by the surveys of local students.

From students' perspective it was possible to assess real situation received from insiders. This information mainly include three major facts. Firstly that Russian language can still be heard and used in the streets of the Baltic countries. Secondly, it is considered to be useful and thirdly, it is planned to be used by them.

To conclude, our analysis showed that Russian language has significant potential for both native and foreign speakers in the Baltic States region according to open source data analysis, scientific articles and local students.

References:

- “Estonia religions”, index Mundi, 20.01.18, citation date: 28.03.19
 Link: <https://www.indexmundi.com/estonia/religions.html>
- GLOBE, Paul, „Russian language use in post-Soviet space declining precipitously“ euromaidanpress, published: 15.04.17. Citation date: 30.03.19
 Link: <http://euromaidanpress.com/2017/04/15/russian-language-use-in-post-soviet-space-declining-precipitously-euromaidan-press/>
- GODLEVSKAIA, Renata, “Доцент: русскую филологию в Литве изучают лишь мотивированные студенты”, Baltnews, published: 24.11.17, citation date: 28.03.19
 Link: https://baltnews.lt/vilnius_news/20171124/1017784954.html
- HILL Jay, “How learning new a new language may change your brain structure”, “Lifehack”, citation date: 2.03.19
 Link: <https://www.lifehack.org/497571/how-learning-a-new-language-can-change-your-brain-structure>
- “How many people around the world speak Russian” 10.05.18, reference to “Ethnologue: Languages of the World for 2017”
 Link: <https://www.rbth.com/lifestyle/328250-how-many-people-speak-russian>
- KORNISHEVA Margarita, “В эстонской армии не столь важна национальность, сколь смысл служения народу Эстонии”, Delfi.ee, 28.01.12, citation date: 28.03.19
- KOYFMAN, Steph, „How many people speak Russian and where it is spoken“, 29.08.17, citation date: 03.04.19
 Link: <https://www.babbel.com/en/magazine/how-many-people-speak-russian-and-where-spoken>
- Link: <https://rus.delfi.ee/daily/estonia/v-estonskoj-armii-ne-stol-vazhna-nacionalnost-skol-smysl-sluzheniya-narodu-estonii?id=63839668>
- NOVAKOV, Lara, “How big is Russia by size (in comparison)”, Quora, published: 31.05.16, citation date: e0.03.19
 Link: <https://www.quora.com/How-big-is-Russia-by-size-in-comparison>
- SAWE Benjamin Elisha, “Russian speaking countries” article, WorldAtlas published: 18.05.2018, Citation date: 29.03.19
 Link: <https://www.worldatlas.com/articles/russian-speaking-countries.html>
- SITSANIS, Nikalaos. “Top 10 languages used in Internet today”, Speakt, published: 17.09.18. Citation date: 29.03.19
 Link: <https://speakt.com/top-10-languages-used-internet/>
- Statista. The most spoken languages worldwide (native speakers in millions), “How learning new a new language may change,, published: 10.09.03, citation date: 1.03.19

Link: <https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languages-worldwide/>
 Statistics Estonia (ES) database, published: 2018, citation date: 31.03.19
 Link: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>
 STEFANI Josephine, “How many Chinese people know Russian language?”, Quora, Published: 26.04.17, Citation date: 30.03.19
 Link: <https://www.quora.com/How-many-Chinese-people-know-the-Russian-language>
 ZEMAITIS, Augustinas, “Religion in Lithuania” article, TrueLithuania, 2018, citation date: 29.03.19
 Link: <http://www.truelithuania.com/religion-in-lithuania-an-introduction-120>
 “The Finnish Electrical Wholesaling Industry – a brief history” STK company, citation date: 28.03.19
 Link: <http://www.stkliitto.fi/inenglish/history.html>
 TULSKI Michail. Uchazki Uldis, „Итоги переписи населения в Латвии”. “demoscope weekly”, published: 10.09.03 citation date: 28.03.19
 Link: <http://www.demoscope.ru/weekly/033/evro01.php>
 TULSKI, Michail, “Итоги переписи в Литве 2001” article, Демоскоп weekly, published: 23.09.02, citation date: 28.03.19
 Link: <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/081/analit01.php>
 World Population review, 2019, published: 10.09.03, citation date: 1.03.19
<http://worldpopulationreview.com/countries/russian-speaking-countries/>
 „Всесоюзная перепись населения 1989 года. Национальный состав населения по республикам СССР“, demoscope weekly, published: 21.03.13, citation date: 28.03.19
 Link: http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php
 “В Эстонии проживают представители 142 национальностей”, “перепись населения жилых помещений”, published: 23.09.11, citation date: 28.03.19
 Link: https://www.stat.ee/64847?parent_id=39107
 “Русские слова в финском языке” article, FinRuNet, citation date: 31.03.19
 Link: <http://finru.net/ruski-slova-v-finskom/>
 “Этнический состав населения Грузии по данным всеобщих переписей“, Демоскоп weekly, published 23.07.17, Citation date: 30.03.19
 Link: <http://www.demoscope.ru/weekly/2017/0723/comments/comm3.html>

PERSONAL DATA PROTECTION ON SOCIAL MEDIA

Ignas Stungurys, Žilvinas Trinkūnas

Vilniaus Kolegija/University of Applied Sciences, Faculty of Electronics and Informatics,
ignas.stungurys@stud.viko.lt , zilvinas.trinkunas@stud.viko.lt

Consulted by Milda Kiškytė, lecturer of Vilniaus Kolegija/University of Applied Sciences Electronics and Informatics Faculty

Abstract

One of the main concerns of information systems study field is to understand how data is being gathered, processed and implemented for use and if there is any privacy left in the world of technology. The main concern is whether we feel safe about information we release online. The research focused on the people, who use social media (Facebook, Instagram, LinkedIn, WhatsApp). The aim was to find out if the Social Media know how enterprises manage data collected on their platforms?

To answer these questions a mini online survey consisting of 7 closed questions was designed with the focus on what personal data protection on social media is and how people feel when various business organizations store their personal data. 53 subjects were interviewed on the given questions.

The research results revealed that people do care about personal data and are concerned about its safety.

KEYWORDS: personal data, privacy, social media, enterprises, data management.

Introduction

Throughout the years since the Internet saw its first daylight, people started to be accustomed more and more to what this powerful tool, full of sophisticated unfiltered data may give them. It now has grown into our daily habits and we cannot imagine our daily life without the Internet.

Today we can get answers just by typing what we need to know into a search engine and most of the times we get what we have been looking for. Social media sites let us express ourselves without any limit – and this is the thing to be aware of. The issue main is whether users think before posting or sharing something publicly.

To analyze the current trend, we created a survey regarding the matter mentioned in the previous paragraph. We used “Google Docs” application to create the form for the survey. Our targets were young people in our society. We wanted to know if people understand that the content of posts is considered personal data, if they consider that the policies of enterprises are enough to protect and prevent data breaches and opinions about data selling to the third-party organizations.

Therefore, the aim of this study is to present the collected data from the survey and understand whether people feel safe in the current situation regarding their data privacy.

This will help us see what kind of problems there are in customer-provider relationship field and the user’s opinion on storing the collected data by the enterprise and how they manage it.

Problems of the article: are people aware of what is happening to their data? Do they trust or do not trust the organizations which store and collect their personal data? Are the users responsible for what they post publicly online?

Aim of the work: to investigate how much the Internet users know about personal data.

Personal data on Social Media

As technology moves forward, so do the services we get from sites we regularly visit. It is known that we are being monitored each second when we are connected to the global world-wide web. Various enterprises track us by collecting data – what we like, what we visit, how long we were there and etc. This now raises the importance of the user’s privacy and trust in enterprises such as Facebook, Twitter, WhatsApp.

To begin with, it is necessary to understand what information network organizations collect about us. Social media sites collect data what is called personal data. The literature defines it as any information that relates to an identified or identifiable living individual. Different pieces of information, which are collected together can lead to the identification of a particular person, also constitute to be personal data [1]. Another question which is raised by the lawyers is what social media sites do with the collected information.

Social media sites gather all the data that the user has allowed them to access - from name, surname to email address and location. Most of the time we do not even read to what we agree letting them access and that is one of the main and most insecure things we are doing online. For example, Twitter can ask for payment information, contact information (mobile number, email) and address books, public information like profile information, time zone and language. It is even linked with Google, Facebook and Periscope [7]. Consequently, this lets social sites like Facebook, Instagram (which is owned by Facebook), Google and many more who are incorporated or have business with these companies to store all kind of user data (online activity, pages visited, purchases made online, contact list etc.) This is used by enterprises to give the network better data for advertising purposes to other social media organizations like LinkedIn, Snapchat and the above mentioned [2]. Fortunately, they collect everything we do online but our names, since that is considered unimportant. This is already alarming due to the fact that not only those social media websites track us about everything we do online but also share the collected data with other advertisers and application developers. There are even sites where you are able to sell user data for digital advertisement targeting purposes, like commercial emails or

website banners [3]. And apparently this is all in legal terms as long as the data does not contain any vital information that could possibly help identify the person whose data is being sold. Such thing is called a data marketplace - first world's auction-based data buying since the rise of Big Data. It is quite an unpleasant feeling for the user whose data is being sold to other parties without one's consent or even knowing it. This also raises a question whether this is morally and ethically right. Let's reflect on Cambridge Analytica's misuse of over 50 million users data that was mined over two years from Facebook with Facebook's consent [4]. This was as *The Observer* called it "grossly unethical experiment", to which we agree since it was an exploit of Facebook's terms of service or policies how our personal data was misused by Cambridge Analytica. The reason they could harvest so much users' data was because they were allowed to access even the users contact lists - friends, and so on till it reached that grand sum of 50 million, due to an app that was created on Facebook's platform by Cambridge Analytica. It should be said that at the time everything was in accordance with legal framework and regulations which let them dig deep into such network channels. However, nowadays Facebook has "made significant improvements in our ability to detect and prevent violations by the app developers." This just proves one point - on how it is easy to achieve such mass data and use even for political reasons while we remain completely unaware of such things happening in our society. Moreover, it is impossible to even delete the data that was mined once it has been collected from the source - it can be copied, saved, downloaded on various other platforms, desktops or even servers. As Alexandra Samuel said, we need "to face up to what online marketers and researchers know for more than a decade: the contemporary Internet runs on the exploitation of the user data, and that fact won't change until consumers, regulators and business commit to a radically different model." [5] From this we can draw one straight line - we need to be more responsible for what data we as users, consumers let these type of enterprises collect.

The given examples illustrate how many sites are available for information sharing between enterprises and that information also contains data collected about the users. This is why people need to be more careful what they do online with their data. Adrienne Felt, a Ph.D. in the US candidate carried out an experiment on Facebook's platform with its applications and discovered that over 90 per cent from top 150 apps on Facebook give full access to private data, which "are being given more privileges than they need," she concluded [9.] Giving more than required to something that gathers information about you is worrying. Because of this, we recommend to try these safety methods:

- Using two-step verifications when the option is given. This is an extremely useful tool capable of keeping private data safe.
- Using password managers will help organize and keep track of various social accounts and passwords. Generally, the manager generates strong password automatically while keeping everything encrypted and secured under one roof.
- Being responsible, thinking before sharing, posting something publicly. Sometimes this is the safest path to take.

The vertical bar charts below show the popularity ratio of Youtube, Pinterest, Twitter and Tumblr in the United States, India and Japan. The data shows that from all Youtube visitors, 15.6%, 8.2% and 4.7% are from the United States, India and Japan, respectively. What is more, 44.9%, almost a half of Pinterest users, are from the United States, while only 7.8% are from India and 3.1% from Japan, respectively. It is noteworthy, that 31.3%, almost a third of all users, are from the United States while only 3.4% are from India and surprisingly 16.2% are from Japan while a third of all Tumblr users, 33.7% are from the United States while only 3.8% and 7.6% are from India and Japan, respectively. In conclusion, most people that use these social media sites are from the United States, while only a small portion from India and Japan use them.

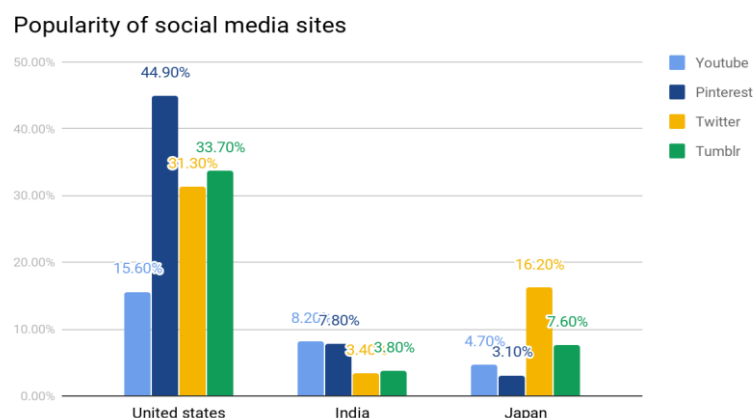


Fig 1. Popularity of social media sites[<https://www.similarweb.com>]

The next bar chart presents Lithuania's internet users data using the same popular sites as mentioned above. The popularity is 4.96%, 20.96%, 5.16% and 1.55% for Youtube, Pinterest, Twitter and Tumblr respectively. The United States and India have one of the largest populations. Because of that it is easier to show how many people actually use social media sites because of its easy to approach and access the most people.

Japan was selected because of its technological advances and the accessibility of phones, tablets and more that give access to the internet and the social media sites.

Popularity of social media sites in Lithuania

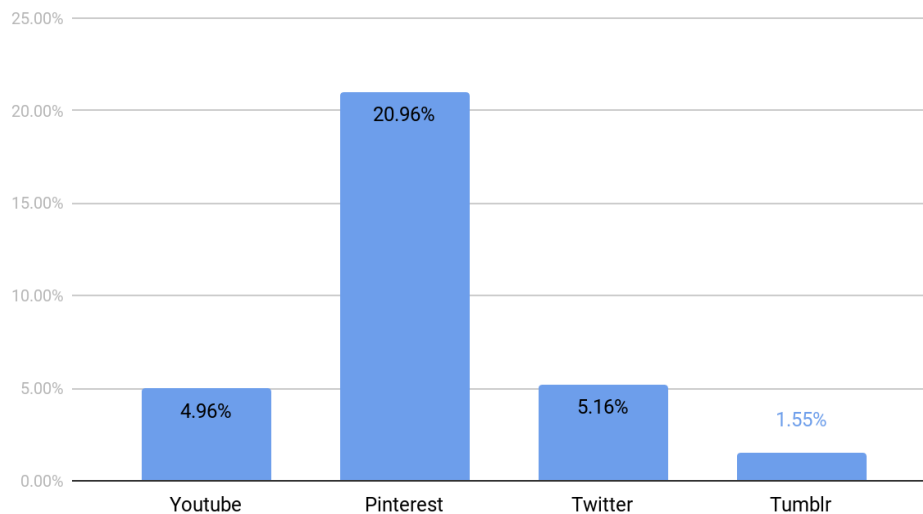


Fig 2. Popularity of social media sites in Lithuania [<http://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/lithuania>]

Comparing the two bar charts we see that there are twice as many Pinterest users in the United States than in Lithuania. Lithuanian internet users are the lowest per cent of users of the most popular sites such as Twitter, Tumblr or Youtube. We may draw a conclusion from this - that the internet users in Lithuania still tend not to be so active in the globalization process with the tools that are given to us - the social media sites.

Research methods and results

On March 18th a survey was designed on “Google Docs” and shared on social platform “Discord”. We shared the survey on 2 different servers and any person who was on the server, where the survey was shared, could answer it once. We left the survey for 1 day and after one day we gathered the data. 53 respondents from various countries had answered the survey. With the help of this questionnaire we can more easily deduct people’s opinion about personal data and if they know how their data is being misused.

This survey was composed of seven questions with closed answers. The questions used in the survey were as follows:

- Your age
- Your gender
- Do you understand what Personal Data is?
- Are you afraid that your Personal Data could be stolen?
- Do you think current security systems and policies (terms of use) in enterprises are good enough to prevent data breaches?
- Do you feel (may mark more than one):
 - You are responsible for your own Personal Data safety
 - You need to have an app to help manage your Personal Data (i.e. Password Managers)
 - Two-step verification tools are the future of our data protection
- Do you think selling data should be illegal?

This pie chart presents the age of respondents showed in percentage. About two thirds of the online interviewees, i.e. 64.2% were between 18-22 years old, 18.9% of people were older than 28 years, and lastly 17% of interviewed people were between 23-27 years old.

Your age:

53 responses

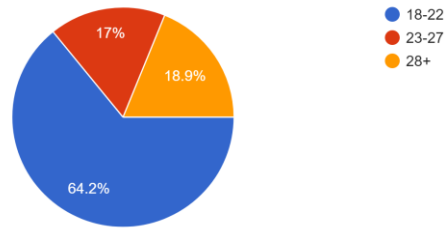


Fig 3. Age of respondents

The second pie chart represents the gender of respondents in percentage. The majority of the respondents, i.e. 71.7% were male, 18.9% female, lastly 9.4% prefer did not disclose their gender.

Your gender:

53 responses

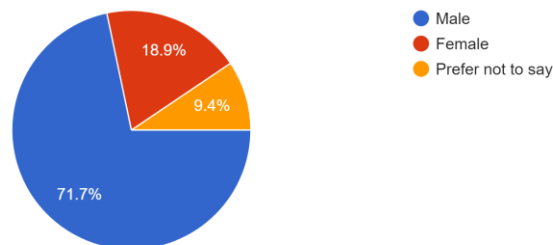


Fig 4. Gender of respondents

This pie chart below presents if respondents understand what personal data is in percentage. The majority of the respondents (86.8%) answered yes they understand. On the other hand, only 13.2% of respondents answered no, which means that they were unable to define personal data.

Do you understand what Personal Data is?

53 responses

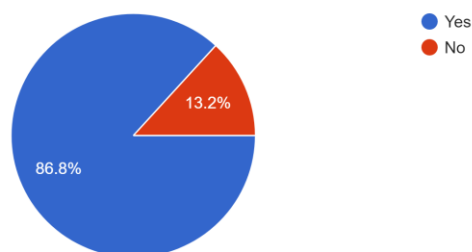


Fig 5. Do respondents understand what personal data is

The fourth pie chart shows if people are afraid of the fact that their personal data might be stolen without a notice. 58 percent of respondents answered yes, while 41.5 percent of respondents answered no.

Are you afraid of your Personal Data being stolen without your notice?

53 responses

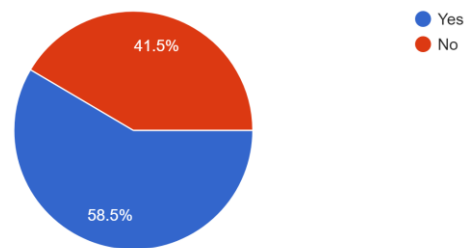


Fig 6. Are respondents afraid of their personal data might be stolen.

The fifth chart indicates if respondents think that the current security systems and policies in enterprises are good enough to prevent data breaches. The majority of respondents, 81.1% answered no, while only 5.7% of people answered yes and 13.2% of respondents had no opinion.

Do you think current security systems and policies (terms of use) in enterprises are good enough to prevent data breaches?

53 responses

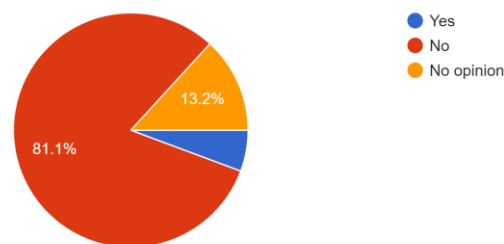


Fig 7. Do respondents think that current security systems and policies in enterprises are good enough.

This bar chart shows if people are responsible for their own personal data safety, if they need to have an app to help manage their personal data and if two-step verification tools are the future of data protection. 88.7% of respondents answered that they were responsible for their own personal data safety, 20.8% said that they would need an app to help manage their personal data, lastly 58.5% of respondents mentioned that two-step verification tools are the future of data protection.

Do you feel (may mark more than one):

53 responses

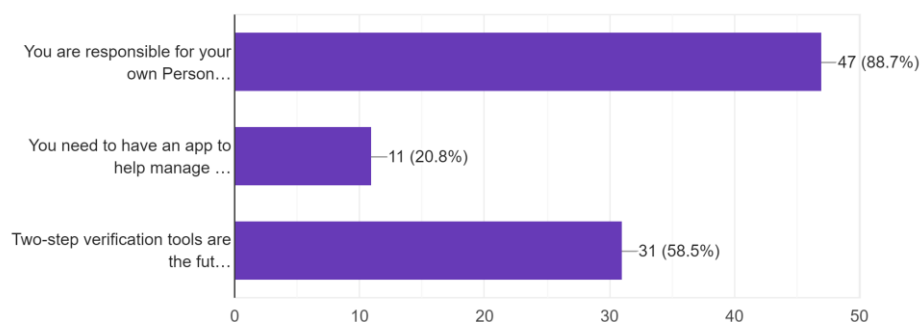


Fig 8. How respondents feel about different methods of protection

The last pie chart indicates if the survey takers think that selling data should be illegal. 49.1% of respondents believed that it should be legal only with their consent. On the other hand 45.3% of respondents replied that it should be illegal, also 3.8% and 1.9% responded it should be legal providing no personal opinion.

Do you think selling data should be illegal?

53 responses

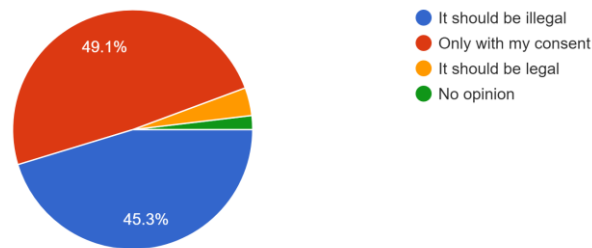


Fig 9. How respondents feel about selling data

Conclusion

Social Media Sites or Social Networking Sites (SNS) with our personal data can't be trusted in the 21st century. Due to the fact that the online sites know more than they should already is alarming, not considering how they share the gathered data with other enterprises or organizations for our 'tailored advertisement'.

The majority of people are aware what their personal data is public but have concerns whether its' security is guaranteed by the ones that hold it. To keep such crucial data confidential and safe is a task for future organizations and developers to achieve in this ever-developing world of technology.

References and other information resources

- BERZINYA, Aigerim. *Data Privacy in Social Media: Who Takes Responsibility and Data Protection as a Priority Feature*. Turtler [interactive]. Turtler. Apr 09, 2018. Available at URL: <https://turtler.io/news/data-privacy-in-social-media-who-takes-responsibility-and-data-protection-as-a-priority-feature>
- Data Exchange. Adthink Media, BIG service. 2019. [citation April 10th, 2019]. Available at URL: <https://big.exchange/>
- European Commission. *Personal data protection*. [interactive] [citation April 10th, 2019] Available at URL: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-personal-data_en
- LIPTAK, Andrew. *Cambridge Analytica's use of Facebook data was a 'grossly unethical experiment'*. The Verge [interactive]. The Verge. Mar 18, 2018. Available at URL: <https://www.theverge.com/2018/3/18/17134270/cambridge-analyticas-facebook-data-underscores-critical-flaw-american-electorate>
- SAMUEL, Alexandra. *The shady data-gathering tactics used by Cambridge Analytica were an open secret to online marketers. I know, because I was one*. The Verge [interactive] The Verge. Mar 25, 2018. Available at URL: <https://www.theverge.com/2018/3/25/17161726/facebook-cambridge-analytica-data-online-marketers>
- SUMMER, Stuart. *You: For Sale: Protecting Your Personal Data and Privacy Online. Chapter 5 - Social Media and the Dangers of Over-Sharing*. Syngress Publishing. 2016. 226p. ISBN: 9780128034057.
- Twitter Privacy Policy. Twitter, Inc. 2019. [citation April 10th, 2019]. Available at URL: <https://twitter.com/en/privacy>

IS THE TOURISM ACCESSIBLE FOR EVERYONE? THE IMPORTANCE OF YOUNGER GENERATION TO IMPROVE THE SITUATION

Aušrinė Voverytė

Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Faculty of Business Management, ausrine.voveryte@stud.viko.lt,

Consulted by Dalia Karlaite, lecturer of Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Faculty of Business Management

Abstract

To begin with, many persons among younger generation have the desire to explore and they are doing it without any borders or difficulties. But society is the ones who must create conditions for disabled ones also to explore the world. For now, when the society does not see the examples or layouts how it should be made to fulfil disabled people desires to travel, nobody cares so much about that, and there it is – lack of information about the real situation of accessibility. It is important to start to understand the importance of improving the information of accessibility, then there will be a start for creating an available world for everyone. But there goes another problem, when the society does create accessible services, they do not publish that in their official websites, because it seems not important, many people think that disabled persons can come and see, but for the matter of fact, it causes a lot of difficulties for disabled people to go out and to explore. Without knowing is it accessible or no, disabled tourists cannot go to that place and try it, it is needed to know all the actual information. When the time comes, when the society, especially younger generation, will realise that what is suitable for the disabled is suitable for everyone, then there will be the beginning of creating the accessibility.

KEY WORDS: disability; accessible tourism; mobility impairment; information; younger generation.

Introduction

To begin with, everyone's life from one or another side relates to communication, connections and of course exploring. In other words, it creates needs to travel, to see the world and to create connections with people. From this point, it could be said that everyone is strongly connected with tourism. But there goes a problem that not everyone has easy conditions to fulfil their lifestyles with travelling. To be more clear about this problem, this relates to tourists who have disabilities and especially to young generation as they prefer travelling more than the elder ones. To understand what it is to be disabled, it should be clarified that it is not only the person who is disabled to walk, it is also a mother with her child in a buggy; a person with a bike or with other this kind of transportation. They are also in a limited condition to move smoothly. Moving on, the problem about accessibility from tourism side, this is created by society, by that how much we care about persons who must plan their trip from the beginning till the end, because of the disability. When young generation lives smooth life, without any disability, they do not care about how to go there? How to travel to the wanted destination? They just take the tickets, sit-down in the cars and there is it, they travel as they wish. To look more deeply at the side of disabled person travel, before everything they must be sure that in the wanted destination there will be the ability for them to feel independently. To search the information about accessibility, if there is a lift, ramp or maybe it is not accessible at all? This problem must be analysed, and it is needed to find the solution. Step by step, no matter how small these steps are, we, as representatives of the young generation, must begin from something, so there will be discussed (about) the lack of information about accessibility.

The problem of the article - the disabled people among the younger generation feel the lack of information about the tourism accessibility. So, the aim of this work is to disclose the importance of information about accessibility on the Internet and to encourage the society to provide more information on the availability of tourism services so that young people can travel more actively. To reach the goal, there are settled the following goals:

- To present the meaning of disability;
- To disclose the importance of accessible tourism and to determine the accessible tourism from the experience of disabled tourists;
- To disclose the importance of information about accessibility on the Internet and to analyse the actual situation on the Internet about the information of accessibility.

Methods: literature analysis and synthesis.

The meaning of disability

To start with, everyone has his or her own description of what does the disability mean(s), it is because we have the different points of view.

Mainly the disability is described as "<...not just a health problem. It is a complex phenomenon, reflecting the interaction between features of a person's body and features of the society in which he or she lives" (World Health Organization 2018). In simple words, it is just a position in which you act regarding under the movement possibilities. Nevertheless, it does not say that one or another disabled person cannot do something, and every person has different makings. One person who is in a wheelchair sometimes does more things and movements than a simple person without any disability does. Everything depends on the person, the behaviour and of course on the desire to be equal with others. For example, (of) the desire to create and to be the same, (there) is an incredible example which must be mentioned.

In 2014, there was created a biopic of Stephen Hawking by James Marsh named "The theory of everything" and the story goes about this professor, who is one of the most amazing and known British theoretical physicist who created his career over 40 years and no matter that he had a disability. He even created a family, as he had three children. This is

just a sample that people have unlimited conditions to act, to move and to create, when their desire is huge. But there goes another problem when disabled people admit that they are the same, and they can do everything the same, then society plays huge implement for their ability to travel and to explore, to make possibilities of accessibility for disabled ones.

To add more facts about disability, as one writer Laura Kalbag (2017, p. 26) had stated that "there is no such thing as disability. There are choices we make as a society which means that some people aren't able to fully participate in the world". That means, that not the disabled person makes himself to be as a problem to move and to live independently, the society makes them feel as disabled ones. Because we are creating environment, for example choosing the doors, why not to choose the doors which are suitable for people who are in a wheelchair? Before acting, the society never thinks about factors like these, when they do not have relatives who are also disabled. When we create a new business, and we are designing the office, nobody thinks about employees or customers with disabilities.

This is how we create difficulties for the persons who have mobility impairment. To sum up, the need is to appreciate the disability, as not the limited condition to move, but to take this as the society's problem.

Importance of accessible tourism

Disability statistics shows that worldwide there are about 650 million people who are living with disabilities. Regarding the newest data, it takes about 10% around the world population (Disabled world 2018). Lithuanian labour exchange statistics shows a registered number of disabled people in Lithuania, and it is about 11.5 thousand (Lithuanian labour exchange 2017).

In the first place, as a matter of fact, to understand the importance of accessibility in tourism field it must be introduced with a simple description of these two main key words. Let it begin with accessible, in this context this word means that it is capable to reach easily, without any borders and difficulties (Merriam –Webster 2018).

To place the accessible and tourism in one description, like accessible tourism, it can be explained as is the kind of travel which is suitable not only for the regular person but also for the disabled tourists (Takayama Declaration - Appendix, UNESCAP, 2009). For a better understanding of accessible tourism, it must be analysed regarding other resources, for example in European Union, this definition is just all about how to make the opportunity to enjoy tourism for everyone (European Commission 2018).

Moving on, to make it more clear why it is important to mention the number of disabled people, is that it is needed to keep in mind that what is suitable for disabled tourists is suitable for everyone. So why not to create accessibility in all the resources and services? Why not to make a possibility to enjoy the world for every person on this planet? Just have a look at the importance of accessibility from another side. Our society, especially the younger generation, have many abilities in lifestyles, they can go for a run, to walk, to travel where they want to. But the main ability what society can do for disabled tourists is to pay attention to others who cannot do the same thing so easily as younger generation are doing, it is needed to help to create accessibility in our daily life. The society is not paying so much attention to simple things like what is the width of the doors, how many steps there are, whether that ramp is suitable for disabled ones? Now look at those who have difficulties even with the going out of their home. Disabled tourists must think before they act, to pay attention to how many steps there are, whether that place is suitable for them, thus thinking about accessibility is the main criteria in their life. In the first place, all is needed to do on creating the accessible tourism, is to start with yourself. Placing (yourself) oneself in the disabled person shoes and try to understand how they must live with that each day. Making our society equal, could help to create the accessible environment. When younger generation, who are full of innovative ideas and desires, will care about each other, maybe then it will be start of creating accessible tourism and world.

Accessible tourism from the experience of disabled tourists

To begin with, it was mentioned before that normally, persons without any disabilities can go anywhere they want to. They just pick up the destination and they are already sitting in the plane or another type of transportation. With people who have some disabilities, like mobility impairment, everything starts with a lot of homework, like travel planning and spending many hours on the research.

According to the Dimitrios Buhalis (2011, p. 286) the main thing what disabled people are frustrated with is "the lack of facilities and information that would make travel planning and, hence, travelling easier. They are dissatisfied with the public sector for the lack of regulation, control and implementation". It means that the only thing (w)hat people with access requirements want is just more information on accessible environment and more of help from the government side to create the world suitable not only for non-disabled or for disabled ones, but for everyone who has a desire to go out, to see, to communicate and to explore.

J. Small and S. Darcy wrote about these experiences as they analysed different situations from the disabled people stories. As they found out, everything starts with planning, and this is what a disabled tourist said about that "<...the frustration I guess of having to put so much planning into a travelling trip which almost exhausts you before you start...>" (Darcy, Small 2011, p. 84). This experience once again goes with the fact that disabled tourists have much more problems experiencing the tourism, and the desire to explore the destinations is more complicated.

But not the only problem is with planning, from another side, the research is exhausting because in many offered tourism services there is not enough information about that place accessibility.

Regarding the search one of the survey participant said, "Access to information I think is the biggest barrier, even before you go overseas" (Darcy, Small 2011, p. 84). So just to mention that in simple words, the main problem is that there is no possibility to do good research for the wanted country because the information is missing.

To understand more deeply the practice of persons who have moving requirements it is needed to analyse other opinions in different situations. Let it begin with transportation, as it was mentioned before simply – it is easy for us. But take a good look, how it is for the disabled person to have a transportation, for example, travel by plane, one of the person who has mobility impairment said "<...they pick you up like a sack of potatoes. They do not really have any idea of safe lifting and positioning, they just dump you and walk off...>" (Darcy, Small 2011, p. 84). From the first sight, it seems like having a disabled person transportation for the travel is not a big deal. But, it really matters, how to manage this person with a wheelchair and to make sure that he feels normal, and this person is the same as others.

In other words, not (the) only the accessibility of transportation matters, but also what the level of service can be provided for disabled tourist to be treated as everyone. The practice of this kind of tourists shows ridiculous cases, what happens in real life when the representative of the service meets persons with different disabilities. The situation when sometimes airlines do unwise decision with customers who have vision impairment. This is the kind of situation which can never be repeated, this is what a blind tourist said "<...have had some airlines coming out with wheelchairs to take me on the plane...>" (Darcy, Small 2011, p. 85). It is not the shame to be disabled, but what could be learned from this situation is that a blind person is able to walk, and there were taken the actions, which were unnecessary and made the customer feel uncomfortable. Moving on, there are a plenty of situations when it is started to talk about the combination of disability and accessibility. Transportation and accommodation are two main factors while talking about travelling abroad. The accommodation is also important for disabled people and it must be accessible. To talk more deeply about experiences from hospitality side, there are not so many bad opinions about that. It means that at least the hospitality sector is already doing something that could be suitable for every tourist. Of course, sometimes it happens, and it is possible to find some unpleasant things. For example, the situation when employees of the hotel are giving fake information, just because to earn money, and do not pay so much attention that the upcoming guest is in a wheelchair. The couple narrated about how the representative of the hotel ensured that it will be accessible, but "<...upon arrival there we discovered the door was not wide enough to fit my wheelchair...>" (Darcy, Small 2011, p. 85).

It is just an example which should teach everyone that no matter how much will the loss of the customer cost, it is important to understand how important it is to move easily for someone who is disabled; in this kind of situations it is better to be honest, not to fake it that it is accessible, when it is not. On the other hand, as it was mentioned before there are some positive situations while talking about accommodation and accessibility. One of the most amazing experience, which touches the soul, and makes to be proud of that employee, is said by the blind tourist who was staying in London, and there is what he told about that employee "He was like, you've got... the light switches... here. The remote control is here. Do you want me to describe the room?" (Darcy, Small 2011, p. 86).

This is the situation which must be kept in mind, how to make the environment suitable for persons who have various kind of disabilities. Start from small steps like this, which can be a huge implementation for creating only positive experiences from disabled tourists, and to encourage them for travelling.

To sum up everything what was mentioned, it could be said, that even the worst experience helps for society to understand the problem of accessibility. Without this kind of experience, it could not be said what is wrong with that. Of course, this kind of practices not only shows the problems, but also encourages people to do something different and forces to change the environment for it to be suitable for everyone. These disabled people voices show what kind of change of the actions could be from the society side. Start from the apologies, it is needed to give small things and they will already create big ones.

Importance of information about accessibility on the Internet

The analysis of current topic about accessible tourism shows that the main problem, which creates difficulties not only for disabled people to travel but also for the society to act wisely, is the lack of information about accessibility.

If there were a platform of available information of accessibility the society would start to look at this more carefully. For now, when the society does not see the examples or layouts how it should be made to fulfil disabled people desires to travel, nobody cares so much about that, and there we have – lack of information about the real situation of accessibility. Everything starts from us, when we will start to understand the importance to improve the information of accessibility, we will start to create the available world for everyone. But there goes another problem, when the business companies create and provide the accessible services, they do not always publish that in their official websites, because it seems not important, many people think that they can come and see, but for the matter of fact, it causes a lot of difficulties for disabled people to go out and to explore.

Without knowing if it is accessible or no, they cannot go to that place and try it, they must know all the actual information. When the time comes, when the society will start thinking that disability is not only the problem of these persons who have moving impairment, but the problem of all of us which should be fixed, then we will begin to create accessibility. As a creator of book "Accessibility for everyone", Laura Kalbag (2017, p. 19) states "We need to work together to make and keep the web open, affordable, and available to all. Accessibility is our way to ensure that nobody gets shut out".

That makes a point for every one of us, to take the information about accessibility as a serious and crucial factor which must be available for everyone, because that makes our world be open for every kind of person, not only for the disabled ones, but for us as well. What is suitable for disabled, suitable for everyone should not be forgotten.

Actual situation on the Internet about information of accessibility

To move on, let it begin from the start, as it was said above, the main problem about accessibility is the lack of information about that, it creates the struggle for disabled tourist to travel and explore new cultures and places. Creating a new regulation and including the information about accessibility on every tourism service website could be a good step. But let stay focused on facts that are in real life, in our daily life. European Commission created a new project to investigate accessible tourism information on the websites in European Union, to see what real situation is. In other words, they used the methodology to evaluate the situation about information of accessibility for travellers with accessibility requirements. And the biggest platform which is analysed is the tourism services official websites, which are the main platform for disabled tourists to find out the information about accessibility.

The countries they selected to analyse are Belgium, Bulgaria, France, Ireland, Italy, Lithuania, Poland, Slovenia, Spain, Sweden, Netherlands and the United Kingdom. They choose to make a survey on 5 main sectors and these are: travel services, transportation, accommodation, food and beverages, entertainment, but for now there will be discussed only three main of them: tourist boards, airlines and hotels. Regarding the rules they investigated the most popular websites of these sectors and made an analysis of their official websites (European Commission, 2013, p. 123). Firstly, they ascertained about tourist boards, and that is what the result(s) is "10 of the 12 websites include information on accessible offers (83.3 %); only Bulgaria and Lithuania have no specific information" (European Commission 2013, p. 126).

The survey shows not a tough situation, but accessible offers were found out only by careful searching, it was not easy to find the needed information. To move on, the second field was from transportation – airlines. As it was said, transportation is one the most important sectors for the disabled people to be sure about the accessibility of them. So, this is what the European Commission find out "10 of 12 websites of the main national airlines provide information on accessibility (83%). In a half of those web pages, the guest may find the information on accessibility easily" (European Commission 2013, p.133).

Research shows that the situation with airlines websites is quite good for disabled tourists and it is accessible. Regarding the previous information, it was mentioned about the person with a disability, who said that even the research makes him exhausted before the trip. Sometimes when a mobility impairment person wants to travel, the easiest way could be to ask for the help at tour operator. But there goes a problem about that, inquiry shows that "from the five biggest tour operators in Europe, only one offers information on accessibility on its website" (European Commission 2013, p. 135). This operator is famous, named Thomas Cook, but what else investigators mentioned is that it was not easy to find that information about accessibility.

But at least they have something needed for the disabled tourists, while other websites have no information on that. The third goes accommodation, it was already mentioned that it goes after transportation in the line of accessibility importance. But the problem with information about hotels accessibility is huge, because not only the mentioned experience but also the results shows that "None of the five biggest hotel chains in Europe provides information on accessibility and none have external links to websites with information on accessibility can be found" (European Commission 2013, p. 137). This is another proof that hotels have a lot of work to do for the improvement of information about accessibility.

Finally, it is important to mention that this kind of surveys helps to understand the real situation of disabled people opportunity to travel. Overall results of tourist behaviour who has any limitations show that "<...15% mentioned a reason linked to accessibility such as the lack of ...> information or the affordability of accessible services" (European Commission 2013, p. 156).

Those numbers and results show(s) that it is needed to improve the information of accessibility in all the kind of tourism services, this is the key for tourism business to grow up from the financial side.

Conclusions

Mainly, disability is not only related to the person who has an impairment, but it is also related to everyone because the society is creating borders for disabled people to act independently and to have the accessible environment. The experiences about accessible tourism and information about accessibility on the Internet show that all over the world problems which are met by disabled persons are made by the society and for now, nobody cares about the situation, which must be fixed for creating accessible world for every one of us. To conclude, therefore, there is an increasing importance to raise their awareness of accessible tourism as the younger generation is the creators of future.

The time when the society should start to think that disability is not only these persons who have moving impairment problems, but it is a problem of all of us. The younger generation has a huge impact to improve this situation.

References

- Accessible Tourism [interactive]. European Commission. Last updated: on March 6, 2018 [previewed on March 6, 2018]. Internet access: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/accessible_en
- BUHALIS, Dimitrios; DARCY Simon. Accessible tourism [interactive]. Bristol, UK: Channel View Publications, 2011 [previewed on February 25, 2018]. Internet access: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzU1MjI1X19BTg2?sid=4eb5e75f-1b40-473a-a298-8efc1a72c7bb@sessionmgr4007&vid=5&format=EB&rid=1>
- Disability Statistics: Information, Charts, Graphs and Tables [interactive]. Disabled world. Last updated: on February 7, 2018 [previewed on February 26, 2018]. Internet access: <https://www.disabled-world.com/disability/statistics/>
- Economic impact and travel patterns of accessible tourism in Europe – final report [interactive]. European Commission, 2013 [previewed on February 27, 2018]. Internet access: http://ec.europa.eu/geninfo/query/index.do?queryText=economic+impact+and+travel+patterns+of+accessible+tourism+in+europe+%E2%80%93+final+report&summary=summary&more_options_source=global&more_options_date=*&more_options_date_from=&more_options_date_to=&more_options_language=en&more_options_f_formats=*&swlang=en
- Indicators describing the independent social integration in employment [interactive]. Lithuanian Labour Exchange. Last updated: on January 1, 2017 [previewed on March 6, 2018]. Internet access: <http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Puslapiai/NeigaliujuIntegracijaStat.aspx>
- KALBAG, Laura. Accessibility for everyone. A book apart, 2017 [previewed on February 28, 2018]. 166 p. ISBN13 9781937557614.
- Takayama Declaration on the Development of Communities-for-All in Asia and the Pacific [interactive]. [Previewed on March 6, 2018]. Internet access: http://www.accessibletourism.org/resources/takayama_declaration_top-e-fin_171209.pdf
- The theory of everything [film]. MARSH, James. UK & International: Universal Pictures, US: Focus Features, 2014.

JAUNIMO SOCIALINĖS PROBLEMOS

Mantas Prichožajus, Evaldas Mažukna

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

mantas.prichozaus@stud.viko.lt, evaldas.mazukna@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Daiva Deimantaitė-Gedmintienė

Anotacija

Jaunimas traktuojamas kaip atskira socialinė grupė, išgyvenanti pereinamąjį laikotarpį tarp vaikystės ir suaugusio žmogaus gyvenimo. Šalies visuomenę jaudina jaunosios kartos socialinės problemos, kurių sprendimas šiandienos sąlygomis ribotas ir sudėtingas. Šiame straipsnyje analizuojamos socialinės jaunimo problemos, jų aktualumas visuomenėje bei sprendimo galimybės. Sprendžiant socialines jaunimo problemas bendruomenės dalyvavimas istoriškai kito. Šioje kaitoje skirtingą įtaką turėjo visuomenės ir bendruomenės veikla. Keitėsi jaunimo socializacija ir jos poveikio būdai, tačiau pagrindinės jaunimo problemos buvo susijusios su socialinės atskirties veiksniais, stumiančiais jaunimą į marginalią būseną. Vykstantys pokyčiai tiek politiniame, tiek ekonominiame šalies gyvenime didele dalimi yra savaime suprantami. Didėjant įtampai tarp visuomenės narių, atsiranda vis daugiau įvairių socialinių problemų. Tai junta vos ne kiekvienas visuomenės narys – pasigendama stabilumo, ramybės, tikrumo dėl dabarties ir ateities, saugumo garantijų. Jaunimas siekia patenkinti savo poreikius, todėl susidūręs su sunkumais tampa dar daugiau pažeidžiamas, užgriuvusios problemos trukdo ar griauja normalų gyvenimą. Šio straipsnio tikslas – pasitelkus mokslinę literatūrą atlikti jaunimo socialinių problemų analizę ir pasiūlyti priemonių joms spręsti. Tyrimo rezultatai parodė, jog Lietuvoje esama nemažai spęstinių klausimų, susijusių su jaunimo veikla, elgesiu, motyvacija dirbti, mokytis ir pan.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: socialinė grupė, jaunimo problemos, stabilumas, socialiniai tinklai, socializacija, socialinės problemos

Ivadas

Socialinė problema – tai įvairių visuomenės grupių atskyrimas nuo galimybės dalyvauti pagrindiniuose visuomenės plėtros procesuose. Pagrindinės socialinės problemos – tai mažos pajamos, nedarbas, alkoholizmas, narkomanija, paauglių problemiškas. Socialinės problemos sukelia tiek moralinius, tiek ekonominius nuostolius. Žmogus, nebegalėdamas kokybiškai patenkinti svarbių savo poreikių, – išlaikyti būsto, maitintis, lavintis, gydytis – patiria gyvenimo lygio smukimą, psichologinį diskomfortą. Esant pakankamoms pajamoms, neturėtų kilti būsto, maisto ir lavinimosi problemų. Visuomenės sluoksnis, kuris yra labiausiai pažeidžiamas ir skaudžiausiai išgyvena socialines problemas, – vaikai ir jaunimas. Daugelis uždavinių, iškeltų norint spręsti jaunimo auklėjimo problemas, yra susiję su ekonominiiais, socialiniais veiksniais. Kiekvienos valstybės vienas iš pagrindinių tikslų turi būti sudaryti bent minimalią gerovę savo piliečiams. Socialinės problemos yra opios, aktualios visame pasaulyje. Ne išimtis ir Lietuva. Tačiau mums jos tapo itin aktualios atkūrus Lietuvos valstybę, kai ekonomika perėjo iš planinės į rinkos ekonomiką. Tuo metu reikėjo iš pagrindų pakeisti šalies ūkio struktūrą, vykdyti privatizavimą, ieškoti naujų rinkų.

Visuomenės požiūris į jauną žmogų, kaip tam tikros socialinės grupės atstovą, gali tapti jam vertinimo pavyzdžiu tolesniame gyvenime. Normaliai funkcionuojanti jauno žmogaus socialinių, teisinių, ekonominių, kultūrinių, psichologinių santykių užtikrinimo sistema tinkamai socializuoja jauną žmogų, formuoja jo pasaulėžiūrą, mažina aplinkos neigiamą įtaką elgesiui. Tačiau socializacijos proceso metu vyksta ne tik teigiami pokyčiai. Socializacijos metu žmogus įsisavina pačias įvairiausias elgesio formas, tarp jų ir priešingas socialinėms normoms. Nedarbas, mažas užimtumas, elgesio problemos ir socialinė jaunų žmonių atskirtis – visa tai yra veiksniai, rodantys, kad jaunimas turi problemų, tokių kaip žemas savo vertės jausmas, nepasitikėjimas savimi.

Straipsnio problema – jaunimui būdingos specifinės socialinės ir psichologinės problemos.

Straipsnio tikslas – remiantis mokslinės literatūros analize, aptarti jaunimo socialinių problemų ypatumus ir jų kilimo priežastis.

Straipsnio uždaviniai:

1. Nustatyti jaunimo socialinių problemų susidarymo veiksniai.
2. Išsiaiškinti taikomas būdas bei priemones jaunimui kylančioms socialinėms problemoms spręsti.

Tyrimo hipotezė – vienos didžiausių jaunimo problemų yra užimtumo, motyvacijos, savęs suvokimo problemos.

Metodai: mokslinės teorinės literatūros ir kitų informacijos šaltinių analizė.

Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos

Dažniausiai analizuojamos socialinės jaunimo problemos, jų aktualumas visuomenėje bei sprendimo galimybės. Bendruomenė ir bendruomeniškumo aplinka jaunimui būtina kaip socializacinio atsiskleidimo sąlyga ir jaunimo problemų sprendimo reguliacinis veiksnys. (Lingis A., 1997) Sprendžiant socialines jaunimo problemas, bendruomenės dalyvavimas istoriškai kito. Šioje kaitoje skirtingą įtaką turėjo visuomenės bendruomenės veikla. Keitėsi jaunimo socializacijos būdai, tačiau pagrindinės jaunimo problemos susijusios su socialinės atskirties veiksniais, stumiančiais jaunimą į atstumtojo būseną. Visuomenės ir bendruomenės intervencijos mastas, sprendžiant jaunimo problemas, priklausė nuo skirtingo susitelkimo, susvetimėjimo ir socialinės kontrolės lygmens. Kiekviena bendruomenė yra sudaryta iš tam tikro skaičiaus individų, kurie turi ką nors bendra – bendrą kalbą ir ką nors bendrai kuria: naciją, polį, instituciją. (Vaitkevičiūtė V., 2007) Vienas svarbiausių bendruomenę apibūdinančių bruožų yra bendra jos narių gyvenamoji vieta, kur bendruomenės nariai gali dažnai bendrauti. Kaip tik gyvenamojoje vietoje kyla buitinių, socialinių ir ekonominių poreikių visuma, kuri dažniausiai sprendžiama susitelkus bendruomenės nariams. Iškilus problemoms bendruomenėje, jos narių susitelkimas yra ypač svarbus, nes aplinka, kurioje gyvena bendruomenė, yra

kuriama jos pačios. (Prunskus V., 1995) Bendruomenės kuriama aplinka ypač svarbi jauniems žmonėms, kuriuos, pasak R. Dahrendorfo, „...anapus ekonomikos, visuomenės paribiuose esantys žmonės, spinduliuoja keistą magnetizmą, itin traukiantį jaunimą. Jų kultūra pradeda įtraukti visus kitus tarsi disko muzikos garsai“. (Dahrendorf R., 1996)

Šiandienos visuomenės nuomone, bene reikšmingiausias bendruomenės privalumas yra tas, kad bendruomenėje žmogus pilniau išgyvena gyvenimo vertę ir prasmę, nes daug dažniau jis jaučiasi reikalingas. Šie su bendruomene susiję išgyvenimai ypač svarbūs jaunam žmogui, kurio išgyvenimų ir asmeniškumo paieškas galima apibūdinti kaip būseną, kuri apima atvykusį į nežinomą miestą. Jaunam žmogui norisi viską patirti ir atrasti savo kelią. Ir šiuo laikotarpiu labai svarbu, kad jaunas žmogus nesijaustų nereikalingu išibrovėliu visuomenėje, o taptų lygiateisiu bendruomenės nariu, kuriam sudarytos galimybės atskleisti save. Tai pabrėžiant, galima pritaikyti filosofo Alphonso Lingio mintį „...daiktą mums naudingą daro ne jo prigimtis, ne savybės, siejančios jį su natūralia terpe, bet tai, kas atsiskleidžia, kai daiktas priimamas į mūsų susidarytą bendruomenę“. (Lingis A., 1997)

Jaunimo problemų specifika

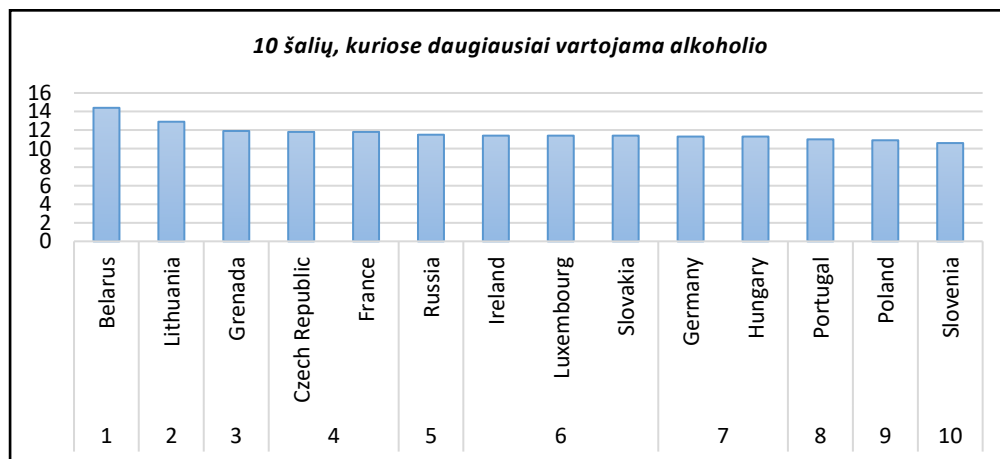
Jaunimas kaip socialinė grupė ir atskira visuomenės dalis išsiskiria ne tik amžiumi bei tam tikromis išskirtinėmis savybėmis, bet ir būdingomis specifinėmis problemomis. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis buvo išskirtos tokios jaunimo nuo 14 iki 29 metų pasitaikančios aktualiausios problemos (žr. 1 lentelę):

1 lentelė Jaunimo nuomonė apie problemas

<i>Polinkis į žalingus įpročius</i>	<i>57,4 proc.</i>
<i>Nedarbas</i>	<i>49,9 proc.</i>
<i>Mokamas mokslas</i>	<i>37,9 proc.</i>
<i>Laisvalaikis, užimtumas</i>	<i>26,4 proc.</i>
<i>Sunki materialinė padėtis</i>	<i>18,6 proc.</i>
<i>Didelis nusikalstamumas</i>	<i>13,8 proc.</i>
<i>Sunku išsikvoti suaugusiųjų pripažinimą</i>	<i>9,4 proc.</i>
<i>Būsto įsigijimo problemos</i>	<i>4,4 proc.</i>
<i>Žiaurumas, smurtas</i>	<i>4,2 proc.</i>
<i>Ankstyvi lytiniai santykiai</i>	<i>3,5 proc.</i>
<i>Jaunimo diskriminacija</i>	<i>3,0 proc.</i>
<i>Materializmas</i>	<i>2,9 proc.</i>
<i>Šeimos sukūrimas</i>	<i>2,1 proc.</i>
<i>Nesaugumas</i>	<i>1,9 proc.</i>
<i>Blogi santykiai su tėvais</i>	<i>1,3 proc.</i>
<i>Emigracija</i>	<i>1,0 proc.</i>

Šaltinis: Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Jaunų žmonių smalsumas skatina patirti ne tik teigiamas, bet gali sukelti ir neigiamas emocijas, arba nesugebėjimą jas išgyventi – tada jos nustumiamos šalin naudojantis trumpalaikiu svaigalų poveikiu. Svaigalai leidžia pasijusti gražesniais, stipresniais, gagesniais, lengviau įveikti sunkumus, bet greitai pasibaigiantis jų poveikis sugrąžina dar stipresnę graužatį. Taip bėgama nuo problemų jų nesprenžiant. Tai patogu trumpalaikiam savęs apgaudinėjimui, bet ilginiui tai tampa visa gadinančia gyvenimo dalimi, nusinešančia draugystes, ateitį ir prasmę. Ne paslaptis, Lietuva yra viena iš šalių, kurioje daugiausiai suvartojama alkoholio bei kitų svaigųjų gėrimų”. (žr. 1 pav.) (<https://www.alcohol.org/guides/global-drinking-demographics>)



1 pav. 10 šalių, kuriose daugiausiai vartojama alkoholio

Šaltinis: <https://www.alcohol.org/app/uploads/2018/06/asset1-2.png>

Remiantis įvairiais internetiniais duomenimis, Lietuva balansuoja tarp 2–3 vietos pagal suvartojamą alkoholį vienam žmogui, deja, bet į šį skaičių patenka nemaža dalis jaunų žmonių. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problema Lietuvoje išlieka labai opi. Dar 2004 m. pabaigoje Lietuvoje atlikto reprezentatyvaus 15–64 m. šalies gyventojų tyrimo rezultatai parodė, kad narkotikų bent kartą gyvenime yra bandę 8,2 proc. Lietuvos gyventojų. Narkotikus nurodė vartoję daugiau vyrai (13,1 %), nei moterys (3,8 %) bei jaunesni (15–34 m.) žmonės. 2003 m. atlikto alkoholio ir kitų narkotikų vartojimo Lietuvos mokyklose tyrimo rezultatai parodė, kad bet kokį narkotiką bent kartą yra vartoję 15,6 % 15–16 m. Lietuvos moksleivių. Panaši statistika skelbiama ir 2015 m. tyrime. Nustatyta, kad bent vieną – du kartus gyvenime alkoholinius gėrimus vartojo 85 proc. 15-mečių vaikų ir 89 proc. merginų. Įvertinus kitus tyrimo duomenis nustatyta, kad retai (1–9 kartus) alkoholinius gėrimus vartojo 54,8 proc., vidutiniškai (10 – 39 kartus) – 22,7 proc., o dažnai (40 ir daugiau kartų) – 9,4 proc. moksleivių. Per pastarąsias 30 dienų iki apklausos bent vieną – du kartus alkoholį vartojo kas trečias mokyklose besimokantis moksleivis. (J. Barauskas, 2019)

Nepaisant mažėjančio nusikalstamumo, 18–24 m. jaunimas išlieka rizikinga grupe. Šio amžiaus asmenys dažniausiai padaro tiek nusikaltimus, tiek baudžiamuosius nusižengimus. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos duomenimis, pvz., 2006 m. pradžioje, Vilniaus regiono pataisos inspekcijoje buvo užregistruoti 1686 14–30 m. asmenys, Panevėžio regiono pataisos inspekcijoje jų buvo 729. 2012–2015 m. Lietuvoje atlikto tarptautinio jaunimo nusikalstamo elgesio tyrimo duomenimis, kuriuos apibendrino Lietuvos teisės instituto mokslininkai, per tuos metus 17,9 proc. 7–9 klasių mokinių prisipažino padarę bent vieną iš pateiktoje anketoje paminėtų nusikalstamų veikų. Per visą gyvenimą tai padarę prisipažino beveik 26,6 proc. apklaustųjų (abiems atvejais neskaitant grafičių piešimo ir neteisėto siuntimosi iš interneto; o su jais atitinkamai 59,8 proc. ir 55,5 proc.). Pažymėtina, kad šių apklaustųjų nepilnamečių amžiaus vidurkis buvo 14 metų. Tokie tyrimo Lietuvoje rezultatai atitinka daugelio kitų Europos šalių rodiklius, pagal kuriuos iki sulaukdam pilnametystės didžioji dauguma nepilnamečių bent kartą pasielgia nusikalstamai – dažniausiai tai yra nesunkus smurtas, vagystės, viešosios tvarkos pažeidimai ir pan.

Ankstyvas pasitraukimas iš bendrojo lavinimo mokyklos yra vienas veiksnių, užkertančių kelią jaunuoliams dalyvauti darbo rinkoje. Pažymėtina, jog kasmet beveik 20 proc. vidurinę išsilavinimą įgijusių asmenų tais pačiais metais neįsilieja į švietimo ar profesinio mokymo sistemą. Kaip rodo „Ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos prevencija“ (Gečienė I., 2006) tyrimas, dažniausiai ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos „rizikos“ grupei priskiriami vaikai ir jaunuoliai, padarę nusikaltimus ar teisės pažeidimus, vaikai ir jaunuoliai, kurie gyvena socialinės rizikos šeimose bei vaikai ir jaunuoliai, turintys specialiųjų poreikių. (Okunevičiūtė-Neveauskienė L., 2008)

Jaunimo užimtumo problema ir jos mažinimo sprendimai

B. Martinkaus ir D. Beržinskienės teigimu, gyventojų užimtumą lemia darbo ir nuosavybės tarpusavio sąveika. (Martinkus B., ir kt., 2008). Darbo, kaip darbo jėgos, funkcija gali kisti, priklausomai nuo laikotarpio, sąlygų ir visuomenės išsivystymo lygio ir būti traktuojama kaip išgyvenimo būtinybė. Darbą galima traktuoti kaip visavertę žmonių veiklą, išreikštą fiziniais ir protiniais asmenų gebėjimais, naudojamais kurti vertes. Darbo procesas suteikia pilnavertiškumo jausmą ir tam tikrą statusą visuomenėje. Jeigu darbas yra veikla, tai tarp žmonių formuojasi ekonominiai ir teisiniai santykiai (Martinkus B., ir kt., 2008). Užimtumui, kaip ir kitiems rodikliams įtakos turi aplinkos veiksniai, t.y. demografiniai, geografiniai, socialiniai ir psichologiniai, ekonominiai veiksniai. Tai įrodo, jog užimtumas skirtinguose regionuose yra ne vienodas. Jis skiriasi miestuose bei kaimuose, tarp vyrų ir moterų bei nuolat kinta.

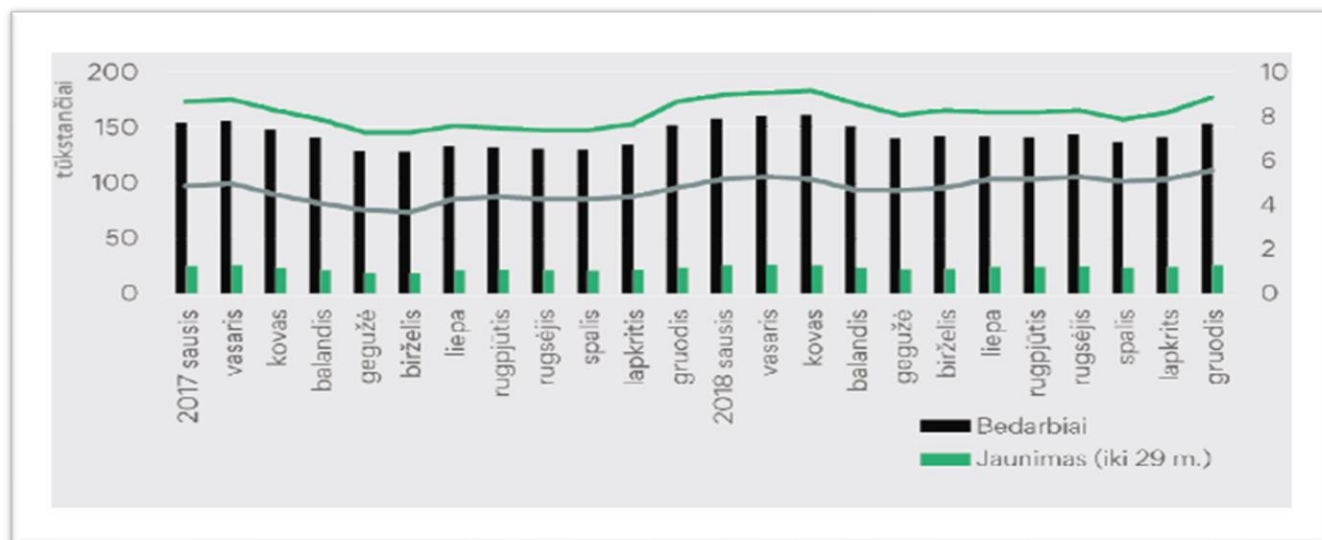
Viena svarbiausių ekonominių ir socialinių problemų yra gyventojų užimtumo didinimas, naujų darbo vietų kūrimas ir nedarbo mažinimas. Šių klausimų sprendimas susijęs su šalies ekonomikos išsivystymo lygiu ir gamybos augimu. Labiausiai pažeidžiamas ir skaudžiausiai išgyvenantis socialines problemas yra jaunimas. Gyventojų užimtumo, nedarbo ir kitos socialinės problemos yra aktualios visame pasaulyje. O Lietuvoje jos ypač aktualios tapo po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo. (http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm) Jauno žmogaus elgsena darbo rinkoje priklauso nuo daugelio veiksnių. Sistemingas jaunimo nedarbo problemų sprendimas – svarbiausia sėkmės sąlyga, tobulinant jaunimo darbo potencialo formavimą ir įdarbinimą. Negalima pamiršti, kad jaunimo nedarbo visuomeniniai kaštai yra labai dideli ir kad jaunimo nedarbas šiandien – tai augančios socialinės problemos ateityje.

Užimtumo tarnybos duomenų registre 2019 m. sausio 1 d. registruota 2,2 tūkst. daugiau jaunų bedarbių nei tą pačią dieną prieš metus. Šių metų sausio 1 d. buvo registruota 26,3 tūkst. 16–29 m. jaunuolių (2018 m. sausio 1 d. jų buvo 24,1 tūkst.), – tai sudarė 17 proc. visų bedarbių (2018 m. sausio 1 d. – 15,8 proc.). (žr. 2 pav.).

Aukščiausias jaunimo (16–29 m.) nedarbas 2019 m. sausio 1 d. buvo registruotas Lazdijuose (8,8 proc.), Kelmėje (7,5 proc.), Alytuje (7,4 proc.) ir Biržuose (7,3 proc.). Žemiausias 16–29 m. jaunimo nedarbas fiksuotas Skuodo (2,3 proc.), Pagėgių (2,8 proc.), Šakių (3,2 proc.) ir Birštono (3,2 proc.) savivaldybėse. Per metus jaunų 16–29 m. ilgalaikių bedarbių skaičius augo nuo 2,1 tūkst. iki 2,9 tūkst. 2019 m. sausio 1 d. buvo 2,9 tūkst. registruotų jaunų iki 29 m. ilgalaikių bedarbių. Jie sudarė 8 proc. visų ilgalaikių bedarbių. 2018 m. sausio 1 d. buvo 2,1 tūkst. registruotų jaunų iki 29 m. ilgalaikių bedarbių. Jie sudarė 6 proc. visų ilgalaikių bedarbių. (LR statistikos departamentas)

Norint sumažinti jaunimo bedarystę Europos Komisijos iniciatyva dar 2012 m. aštuoniose valstybėse narėse, kuriose jaunimo nedarbas didžiausias (Airijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Slovakijoje), įsteigtos veiksmų grupės, kad panaudotų ES struktūrinių fondų lėšas jaunimo užimtumo galimyboms remti.

Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa parengta siekiant kompleksiskai spręsti šiuo metu aktualias gyventojų užimtumo problemas, sujungiant verslo, švietimo ir darbo rinkos sektorius, įtraukiant socialinius partnerius ir savivaldybes į užimtumo politikos formavimą. (<https://e-seimas.lrs.lt> > portal > legalAct).



2pav. Jaunimo situacija darbo rinkoje

Šaltinis: www.uzt.lt > wp-content > uploads > 2019/04 > Lietuvos-darb..

Viena pagrindinių ES priemonių kovoje su jaunimo nedarbu „Jaunimo garantijų“ iniciatyva, įpareigoja ES vyriausybes užtikrinti, kad per keturis mėnesius po mokyklos baigimo ar darbo netekimo jaunuoliai iki 25 metų turėtų galimybę gauti gerų darbo pasiūlymų, toliau mokytis, atlikti gamybinę praktiką ar stažuotę. Europos solidarumo korpusas suteikia jaunimui galimybių įsitraukti į savanorišką veiklą ir įgyti darbo patirties ar tobulinti įgūdžius dalyvaujant įvairiuose visuomenei naudinguose solidarumo projektuose tokiose srityse kaip aplinkos apsauga (įskaitant kovą su klimato kaita), darbas su vaikais ir pagyvenusiais žmonėmis, švietimas, sveikatos priežiūra, pabėgėlių priėmimas ir integracija, gaivalinių nelaimių prevencija. „Tavo pirmasis EURES darbas“ programa siekia padėti ne vyresniems kaip 35 metų asmenims rasti darbą, stažuotę arba gamybinę praktiką kitoje valstybėje narėje, o darbdaviams rasti reikiamų gebėjimų turinčių darbuotojų į darbo vietas, kurias sunku užpildyti.

Kitos socialinės jaunimo problemos

Socialinių tinklų įtaka jaunam žmogui

Ne paslaptis, kad socialiniai tinklai šiais laikais atveria ne tik dideles galimybes jaunam žmogui ir leidžia pasireklamuoti, užsidirbti, pateikti save iš gerosios pusės ar panašiai, tačiau ir susidaryti kitoms socialinėms problemoms jaunuolio gyvenime. Bręstančiai asmenybei vienas svarbiausių dalykų šiais laikais yra įvaizdis socialiniuose tinkluose, kaip ir noras save lyginti su tinkle esančiais. Atsiranda noras turėti daugiau, atrodyti gražiau, gyventi laimingiau, būti tiesiog tobulu žmogui su nepriekaištingu įvaizdžiu. Kuriant tokį įvaizdį greitai nusiviliama, nes praturtėti nepavyksta, atrodyti tobulai ir nebedaryti klaidų, taip pat, nepavyksta, o išsikelti reikalavimai sau jau viršijo paties jauno žmogaus realias galimybes. Toks požiūris gali privesti prie kitų socialinių problemų atsiradimo. Jauno žmogaus protas pradeda reikalauti vis daugiau dirbtinės informacijos, kuria jis tik žeidžia savo asmenybę įvairiais lyginimais bet ir skatina nepilnavertiškumą. (Giddens A., 2005)

Nepilnavertiškumą smalsus jaunas žmogus gali bandyti užglaistyti svaigalais, taip dar labiau kenkdamas savirealizacijai ir psichinei sveikatai. Nenorima teigti, kad socialiniai tinklai yra kažkoks blogis, tačiau nesubrendusiems žmonėms socialiniai tinklai gali turėti neigiamą poveikį realiame gyvenime. Kad atrodytų pilnaverčiai, jauni žmonės stengiasi įrodyti, kad jie kažką nuolat veikia, kad yra draugų apsuptyje, kad jiems niekada neliūdna. (Giddens A., 2005)

Materializmas

Jaunas žmogus, matydamas aplinkui esančius brandžius, pasiturinčius, visko turinčius žmones ar garsenybes, nori tai atkartoti savame gyvenime ir pripildyti jį susikurtomis iliuzijomis. Svetima gerovė apakina jauną žmogų, jam darosi sunku matyti džiaugsmą ar prasmę mažuose dalykuose. Norima visko daug ir greitai. Prisideda ir demonstravimas gavus norėtą daiktą. Tyrinėjantis, jaunas protas neturi nusistatytų ribų ir dažnai nežino, kur jam derėtų sustoti, todėl nori vis daugiau ir daugiau nesuprasdamas, kiek jam yra užtekta.

Tačiau jaunuolis ilgainiui pradeda suvokti, jog daiktų turėjimas nieko iš esmės nepakeitė. Gyvenimas netapo pasakų knyga nusipirkus kelis daiktus. Jei norimi pinigai nėra gaunami, atsiranda savęs kaltinimas, jis gali užsidaryti

savyje ir paskęsti savuose susikurtuose kompleksuose. Vis dėlto, jei pinigai gaunami – jie gali sužlugdyti daug švelnių, artimų santykių. Išišakojus problemai ateina nusivylimas, vienatvė, tuštuma. (<https://jrd.lt> > informacija-apie-jaunima > tyrimai)

Psichinė sveikata

Šiais laikais jaunam žmogui sunku palaikyti sveiką psichinę būseną. Pagrindinis bendravimas – virtualus, akių kontakto su pašnekovais vis mažėja, o atsiradus problemoms ir griebiantis svaigalų joms spręsti, atveriamas tik dar ilgesnis kelias į sutrikusią psichinę sveikatą. Jaunam protui reikia atramos, kurios jis dažnai negauna dėl šeimos susvetimėjimo. Tėvai siekia karjeros, grįžta pavargę ir bendrauti neturi nei laiko, nei jėgų, tada vaikai skiria daugiau laiko virtualiajai erdvei, kurioje užsisuka begaliniame rate, begalinės informacijos kiekio naršyme. Ten stengiamasi rasti supratimą, atramą, todėl darosi dar sunkiau bendrauti su šeima. Esant tokiam prastam šeimos bendravimo modeliui yra pavojus, kad sutriks komunikacija su išoriniu pasauliu, „sulendama“ į save. Atsiranda psichinių ligų pavojus. Sunku atskirti faktišką realybę nuo susikurtų iliuzijų. (<https://jrd.lt> > informacija-apie-jaunima > tyrimai)

Pilietiškumo stoka

Pilietiškumo stoka tarp jaunimo šiais laikais yra juntama akivaizdžiai. Daugelis jaunų žmonių nemato savęs Lietuvoje dėl skirtingų priežasčių – finansinių, blogo psichologinio klimato, savęs neatradimo ir t. t. Vakarų pasaulis tampa kaip niekada prieinamas – dėl to vis daugiau jaunos kartos žmonių pasirenka emigraciją, dėl to prarandama kvalifikuotų žmonių darbo jėga, mažėja mokesčiai į valstybės biudžetą ir t. t. Ne paslaptis, kad Vakarų valstybėse pragyvenimo kokybė yra aukštesnė, ir todėl vis labiau materialinius dalykus vertindamas jaunimas pasirenka būtent šias šalis. Tai yra vienas iš daugelio globalizacijos padarinių, su kuriuo mums sunkiai sekasi kovoti, kadangi mums vis dar sunkiai sekasi pasiekti Vakarų valstybių pragyvenimo lygį. Pilietiškumo stokos priežasčių galime rasti daug ir jos yra užsilikusios dar nuo sovietmečio. O kai mes tapome nepriklausoma valstybe bei įstoje į Europos Sąjungą, ta pasirinkimo laisvė tapo praktiškai beribė.

Globalizacija tapo iššūkiu mūsų valstybei. Taip pat galima būtų paminėti, kad ir žiniasklaida savo požiūriu į tautiškumą neskatina tautinės savigarbos būti Lietuvos piliečiu, o, priešingai, skaldo bei priešina visuomenę. Daugelis jaunimo savęs nemato Lietuvoje ne vien tik dėl mažesnių atlyginimų, tačiau daugelis pasirenka emigraciją, nes šalyje yra daug korupcijos, nelygybės bei nepagarbos. Remiantis internetiniais šaltiniais matyti, kad daugelis žmonių jaučiasi labiau vertinami užsienyje, pavyzdžiui, patiria mažesnį streso lygį, yra labiau vertinami už savo nuopelnus ir t. t. .(<https://jrd.lt> > informacija-apie-jaunima > tyrimai)

Jaunimo socialinių problemų mažinimo priemonės

Jaunimo socialinių problemų sprendimui, jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę pasitelkta jaunimo politika. Jaunimo reikalų departamentas yra viena iš pagrindinių jaunimo politikos srityje veikiančių institucijų. Jis rengia ir įgyvendina valstybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoja jaunimo ir jaunimo organizacijų būklę Lietuvoje, koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, vykdo kitą veiklą, susijusią su jaunimu ir jaunimo organizacijomis bei su jaunimu dirbančiomis organizacijomis.

Pagal Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo (Žin., 2003, Nr. 119-5406; 2005, Nr. 144-5238) 4 straipsnį, Jaunimo politika – kryptinga veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei bei jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms.

Šiuolaikinė jaunimo politika plėtojama dviem pagrindinėmis kryptimis:

- jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse – švietimas ir mokslas, kultūra, sportas, darbas ir užimtumas, būstas, sveikata ir kt.
- jaunimo veiklos plėtra (*youth work*) – t. y. neformalus jaunimo ugdymas(is), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda). Jaunimo veikla „pasiekia“ jaunus žmones jų laisvalaikio metu, kai jie yra „ne šeimoje“, „ne pamokose ar paskaitose“ ir „ne darbe“.

Sprendžiant jaunimo socialines problemas, kiekvienoje Lietuvos miesto savivaldybėje sudaromas planas, skirtas tų savivaldybių ir Lietuvos Respublikos valdžios, verslo ir visuomenės atstovams, formuojantiems jaunimo politiką kiekviename rajone. Planu siekiama spręsti jaunimo socialines problemas bei kurti darnią aplinką ir prielaidas plėtoti tęstinę jaunimo politiką užtikrinant esamų priemonių plėtojimą, naujų priemonių atsiradimą, ir šių priemonių efektyvų veikimą, sudarant palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei, integruojantis į visuomenės gyvenimą.

Planai parengti remiantis ES jaunimo politikos strategija, Europos jaunimo paktu, Lisabonos strategija, Europos Komisijos Jaunimo politikos baltąja knyga, Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa.

Planuose numatomi tikslai ir įvardijami uždaviniai jiems įgyvendinti. Pvz., Šiaulių miesto savivaldybėje jaunimo politikos plane iškelti tokie tikslai ir uždaviniai – užtikrinti žinybų bendradarbiavimą sprendžiant jaunimo problemas ir gerinti informacijos prieinamumą jaunimui.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- sukurti jaunimo informavimo sistemą;
- plėtoti žinybų bendradarbiavimą bei stiprinti Jaunimo reikalų tarybos veiklą.

Spręsti jaunimo sėkmingo įsitvirtinimo Šiaulių rajone problemas.

- sukurti ir įgyvendinti į jaunimą orientuotas verslumo skatinimo programas bei kurti verslui palankias sąlygas;
- gerinti moksleivių profesinį orientavimą didinant mokyklų atvirumą bendradarbiavimui, supažindinant moksleivius su profesijomis ir padedant ruoštis darbinei karjerai ir pan.

Gerinti fizinę bei psichologinę jaunimo sveikatą, bei plėtoti pagalbos šeimai sistemą.

- organizuoti masinius neprofesionalaus sporto renginius
- Įtraukti jaunus žmones organizuojant projektus skatinančius sveiką gyvenseną jaunimo tarpe.

Biržų savivaldybės jaunimo socialinių problemų sprendimui plane yra pateiktas toks tikslas – užtikrinti formaliojo ir neformalaus ugdymo įstaigų paslaugų kokybę, prieinamumą bei plėsti paslaugų įvairovę ir kokybę, kurio sprendimui yra iškelti tokie uždaviniai:

- kurti saugią aplinką jauniems žmonėms – užtikrinti apsaugą masinių renginių metu, gerinti jaunimo ir su jaunu dirbančių nevyriausybinių organizacijų veiklos sąlygas, stiprinti jų potencialą ir veiklos kokybę, leisti jaunimo organizacijoms naudotis nenaudojamais pastatais/patalpomis, apmokant jų komunalinius mokesčius;
- Aprūpinti atviras jaunimo erdves įranga, užtikrinančia jaunimo laisvalaikio užimtumo ir neformaliojo ugdymo formų ir veiklų įvairovę ir pan.

Jaunimo politikos įgyvendintojai stengiasi jaunimo socialines problemas mažinti verslo skatinimu, užimtumo didinimu, nedarbo mažinimu, saugios aplinkos kūrimu ir t.t., skatina jaunimą dalyvauti jaunimo politikos įgyvendinime, siūloma įdiegti stebėsenos sistemą bei suteikti visas galimybes šiuolaikiniam jaunimui realizuoti visuomenėje.

Išvados

Mokslininkai, vertindami skirtingų kartų jaunimo problemas ir jų sprendimo būdus bendruomenėje, išryškina kai kuriuos socialinius dėsningumus. Bendruomenė ir bendruomeniškumo aplinka jaunimui būtina kaip socializacinio atsiskleidimo sąlyga ir jaunimo problemų sprendimo reguliacinis veiksnys.

Jaunimo, neturinčio ar nerandančio darbo, lyginant su kitomis socialinėmis grupėmis, nedarbo lygmuo yra didžiausias. Kita susijusi problema – būstas, įvairaus pobūdžio klausimai, susiję su mokslu, studijomis ir išsilavinimu. Taip pat problemos, kurios kyla baigiantiesiems studijas, turintiems specialybę ir pradedantiems veikti darbo rinkoje. Alkoholio vartojimas yra aktuali problema – alkoholis pradedamas vartoti labai jauname amžiuje. Pagrindinės priežastys, skatinančios vartoti alkoholinius gėrimus yra šios: noras atsipalaiduoti, neturėjimas ką veikti, smalsumas, noras patirti apsvaigimo būseną, pritapti prie draugų bei norą jaustis stipriam.

Analizuojamu straipsnyje laikotarpiu Lietuvoje užimtumas didėjo. Jautriausiai į neigiamus ekonominės aplinkos pokyčius reaguoja 15–29 m. amžiaus jaunuoliai. Tai lemia darbo patirties stoka. Siekiant didinti gyventojų užimtumo lygį, švelninti nedarbo pasekmes, reikia diegti priemones, padedančias parengti jaunimą, atitinkantį darbo rinkos poreikius.

Internetinė erdvė trikdo paauglių psichiką. Virtualus gyvenimas tampa svarbesnis už realų.

Jaunimo pilietiškumo stoka šiais laikais yra juntama akivaizdžiai. Jaunimo pilietiškumą parodo ne tik jo dalyvavimas socialinėje ar politinėje veikloje, valstybinių švenčių minėjimuose, bet ir tai, kad jie pakelia ne vietoje išmestą šiukšlę. Jaunimo politikos įgyvendintojai stengiasi jaunimo socialines problemas mažinti verslo skatinimu, užimtumo didinimu, nedarbo mažinimu, saugios aplinkos kūrimu.

Literatūra

- BARAUSKAS, Justas. Alkoholinių gėrimų vartojimo ypatumai jaunų žmonių tarpe, Magistrinis darbas, Kaunas, 2019.
- DAHRENDORF, Ralf. Modernusis socialinis konfliktas. Esė apie laisvės politiką. Vilnius, Pradai, 1996, 332 p.
- GIDDENS, Anthony. Psichologija, sociologija. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2005, 284 p.
- LINGIS, Alphonso. Nieko bendra neturinčiųjų bendrija. Vilnius: Baltos lankos, 1997, 156 p.
- MARTINKUS, Bronislovas, BERŽINSKIENĖ, Daiva. Lietuvos gyventojų užimtumo ekonominiai aspektai: Kaunas: Technologija, 2005, 171 p.
- OKUNEVIČIŪTĖ NEVERAUSKIENĖ, Laima, MOSKVIN, Julija. Socialiai pažeidžiamo jaunimo problemos integracijos į darbo rinką kontekste, Filosofija ir sociologija. Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2008, T. 19. Nr. 2, p. 41–54.
- PRUSKUS, Valdas. Katalikų socialinė mintis Lietuvoje Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija., 1995, 224 p.
- VAITKEVIČIŪTĖ, Valerija. Tarptautinių žodžių žodynas, 2007, 1168 p.
- [http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm] [ineraktyvus] [žiūrėta 2019 11 30]
- [<https://jrd.lt>] > informacija-apie-jaunima > tyrimai] [interaktyvus] [žiūrėta 2019 11 30]
- [<https://e-seimas.lrs.lt>] > portal > legalAct] [interaktyvus] [žiūrėta 2019 11 30]

KYC: AR TIKRAI INOVATYVUS IT PROCESAS VEIKIA?

Justinas Norkus¹, Inga Žilinskienė²

¹Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas

¹junorkus@gmail.com, ²inga.zilinskiene@mruni.eu

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamos IT procesų taikymo klientų aptarnavimo paslaugoms gerinti aktualijos. Kadangi klientų pasitenkinimas suteiktomis paslaugomis tiesiogiai koreliuoja su paslaugų kokybe, būtinas strateginis požiūris į teikiamų paslaugų procesų optimalumą. Todėl tyrimo tikslas yra ištirti ir empiriškai įvertinti esamus pasirinktos įmonės incidentų valdymo procesus bei numatyti jų tobulinimo galimybes. Siekiant ištirti incidentų valdymo procesų aspektus ir problematiką, atliekama mokslinės literatūros palyginamoji analizė. Pirmiausia, apžvelgiamos ir analizuojamos populiariausios IT procesų valdymo metodologijos (ITIL, Coli, ISO 9000). Pateikiamas analizuojamų metodologijų aprašas ir pagrindiniai jas apimantys metodai. Tačiau tik įdiegus ir išbandžius naujas technologijas ar vadybos procesus, galima ne tik teoriškai, bet ir praktiškai atsakyti į klausimą, ar tikrai inovatyvus IT procesas gelbsti užtikrinant klientų lojalumą ir teigiamą grįžtamąjį ryšį. Todėl, atlikus incidentų valdymo procesų analizę pasirinktoje įmonėje (atvejo analizė), pateikiamas incidentų valdymo procesų tobulinimo gairės, grindžiamos ITIL metodologijos principais. Pasirinktoje įmonėje atlikus esamų incidentų valdymo procesų analizę pastebėti šie pagrindiniai trūkumai: komunikacijos apie incidentus spragos; dauguma užklausų registruojamos kaip incidentai ir neišskiriamos užduotys; netinkamas incidentų prioritetizavimas; informacijos trūkumas apie galimus sprendimus; statusų trūkumas ir kt. Norint likviduoti šias problemas, buvo nuspręsta pasitelkti pilną užklausos gyvavimo ciklo (angl. *Rebuse Life Cycle*) funkcionalumą, kuris leido pagalbos tarnybos specialistui kontroliuoti užklausų sprendimų procesus su jau iš anksto pateiktais žingsniais. Atlikto patobulinimo efektyvumui įvertinti taikyti aprašomosios ir išvadų statistikos metodai, kurie parodė, kad antrąjį pusmetį patobulintas procesas darė teigiamą įtaką klientų aptarnavimo paslaugų kokybei. Gauti rezultatai rodo, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vėluojamų išspręstų klaidų skaičiaus pirmą ir antrą pusmetį, be to, antro pusmečio vėluojamų išspręstų klaidų skaičius yra mažesnis nei pirmo pusmečio. Todėl galima teigti, kad įgyvendinti pakeitimai yra efektyvūs ir naudingi.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: IT procesai, incidentų valdymas, ITIL, kiekybinis vertinimas, atvejo analizė.

Ivadas

Šiais laikais, kai technologijos taip sparčiai tobulėja, norėdamas būti konkurencingas, kiekvienas verslas turi nenustoti tobulėti ir sekti technologines naujoves. Tam, kad procesai versle būtų sėkmingi, privalu remtis racionaliais ir gerai apgalvotais sprendimais, o šiuos sprendimus labai dažnai padeda priimti taikant technologijas gauta ir susisteminta informacija bei statistika. Daugeliu atvejų technologijomis apdorota ir susisteminta informacija leidžia priimti sprendimus išvengiant didelių rizikų arba jas sumažinant. Žinoma, kiekviena didelę naudą atnešanti technologija turi savo privalumų ir trūkumų, todėl, naudojama netinkamai, gali būti nuostolinga. Dažniausi tokios veiklos pavyzdžiai yra svarbių duomenų nutekėjimas ir slaptų faktų atskleidimas, t. y. yra susiję su kibernetiniu saugumu. Ir šių nemalonių ir pavojingų situacijų įmanoma išvengti, tačiau tam reikalinga pasitelkti IT ir nuolat stebėti nenutrūkstamus procesus. Šių procesų sklandumui užtikrinti įmonės visame pasaulyje vis dažniau renkasi tam tikras informacines sistemas, kurios padeda valdyti versle vykstančius procesus. Šiuo metu gausu ir atvirojo kodo verslo valdymo sistemų, kurios geba sutvarkyti ir suvaldyti su verslu susijusius procesus. Didėjant įmonėms, auga ir technologinė įmonės svarba, nes likviduojant tam tikrus žmogiškuosius procesus, galime pagreitinoti verslo procesus, kurie leidžia optimaliai ir našiai dirbti.

Taigi, sparčiai progresuojant informacinėms technologijoms verslas neišvengiamai įpareigojamas imtis atitinkamų veiksmų. Tokie informacinių technologijų pokyčiai kaip debesų kompiuterija, infrastruktūra kaip paslauga (angl. *infrastruktūrų as a service*), „blockchain“ ir kitos technologijos atvėrė naujas galimybes verslui kurti vertę ir paskatino IT tapti svarbiu verslo varikliu bei konkurencinio pranašumo šaltiniu. Technologijos įpareigoja laikytis įvairių procedūrų, kurios padeda užtikrinti teikiamų paslaugų vientisumą ir kokybę.

Tam, kad užtikrintų aukšto lygio IT teikiamų paslaugų kokybę, verslas dažnai vadovaujasi tam tikra paslaugų valdymo teorija. Vienos iš dažniausiai pasitaikančių paslaugų valdymo teorijų yra ITIL (angl. *Informuotino Technology Infrastructure Library*, toliau – ITIL) (<https://www.axelos.com/>), CobIT (angl. *Control Objectives for Information and Related Technologies*, toliau – CobIT) (<http://www.isaca.org/COBIT/Pages/COBIT-2019-Framework-Governance-and-Management-Objectives.aspx>), ISO 9000 (<https://www.iso.org/>) ir MOF (angl. *Microsoft Operations Framework*) (<https://www.microsoft.com/>). Tai pagrindinės paslaugų valdymo teorijos, kurios yra orientuotos į IT incidentų valdymą bei kokybės užtikrinimą informacinių technologijų paslaugas teikiančiose struktūrose.

Tyrimo aktualumas – informacinių technologijų paslaugas teikiančiose struktūrose dažnu atveju iškeliama tikslai gerinti paslaugų kokybę ir valdymą. Klientų aptarnavimas yra tiesiogiai susijęs su paslaugos kokybe, todėl efektyvus incidentų valdymas priklauso nuo aiškiai apibrėžtų taisyklių ir procesų, kurie leidžia veiksmingai valdyti incidentų sprendimą ir jų likvidavimą. Naujų procesų įvedimas reikalauja nuodugnios veiklos analizės, kurios metu įvertinamas naujo proceso tinkamumas. Tik atlikus IT paslaugų valdymo teorijų apžvalgą ir tyrimą, gali būti pateikiamos rekomendacijos, darančios teigiamą įtaką IT incidentų valdymui.

Žvelgiant į mokslinius tyrimus, atlikus 2009–2018 metų, matyti, kad tyrimų apie ITIL, CobIT ir ISO 9000 ir MOF taikymą incidentams valdyti kiekis palaipsniui auga. Minėtų metodologijų taikymas incidentams valdyti nagrinėtas tiek Lietuvoje (Baltakis, 2008; Martinkutė, 2009; Rombergas, 2011; Simonavičius, 2012; Jacinaitė, 2014 ir kt.), tiek tarptautiniame kontekste (Machteld, 2008; Fry, 2010; Pultorak, 2012; Talla ir Valverde, 2013; Lema et al., 2015; Cruz–Hinojosa ir Gutiérrez–de–Mesa, 2016; Andry ir Christianto 2018; Sarnovsky ir Surma, 2018; Scholtze, 2018 ir kt.).

Tyrimo problema: Galutinis produkto gavėjo pasitenkinimas tiesiogiai koreliuoja su aptarnavimo paslaugų kokybe. Siekiant didinti klientų aptarnavimo paslaugų kokybę, būtinas efektyvus ir aiškus incidentų valdymo procesas ir

užduočių atlikimas. IT incidentų valdymo metodologijų ir procesų diegimas įgalina tai pasiekti. Tačiau prieš diegiant naujoves, būtina esamos situacijos analizė ir įvertinimas, nes praktika rodo, kad nenaudojant optimalaus incidentų valdymo proceso ir užduočių atlikimo, užduotys sprendžiamos neefektyviai.

Tyrimo objektas: incidentų valdymo procesas ir jo tobulinimas pritaikant ITIL paslaugų valdymo teoriją.

Tyrimo tikslas: ištirti ir empiriškai įvertinti esamus pasirinktos įmonės incidentų valdymo procesus bei numatyti jų tobulinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti incidentų valdymo procesų teorinius aspektus.
2. Ištirti esamus ir pristatyti incidentų valdymo proceso patobulimus pasirinktoje įmonėje.
3. Empiriškai įvertinti patobulinto incidentų valdymo proceso efektyvumą.

Tyrimo metodai: siekiant ištirti incidentų valdymo procesų aspektus ir problematiką, atliekama mokslinės literatūros lyginamoji analizė. Atlikus incidentų valdymo procesų analizę pasirinktoje įmonėje (atvejo analizė), pateikiamas incidentų valdymo procesų tobulinimo gairės, grindžiamos ITIL metodologijos principais. Atlikto patobulinimo efektyvumui įvertinti taikomi aprašomosios ir išvadų statistikos metodai.

IT paslaugų valdymas klientų aptarnavimo versle

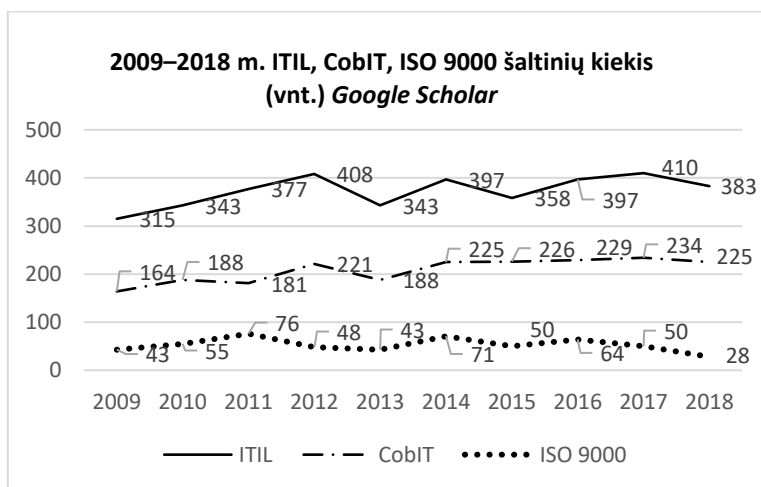
Klientų aptarnavimo skyriaus funkcija (angl. *Service Desk*) atsirado praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje kaip pagalbinė priemonė, leidžianti išspręsti IT problemas. Tai buvo techninė funkcija, orientuota į technologijas, o ne į galutinius vartotojus. Ankstyvieji klientų aptarnavimo skyriai neturėjo apibrėžtų SLA (angl. *Service Level Agreement*, toliau – SLA) ar kitų laiko rėžių problemoms išspręsti. Tik tada, kai 1990 m. buvo sukurtas ITIL, kuriame buvo kaupiama geriausia IT paslaugų valdymo praktika, atsirado į galutinius vartotojus orientuoti IT klientų aptarnavimo skyriai. Klientų aptarnavimo skyrius (angl. *Service Desk*) buvo laikomas esmine IT paslaugų valdymo dalimi (Jan, 2006).

1996-ųjų viduryje, Marcella ir Middletono kartu parašytoje knygoje nustatyta, kad IT paslaugų vertę lemia ne tik greitas atsakymas į vartotojų problemas, bet ir klientų aptarnavimo sistemos išskirtinės galimybės kasdien bendraujant su daugybe klientų ar darbuotojų. Nustatyta, kad visa klientų aptarnavimo skyriaus sistemos kaupiama informacija apie technines problemas, vartotojų poreikius, gali būti naudinga planuojant ir plėtojant IT paslaugas (Marcella ir Middleton, 1996; Bon, 2006, IT Service Management Forum, 2009).

2001 metais pasirodžius ITIL v2 (angl. *Information Technology Infrastructure Library Version 2*), klientų aptarnavimo skyriaus funkcijai, jos vaidmuo valdant incidentus ir užklausas tapo vienas iš pagrindinių IT paslaugų komponentų daugelyje organizacijų (<http://itservicemngmt.blogspot.com/2007/09/brief-history-of-itil.html>).

Dešimtmetį besitęsianti globalizacija ir didėjantis spaudimas mažinti IT veiklos sąnaudas privertė daugelį organizacijų centralizuoti IT klientų aptarnavimo skyrius, pasitelkiant trečiųjų šalių partnerius. Šios IT paslaugos teikimo funkcijos lėmė tolimesnį klientų aptarnavimo skyriaus sistemų programinės įrangos rinkos ir procesų standartizavimo augimą.

Šiuolaikinės technologijų tendencijos, įskaitant debesų kompiuterijos paslaugas, pažangias IT sistemas ir atradimus bei stebėsenos galimybes, paskatino IT klientų skyrius integruotis kartu su IT paslaugų valdymo platformomis. Šių platformų teikiama nauda pastebima ne tik IT teikiamų paslaugų komandai, bet ir visai IT funkcijai. Kadangi įmonės toliau siekia modernizuotis, IT klientų aptarnavimo skyriai toliau tobulėja, kad taptų labiau orientuoti į verslą, geriau suvokdami verslo procesus ir principus.



1 pav. ITIL, CobIT, ISO 2009 mokslinių tyrimų kiekio palyginimas

Pasaulyje yra daug plačiai paplitusių IT paslaugų valdymo teorijų, kurios turi esminių skirtumų ir pritaikomumo galimybių (Jäntti ir Cater-Steel, 2017). Praktikoje dažniausiai neapsiribojama viena paslaugų valdymo teorija. Didesnės įmonės dažniausiai naudoja skirtingas IT paslaugų valdymo teorijas, kurios apima skirtingus veiklos procesus ir sritis.

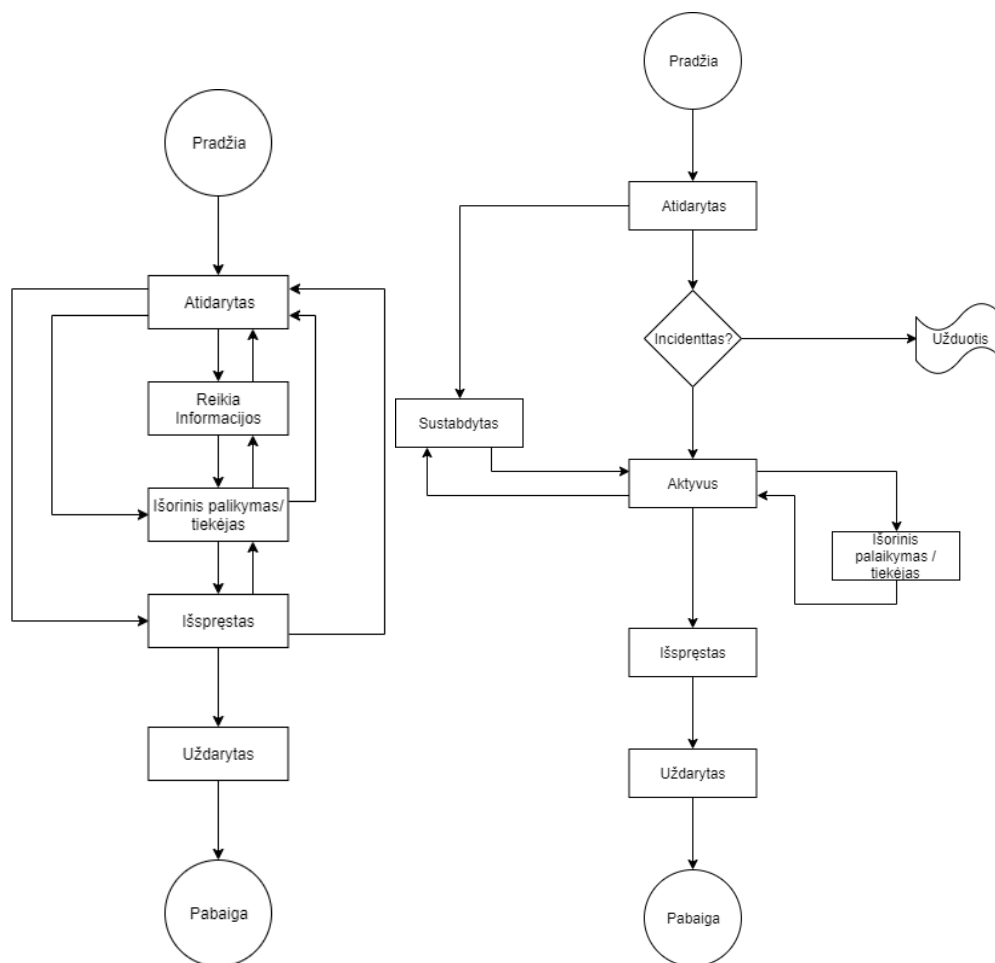
Populiariausios ir plačiausiai paplitusios metodologijos yra šios: ITIL, CobIT ir ISO 9000 (1 pav.) („Google Scholar“ (<https://scholar.google.co.uk/>) paieškos sistemoje parinkti 3 raktiniai žodžiai „ITIL“ (atitinkamai „CobIT“, „ISO 9000“), „Incident Management“ ir „Service Desk“, bei datos kriterijus nuo 2009 m. iki 2018 m.). Mokslinių tyrimų apie ITIL taikymą incidentams valdyti skaičius palaipsniui auga, žvelgiant į duomenis nuo 2009 iki 2018 metų. Pateiktoje diagramoje (žr. 1 pav.) matyti, kad mokslinių tyrimų kiekis palaipsniui didėja nuo 2009 iki 2018 metų. Didžiausias ITIL mokslinių straipsnių pikas buvo pasiektas 2017 metais (410 šaltinių), didžiausias CobIT mokslinių straipsnių pikas buvo pasiektas taip pat 2017 metais (234 šaltiniai), tačiau ši metodologija nėra tokia populiari lyginant su ITIL mokslinių straipsnių kiekio rezultatais. Kadangi tyrimu siekiama ištirti minimų metodologijų taikymo populiarumą klientų aptarnavimo kontekste, taip pat pastebima, kad ISO 9000 metodologija yra populiariausia.

Palyginus gautus rezultatus (1 pav.) galima teigti, kad pagal rastų mokslinių straipsnių kiekį ITIL incidentų valdymo metodologija yra populiareesnė klientų aptarnavimo kontekste ir plačiau naudojama už CobIT ir ISO 9000 metodologijas. Toliau trumpai aptariamos CobIT ir ISO 9000 metodologijas, išsamiau analizuojant tik ITIL taikymo metodologiją.

IT procesų analizė ir patobulinimai: vienos įmonės atvejis

Išnagrinėjus teorinę medžiagą ir ITIL procesų valdymo teoriją buvo pastebėtos galimybės, kaip galima efektyvinti IT teikiamų paslaugų kokybę pasirinktoje įmonėje. Kadangi vienas iš pagrindinių IT teikiamų paslaugų kokybės rodiklių yra SLA įsipareigojimų vykdymas, pasitelkus būtent šiuos duomenis buvo analizuojama, kokią naudą įgyvendinti pakeitimai turi IT teikiamų paslaugų kokybei.

Įmonėje efektyvinant IT paslaugų teikiamų paslaugų kokybę buvo pasitelkta ITIL metodologija, tačiau incidentų sprendimas ne visuomet vykdavo pasinaudojant šia gerąja praktika. Dėl to IT paslaugų kokybė smarkiai blogėjo arba neatitikdavo lūkesčių. Buvo nuspręsta pasinaudojant ITIL metodologija efektyvinti vykstančius procesus ir kaip įmanoma labiau juos standartizuoti. Atliktoje esamo incidentų gyvavimo ciklo analizėje buvo išryškintos pažeidžiamiausios vietos, ties kuriomis įmonė turėjo susidėlioti aiškius procesus, kurie padėtų efektyvinti IT skyriaus darbą naudojantis „ServiceDesk“ sistema.



2 pav. Senasis (kairėje) ir patobulintas (dešinėje) incidentų valdymo procesai

2 paveiksle kairėje pateiktas senasis incidentų gyvavimo ciklas, kuris buvo naudojamas tik iš dalies atitinkant ITIL procesą, t. y. dažnai sulaukus naujos užklauskos atsakingas asmuo jos nepriskirdavo atitinkamam statusui, t. y., ar tai užduotis, ar incidentas.

Dėl šios priežasties duomenų analizė negalėjo būti visiškai tiksli, nebuvo įmanoma įvertinti tikrąjį incidentų mastą. Kitas labai svarbus aspektas, kad užklauskos, pasiekusios sistemą, būtų tinkamai klasifikuojamos ir atliekamos pagal visas ITIL metodologijas.

Atliekant analizę buvo aptiktos šios esminės problemos:

1. Incidentai „ServiceDesk“ sistemą pasiekia tik sukuriant užklauskas naudojant „ServiceDesk“ internetinį puslapį ar siunčiant elektroniniu paštu.
2. Dauguma užklauskų registruojamos kaip incidentai ir neišskiriamos užduotys.
3. Netinkamas incidentų prioritetizavimas.
4. Informacijos trūkumas apie galimus sprendimus.
5. Statusų trūkumas ir neteisingas eiliškumas.

Šioms problemoms likviduoti buvo nuspręsta pasitelkti pilną „ManageEngine ServiceDesk“ užklauskos gyvavimo ciklo (angl. *Request Life Cycle*) funkcionalumą, kuris leidžia kontroliuoti užklauskų sprendimų procesus su jau iš anksto pateiktais žingsniais pagalbos tarnybos specialistui. Užklauskos gyvavimo ciklas leidžia užtikrinti efektyvų proceso laikymąsi ir taip iš anksto sumažinti klaidos tikimybę pereinant nuo vieno statuso prie kito.

Empirinis patobulinimų vertinimas

Siekiant atlikti statistinį tyrimą, ar pakeitimai sukėlė reikšmingų pasikeitimų incidentų sprendimo procesui, buvo naudojami incidentų sprendimo „ManageEngine ServiceDesk“ sistemos statistiniai duomenys nuo 2017 m. sausio mėn. iki 2019 metų birželio mėn. ataskaitinio laikotarpio, gavus įmonės IT Skyriaus vadovo leidimą naudotis duomenimis šiam darbui atlikti. Duomenys apdoroti nenusižengiant įmonės vidiniai politikai ir susisteminti nepateikiant perteklinės informacijos. Kadangi tyrimui naudojami vienos įmonės duomenys, tai duomenų rinkimo, imties sudarymo metodai toliau nėra nagrinėjami. Turimi duomenys gali būti interpretuojami kaip vienintelės įmonės – populiacijos duomenys, todėl tyrimo rezultatai ir pateiktos išvados bus negeneralizuojamos, o pritaikomos tik įmonės vienos įmonės kontekste.

Empirinėje darbo dalyje taikomi aprašomosios ir išvadų statistikos metodai. Aprašomosios statistikos metodais bus susisteminta statistinė informacija apie incidentų skaičių per mėnesį, atsižvelgiant į keletą kriterijų: bendrą klaidų skaičių, išspręstų laiku klaidų skaičių, užregistruotų per mėnesį incidentų skaičių bei skirtingų prioritetų (aukšto, vidutinio ir žemo) užklauskų skaičius. Išvadų statistikos metodais bus patikrinamos hipotezės apie pasiūlyto patobulinimo efektyvumą (reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$):

- H_0 : pirmo ir antro pusmečio vėluojamų išspręstų klaidų skaičiaus skirtiniai nesiskiria
- H_1 : pirmo pusmečio vėluojamų išspręstų klaidų skaičius linkęs būti didesnis nei antro

Statistinė informacija analizuojama ir apibendrinama laiko eilučių grafikais ir statistškai reikšmingiems pokyčiams įvertinti taikomas neparametrinis Mano–Vitnio–Vilkoksono rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims (Čekanavičius ir Murauskas, 2009).

Rezultatai

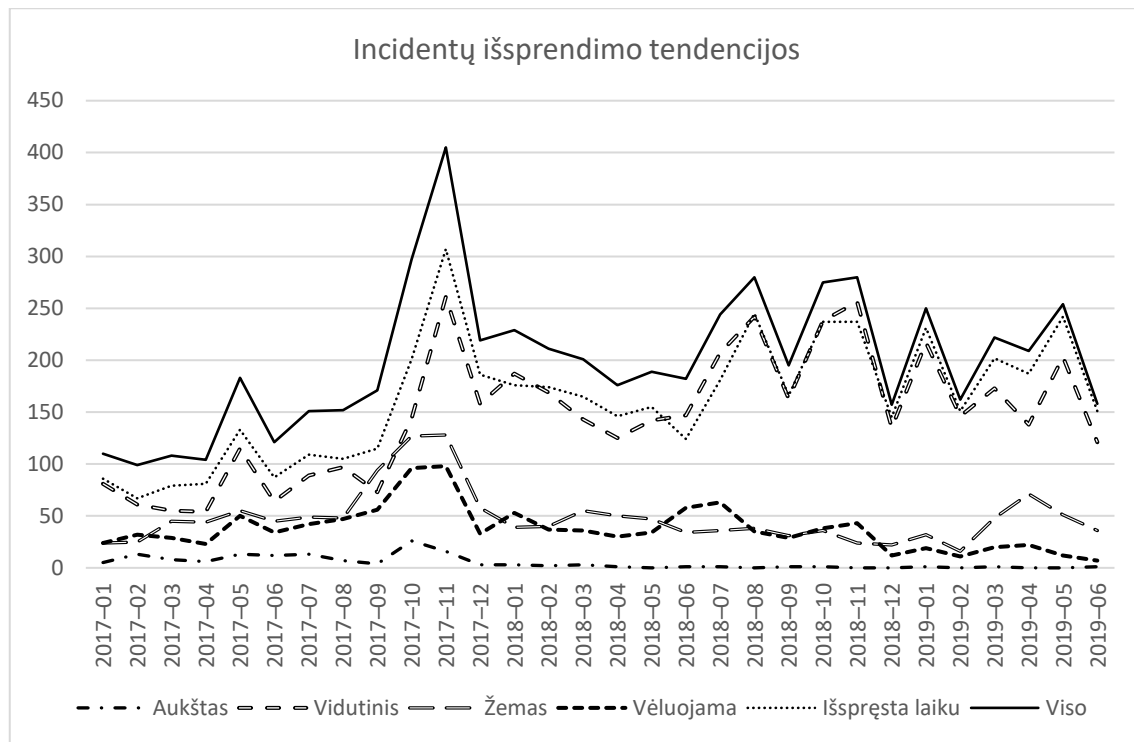
Remiantis incidentų skaičiaus kitimo tendencijų analize (3 pav.), pastebima, kad bendras užregistruotų incidentų skaičius kito laikotarpiu nuo 2017 m. sausio mėn. iki 2019 metų birželio mėn. ($\bar{X} = 199,37$; $s = 67,79$).

Vidutiniškai per mėnesį, nurodytu laikotarpiu, incidentų, kurie buvo išspręsti laiku vidurkis yra 162,37 ($\bar{X} = 162,37$; $s = 58,91$), o tuo pačiu laikotarpiu per mėnesį pavėluotai išspręstų incidentų vidurkis yra 37,43 ($\bar{X} = 37,43$; $s = 21,60$). Todėl atlikus šių vidurkių skaičiavimą galima sakyti, kad incidentų kiekis išspręstas laiku yra gerokai didesnis nei pavėluotai išspręstų. Kita vertus, kad mažiausiai buvo užregistruota pirmojo prioriteto užklauskų ir antrojo prioriteto užklauskų užregistruojama daugiausiai.

Vidutiniškai aukšto prioriteto užklauskų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį 4,73 ($\bar{X} = 4,73$; $s = 6,27$). Diagramos kreivėje didžiausias tokių incidentų kiekis užfiksuotas imtinai nuo 2017–01 iki 2017–12 laikotarpiu.

Vidutinio prioriteto užklauskų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį $\bar{X} = 146,80$ su standartiniu nuokrypiu $s = 60,60$. Kreivė rodo, kad didžiausias tokių incidentų kiekis užfiksuotas imtinai nuo 2017–11 iki 2019–06 laikotarpiu. Tai lėmė naujų išpareigojimų įgyvendinimas ir tikslesnis užklauskų prioriteto parinkimas.

Žemo prioriteto užklauskų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį $\bar{X} = 48,2$ ir $s = 26,48$. Grafikas rodo, kad didžiausias šio prioriteto incidentų skaičius užfiksuotas nuo 2017–08 iki 2017–12.



3 pav. Incidentų valdymo tendencijos

Be to, atlikus patobulintų procesų valdymo kiekybinį vertinimą pasirinktoje įmonėje, nulinė hipotezė H_0 atmetama, esant vienpusei alternatyvai. Remiantis gautais rezultatais $U_1 = 60$, kritinė sritis Mano–Vitnio–Vilkoksono rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims, kai $\alpha = 0,05$ yra (72, 153). Vadinas, kadangi $U_1 = 60 < 72$ ($\alpha = 0,05$), H_0 atmetama. Todėl galima teigti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vėluojamų išspręsti klaidų skaičiaus pirmą ir antrą pusmetį bei antro pusmečio vėluojamų išspręsti klaidų skaičius yra mažesnis nei pirmo pusmečio.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę ir populiariausių paslaugų valdymo teorijų palyginimą pastebėta, kad ITIL incidentų valdymo metodologija yra viena populiariausių klientų aptarnavimo kontekste. Būtent, dėl nesudėtingo taikymo ir plačios incidentų valdymo pavyzdžių duomenų bazės, išsamiai išnagrinėta ITIL paslaugų valdymo metodologija.

Atlikus ITIL analizę, pastebėta, kad remiantis ITIL incidentų valdymo gyvavimo ciklu galima tobulinti incidentų valdymo procesą modifikuojant pasirinktos įmonės incidentų sprendimo procesų strategiją. Siekiant efektyvinti IT teikiamų paslaugų kokybę pasirinktoje įmonėje, atlikta esamų incidentų valdymo procesų analizė ir pastebėti šie pagrindiniai trūkumai: komunikacijos apie incidentus spragos; dauguma užklausų registruojamos kaip incidentai ir neišskiriamos užduotys; netinkamas incidentų prioritetavimas; informacijos trūkumas apie galimus sprendimus; statusų trūkumas ir neteisingas eiliškumas.

Šioms problemoms likviduoti buvo nuspręsta pasitelkti pilną „ManageEngine ServiceDesk“ užklausos gyvavimo ciklo (angl. *Request Life Cycle*) funkcionalumą, kuris leidžia kontroliuoti užklausų sprendimų procesus su jau iš anksto pateiktais žingsniais pagalbos tarnybos specialistui. Užklausos gyvavimo ciklas leidžia užtikrinti efektyvų proceso laikymąsi.

Aprašomosios statistikos metodais susisteminta statistinė informacija apie incidentų skaičių per mėnesį atsižvelgiant į keletą kriterijų: bendrą klaidų skaičių, išspręstų laiku klaidų skaičių, užregistruotų per mėnesį incidentų skaičių bei skirtingų prioritetų (aukšto, vidutinio ir žemo) užklausų skaičius.

Tyrimo rezultatai rodo, kad vidutiniškai per mėnesį nuo 2017 m. sausio mėn. iki 2019 metų birželio mėn., incidentų, kurie buvo išspręsti laiku, vidurkis yra 162,37, o tuo pačiu laikotarpiu per mėnesį pavėluotai išspręstų incidentų vidurkis yra 37,43. Taigi, incidentų kiekis išspręstas laiku yra gerokai didesnis, nei pavėluotai išspręstų. Kita vertus, mažiausiai buvo užregistruota pirmojo prioriteto užklausų ir antrojo prioriteto užklausų užregistruojama daugiausiai.

Vidutiniškai aukšto prioriteto užklausų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį 4,73. Vidutinio prioriteto užklausų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį 146,80. Be to, didžiausias tokių incidentų kiekis užfiksuotas imtinai nuo 2017–11 iki 2019–06 laikotarpiu. Tai lėmė naujų išpareigojimų įgyvendinimas ir tikslesnis užklausų prioritetų parinkimas po IT procesų patobulinimo. Žemo prioriteto užklausų buvo užregistruota per ataskaitinį laikotarpį 48,2.

Empiriškai įvertinus patobulintą incidento valdymo procesą, galima teigti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vėluojamų išspręsti klaidų skaičiaus per pirmą ir antrą pusmetį bei antro pusmečio vėluojamų išspręsti klaidų skaičius yra mažesnis nei pirmo pusmečio ($U_1 = 60 < 72$, $\alpha = 0,05$). Todėl galima teigti, kad įgyvendinti pakeitimai yra efektyvūs ir naudingi.

Literatūra

- CHRISTIANO, Kevin; ANDRY, Johannes. Evaluating Maturity Level of IT Service Using Framework ITIL: A Case Study of Service Desk's. In: *International Journal of Information Technology and Business*, 2018, 1, p. 16-23.
- BALTAKYS, Andrius. Optimalus IT paslaugų valdymo sprendimas verslui, Magistro darbas, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2008.
- BON, Jan. *Foundations in IT Service Management*. Netherlands: Van Haren Publishing, 2006, 231 p.
- CRUZ-HINOJOSA, Nancy Judith; GUTIÉRREZ-DE-MESA, José Antonio. Literature review of the situation research faces in the application of ITIL in Small and Medium Enterprises. In: *Computer Standards & Interfaces*, 2016, 48, p. 124-138.
- ČEKANAVIČIUS, Vydas; MURAUSKAS, Gediminas. *Statistika ir jos taikymai, I dalis*, Vilnius: TEV, 2009, 240 p.
- ČEKANAVIČIUS, Vydas; MURAUSKAS, Gediminas. *Statistika ir jos taikymai, II dalis*, Vilnius: TEV, 2004, 272 p.
- FRY, Malcolm. *ITIL lite: a road map to full or partial ITIL implementation*, London: TSO (The Stationery Office), 2010, 132 p.
- JACINAITĖ, Justina. IT įmonės paslaugų teikimo ir palaikymo vadybos kokybės gerinimas remiantis gerąja patirtimi, Daktaro disertacija, Vilnius, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2015.
- JÄNTTI, Marko; CATER-STEEL, Aileen. Proactive management of IT operations to improve IT services. In: *Journal of Information Systems and Technology Management*, 2017, 14(2), p. 191-218.
- LEMA, Lohana; CALVO-MANZANO José Antonio; COLOMO-PALACIOS, Ricardo; ARCILLA, Magdalena. ITIL in small to medium-sized enterprises software companies: towards an implementation sequence. In: *Journal of software: evolution and process*, 2015, 27(8), p. 528-538.
- MACHTELD, Meijer; SMALLEY, Mark; TAYLOR, Sharon. *ITIL® V3 and ASL Sound Guidance for Application Management and Application Development*. London: TSO (The Stationery Office), 2008, 13 p.
- MARCELLA, Rita; MIDDLETON, Iain. (1996). *Key Factors in Help Desk Success: An Analysis of Areas Critical to Help Desk Development and Functionality*. London: British Library Research and Development Department, 1996, 167 p.
- MARTINKUTĖ, Aurelija. Informacinių technologijų strateginis valdymas Lietuvos Respublikos viešajame sektoriuje, Magistro darbas, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2009.
- PULTORAK, David; NELSON, John; PULTORAK, Vince. *Passing The ITIL® Foundation Exam*. Netherlands: Van Haren Publishing, 2012, 41 p.
- ROMBERGAS, Paulius. Incidentų ir problemų sprendimo proceso peržiūra ir pertvarkymas UAB „Unitechna“ įmonei, Magistro darbas, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2011.
- SARNOVSKY, Martin; SURMA, Juraj. Predictive models for support of incident management process in IT service management. In: *Acta Electrotechnica et Informatica*, 2018, 18(1), p. 57-62.
- SCHOLTZE, Lara. Development and Importance of Management Systems According to ISO for IT Organizations and the Resulting Demand for Consulting Services. An Analysis Between USA and Germany, Undergraduate Honors College Theses, LIU Post, Long Island University, 2018.
- SIMONAVIČIUS, Vygintas. „Service Desk“ diegimo aukštojoje mokykloje galimybių tyrimas, Magistro darbas, Vilnius, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2012.
- TALLA, Malleswara; VALVERDE, Raul. An implementation of ITIL guidelines for IT support process in a service organization. In: *International Journal of Information and Electronics Engineering*, 2013, 3(3), p. 334-341.

FIZINIŲ PRATIMŲ POVEIKIS KŪNO MASĖS KOMPONENTAMS SKIRTINGO KMI ŽMONĖMS

Gedas Sakalauskas

Panevėžio kolegija, Biomedicinos mokslų fakultetas

gedas.sakalauskas@panko.lt

Konsultavo Panevėžio kolegijos BMF dėst. Domilė Kupčiūnaitė, Ingrida Kupčiūnaitė

Anotacija

Per pastaruosius dešimtmečius ligų vystymasis, susijęs tiek su nepakankamu svoriu, tiek su antsvoriu, tapo visuotine problema. Kombinuotų pratimų programų veiksmingumo tyrimų, kaip jos veikia skirtingą kūno kompoziciją, trūksta. Nepakankamai atlikta tyrimų apie optimalių pratimų programų namuose efektyvumą. Straipsnyje analizuojamas atliktas tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti fizinių pratimų poveikį skirtingų KMI žmonių kūno masės komponentams. Į tyrimą buvo įtraukiami visi asmenys, nuo 18 iki 40 metų, savanoriškai sutikę dalyvauti tyrime. Į tyrimą buvo įtraukti 29 asmenys, tačiau iki tyrimo pabaigos išliko 26 tiriamieji (turinčių nuosvorio (N=8), normalaus svorio (N=9) ir antsvorio (N=9)), 14 moterų ir 12 vyrų. Atliktas tyrimas parodė, kad 6 savaitių vidutinio intensyvumo aerobinių pratimų ir pratimų su pasipriešinimu programa neturi įtakos kūno masės komponentams. Kūno apimtys po 6 savaitių nepakito, tačiau sumažėjo antsvorio turinčių liemens, klubo ir šlaunų apimtys, nors riebalinių odos raukšlių pokyčių po 6 savaitių nėra, tačiau normalaus kūno svorio ir antsvorį turintiems sumažėjo klubinė odos raukšlė. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais rekomenduojama skirtingo KMI žmonėms vidutinio intensyvumo fizinių pratimų programą vykdyti dažniau nei 3 kartus per savaitę siekiant teigiamo poveikio kūno masės komponentams.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: fiziniai pratimai, antropometrija, nuosvoris, normalus svoris, antsvoris, kūno masės komponentai.

Įvadas

Šiais laikais antsvoris yra priskiriamas prie svarbiausių sveikatos problemų besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse (Neupane, Prakash, Doku, 2016). Per pastaruosius dešimtmečius ligų vystymasis, susijęs tiek su nepakankamu svoriu, tiek su antsvoriu, tapo visuotine problema (Yu ir kt., 2018). Didėjanti svorio augimo tendencija pastebima įvairaus amžiaus grupėse, įskaitant pagyvenusius žmones, jaunimą, vaikus, suaugusiuosius (Uzogara, 2017; Gao ir kt., 2016), ypač tarp moterų. Visame pasaulyje yra daugiau nei 1 milijardas antsvorį turinčių žmonių, daugiau nei 300 tūkstančių iš jų yra nutukę (Nijhawan, Upadhye, Upadhye, 2018). Mokslininkai nustatė, jog antsvoris lemia didelę riziką susirgti antro tipo diabetu, širdies ir kraujagyslių sistemos susirgimais arba sukelti miego ir kvėpavimo problemas, tam tikrų rūšių vėžį, taip pat atsiranda galimybė išsivystyti ir depresijai (Duarte ir kt., 2017). Tyrimais nustatyta, jog toks gyvenimo stiliaus faktorius kaip fizinis aktyvumas atlieka svarbų vaidmenį reguliuojant kūno svorį (Westcott ir kt., 2017). Mokslininkai įrodė, jog skiriant nuo 20 iki 60 minučių per dieną aktyviai fizinei veiklai, akivaizdžiai kinta kūno masės rodikliai. Taip pat gerėja antsvorį turinčiųjų psichinė ir fizinė būklė bei gyvenimo kokybė (Jepsen ir kt., 2015), mažėja arterinis kraujo spaudimas (Westcott ir kt., 2017), pastebimi teigiami skeleto raumenų ir kvėpavimo sistemos pokyčiai. Griežtas fizinių pratimų namų programos taisyklių laikymasis gali būti pagrindinis veiksnys žmonių terapijos sėkmei. Tačiau tyrimai rodo, jog net 70 proc. žmonių nesilaiko rekomendacijų ir neatlieka tinkamai paskirtos programos savarankiškai, taip pakenkdami sau (Bachmann, Oesch, Bachmann, 2018). Priešingai, fizinis aktyvumas kartu su kineziterapeuto priežiūra yra efektyvus rizikos veiksnių valdymas kartu ir ilgalaikio gyvenimo būdo pokyčių skatinimas (Sandor ir kt., 2014). Kombinuotų pratimų programų veiksmingumas skirtingoms kūno kompozicijoms išlieka neaiškus (Mohammadi, Khoshnam, Khoshnam, 2018). Taip pat vis dar nežinoma ir pratimų intensyvumo, išlaikant vienodą trukmę, pastovi įtaka įvairiai kūno kompozicijai (Chiu ir kt., 2017).

Straipsnio problema: ar vidutinio intensyvumo fizinių pratimų programa, sudaryta iš aerobinių pratimų ir pratimų su pasipriešinimu, veikia kūno masės komponentus skirtingo KMI žmonėms?

Straipsnio tikslas: išsiaiškinti fizinių pratimų poveikį skirtingų KMI žmonių kūno masės komponentams.

Uždaviniai:

1. Atskleisti kūno masės komponentų kaitos galimybes taikant fizinius pratimus teoriniu aspektu.
2. Identifikuoti pagrindinį metodą, padedantį įvertinti kūno masės komponentus.
3. Nustatyti kūno masės komponentų, kūno apimčių ir riebalinių odos raukšlių pokyčius prieš ir po 6 savaitių fizinių pratimų skirtingo KMI žmonėms.
4. Pateikti rekomendacijas remiantis atlikto tyrimo rezultatais.

Tyrimo objektas: fizinių pratimų poveikis skirtingų KMI žmonių kūno masės komponentams.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, antropometrija, matematinis gautų duomenų apskaičiavimas.

Teoriniai tyrimo pagrindai

Šiais laikais pasiūla metodų, kaip žmogui mažinti antsvorį ir nutukimą, įskaitant vaistus, chirurgiją, mankštas ir taisyklingą mitybą, yra platus, bet dėl brangumo ir galimų šalutinių poveikių, sportas ir fizinė veikla yra laikomas ne tik kaip praktiškiausias būdas mažinti svorį, bet ir terapija (Karimi, Karimi, Mizani, 2016). Miller ir kolegos (2016) akcentuoja, jog nutukę asmenys dažnai patenka lyg į užburto ratą, mat jie yra mažai fiziškai aktyvūs, neretai turi fizinį neįgalumą ar kenčia nuo dusulio, šie faktoriai tokius asmenis dažnai veda į visišką fizinį neaktyvumą, tolesnį svorio didėjimą, fizinės funkcijos mažėjimą ir silpnumą. Tačiau informuotumas apie galimas pasekmes turint didelį kūno masės svorį gali tapti motyvacija, skatinanti antsvorį turinčius asmenis domėtis, kaip fizinis aktyvumas gali padėti reguliuoti svorį, gerinti sveikatą ir gyvenimo kokybę (Uzogara, 2017). Naujausi tyrimai rodo, jog fizinė veikla

grupiniuose užsiėmimuose ženkliai padidina žmonių motyvaciją ir atsidavimą atlikti fizinius pratimus nei namuose vykdoma fizinė veikla savarankiškai (Jakobsen ir kt., 2017). Visuomenės sveikatos iššūkiai, priklausantys nuo žmonių sėslumo, bei vis daugiau privalumų turinti fizinės veiklos nauda skatina kineziterapeutus suteikti žmonėms tinkamus nurodymus aktyviai leisti laiką (Nijhawan, Upadhye, Upadhye, 2018). Labiau individualizuotas požiūris, orientuotas į kiekvieno sportuojančiojo poreikius, gali būti daug efektyvesnis nei bendra pratimų programa (Jakobsen ir kt., 2017). Dažnai atliekant pratimų programas namuose susiduriama su tokiais kliūtimis kaip laiko stoka, patogumo ir sąnaudų trūkumas, užmiršimas atlikti, kas įrodo, jog nėra laikomasi fizinės veiklos dėsnų (Bachmann, Oesch, Bachmann, 2018). Žmonėms, turintiems atsvarą ar nutukimą, norintiems ženkliai sumažinti kūno masės komponentus, būtina skirti daugiau nei 225 min./sav. laiko aerobiniams pratimams. Dažnai aerobinė veikla yra vidutinio intensyvumo, į kurią įtraukiami ritmingo pobūdžio didelių raumenų grupių judesiai ilgesnei nei 10 min. trukmei, pvz.: vaikščiojimas, bėgiojimas, važinėjimas dviračiu (McKinney ir kt., 2016). Taip pat aerobiniai pratimai puikiai mažina riebalinę kūno masę bei didina aerobinę ištvermę. Būtina pabrėžti, jog didelio intensyvumo aerobiniai pratimai sukelia mažesnę riebalų oksidacijos kiekį, todėl asmenims, turintiems atsvarą, rekomenduojamas vidutinio intensyvumo fizinis aktyvumas, padedantis mesti svorį. Užsiimti aerobine veikla rekomenduojama dėl santykinai didelių energijos išlaidų, susijusių su ištvermės pratimais. Marandi ir kolegės (2013) teigia, jog tokio pobūdžio pratimai yra vieni geriausių norint kontroliuoti savo kūno masę. Ištvermės pratimai gali būti tokie pat veiksmingi kaip aerobiniai pratimai, nes jie 5–9 proc. daugiau padidina paros poilsio energijos išnaudojimą lyginant su jėgos pratimais (Westcott ir kt., 2017). Atlikti stebėjimai patvirtino faktą, jog medžiagų apykaitos greitis ramybėje yra didesnis asmenų, kurie atliko ištvermės pratimus. Tačiau, studijos įrodė, jog mankšta, sudaryta iš didelio intensyvumo aerobinių pratimų, labiau sumažina poodinį riebalų sluoksnį nei pratimai raumenų ištvermei lavinti.

Melam ir kolegės (2016) pabrėžė, jog vaikščiojimas 4 mph (6,4 km/h) greičiu, apibrėžiamas kaip greitas ėjimas, yra patogus ir populiarus būdas reguliuoti kūno svorį. Kasdieninis vaikščiojimas yra dažnai rekomenduojamas atsvarą turintiems žmonėms, nes bendrai didina fizinį aktyvumą bei gerina jų fizinę sveikatą. Yu ir bendraautorai (2018) akcentuoja, kad vaikščiojimas yra pagrindinė kasdieninio gyvenimo dalis, atsvarą turinčiai populiacijai, vidutinis arba greitas ėjimas yra saugesnė, lengvesnė ir efektyvesnė strategija kūno kompozicijai reguliuoti. Teigiama, jog 5000 žingsnių per dieną parodo sėslų gyvenimo būdą, o daugiau nei 8000 žingsniai per dieną užtikrina aktyvesnę fizinę veiklą (Swift ir kt., 2014). Karimi ir bendraautorai (2016) pabrėžė, jog greitas ėjimas du kartus per savaitę 48 proc. sumažina visceralinių riebalų ir 18 proc. viso kūno riebalų masę. Mokslininkai pastebėjo, jog pasiekti 10000 žingsniai per dieną turi įtakos ne tik kūno masės komponentų kaitai, bet taip pat ir padidina žmonių energingumą (Yuenyongchaiwat, 2016). Norint vienu metu sumažinti riebalinę kūno masę ir padidinti liesąją kūno masę, į fizinius užsiėmimus reikia įtraukti pasipriešinimo pratimus (Westcott ir kt., 2017). Pasipriešinimo pratimai turi daug naudos nutukusių asmenų sveikatai, t. y. stiprina ir lavina raumenų jėgą išsaugant kaulų mineralinį tankį (Swift ir kt., 2014). Asmenų, turinčių nuosvorį, pagrindinė problema – kūno svorio ir raumeninės masės didinimas, o pasipriešinimo pratimai atlieka svarbų vaidmenį didinant abiejų lyčių raumenų hipertrofiją ir jėgą. Būtina pabrėžti, jog kol aerobiniai pratimai yra atliekami saugiai ir efektyviai visose amžiaus grupėse, pasipriešinimo pratimai su gali būti labiau taikomi vyresnio amžiaus arba atsvarą turinčių asmenų mankštose, nes jiems atliekant aerobinius pratimus iškyla sunkumų. Tačiau nors jie ir prisideda prie kūno riebalų mažinimo, atliekant tik tokio pobūdžio pratimus, poveikis bendrai kūno masei yra minimalus, todėl juos patartina įtraukti į bendrą pratimų kompleksą (Swift ir kt., 2014). Yu ir kitų bendra autorių (2018) tyrimas parodė, jog į pratimų programą įtraukti pasipriešinimo pratimai mažina bet kokios kūno kompozicijos procentinį riebalų kiekį. Numetus svorio, atsvarą turintiems ir nutukusiems asmenims sunkiausia tampa išlaikyti pasiektą kūno masę, nes tai reikalauja nuolatinių mitybos įpročių ir gyvenimo būdo pokyčių. Atlikti tyrimai parodė, jog net 50 proc. žmonių atgauna prarastą svorį po pirmų metų. Po 3–5 metų, apie 85 proc. grįžta į pradinį svorį arba net jį viršija. Emocinė parama iš kolegų ar šeimos narių yra geras būdas suteikti motyvaciją ir ilgalaikį paskatinimą tęsti fizinės veiklos eigą (Jakobsen ir kt., 2017). Kineziterapeuto teikiama parama, teigiami jo atsiliepimai ir paskata, santykiai tarp sportuojančiojo ir kineziterapeuto, tolimesnių planų numatymas skirtas pratimų stiprinimui bei tiesioginis kineziterapeuto pamokymas teigiamai veikia atsidavimą užsiimti fizine veikla (Bachmann, Oesch, Bachmann, 2018).

Nustatyti tinkamą pratimų rūšį kiekvienam individualiai yra svarbu dėl energijos išlaidų fizinio krūvio metu ir po jo (Drenowatz, 2015). Karimi ir bendraautorai (2016) pabrėžia jog mankštos programa turi būti sudaroma atkreipiant dėmesį į žmogaus judėjimo lygį ir asmens efektyvias fiziniame krūviui charakteristikas. Raumenų pokyčiai po fizinio krūvio gali būti koreguojami pagal mankštos programos struktūrą, todėl fizinio aktyvumo trukmė ir intensyvumas bei poilsio laikas tarp mankštos seansų keičia raumenų ląstelių poreikius ir medžiagų apykaitą. Todėl bet kokios fizinių pratimų programos tikslas turi išlikti vienas – riebalų masės mažinimas ir liesosios kūno masės palaikymas (Marandi ir kt., 2013).

Metodai ir imtis

Tyrimo metodai. Pagrindinis metodas, taikytas tyrime, buvo antropometrija. Pasitelkus ją prieš ir po tyrimo buvo registruojami tiriamųjų kūno masės komponentai, kūno apimtys bei odos riebalinės raukšlės. Po tyrimo gautiems rezultatams apdoroti buvo taikytas matematinis gautų duomenų apskaičiavimas. Gauti duomenys pateikti apskaičiavus vidurkius ir standartinius nuokrypius pasitelkus *Microsoft Office Excel Professional Plus 2013* programą.

Kūno masės komponentai buvo registruojami fitneso svarstyklėmis „The Soehnle Professional Fitness Scale 7850“. Tiriamasis užlipa ant skalės, aparatui išmatavus kūno svorį, įvedami tiriamojo asmens duomenys – ūgis, amžius, lytis, fizinis aktyvumas (nuo 1 iki 5 val./d.). Kai duomenys įvesti, tiriamasis nedelsdamas apglėbia rankomis rankinius

elektrodus ir stipriai laiko suspaudęs apie 20 sekundžių, per kurias vyksta kūno analizavimas. Sėkmingai atlikus matavimus buvo atspausdinami duomenys: kūno svoris (kg), KMI (kg/m²), raumeninė masė (kg, proc.), riebalinė masė (proc.), vandens kiekis (proc.).

Kūno apimtys buvo matuojamos centimetrine juostele, 0,1 cm tikslumu. Matavimo vietos parinktos pagal Dadalienės (2008) ir užsienio autorių straipsnių rekomendacijas šešiose srityse: žasto apimtis, krūtinės apimtis, juosmens apimtis, klubų apimtis, šlaunies apimtis, blauzdos apimtis.

Kūno riebalinės raukšlės buvo matuojamos „Lange“ kaliperiu 0,5 mm tikslumu. Jo skalė yra nuo 0 mm iki 60 mm. Odos raukšlė suimama smiliaus ir nykščio pagalba, lengvai papurtoma, stengiantis nesuteikti didelio skausmo, ir patraukiama į save, kad poodinis riebalų sluoksnis būtų atskirtas nuo raumeninio. Kaliperio kojytėmis apglėbiama atskirta raukšlė, kojytės atpalaiduojamos ir po dviejų sekundžių fiksuojamas rezultatas. Matavimo vietos parinktos pagal Melam ir kt. (2016) straipsnio rekomendacijas penkiose srityse: pomeninė odos raukšlė, žasto priekinė odos raukšlė, žasto užpakalinė odos raukšlė, klubinė odos raukšlė, šlaunies odos raukšlė.

Imtis. Į tyrimą buvo įtraukiami visi asmenys, nuo 18 iki 40 metų, savanoriškai sutikę dalyvauti tyrime. Visi buvo supažindinti su tyrimo tikslu, duomenų anonimiškumu bei konfidencialumu, tyrimo eiga ir galimybėmis laisvai pasitraukti iš tyrimo, iš kiekvieno buvo gautas raštiškas sutikimas asmens duomenis naudoti tyrimui. Į tyrimą buvo įtraukti 29 asmenys, tačiau iki tyrimo pabaigos išliko 26 tiriamieji (turinčių nuosvorio (N=8), normalaus svorio (N=9) ir antsvorio (N=9)), 14 moterų ir 12 vyrų.

Rezultatai

Analizuotų tiriamųjų amžius buvo nuo 19 iki 38 metų. Bendras moterų amžiaus vidurkis siekė 22,21±5,63 m., o vyrų 21,17±1,53 m. Kiekvieno tiriamojo kūno masės komponentai buvo registruojami du kartus – prieš tyrimą ir po šešių savaičių tyrimo, paskyrus dienas, individualiai suderinus laiką. Po pirmojo matavimo pagal pradiniuose duomenyse gautą KMI visi tiriamieji buvo suskirstyti į tris pogrupius – nuosvorį (KMI < 18,5 kg/m²), normalią kūno masę (18,5 ≤ KMI < 24,9 kg/m²) ir antsvorį (KMI ≥ 25,0) turinčius asmenis. Kiekvienam tiriamajam buvo paskirta vidutinio intensyvumo fizinių pratimų programa, sudaryta iš aerobinių pratimų ir pratimų su pasipriešinimu bei paremta 2014 m. Sandor B. ir kitų tyrėjų straipsnio rekomendacijomis, individualiai pakoreguojant pagal fizinį pasirengimą. Tiriamieji 6 savaites 3 kartus per savaitę vykdė kartu su kineziterapeuto priežiūra grupinius užsiėmimus, trukusius 50–60 minučių, arba savo 50–60 minučių vidutinio intensyvumo fizinių pratimų programą buvo vykdę savarankiškai namuose taip pat 6 savaites 3 kartus per savaitę.

Vertinant antropometrinius rodiklius, buvo analizuojami KMI kilogramais kvadratiniam metre, viso kūno masės ir raumeninės masės kilogramais, raumeninės masės, liesosios masės bei vandens kiekio procentais pokyčiai (1 lentelė).

1 lentelė. Kūno komponentų pokyčiai

	Nuosvoris		Normalus svoris		Antsvoris	
	<i>Prieš</i>	<i>Po</i>	<i>Prieš</i>	<i>Po</i>	<i>Prieš</i>	<i>Po</i>
<i>Kūno masė (kg)</i>	51,7±4,91	51,7±4,95	61,62±13,45	60,74±13,36	87,76±4,68	86,35±4,98
<i>KMI (kg/m²)</i>	17,34±0,68	17,40±0,64	20,88±1,10	20,41±1,09	28,13±4,09	27,66±4,02
<i>Raumeninė masė (kg)</i>	24,08±3,89	24,12±3,92	28,44±4,68	28,75±4,71	32,99±5,68	34,05±5,21
<i>Kūno riebalinė masė (%)</i>	10,22±6,76	10,22±6,76	13,07±7,49	12,83±7,34	23,79±14,40	23,04±13,99
<i>Kūno liesoji masė (%)</i>	47±3,84	47,06±3,89	43,77±4,6	44,18±4,73	37,84±6,31	38±6,91
<i>Vandens kiekis (%)</i>	69,5±5,47	69,46±5,42	63,78±6,02	62,46±5,74	55,64±7,43	53,69±8,23

Vertinant kūno masės pokyčius kilogramais, didžiausias sumažėjimas buvo pastebėtas antsvorio grupėje. Prieš intervenciją šios grupės tiriamųjų kūno masė 87,76±4,68 kg, po 86,35±4,98 kg, iš viso netekus 1,95 kg. Normalios masės grupėje viso kūno masė sumažėjo 1,32 kg, nuo 61,62±13,45 kg iki 60,74±13,36 kg, o nuosvorio grupėje ji nepakito ir išliko 51,7 kg.

Antsvorio grupės tiriamųjų KMI prieš tyrimą siekė 28,13±4,09 kg/m², po sudarė 27,66±4,02 kg/m². Normalaus svorio grupėje KMI intervencijos pradžioje buvo 20,88±1,10 kg/m², o pabaigoje sumažėjo iki 20,41±1,09 kg/m². Praėjus šešios savaitės nuo tyrimo pradžios buvo nustatyta, jog KMI normalios masės ir antsvorio grupėje sumažėjo po 0,47 kg/m². Tuo tarpu nuosvorio grupės tiriamųjų KMI prieš užsiėmimus sudarė 17,34±0,68 kg/m², po buvo 17,40±0,64 kg/m². Įvertinus nuosvorio grupės KMI kitimą, atvirkščiai nei kitų grupių, po šešių savaičių intervencijos, KMI padidėjo vos 0,06 kg/m².

Apskaičiavus ir įvertinus kūno riebalinės masės kiekį procentais, jis nežymiai pakito tiek normalios masės, tiek antsvorio grupėje. Didžiausias pokytis nustatytas antsvorio grupėje, kuomet tyrimo pradžioje kūno riebalinė masė sudarė 23,79±14,40 proc., o po šešių savaičių siekė 23,04±13,99 proc., iš viso sumažėjus 0,75 proc. Normalaus svorio grupės tiriamųjų riebalinė masė po šešių savaičių sumažėjo 0,24 proc. nuo 13,07±7,49 proc. iki 12,83±7,34 proc. Nuosvorio grupėje riebalinės masės procentinis kiekis nekito.

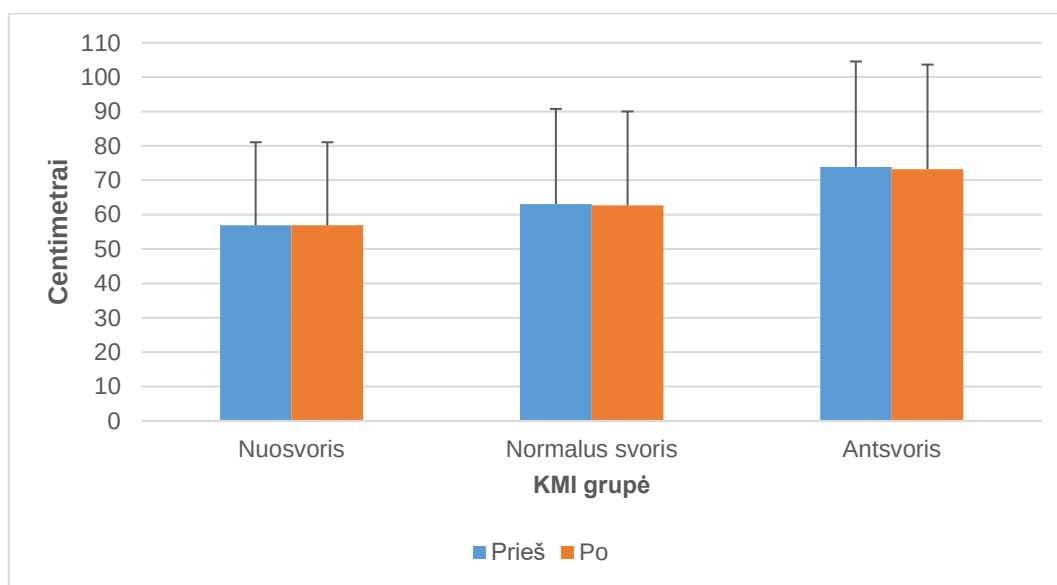
Kūno liesosios masės priaugis, tiek kilogramais, tiek procentais, buvo užfiksuotas visose trijose grupėse. Nuosvorio grupėje tiriamieji priaugo mažiausiai – vos 4 g raumeninės masės, nuo $24,08 \pm 3,89$ kg iki $24,12 \pm 3,92$ kg, iš viso 0,06 proc. liesosios masės. Normalios kūno masės grupės tiriamųjų raumeninė masė tyrimo pradžioje siekė $28,44 \pm 4,68$ kg, o pabaigoje – $28,75 \pm 4,71$ kg, pakitus 0,31 kg ir užfiksavus 0,41 proc. liesosios masės padidėjimą.

Antsvorio grupės liesoji masė padidėjo daugiausiai. Prieš tyrimą buvo $32,99 \pm 5,68$ kg, po šešių savaičių fizinių pratimų pasiekė $34,05 \pm 5,21$, iš viso padidėjus 1,06 kg, nustačius 0,16 proc. priaugį.

Ištyrus ir įvertinus vandens kiekį procentais buvo nustatyta, jog antsvorio grupėje jis pakito labiausiai, tai yra sumažėjo beveik 2 proc., prieš intervenciją buvo $55,64 \pm 7,43$ proc., po sudarė $53,69 \pm 8,23$ proc. Normalios kūno masės grupės tiriamųjų vandens kiekis tyrimo pradžioje siekė $63,78 \pm 6,02$, o po šešių savaičių fizinės veiklos sumažėjo 1,32 proc. ir sudarė $62,46 \pm 5,74$ proc. Nuosvorio grupėje, lyginant su kitomis grupėmis, vandens kiekis sumažėjo nežymiai, vos 0,04 proc., nuo $69,5 \pm 5,47$ proc. iki $69,46 \pm 5,42$ proc.

Vertinant kūno apimčių pokyčius, buvo matuojami žasto, krūtinės, juosmens, klubų, šlaunies ir blauzdos sričių pokyčiai.

Iš pateiktų bendrų kūno apimčių pokyčių rezultatų po 6 savaičių intervencijos matyti, jog daugiausiai pakito antsvorį turinčių asmenų apimtys. Prieš tyrimą šios grupės visų apimčių vidurkis siekė $73,89 \pm 30,68$ cm, po $73,23 \pm 30,42$ cm, sumažėjus 0,66 cm. Normalų svorį turinčių asmenų grupės kūno apimtys sumažėjo iš viso 0,41 cm, intervencijos pradžioje buvo $63,07 \pm 27,69$ cm, po sudarė $62,66 \pm 27,36$ cm. Nuosvorio grupės tiriamųjų visos kūno apimtys bendrai nepakito ir išliko $56,88 \pm 24,19$ cm (1 pav.).



1 pav. Bendri kūno apimčių pokyčiai

Po šešių savaičių intervencijos didžiausias kūno apimčių pokytis buvo pastebėtas antsvorio grupėje, sumažėjus visoms šešioms apimčių sritims. Mažiausias antsvorį turinčių asmenų pokytis užfiksuotas blauzdų srityje, sumažėjus vos 0,31 cm, kuomet prieš tyrimą siekė $41,31 \pm 1,91$ cm, po $41 \pm 1,75$ cm. Didžiausias pokytis matomas klubų srityje, prieš intervenciją jų apimtis siekė $106,5 \pm 13,03$ cm, po – $105,38 \pm 12,62$ cm, iš viso sumažėjus net 1,12 cm. Taip pat 1,03 cm sumažėjo juosmens sritis, nuo $87,69 \pm 9,28$ cm iki $86,88 \pm 8,98$ cm. Klubų apimties pokytis siekė 0,75 cm, nuo $106,5 \pm 13,03$ cm iki $105,38 \pm 12,62$ cm. Prieš 6 savaites nuosvorį turinčių asmenų žasto apimtis buvo $36,25 \pm 4,27$ cm, tyrimo pabaigoje pasiekė $35,81 \pm 4,16$ cm. Šlaunies apimtis taip pat sumažėjo nuo $67,19 \pm 8,07$ cm iki $66,69 \pm 7,71$ cm. Antsvorio grupės tiriamųjų žasto ir šlaunies sritys po tyrimo pakito beveik po pusę centimetro.

Normalios kūno masės tiriamųjų visos kūno apimtys taip pat sumažėjo, bet mažesniais kiekiais, lyginant su antsvorio grupe. Kaip ir antsvorio grupėje, didžiausias pokytis pastebėtas klubų srityje, kuomet prieš tyrimą buvo $93,58 \pm 3,25$ cm, po $92,56 \pm 3,68$ cm, iš viso pakitus 1,02 cm. Krūtinės apimtis prieš 6 savaites siekė $91,23 \pm 6,10$ cm, po $90,58 \pm 6,01$ cm, sumažėjus 0,65 cm. Juosmens apimtis normalaus svorio tiriamiesiems sumažėjo 0,42 cm, prieš tyrimą sudarė $73,54 \pm 5,64$ cm, po – $73,12 \pm 5,65$ cm. Šios grupės tiriamųjų šlaunies sritis tyrimo pradžioje buvo $55,96 \pm 2,31$ cm, o tyrimo pabaigoje sumažėjo iki $55,81 \pm 2,38$ cm, netekus 0,15 cm. Mažiausias pokytis matomas žasto ir blauzdos srityse, pasiekus vos 0,12 cm pokytį. Žasto sritis prieš tyrimą siekė $28,5 \pm 2,33$ cm, po jo – $28,38 \pm 2,35$ cm, o blauzdos sritis buvo $35,62 \pm 1,62$ cm, po intervencijos sumažėjo $35,5 \pm 1,67$ cm.

Plačiausia nuosvorio grupės tiriamųjų apimtis, skirtingai nei kitų dviejų grupių – krūtinė, prieš tyrimą siekė $84,2 \pm 4,44$ cm, po tyrimo išliko tokie pat. Klubų apimtis intervencijos pradžioje siekė $81,2 \pm 6,43$, pabaigoje nepakito. Nuosvorį turinčių tiriamųjų juosmens apimtis tiek prieš, tiek po 6 savaičių buvo $65,1 \pm 2,43$ cm. Šlaunies apimtis tyrimo pradžioje siekė $50,5 \pm 3,04$ cm ir išliko tokia pat po tyrimo.

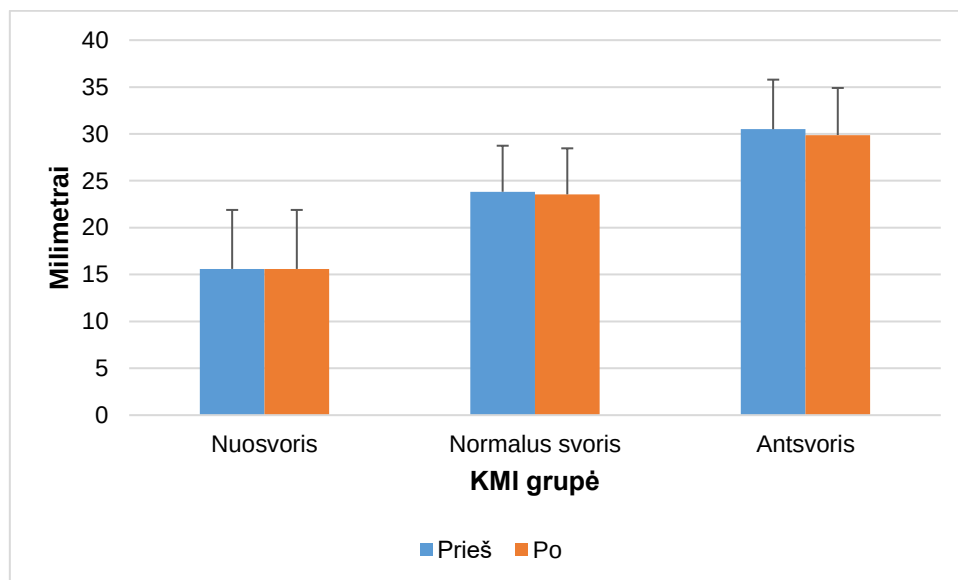
Prieš ir po intervencijos nuosvorio grupės blauzdos apimtis išliko $35,2 \pm 3,82$ cm. Mažiausia tiriamųjų kūno apimtis – žastas prieš ir po tyrimo $25,1 \pm 1,82$ cm. Suskaičiavus nuosvorio grupės visus kūno apimčių duomenis, jokie pokyčiai nebuvo nustatyti (2 lentelė).

2 lentelė. Kūno apimčių pokyčiai

Kūno apimtis (cm)	Nuosvoris		Normalus svoris		Antsvoris	
	Prieš	Po	Prieš	Po	Prieš	Po
Žastas	$25,1 \pm 1,82$	$25,1 \pm 1,82$	$28,5 \pm 2,33$	$28,38 \pm 2,35$	$36,25 \pm 4,27$	$35,81 \pm 4,16$
Krūtinė	$84,2 \pm 4,44$	$84,2 \pm 4,44$	$91,23 \pm 6,10$	$90,58 \pm 6,01$	$104,38 \pm 5,47$	$103,63 \pm 5,13$
Juosmuo	$65,1 \pm 2,43$	$65,1 \pm 2,43$	$73,54 \pm 5,64$	$73,12 \pm 5,65$	$87,69 \pm 9,28$	$86,88 \pm 8,98$
Klubai	$81,2 \pm 6,43$	$81,2 \pm 6,43$	$93,58 \pm 3,25$	$92,56 \pm 3,68$	$106,5 \pm 13,03$	$105,38 \pm 12,62$
Šlaunis	$50,5 \pm 3,04$	$50,5 \pm 3,04$	$55,96 \pm 2,31$	$55,81 \pm 2,38$	$67,19 \pm 8,07$	$66,69 \pm 7,71$
Blauzda	$35,2 \pm 3,82$	$35,2 \pm 3,82$	$35,62 \pm 1,62$	$35,5 \pm 1,67$	$41,31 \pm 1,91$	$41 \pm 1,75$

Odos riebalinių raukšlių pokyčiams nustatyti buvo fiksuojami pomentinės, žasto priekinės, žasto užpakalinės, klubinės ir šlaunies raukšlių rezultatai.

Iš gautų tyrimo bendrų odos riebalinių raukšlių pokyčių rezultatų po 6 savaičių trukusio tyrimo nustatyta, jog daugiausiai pakito antsvorio grupės riebalinės raukšlės. Prieš intervenciją bendras visų raukšlių vidurkis buvo $30,5 \pm 5,29$ mm, o po sudarė $29,88 \pm 5,02$ mm, iš viso pakitus 0,62 mm. Normalaus kūno svorio grupės asmenų visų raukšlių vidurkis tyrimo pradžioje siekė $23,83 \pm 4,91$ mm, po intervencijos sumažėjo 0,28 mm, pasiekus $23,55 \pm 4,91$ mm. Tuo tarpu nuosvorio grupės visų riebalinių raukšlių rodiklis prieš ir po tyrimo išliko toks pat $15,6 \pm 6,29$ mm (2 pav.).



2 pav. Bendri odos riebalinių raukšlių pokyčiai

Išanalizavus odos riebalinių raukšlių rezultatus, didžiausias pokytis nustatytas antsvorio grupėje. Visos penkios odos riebalinės raukšlės sumažėjo, bet didžiausias pokytis įvyko šios grupės klubinės raukšlės rezultate, kuomet tyrimo pradžioje siekusi $33,75 \pm 15,85$ mm, o po šešių savaičių $32 \pm 15,57$ mm, raukšlė pakito net 1,75 mm. Pomentinė raukšlė sumažėjo 0,5 mm, nuo $35,63 \pm 13,19$ mm iki $35,13 \pm 13,23$ mm. Šlaunies raukšlė prieš 6 savaites buvo $32,5 \pm 20,53$ mm, po – $32,13 \pm 20,29$ mm, pakitus 0,37 mm. Prieš intervenciją žasto užpakalinė raukšlė sudarė $28,25 \pm 15,26$ mm, po pakito $28 \pm 15,03$ mm, o žasto priekinė raukšlė tyrimo pradžioje siekė $22,38 \pm 11,41$ mm, po sumažėjo iki $22,13 \pm 11,15$ mm. Mažiausias antsvorio grupės odos riebalinių raukšlių pokytis užfiksuotas abejose žasto raukšlėse, abejoms pakitus po 0,25 mm.

Normalaus kūno svorio grupėje visų odos riebalinių raukšlių sumažėjimai buvo nustatyti taip pat, tik mažesni už antsvorio grupės rezultatus. Šios grupės tiriamiesiems daugiausiai pakito taip pat klubinė odos raukšlė, prieš tyrimą buvo $21,77 \pm 10,39$ mm, po tyrimo sumažėjo iki $21 \pm 9,85$ mm, po šešių savaičių sumažėjus 0,77 mm. Taip pat pastebėtas pomentinės odos riebalinės raukšlės pokytis, prieš 6 savaites siekė $29,92 \pm 6,61$ mm po intervencijos sumažėjo 0,3 mm ir sudarė $29,62 \pm 6,78$ mm. Šlaunies raukšlė prieš intervenciją siekė $26,92 \pm 12,62$ mm, po pakito iki $26,73 \pm 12,58$ mm, nustačius 0,19 mm pokytį. Mažiausias pokytis, kaip ir antsvorio grupėje, užfiksuotas abejose žasto raukšlėse, priekinė tyrimo pradžioje buvo $17,08 \pm 6,36$, po $17 \pm 6,30$, o užpakalinė prieš sudarė $23,46 \pm 6,50$ mm, po 6 savaičių tyrimo $23,38 \pm 6,49$, joms sumažėjus vos 0,08 mm.

Nuosvorio grupės stambiausia odos riebalinė raukšlė kaip ir kitų dviejų grupių – pomentinė, prieš tyrimą sudarė $23,6 \pm 4,39$ mm ir išliko tokia pati. Šlaunies riebalinė raukšlė prieš 6 savaites siekė $20,6 \pm 9,96$ mm ir po jų nepakito. Žasto užpakalinė raukšlė prieš 6 savaičių intervenciją ir po jos buvo $14,2 \pm 6,14$ mm, o priekinė – $12,6 \pm 3,05$ mm.

Ploniausia šios grupės klubinė raukšlė tyrimo pradžioje siekė $9,8 \pm 2,49$ mm, o pabaigoje nekito. Vertinant nuosvorio grupės visų penkių odos riebalinių raukšlių rezultatus, atvirkščiai nei normalios kūno masės ir antsvorio grupių, po šešių savaikių tyrimo išliko visiškai nepakitusios (3 lentelė).

3 lentelė. Odos riebalinių raukšlių pokyčiai

Odos riebalinė raukšlė (mm)	Nuosvoris		Normalus svoris		Antsvoris	
	Prieš	Po	Prieš	Po	Prieš	Po
<i>Pomentinė</i>	23,6±4,39	23,6±4,39	29,92±6,61	29,62±6,78	35,63±13,19	35,13±13,23
<i>Žasto užpakalinė</i>	14,2±6,14	14,2±6,14	23,46±6,50	23,38±6,49	28,25±15,26	28±15,03
<i>Žasto priekinė</i>	9,8±3,90	9,8±3,90	17,08±6,36	17±6,30	22,38±11,41	22,13±11,15
<i>Klubinė</i>	9,8±2,49	9,8±2,49	21,77±10,39	21±9,85	33,75±15,85	32±15,57
<i>Šlaunies</i>	20,6±9,96	20,6±9,96	26,92±12,62	26,73±12,58	32,5±20,53	32,13±20,29

Nagrinėjant visus tyrimo metu gautus pokyčius, labiausiai kūno masės komponentai, kūno apimtys ir riebalinės odos raukšlės sumažėjo antsvorį turintiems tiriamiesiems. Yu ir bendraautorai (2018) 2015–2016 metais Kinijoje atliko tyrimą. Tyrimo metu 3 mėnesius, 5–7 kartus per savaitę po 30–60 min. 802 tiriamieji, suskirstyti į tris – nuosvorio, normalios kūno masės ir antsvorio – grupes, atliko individualią pratimų programą, sudarytą iš greito ėjimo, pratimų su pasipriešinimu, tempimo ir pusiausvyros pratimų. Po intervencijos buvo pastebėta, jog daugiausiai kūno masę, procentinis riebalų kiekis ir juosmens apimtis sumažėjo taip pat visiems antsvorį turinčiųjų grupėje buvusiems tiriamiesiems. To paties tyrimo normalaus kūno svorio grupės asmenims reikšmingai sumažėjo kūno masė ir procentinis riebalinės masės kiekis, bet mažiau nei antsvorį turinčiųjų, kaip ir normalų kūno svorį turinčiųjų tiriamųjų. Nuosvorio grupėje po 3 mėnesių mokslininkų atliktos intervencijos buvo pastebėtas tik minimalus raumeninės masės pokytis, kaip ir po 6 savaikių atlikto tyrimo, kuomet grupinių užsiėmimų grupėje nuosvorio tiriamiesiems buvo užfiksuotas minimalus raumeninės masės prieaugis. Šio tyrimo duomenis sutampa su kitų mokslininkų atliktų tyrimų rezultatais.

Išvados ir rekomendacijos

Mokslinės literatūros duomenimis, reguliariai atliekant aerobinius, ištvermės ar pasipriešinimo pratimus galima ženkliai sumažinti bendrą ir riebalų kūno masę, KMI, procentinį riebalų kiekį, padidinti liesąją kūno masę bei tinkamai pakoreguoti kūno apimtis.

Pagrindinis metodas, padedantis įvertinti žmogaus kūno masės komponentus – antropometrija, kurios metu vertinama bendra, liesioji ir riebalų kūno masė, KMI, procentinis riebalų kiekis, odos riebalinės raukšlės ir kūno apimtys.

6 savaikių vidutinio intensyvumo aerobinių pratimų ir pratimų su pasipriešinimu programa neturi įtakos kūno masės komponentams. Kūno apimtys po 6 savaikių nepakito, tačiau sumažėjo antsvorio turinčių liemens, klubo ir šlaunų apimtys. Riebalinių odos raukšlių pokyčių po 6 savaikių nėra, tačiau normalaus kūno svorio ir antsvorį turinčiųjų sumažėjo klubinė odos raukšlė.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais rekomenduojama skirtingo KMI žmonėms vidutinio intensyvumo fizinių pratimų programą vykdyti dažniau nei 3 kartus per savaitę siekiant teigiamo poveikio kūno masės komponentams.

Literatūra

- BACHMANN, Caroline.; OESCH, Peter; BACHMANN, Stefan. Recommendations for Improving Adherence to Home-Based Exercise: A Systematic Review. *Physikalische Medizin Rehabilitationsmedizin Kurortmedizin* [interaktyvus]. 2018, vol. 28, p. 20–31 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: https://pdfs.semanticscholar.org/854c/9abef1ae83beccd880c38e46a08a36078fc1.pdf?_ga=2.178997031.2043949580.1575216326-1485177226.1575216326
- CHIU, Chih-Hui; KO, Ming-Chen; WU, Long-Shan; YEH, Ding-Peng; KAN, Nai-Wen; LEE, Po-Fu; HSIEH, Jenn-Woei; TSENG, Ching-Yu; HO, Chien-Chang. Benefits Of Different Intensity Of Aerobic Exercise In Modulating Body Composition Among Obese Young Adults: A Pilot Randomized Controlled Trial. *Health and Quality of Life Outcomes* [interaktyvus]. 2017, vol. 15 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5571495/>
- DADALIENĖ, R. Kineziologija. Vilnius: LSIC, 2008, 261 p.
- DRENOWATZ, Clemens; HAND, Gregory A.; SHOOK, Robin M.; JAKICIC, John M.; HEBERT, James R.; BURGESS, Stephanie; BLAIR, Steven N. The Association Between Different Types Of Exercise And Energy Expenditure In Young Nonoverweight And Overweight Adults. *Applied Physiology, Nutrition & Metabolism* [interaktyvus]. 2015, vol. 40, issue 3, p. 211–217 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4392176/>
- DUARTE, Cristiana; MATOS, Marcela; STUBBS, James R.; GALE, Corinne; MORRIS, Liam; GOUVEIA, Jose Pinto; GILBERT, Paul. The Impact of Shame, Self-Criticism and Social Rank on Eating Behaviours in Overweight and Obese Women Participating in a Weight Management Programme. *PLoS One* [interaktyvus]. 2017, vol. 12, issue 1 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5249118/>
- GAO, Xiao; DENG, Xiao; WEN, Xin; SHE, Ying; VINKE, Petra Corianne; CHEN, Hong. My Body Looks Like That Girl's: Body Mass Index Modulates Brain Activity during Body Image Self-Reflection among Young Women. *Plos One* [interaktyvus]. 2016, vol. 11, issue 10 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5072594/>

YU, Yingxiang; LV, Yiran; YAO, Bin; DUAN, Liguang; ZHANG, Xiaoyuan; XIE, Lan; CHANG, Cuiqing. A Novel Prescription Pedometer-Assisted Walking Intervention And Weight Management For Chinese Occupational Population. *PloS One* [interaktyvus]. 2018, vol. 13, issue 1 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5764333/>

YUENYONGCHAIWAT, K. Effects Of Life 10,000 Steps A Day On Physical And Mental Health In Overweight Participants In A Community Setting: A Preliminary Study. *Brazilian Journal of Physical Therapy* [interaktyvus]. 2016, vol. 20, issue 4p. 367–373 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5015672/>

JAKOBSEN, Markus D.; SUNDSTRUP, Emil; BRANDT, Mikkel; ANDERSEN, Lars L. Psychosocial Benefits Of Workplace Physical Exercise: Cluster Randomized Controlled Trial. *BMC Public Health* [interaktyvus]. 2017, vol. 17 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5635526/>

JEPSEN, Randi; AADLAND, Eivind; ROBERTSON, Lesley; KOLOTKIN, Ronette L.; ANDERSEN, John Roger; NATVIG, Gerd Karin. Physical Activity And Quality Of Life In Severely Obese Adults During A Two-Year Lifestyle Intervention Programme. *Journal of Obesity* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4310224/>

KARIMI, Maryam; KARIMI, Ebrahim; MIZANI, Sepideh. The Effect Of Four Weeks Hiit Training With The Use Of L-Carnitine On Fat Percentage Of Trained Overweight Women. *European Journal of Physical Education and Sport Science* [interaktyvus]. 2016, vol. 2, issue 1 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://oapub.org/edu/index.php/ejep/article/view/126/288>

MARANDI, Sayyed Mohammad; ABADI, Neda Ghadiri Bahram; ESFARJANI, Fahimeh; MOJTAHEDI, Hosein; GHASEMI, Gholamali. Effects of Intensity of Aerobics on Body Composition and Blood Lipid Profile in Obese/Overweight Females. *International Journal of Preventive Medicine* [interaktyvus]. 2013, vol. 4 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3665017/>

MCKINNEY, James; LITHWICK, Daniel J.; MORRISON, Barbara N.; NAZZARI, Hamed; ISSEROW, Saul H.; HEILBRON, Brett; KRAHN, Andrew D. The Health Benefits Of Physical Activity And Cardiorespiratory Fitness. *British Columbia Medical Journal* [interaktyvus]. 2016, vol. 58, issue 3, p. 131–137 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: https://bcmj.org/sites/default/files/public/BCMj_Vol58_No_3_cardiorespiratory_fitness.pdf

MELAM, Ganeswara Rao; ALHUSAINI, Adel A.; BURAGADDA, Syamala; KAUR, Taranpreet; KHAN, Imran Ali. Impact Of Brisk Walking And Aerobics In Overweight Women. *Journal of Physical Therapy Science* [interaktyvus]. 2016, vol. 28, issue 1, p. 293–297 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4756023/>

MILLER, Clint T.; FRASER, Steve F.; SELIG, Steve E.; RICE, Toni; GRIMA, Mariee; STRAZNICKY, Nora E.; LEVINGER, Itamar; LAMBERT, Elisabeth A. The Functional And Clinical Outcomes Of Exercise Training Following A Very Low Energy Diet For Severely Obese Women: Study Protocol For A Randomised Controlled Trial. *Trials* [interaktyvus]. 2016, vol. 17 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://trialsjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13063-016-1232-5>

MOHAMMADI, Hamid Reza; KHOSHNAMEH, Mohammad Sadegh; KHOSHNAMEH, Ebrahim. Effects of Different Modes of Exercise Training on Body Composition and Risk Factors for Cardiovascular Disease in Middle-aged Men. *Is Pubmed International Journal of Preventive Medicine* [interaktyvus]. 2018, vol. 9 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5801578/>

NEUPANE, Subas; PRAKASH, K. C.; DOKU, David Teye. Overweight And Obesity Among Women: Analysis Of Demographic And Health Survey Data From 32 Sub-Saharan African Countries. *BMC Public Health* [interaktyvus]. 2016, vol. 16 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4710980/>

NIJHAWAN, Dushyant M.; UPADHYE, Aditi J.; UPADHYE, Jayshree J. Weight Awareness Among Medical Students. *International Journal of Research in Medical Sciences* [interaktyvus]. 2018, vol. 6, issue 3, p. 848–852 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.msjonline.org/index.php/ijrms/article/view/4652/3743>

SANDOR, Barbara; NAGY, Alexandra; TOT, Andras; RABAI, Miklos; MEZEY, Bela; CSATHO, Arpad; CZURIGA, Istvan; TOT, Kalman; SZABADOS, Eszter. Effects Of Moderate Aerobic Exercise Training On Hemorheological And Laboratory Parameters In Ischemic Heart Disease Patients. *PloS One* [interaktyvus]. 2014, vol. 9 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4210208/>

SWIFT, Damon L.; JOHANNSEN, Neil M.; LAVIE, Carl J.; EARNEST, Conrad P.; CHURCH Timothy S. The Role Of Exercise And Physical Activity In Weight Loss And Maintenance. *Progress In Cardiovascular Diseases* [interaktyvus]. 2014, vol. 56, issue 4, p. 441–447 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3925973/>

UZOGARA, Stella G. Obesity Epidemic, Medical and Quality of Life Consequences: A Review. *International Journal of Public Health Research* [interaktyvus]. 2017, vol. 5, issue 1, p. 1–12 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.openscienceonline.com/journal/archive2?journalId=718&paperId=3643>

WESTCOTT, Wayne; COLLIGAN, Amanda; PUHALA, Kim; LANNUTTI, Kelly; LOUD, Rita La Rosa; VALLIER, Samantha. Exercise and Nutrition Effects on Body Composition and Blood Measures in Overweight Adults. *Journal of Exercise Physiology* [interaktyvus]. 2017, vol. 20, issue 1 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://www.asep.org/asep/asep/JEPonlineFEBRUARY2017_Westcott.pdf

VILNIAUS KOLEGIJOS VERSLO VADYBOS FAKULTETO STUDENTŲ VERSLUMO UGDYMO(SI) RAIŠKA IMITACINĖJE VERSLO ĮMONĖJE

Vaida Urbaitė

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

Vaida.urbaite@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF doc. dr. Kristina Samašonok

Anotacija

Šiuolaikinėje visuomenėje asmens verslumo svarba ekonominiuose, socialiniuose, psichologiniuose visuomenės vystymosi procesuose didėja. Tyrimo tikslas – nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo ugdymo(si) raišką jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje. Tyrimo dalyvavo Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentai (N=65). Duomenims surinkti taikytas anketinės apklausos metodas. Šiame darbe analizuojama Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo gebėjimų ugdymo(si) raiška dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje, įvertinama esama situacija bei numatomos galimybės verslumo gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumui. Tyrimu nustatyta, kad imitacinė verslo įmonė yra tinkama mokymo(si) forma studijuojančiųjų vadovavimo verslui gebėjimams formuoti bei teorines žinias pritaikyti praktiškai. Tyrimo rezultatai parodė, jog imitacinėje verslo įmonėje yra skatinami studentų vadovavimo verslui gebėjimai ir įgūdžiai, sudaromos galimybės susipažinti su įmonės veikla, personalo valdymu. Taip pat skatinami savęs pažinimo, kūrybiškumo, darbo komandoje įgūdžiai. PAGRINDINĖS SĄVOKOS: studentai, studijos, verslumas, verslumo ugdymas, imitacinė verslo įmonė.

Įvadas

Užsienio ir Lietuvos mokslininkų tyrimuose verslumo ugdymas nagrinėjamas įvairiais aspektais. Diskutuojama dėl verslumo sąvokos, išskiriamos verslaus asmens savybės ir bruožai, kuriuos reikia ugdyti, atskleidžiamas gebėjimų, kuriais pasižymi verslus asmuo, turinys bei tie gebėjimai, kurie reikalingi verslo įmonės kūrimui ar darbui organizacijoje. Verslumas nagrinėjamas, kaip procesas ir teigiama, kad šis procesas ir verslumo ugdymas(is) turėtų būti glaudžiai tarpusavyje susiję, išlaikomas holistiškumas ir dermė (Strazdienė, 2009).

Verslumas skatina mąstyti produktyviau, keičiasi požiūris į save, supančią aplinką, o tai padeda tapti ryžtingesniais ir veiklesniais, skatina keistis ir keisti kitus. Taip tobulinamos socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos. Turimas žinias galima pritaikyti kasdieniame, profesiniame gyvenime ir įsitvirtinti darbo rinkoje. Verslumo ugdymas pasiekiamas ir grindžiamas aktyvia, savarankiška veikla, skatinančia mąstyti ir veikti.

Prisitaikyti prie naujų ekonominių sąlygų nėra lengva, nes gyvenimas modernėja, į kiekvieno namus, mokyklas, įmones ir organizacijas aktyviai skverbiasi naujausios technologijos, todėl reikalingos ne tik žinios, bet ir įgūdžiai kaip individams ir kaip visuomenės nariams. Jeigu nebus ugdomi asmeniniai gebėjimai, nebus galima pasinaudoti galimybėmis ir sugebėjimais (Gegieckienė, Graikšienė, 2009). Vienas iš veiksmingiausių būdų įgyti verslumo žinių ir gebėjimų yra išbandyti įvairiausias verslo situacijas. Tam panaudojami mokymosi metodai – mokymasis darant (angl. *learningbydoing*) arba imitavimas, t. y. virtualios aplinkos, atitinkančios tikros aplinkos laiką ir erdvę, pritaikymas (McHardy ir Allan 2000, cit. iš Strazdienė, 2009, p. 35).

Profesinio rengimo sistemos, kuriai įtaką daro globalizacija, nuolatinė kaita ir rinkos ekonomikos sąlygos, iškyla būtinybė ne tik įvertinti pokyčius, bet ir lanksčiai prisitaikyti prie darbo rinkos keliamų reikalavimų, atsižvelgti į socialinio, kultūrinio, ekonominio gyvenimo reiškinius. Keliami nauji reikalavimai švietimo sistemai, siekiančiai teikti darbo rinkos sąlygas atitinkančias profesines kvalifikacijas, skatina tobulinti studijų programas, diegti naujas mokymo(si) technologijas, strategijas ir modelius. Kolegijų, suteikiančių aukštojo profesinio išsilavinimo kvalifikaciją, tikslas – ne tik rengti kvalifikuotus darbuotojus, ugdyti profesines kompetencijas, reikalingas konkrečiose darbo vietose, bet ir ugdyti studentus, gebančius lanksčiai ir greitai reaguoti į darbo rinkos pokyčius, savarankiškai veikti ir prisiimti atsakomybę dėl savo ateities ir gerovės. Viena iš naujausių užduočių, atitinkančių kolegijų studentų poreikius – verslumo ugdymas tobulinant studijų programas bei diegiant inovatyvius ugdymo(si) modelius ir technologijas, padedančius įgyti reikiamas kompetencijas (Strazdienė, 2009).

Jau kurį laiką kreipiamas dėmesys į verslo imitavimo technologijas, kurios suteikia galimybę studentams minimaliomis laiko sąnaudomis pasiekti gerų rezultatų stebint ir įsitraukiant į verslo kūrimo procesus imituojamose tikros verslo aplinkos darbinėse situacijose (Wolfe, 1998; Goosen ir kt., 2001; Feinstein, 2001; Faria ir Wellington, 2004) ir taip įgyjant praktinių verslumo įgūdžių (cit. iš Strazdienė, 2009, p. 5).

Verslumo ugdymas(is) imituojant tiek Lietuvoje, tiek užsienyje vyksta taikant ir imitacinės verslo įmonės modelį, kuris apibūdinamas kaip verslumo praktinio mokymo modelis, imituojantis tikros verslo įmonės veiklą darbuotojų valdymo, apskaitos, pirkimo, pardavimo ir rinkodaros valdymo veiklas. Tokia ugdymosi forma integruoja ekonomikos, vadybos, užsienio kalbų, finansų, teisės ir kitų studijų dalykų žinias ir skatina studentų savarankiškumą, kūrybiškumą, plėtoja motyvaciją ir kitas verslumo savybes. Imitacinėje verslo įmonėje (toliau IVĮ) studentai dirba kaip atitinkamų skyrių darbuotojai: priima ir atleidžia iš darbo darbuotojus, tvarko korespondenciją, veda susirinkimus, tiria rinką, rengia katalogus, perka ir parduoda prekes ir paslaugas kitoms tokioms pat įmonėms Lietuvoje bei užsienyje, nes IVĮ modelio veikla bus efektyvi, jei ji palaikys nuolatinius komercinius ryšius su analogiškais IVĮ. Bendradarbiaudami su užsienio šalių IVĮ studentai tobulina užsienio kalbų gebėjimus, susipažįsta su užsienio prekių asortimentu ir prekybos reikalavimais, su įvairiose šalyse naudojamais dokumentais (Strazdienė, 2009). IVĮ veikla labai artima tikros verslo įmonės veiklai: naudojami tikri finansiniai dokumentai, sutartys, taikomi tikri mokesčių tarifai, valiutų kursai, dirbama

pagal galiojančius LR įstatymus ir Vyriausybės nutarimus. Skirtumai tarp tikros verslo įmonės ir imitacinės yra tie, kad nėra tikrų materialinių prekių (jos egzistuoja tik dokumentuose) ir tikrų pinigų (tik banko įrašuose, buhalterinėse knygos ir kituose dokumentuose) (Jakubavičius, Strazdienė, Vilys, Burinskienė, Žemaitis, Pipirienė, 2014).

Verslumas šiandieninėje aplinkoje labai svarbus, kadangi mes gyvename žinių visuomenėje. Bendravimas gimtąja ir užsienio kalbomis, matematinis raštingumas, gamtos mokslų ir technologijų žinios, informaciniai gebėjimai, mokymasis mokytis, asmeninės ir pilietinės kompetencijos, verslumas, kultūrinis išprusimas – tai savybės, kurios padės žmogui įsitraukti į verslo pasaulį, aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime ir kūrybiškai keisti savo aplinką. Verslumo ugdymas turi didelę įtaką bendram studentų išsilavinimui, nes jis formuoja vertybių orientacijų sistemą, savarankiškumą priimant sprendimus, padeda studentams suprasti verslo esmę.

Straipsnio problema: kokie studentų verslumo gebėjimai ir įgūdžiai ugdomi bei plėtojami jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje studentų požiūriu?

Darbo tikslas: nustatyti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo ugdymo(si) raišką jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje.

Darbo uždaviniai:

1. atlikti su nagrinėjama tema susijusios mokslinės bei mokomosios literatūros analizę;
2. išanalizuoti studentų verslumo gebėjimų ir įgūdžių ugdymą(si), jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje;
3. nustatyti studentų praktinių žinių bei verslumo ugdymo(si) lūkesčių įgyvendinimo dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje ypatumus;
4. remiantis tyrimo rezultatais, įvardinti tobulintinas sritis ugdant studentų verslumo įgūdžius bei gebėjimus imitacinėje verslo įmonėje.

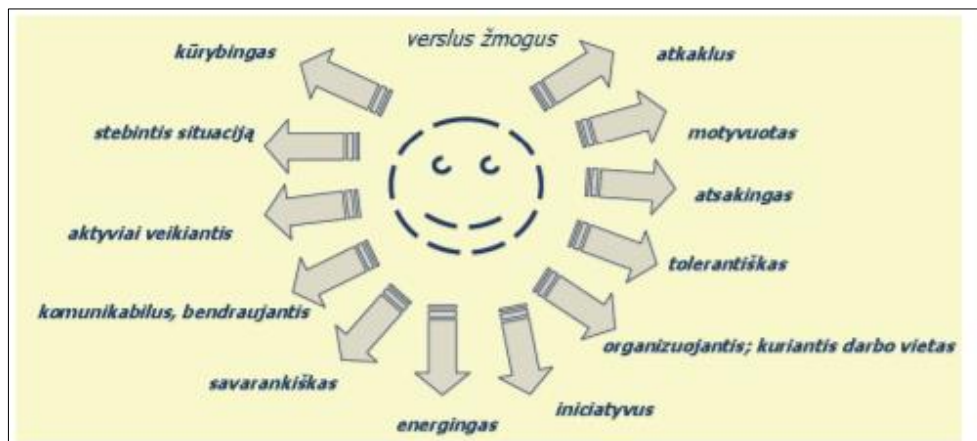
Tyrimo hipotezė: imitacinės verslo įmonės yra viena iš verslumą ugdančių priemonių, padedančių praktiškai išbandyti įmonėje vykstančius procesus ir susipažinti su verslo įmonėmis.

Metodai: analitinis aprašomasis metodas, kiekybinis metodas, statistinis metodas.

Teoriniai tyrimo pagrindai

Pasak Župerkos (2009), verslumo ugdymas yra neatsiejamas nuo kompetencijos tobulinimo ir praktinio mokymo, formuojančio įpročius ir įgūdžius mokantis iš praeities veiklos bei siekiant ateities rezultatų. Todėl ypač svarbu išnagrinėti studentų verslumo gebėjimų ir įgūdžių ugdymą(si) dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje bei praktinių žinių ir verslumo ugdymo(si) ypatumus, taip pat išsiaiškinti, su kokiais sunkumais susiduria studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje. D. L. Kirkpatrick ir J. D. Kirkpatrick (2006) teigė, jog labai svarbu išsiaiškinti, kas patiko ar nepatiko besimokant imitacinėje verslo įmonėje, nes gauti studentų įvertinimai bei pastabos gali padėti pagerinti ugdymo(si) programą ir paveikti kitų besimokančiųjų ugdymo(si) rezultatus į teigiamą pusę.

Verslumas autorių (Lydeka, 1996; Gorman, Hanlon, King, 1997) nuomone dažnai suvokiamas kaip žmogaus savybių ir gebėjimų raiška veikloje. Z. Lydeka (1996) teigia, kad verslumas apibrėžiamas žmogaus įgimtomis ir įgytomis savybėmis, leidžiančiomis novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti. Prie įgimtų verslumo savybių Z. Lydeka (1996) priskiria intuityvumą, azartiškumą, karjerizmą, avantiūrizmą, reakciją, garbės troškimą, pasitikėjimą savimi, norą gyventi „plačiau“ ir kt. Nė vienos savybės nereikėtų priskirti prie neigiamų. Jos gal ir nepriimtinos kai kuriems, tačiau žmogui yra būdingos, kaip prigimtinis reiškinys. Svarbu, koku tikslu ir koku būdu žmogus jomis pasinaudoja. Prie įgytų savybių priskiriamos tos, kurios įgyjamos besimokant ar praktiškai veikiant – tai pirmiausiai žinios ir praktinė patirtis, suformuojančios universalios ir specialios įgūdžius. Pastarosios savybės dar vadinamos profesinėmis (dalykinėmis) (cit. iš Župerka, 2010, p. 22). Dažniausiai išskiriamos verslaus žmogaus savybės yra pateiktos 1-ame paveiksle.



1 pav. Verslaus žmogaus savybių rinkinys (Čepulinskaitė, 2007)

Ugdyti verslumą yra kaip niekad svarbu. Pasak Zakarevičiaus, Župerkos (2011), šiuolaikinėje visuomenėje asmens verslumo poveikis bei svarba ekonominiams ir socialiniams visuomenės vystymosi procesams didėja.

Visuomenės progresas iš dalies priklauso nuo verslininkų skaičiaus ir gebėjimų. Asmens verslumas padeda suvokti ir įžvelgti naujas veiklos vystymo galimybes, o tai didina visuomenės gerovę. Norint didinti verslių žmonių skaičių, reikėtų skatinti verslumo ugdymą(si) aukštosiose mokyklose.

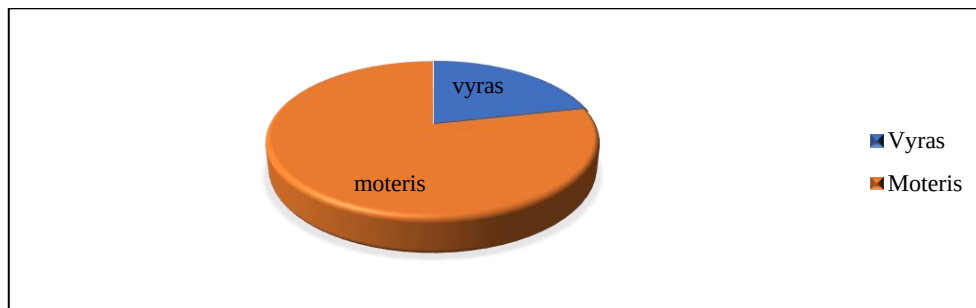
A. Župerka (2010) teigia, jog verslumo ugdymas apima žinių teikimą, įgūdžių lavinimą, nuostatų ir asmeninių savybių formavimą, atitinkančias asmens amžių ir suvokimo lygį. Ugdymu asmuo supažindinamas su idėjomis, suteikiamomis teorinėmis ir praktinėmis žiniomis. Verslumo gebėjimų ugdymo rezultatyvumas sąveikauja su įgytų žinių taikymu praktinėje veikloje. Manoma, kad verslumo gebėjimams ugdyti tinkamesni aktyvūs, o ne pasyvūs mokymo metodai. Reflektyvūs mokymo metodai, tokie kaip paskaitos, konspektai, kuriuos reikia skaityti, iš anksto suplanuotos konsultacijos ir egzaminai, iš turinio padeda įgyti žinių apie verslo plėtos mechanizmą, bet taikant tokius mokymo metodus ignoruojamas aplinkos, kurioje verslininkai veikia, poveikis (Garavan, O'Conneide1994). Aktyvūs mokymo metodai – tai vaidmenų žaidimai, vadybos imitavimas, grupinė idėjų paieška (angl. *brainstorming*), komandiniai projektai ir aktyvios diskusijos, skatinančios studentus ne tik klausyti ir užsirašinėti, bet ir mąstyti bei generuoti idėjas (Jakubavičius, Strazdienė, Vilys, Burinskienė, Žemaitis, Pipirienė, 2014).

Galima teigti, jog ugdant individo verslumą daugiau dėmesio reikėtų skirti praktinei veiklai, darbui verslo įmonėse. Hytti ir O'Gorman atlikę tyrimą nustatė dažniausiai taikomus verslumo ugdymo(si) metodus: tradiciniai mokymo metodai, verslo imitavimas, darbo grupės, konsultavimas (mentorstė), verslo kūrimas, mokomieji vizitai, žaidimai, konkursai ir praktiniai mokymai (Strazdienė, 2009). Pastebėta, kad taikant tradicinius mokymo metodus studentai tik imdavo geriau suprasti verslininko veiklos naudą, bet neįgydavo supratimo, kaip veikti tapus verslininku.

Tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo buvo analizuota mokslinė bei mokomoji literatūra, susijusi su nagrinėjama tema. Po atliktos praktikos buvo išdalintos anketos – taikyta anketinė apklausa, sudaryta iš plataus pasirinkimo uždavinių bei atvirųjų klausimų, kuriais siekta ištirti Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų verslumo gebėjimų ir įgūdžių ypatumus, jų raišką dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje, įvertinti šios veiklos stipriuosius požymius, įvardinti tobulintinus aspektus.

Kiekybinio tyrimo masyvą sudarė Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentai, atlikę praktiką imitacinėse verslo įmonėse (N = 65), iš jų 51 (78,5 proc.) merginos ir 14 (21,5 proc.) vaikinių (žr. 2 pav.). Tyrimo metu buvo laikomasi laisvo apsisprendimo dalyvauti apklausoje etikos principo. Tyrimas buvo vykdomas anonimiškai, gauti rezultatai apdoroti ir pateikti apibendrintai, užtikrintas duomenų konfidencialumas.



2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Tyrimo metu surinktiems duomenims apdoroti taikytas statistinės analizės metodas: aprašomoji statistika (statistiniai vidurkiai). Duomenų statistinė analizė atlikta taikant SPSS (angl. StatisticalPackagefortheSocialSciences) programinės įrangos 25 versijos duomenų paketą.

Studentų požiūris į techninių verslumo gebėjimų ugdymo(si) ypatumus imitacinėje verslo įmonėje

Verslumo ugdymas yra neatsiejamas nuo asmens kompetencijų tobulinimo ir praktinio mokymo, formuojančio įpročius ir įgūdžius mokantis iš praeities veiklos bei siekiant ateities rezultatų. Todėl ugdymo(si) procese svarbu vystyti verslumo gebėjimus bei skatinti verslaus žmogaus savybių pasireiškimą. Darbas imitacinėje verslo įmonėje – tai netradicinė mokymo organizavimo forma, leidžianti integruoti mokymo dalykų teorines žinias, jų visumą pritaikyti praktiškai studentams dirbant grupėmis ir padedanti individualiai tobulėti bei ugdyti gebėjimus ir įgūdžius, kurie studentams bus reikalingi tikrame darbe realiose darbo situacijose.

Įvertinus verslios asmenybės aukštojoje mokykloje ugdymo svarbą, kyla poreikis išnagrinėti studentų požiūrį į imitacines verslo įmones bei išsiaiškinti, su kokiais sunkumais susiduria studentai atlikdami praktiką imitacinėse verslo įmonėse. Tyrimo metu, remiantis studentų požiūriu, siekta išsiaiškinti, kokius verslumo gebėjimus ugdo imitacinės verslo įmonės veikla. Apimtos šios verslumo gebėjimų sritys: techniniai, vadovavimo verslui bei asmeniniai verslumo gebėjimai. Šiems gebėjimams įvertinti buvo panaudota Likerto skalė.

Studentų buvo prašoma įvertinti teiginius penkiabalėje sistemoje, kurioje 5 reiškia „visiškai sutinku“, 1 – „visiškai nesutinku“, vėliau apskaičiuoti įverčių vidurkiai.

Norint išanalizuoti, kokių techninių verslumo gebėjimų įgijo studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje, respondentų buvo prašoma įvertinti, ko išmoka ir kokių kompetencijų įgyta.

Techniniai verslumo gebėjimai apima komunikacinius, užsienio kalbos įgūdžius, gebėjimą dirbti kompiuterinėmis programomis bei gebėjimą naudotis informacijos šaltiniais. Vertinant techninių verslumo gebėjimų ugdymo(si) imitacinėje verslo įmonėje ypatumus bei jų raišką, nustatyti aukščiausi įverčių vidurkiai pavaizduoti 1 lentelėje. Taigi, galima pastebėti tendenciją, jog aukščiausiais įverčių vidurkiais įvertinti tokie techniniai verslumo gebėjimai, kurie susiję su asmens gebėjimu dirbti su įmonės dokumentais, formuoti asmens bylas, daryti užsakymus bei išrašyti sąskaitas. Kita vertus, tyrimo rezultatai atskleidė, jog studentai imitacinėje verslo įmonėje turėjo galimybę tobulinti komunikacinius verslo kalbos gebėjimus bendraudami su kitomis tokiomis pat verslo įmonėmis. Vis dėlto, remiantis studentų įvertinimais, galima teigti, kad metinių ataskaitų rengimo įgūdžiai ($V=2,82$) buvo ugdomi nepakankamai. Trūko *darbo kompiuterinėmis programomis* ($V=2,63$) ugdymo bei kyla abejonių, ar studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje, turėjo galimybę *tobulinti šnekamosios* ($V=2,46$) ir *rašomosios* ($V=2,32$) *užsienio kalbos* gebėjimus.

1 lentelė. Techninių gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumo imitacinėje verslo įmonėje vertinimas – studentų požiūris (vidutinės reikšmės)

<i>Techniniai gebėjimai</i>	<i>Vidutinė reikšmė</i>
Imitacinėje verslo įmonėje aš susipažinau su įmonės dokumentais, išmokau juos pildyti	3,88
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau rengti darbuotojų darbo eigos dokumentus, formuoti asmens bylas	3,8
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau daryti užsakymus, išrašyti sąskaitas	3,77
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau analizuoti apskaitos duomenis ir juos apibendrint	3,57
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau parengti metines ataskaitas	2,82
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau bendrauti verslo kalba su kitomis tokios pat verslo įmonėmis	3,12
Imitacinėje verslo įmonėje aš tobulinau šnekamosios užsienio kalbos gebėjimus	2,46
Imitacinėje verslo įmonėje aš tobulinau rašomosios užsienio kalbos gebėjimus	2,32
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau dirbti su kompiuterinėmis programomis (pvz., buhalteris apskaitos, personalo valdymo ir kt.)	2,63

Apibendrinant techninių verslumo gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumo vertinimo rodiklius galima daryti išvadą, jog studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje, išmoko dirbti su įmonės dokumentais bei juos apdoroti, formuoti asmens bylas, daryti užsakymus, išrašyti sąskaitas.

Taip pat buvo išmokta analizuoti ir apibendrinti apskaitos duomenis, buvo ugdomi komunikaciniai gebėjimai. Vis dėl to stigo įgūdžių dirbti kompiuterinėmis programomis ugdymo ir daugumai studentų kilo abejonių, ar darbas imitacinėje verslo įmonėje prisidėjo prie šnekamosios ir rašomosios užsienio kalbos gebėjimų tobulinimo.

Studentų požiūris į vadovavimo verslui gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumą dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje

Vadovavimo verslui gebėjimai apima asmens įgūdžius vadovauti, planuoti, dirbti organizacinius darbus, dirbti komandoje, įžvelgti problemas bei jų sprendimo būdus, vesti derybas, sklandžiai pateikti savo idėjas. Tyrimo rezultatų įverčių vidurkiai parodė (žr. 2 lentelė), jog studentai labiausiai tobulino *darbo grupėje gebėjimus* ($V=3,97$), *susipažino su įmonės skirtingų padalinių veikla* ($V=3,94$), *išmoko dirbti organizacinius darbus* ($V=3,74$), *tobulino gebėjimą įžvelgti problemas, kylančias verslo aplinkoje bei priimti sprendimus* ($V=3,78$). Taip pat tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje, *išmoko dalintis įgyta patirtimi su komandos draugais* ($V=3,65$) bei *labiau pasitikėti komandos draugais* ($V=3,54$).

Remiantis gautais rezultatais galima manyti, kad studentai, dalyvaudami imitacinės įmonės veikloje, turėjo galimybę tobulinti darbo grupėje gebėjimus, buvo skatinami labiau pasitikėti komandos draugais bei su jais dalintis turima patirtimi ir taip pasiekti efektyvesnių darbo rezultatų. Anot Teresevičienės ir Gedvilienės (2003), besimokantieji turi žinoti, kad jie susiję vienas su kitu taip, kad tik bendro darbo rezultatas gali būti vertingas. Komandos nariai supranta, kad tik kartu jie galės atlikti užduotį. Taip pat tiriant vadovavimo verslui gebėjimų ugdymo(si) galimybes, gauti studentų įvertinimai rodo, kad dalyvaujantieji imitacinės įmonės veikloje buvo skatinami įžvelgti verslo aplinkoje kylančias problemas bei ieškoti jų sprendimo būdų, buvo supažindinti su įmonės skirtingų padalinių veikla ir išmoko dirbti organizacinius darbus.

Tačiau, vertinant vadovavimo verslui gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumą imitacinėje verslo įmonėje, gauti rezultatai parodė, kad nemažai studentų abejoja arba nesutinka, jog pamatė *galimybes, kurios padėtų pradėti savo verslą*

(V=2,65), abejojama, ar išmoko *analizuoti apskaitos duomenis, juos apibendrinti ir rengti metines ataskaitas* (V=3,02), ar pakankamai buvo *ugdomi vadovavimo verslui įgūdžiai* (V=3,11) bei *derybų vedimo, imitacinės įmonės ir jos skyrių pristatymo gebėjimai* (V=2,89).

2 lentelė. Vadovavimo verslui gebėjimų ugdymo(si) veiksmingumo imitacinėje verslo įmonėje vertinimas – studentų požiūris (vidutinės reikšmės)

Vadovavimo verslui gebėjimai	Vidutinė reikšmė
Imitacinėje verslo įmonėje atliekant užduotis aš įsivertinau savo, kaip vadybininko, sugebėjimus	3,35
Imitacinėje verslo įmonėje aš ugdžiau vadovavimo padaliniui įgūdžius	3,11
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau dirbti organizacinius darbus	3,74
Susipažinau su įmonės skirtingų padalinių veikla	3,94
Pamačiau galimybes, kaip pradėti savo verslą	2,65
Išmokau planuoti savo veiklą ir laiką atliekant užduotis	3,45
Išmokau daugiau pasitikėti komandos draugais	3,54
Išmokau dalintis įgyta patirtimi su komandos draugais	3,65
Tobulinau darbo grupėje gebėjimus	3,97
Tobulinau gebėjimą įžvelgti problemas, išskylančias verslo aplinkoje, priimti sprendimus	3,78
Išmokau analizuoti apskaitos duomenis, juos apibendrinti ir parengti metines ataskaitas	3,02
Išmokau atlikti rinkodaros tyrimus ir analizuoti bei vertinti tyrimų duomenis	3,02
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau vesti derybas, pristatyti imitacinę įmonę ir jos skyrių	2,89
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau panaudoti rastą informaciją problemų sprendimui	3,38
Imitacinėje verslo įmonėje išmokau sklandžiai pateikti savo idėjas	3,48

Apibendrinant tyrimo rezultatus matyti, jog dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje studentai turėjo galimybę tobulinti darbo grupėje įgūdžius bei suprasti komandinio darbo svarbą, geriau susipažino su skirtingų skyrių veikla įmonėje. Taip pat gauti studentų įvertiniai rodo, kad buvo ugdomi gebėjimai įžvelgti verslo aplinkoje kylančias problemas, išmoka dirbti organizacinius darbus. Kita vertus, remiantis respondentų atsakymais paaiškėjo, kad kai kuriems vadovavimo verslui gebėjimams, dalyvaujant imitacinės įmonės veikloje, reikėtų skirti daugiau dėmesio. Siekiant studijuojančiųjų verslumo ugdymo(si) veiksmingumo imitacinės verslo įmonės veikloje, didesnis dėmesys turėtų būti kreipiamas į galimybių, kaip pradėti savo verslą, atskleidimą, daugiau laiko turėtų būti skiriama apskaitos duomenų analizavimui, jų apibendrinimui ir metinių ataskaitų rengimui. Taip pat reikėtų labiau ugdyti vadovavimo verslui įgūdžius bei tobulinti derybų vedimo gebėjimus.

Asmeninių verslumo savybių, ugdomų dalyvaujant imitacinėje verslo įmonės veikloje, vertinimas – studentų požiūris

Verslo aplinkose veikiančiam asmeniui profesinė veikla reikalauja individualių savybių bei bruožų, tokių kaip atkaklumas, atsakingumas, sugebėjimas savarankiškai, kūrybiškai veikti tam tikroje srityje, aktyvumas veikiant, gebėjimas konkuruoti ir kt. Verslumas, kaip viena bendrųjų kompetencijų, ugdomas aukštojo mokslo studijose kuriant imitacines verslo įmones.

Siekiant išsiaiškinti, kokios, studentų vertinimu, asmenybės savybės, turinčios įtakos verslumo raiškai, yra ugdomos ir plėtojamos dirbant imitacinėje verslo įmonėje, buvo atliktas tyrimas. Apskaičiuoti įverčių vidurkiai, rezultatai pateikiami 3-joje lentelėje.

Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad studentai, dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje, turėjo galimybę ugdyti savo atsakomybę ir išmokti *atsakingai atlikti užduotis (pvz. pasirašant dokumentus)* (V=3,72), *išreikšti savo kūrybiškumą atliekant užduotis* (V=3,61), taip pat buvo ugdomas kruopštumas, kadangi studentai išmoko *kruopščiai atlikti kiekvieną darbą* (V=3,69) bei buvo ugdomi gebėjimai *analizuoti savo klaidas ir jas ištaisyti* (V=3,52). Galima pastebėti tendenciją, kad didžioji dalis studentų aukščiausiai įvertino asmenines savybes, susijusias su asmens atsakingumu, kūrybiškumu atliekant užduotis, kruopštumu atliekant darbus bei gebėjimais mokėti analizuoti savo klaidas ir jas ištaisyti. Nekyla abejonių, kad prieš tai minėtos asmens savybės yra svarbios žmogui, kuris savo gyvenimą sieja su verslu.

Nors verslus žmogus pasižymi rizikingais sprendimais, gauti tyrimo rezultatai parodė, jog didelė dalis studentų ($V=3,19$) abejoja arba nesutinka, kad *gebėjimai rizikuoti priimant verslo sprendimus* buvo ugdomi pakankamai veiksmingai. Taip pat, remiantis studentų vertinimu, galima teigti, jog abejojama arba visiškai nesutinkama, kad imitacinės verslo įmonės veikla padėjo ugdyti *pasitikėjimą savimi atliekant sudėtingus darbus* ($V=3,38$). Taip pat dauguma studentų abejoja arba nesutinka, kad jie buvo pakankamai *mokomi priimti neskubotus sprendimus* ($V=3,19$) bei *atkakliai siekti savo užsibrėžtų tikslų* ($V=3,34$). Remiantis šiais rezultatais galima daryti išvadą, kad imitacinėje verslo įmonėje studijuojantys asmenys turėtų būti labiau skatinami pasitikėti savimi atliekant sudėtingus darbus ir efektyviau ugdomi gebėjimai rizikuoti priimant verslo sprendimus. Taip pat daugiau dėmesio reikėtų skirti mokymuisi priimti neskubotus sprendimus ir ugdyti savybę atkakliai siekti užsibrėžtų tikslų.

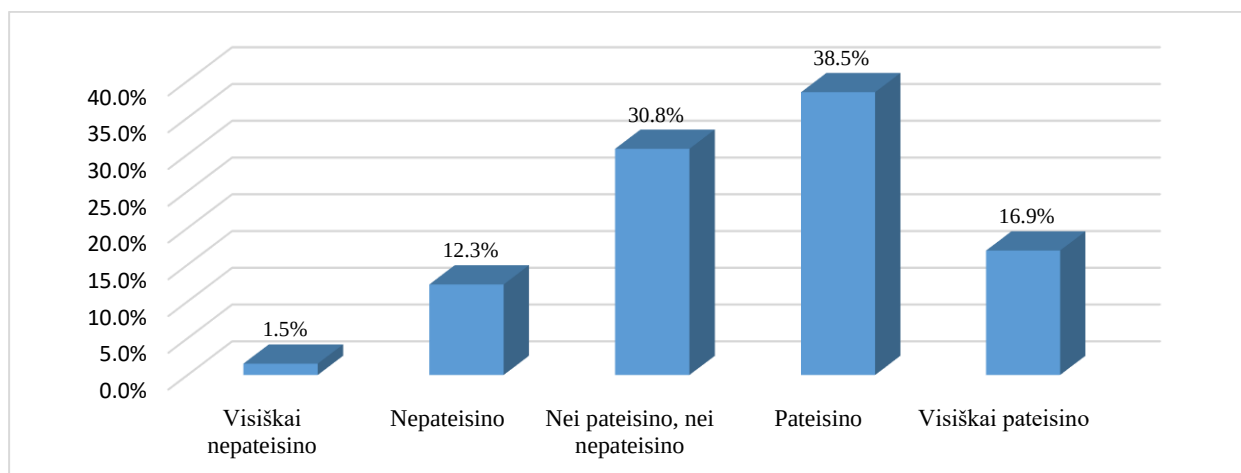
3 lentelė. Studentų asmeninių verslumo savybių ugdymo(si) veiksmingumo imitacinėje verslo įmonėje vertinimas – studentų požiūris (vidutinės reikšmės)

Asmeninės verslumo savybės	Vidutinė reikšmė
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau kruopščiai atlikti kiekvieną darbą	3,69
Imitacinėje verslo įmonėje aš išmokau kūrybiškai atlikti užduotis	3,61
Aš išmokau priimti neskubotus sprendimus	3,31
Išmokau analizuoti savo klaidas ir jas ištaisyti	3,52
Aš labiau pasitikiu savimi atliekant sudėtingus darbus	3,38
Išmokau savarankiškai dirbti, priimti sprendimus	3,47
Išmokau atkakliai siekti užsibrėžtų tikslų	3,34
Išmokau rizikuoti priimant verslo sprendimus	3,19
Išmokau atsakingai atlikti užduotis (pvz. pasirašant dokumentus)	3,72
Aš išmokau ieškoti naujų idėjų	3,23

Apibendrinant tyrimo rezultatus ir remiantis studentų vertinimais galima teigti, jog dauguma studentų, dalyvavusių imitacinės įmonės veikloje, buvo skatinami ugdyti atsakomybę bei kūrybiškumą atliekant užduotis, studentai išmoko kruopščiai atlikti kiekvieną darbą ir analizuoti savo klaidas bei jas ištaisyti. Tačiau tyrimo metu daugelis respondentų pripažino, jog dalyvaujantiesiems imitacinės verslo įmonės veikloje pristigo paskatinimo rizikuoti priimant verslo sprendimus, pasitikėjimas savimi atliekant sudėtingus darbus buvo ugdomas nepakankamai veiksmingai. Taip pat studentams pritrūko neskubotų sprendimų priėmimo bei atkaklumo siekiant užsibrėžtų tikslų ugdymo.

Studentų lūkesčių pateisinimas, teigiamai vertinami dalykai ir tobulintini aspektai – studentų požiūris

Pasibaigus mokymams imitacinėje verslo įmonėje studentai, kurie baigė mokymosi imitacinėje verslo įmonėje modulį, vertino, kaip jiems patiko dirbti bei ar buvo pateisinti jų lūkesčiai įgyti praktinių gebėjimų. Šiems teiginiams įvertinti buvo panaudota Likerto skalė. Studentų buvo prašoma įvertinti teiginius penkiabalėje sistemoje, kurioje 5 reiškia „visiškai pateisino“, 1 – „visiškai nepateisino“ (žr. 3 pav.), didžioji dalis studentų, dalyvavusių tyrime, teigia, jog darbas imitacinėje verslo įmonėje ugdant verslumo įgūdžius jų lūkesčius pateisino (38,5 proc.), o 16,9 proc. studentų teigė, jog jų lūkesčiai buvo visiškai pateisinti. Vis dėlto, remiantis apklausos rezultatais, pastebėtina, kad trečdalis studentų (30,8 proc.) lūkesčiai buvo tik iš dalies pateisinti, taigi tik 13,8 proc. studentų lūkesčiai nebuvo patenkinti.



3 pav. Studentų lūkesčių patiesinimo, atliekant praktiką imitacinėje verslo įmonėje, vertinimas (proc.)

Siekiant išsiaiškinti, kas mokantis imitacinėje verslo įmonėje studentams labiausiai patiko ir kokias tobulintinas sritis įžvelgiamos, buvo pateikti plataus pasirinkimo klausimai, juos analizuojant buvo išskirtos kategorijos, apskaičiuoti procentai nuo atsakiusių skaičiaus. Į klausimą, kas labiausiai patiko dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje, atsakė 48 studentai – kadangi klausimas nebuvo privalomas, atsakė ne visi respondentai. Atsakymų į atvirą klausimą analizė atskleidė, jog imitacinėje verslo įmonėje apklausos dalyviams labiausiai patiko tai, jog jie turėjo galimybę įgyti praktinės patirties, ugdė savo gebėjimus dirbti komandoje, ugdė savarankiškumą bei atsakomybę, tobulino komunikacinius gebėjimus (žr. 4 pav.).

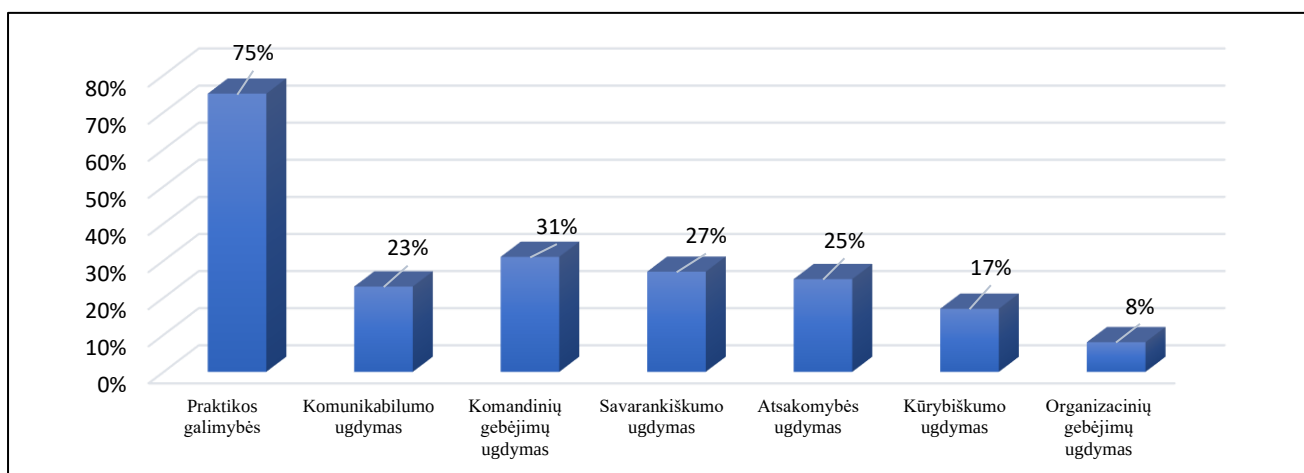
Kaip teigia G. Strazdienė (2009), šiuolaikiniame ugdymui(si), o ypač studentų verslumo ugdymui(si), būtinas supratimas apie verslo įmonę, joje veikiančius skyrius, verslo plėtros kryptis ir įgyvendinimo galimybes. Siekdamas neatsilikti nuo naujomis perspektyvomis kryptimis intensyviai plėtojamo verslo, aukštosios mokyklos stengiasi lanksčiai reaguoti į aplinkos ir visuomenės poreikius ir skiria nemažą dėmesį verslumo įgūdžių ugdymui(si). Todėl studentai teigiamai vertina jiems sudarytą galimybę pažinti verslo įmonę jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje. Studentams, dalyvavusiems imitacinės bendrovės studijose, labiausiai patiko galimybė įgyti praktinės patirties. Aukštojo mokslo studijose studentai mokosi daug įvairių dalykų, tačiau to neužtenka – svarbu viską išmėginti praktiškai, kadangi pažiūrėjus darbo skelbimus matoma tendencija, jog vienas iš pagrindinių reikalavimų – patirtis, todėl studentai teigiamai vertina jiems sudarytą galimybę įgyti patirties imitacinėje verslo įmonėje. Pastarieji rezultatai leidžia manyti, jos dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje buvo sudarytos galimybės studijuojantiems integruoti mokymo dalykų teorines žinias, jų visumą pritaikyti praktiškai jiems dirbant grupėmis, buvo ugdomi gebėjimai ir įgūdžiai, kurie studentams bus reikalingi tikrame darbe realiose darbo situacijose.

Kaip dar vienas iš studentams patikusių aspektų dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje buvo paminėtas darbo komandoje gebėjimų ugdymas. Pastebėtina, kad imitacinėje verslo įmonėje gan plačiai taikomas komandinio darbo metodas, kuris padeda studentams atlikti tam tikrus vaidmenis. Taip dėmesio centre atsiduria ne individualus, o grupinis darbas, kur atsiskleidžia grupės narių sugebėjimai. Komandinis darbas leidžia plačiau pasireikšti studentų gebėjimams ir panaudoti įgūdžius atliekant skirtingus darbus. Kita vertus, komandoje dirbantis asmuo vertinamas pagal vaidmenį, kurį jis atlieka grupėje. (Garalis, 2004)

Atlikta klausimų analizė taip pat parodė, kad studentams patiko, jog buvo suteikta galimybė ugdyti savarankiškumą. Reikia sutikti, kad darbas imitacinėje verslo įmonėje reikalauja didelio savarankiškumo, nes veikla joje paremta veiklos mokymusi, mokymusi iš patirties ir mokymusi bendradarbiaujant metodais, kurie studentams yra nauji ir galbūt sunkiau suprantami. Kita vertus, vis dažniau pripažįstama, jog siekiant ugdyti studijuojančiųjų gebėjimą greitai reaguoti į darbo rinkos pokyčius, savarankiškai veikti ir prisiimti atsakomybę dėl savo ateities, reikia pereiti nuo mokymo prie mokymosi sukuriant mokymosi aplinką, kiek galima artimesnę realiam gyvenimui. Veiklos mokymosi principas toks, kad mokymasis suprantamas ne tik kaip žinių ir gebėjimų įgijimas skaitant knygą ar klausantis lektoriaus, bet ir kaip „darymas kitaip ar kitoks elgesys“ pritaikant ir panaudojant gebėjimus ar naujas žinias (Strazdienė, 2009).

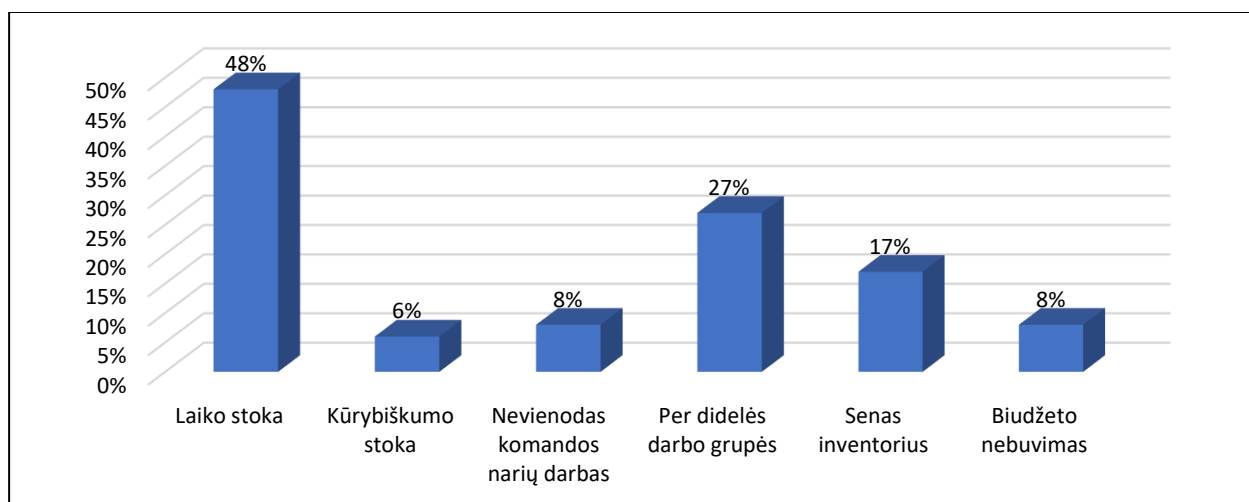
Studentai nurodė atsakomybės ugdymą kaip dar vieną iš patikusių dalykų. Imituojant verslo įmonės veiklą kiekvienam darbuotojui paskiriamos atitinkamos pareigos, o dėstytojas yra tik dar vienas verslo įmonės darbuotojas, einantis aukštesnes pareigas. Todėl ne kas kitas, o tik patys darbuotojai turi išspręsti tvarkos problemas ir jausti atsakomybę už savo įmonės veiklą. Dėstytojo vaidmuo imitacinėje verslo įmonėje suprantamas kaip mokymosi skatintojo, verslumo išteklį žinovo. Jis vadovaujasi egzistencializmo filosofija, pagal kurią mokymasis yra asmeninė patirtis, o mokymosi dalyviai suprantami kaip savo srities ekspertai, kurie gali vadovauti savo mokymuisi (Strazdienė, 2009).

Studentai taip pat teigė, kad jiems patiko, jog dalyvaudami imitacinės verslo įmonės veikloje jie galėjo patobulinti savo komunikabilumą. Kadangi imitacinėje verslo įmonėje studentai atlieka darbuotojo vaidmenį, jiems tenka bendrauti tiek su įmonėje esančiais skyrių darbuotojais, tiek su partneriais bei tiekėjais. Neretai pasitaiko, jog įmonės partneriai ar tiekėjai yra iš užsienio šalių, tad tai puiki galimybė ne tik lavinti savo komunikacinius gebėjimus bendraujant gimtąja kalba, tačiau ir puiki galimybė tobulinti užsienio kalbos įgūdžius.



4 pav. Teigiami dalykai, susiję su verslumo ugdymu(si) imitacinėje verslo įmonėje. Studentų požiūris.

Remiantis studentų išsakytomis nuomonėmis į pateiktus klausimus, atskleistos ir tobulintinos sritys, t. y., kas imitacinėje verslo įmonėje jiems nepatiko, kokius neigiamus požymius galėtų įvardinti. Kaip parodė tyrimo rezultatai, didžioji dalis iš 48 respondentų įvardijo laiko stoką (žr. 5 pav.).



5 pav. Tobulintini aspektai, susiję su verslumo ugdymu imitacinėje verslo įmonėje. Studentų požiūris

Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete studijos vykdomos pagal modulinės studijų programas. Modulo trukmė – 6–9 savaitės, todėl kartais sunku per tokį trumpą laiką įsigilinti į mokymo(si) procesą bei įsisavinti reikiamą medžiagą. Apklaustieji imitacinėje verslo įmonėje studijavo 9 savaites. Didžioji dalis studentų teigė, jog reikėjo nuolat skubėti, kas ilgainiui sukeldavo stresą ir nepasitenkinimą, taip pat buvo sunku greitai įsisavinti medžiagą, buvo poreikis daugiau laiko praleisti viename skyriuje.

Kita vertus, analizuojant tobulintinus aspektus paaiškėjo, kad studentams nepatiko per didelės darbo grupės (27 proc.). Mokymas(is) bendradarbiaujant pagrįstas bendradarbiavimo skatinimu mažose grupėse siekiant, kad kiekvienas aktyviai bendraudamas, bendradarbiaudamas su kitais ir kartu atlikdamas užduotis geriau išmoktų tam tikrų dalykų (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003). Praktinio mokymo veiksmingumą ypač lemia studentų grupės dydis. Jei grupėse daugiau nei 15–16 studentų, sudėtinga dirbti tiek studentams, tiek dėstytojui: trūksta darbo vietų naudojant informacines technologijas, todėl sulėtėja darbo procesas, dėstytojas būna nepajėgus pakonsultuoti studentų (Strazdienė, 2009).

Nepasitenkinimą inventorių respondentai išreiškė teigdami, jog imitacinėje verslo įmonėje inventorių yra per senas, jis neatitinka moderniose įmonėse esančios įrangos. Informacinės technologijos daro didelę įtaką imitacinės bendrovės veikloje, yra neatsiejama įmonės veiklos dalis. Imitacinėje verslo įmonėje naudojamos informacinės technologijos padeda formuoti studentų praktinius darbo įgūdžius, tačiau ne visos imitacinių bendrovių įmonės tinkamai aprūpintos kompiuterine įranga ir tai trikdo jų veiklą.

Studentai nurodė nevienodą komandos narių darbą kaip vieną iš nepatikusių dalykų mokantis imitacinėje verslo įmonėje. Studentai pastebėjo, jog kai kurie abejingai atlieka savo darbus, nebuvo rimto požiūrio į darbą, pasitaikė kai kurių komandos narių tinginiavimas, todėl komandoje darbų pasiskirstymas buvo netolygus ir neefektyvus, vieniems komandos nariams reikėjo atlikti daugiau užduočių, o kitiems mažiau.

Studentų pasisakymai apie verslumo ugdymą(si) taikant imitacinės verslo įmonės modelį leido pastebėti tobulintinus verslumo ugdymo(si) dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje aspektus.

Išvados

Išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didžioji dalis respondentų pozityviai vertina verslumo gebėjimų ugdymo(si) procesą imitacinėje verslo įmonėje ir pripažįsta, jog yra sudarytos galimybės pažinti verslo įmonę.

Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, kad daugumos studentų lūkesčiai jiems dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje pasiteisino.

Remiantis studentų vertinimais nustatyta, kad dalyvaujant imitacinės verslo įmonės veikloje labiausiai ugdomi šie techniniai verslumo gebėjimai: įmonės dokumentų pildymas, darbuotojų darbo eigos dokumentų rengimas, asmens bylų formavimas, užsakymų darymas bei sąskaitų išrašymas, apskaitos duomenų analizavimas ir apibendrinimas, bendravimas verslo kalba su kitomis tokiomis pat imitacinėmis verslo įmonėmis.

Vadovavimo verslui gebėjimų imitacinėje verslo įmonėje analizė atskleidė šiuos stipriuosius požymius: labiausiai buvo tobulinami darbo komandoje įgūdžiai, sudarytos galimybės susipažinti su įmonės veikla skirtinguose padaliniuose, ugdomi gebėjimai įžvelgti problemas, išylančias verslo aplinkoje bei priimti sprendimus tobulinami organizaciniai darbo įgūdžiai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad imitacinėje verslo įmonėje labiausiai ugdomos buvo šios studentų asmeninių verslumo savybės: atsakingumas bei kūrybiškumas atliekant užduotis, kruopštumas atliekant darbus, savo klaidų analizė ir jų taisymas.

Tyrimu nustatyti šie imitacinės verslo įmonės tobulintini aspektai: reikalingi pokyčiai studijų programoje ir ilginama praktikos imitacinėje verslo įmonėje trukmė, didelis poreikis atnaujinti esamą kompiuterinę įrangą, siekiant tobulinti užsienio kalbos įgūdžius daugiau dėmesio turėtų būti skiriama komunikacijai užsienio kalba ir bendradarbiavimui su užsienyje esančiomis įmonėmis, norint užtikrinti efektyvų ir sklandų darbą, studentai turėtų dirbti mažesnėmis grupėmis.

Literatūra

- ČEPULINSKAITĖ, Jolita. Verslumo ugdymas: socialiniai poreikiai ir plėtojimo galimybės, Magistro darbas, Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2007.
- GARALIS, Algirdas. Žmogiškųjų išteklių ugdymo svarba ir nuolatinio mokymo(si) organizavimas. Mokslo darbai: Mokytojų ugdymas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universitetas, 2004 Nr. 3. 18-28 p.
- GARAVAN, Thomas N.; O'CINNEIDE, Barra. Entrepreneurship education and training programmes: a review and evaluation. Part 2, Journal of European Industrial Training, 1994, 18(11): p. 13–21.
- GEGIECKIENĖ, Laimutė; GRAIKŠIENĖ, Aldona. Verslumas. Vilnius: UAB „Ciklonas“, 2009. 180 p.
- JAKUBAVIČIUS, Artūras; STRAZDIENĖ, Gražina; VILYS, Mantas; BURINSKIENĖ, Aurelija; ŽEMAITIS, Eimantas; PIPIRIENĖ, Vida. Žiniomis grįsto verslumo skatinimas: metodai ir taikymo praktika. Vilnius: Vilnius „Technika“, 2014. 220 p.
- KIRKPATRICK, Donald L.; KIRKPATRICK, James D. Evaluating Training Programs: the four levels. San Francisco: Berrett – Koehler Publishers, 2006. 392 p.
- LYDEKA, Zigmantas. Verslininkas, verslumas ir verslininkystė: Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas: VDU, 1996, Nr. 2, p. 137 – 146.
- MCHARDY, Peter.; ALLAN, Tammy. Closing the gap between what industry needs and what HE provides. Education + Training, 2000, Vol. 42, No. 9, p. 496–508.
- STRAZDIENĖ, Gražina. Kolegijų studentų verslumo ugdymas taikant imitacinės verslo įmonės modelį, Daktaro disertacija, Šiauliai, Šiaulių universitetas, 2009.
- TERESEVIČIENĖ, Margarita; GEDVILIENĖ, Genutė. Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita: monografija. Kaunas: Garnelis, 2003 m. p. 179.
- ZAKAREVIČIUS, Povilas; ŽUPERKA, Aurimas. Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose. 2011 m. p. 141.
- ŽUPERKA, Aurimas. Moksleivių verslumo ugdymo tobulinimo kryptis Lietuvoje. VDU vadybos katedra. 2009 m. p. 302.
- ŽUPERKA, Aurimas. Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje, Daktaro disertacija, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010.

VERSLIOS ASMENYBĖS POREIKIS ŠIANDIENINĖJE DARBO RINKOJE IR JOS UGDYMO VEIKSMINGUMAS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE

Miglė Veličkaitė

Vilniaus kolegija, Verslo vadybos fakultetas

migle.velickaite@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF doc. dr. Kristina Samašonok

Anotacija

Sparti pasaulio technologijų kaita yra neatsiejama nuo šiuolaikinio žmogaus gyvenimo. Šiandieninėje darbo rinkoje, norint išlikti sėkmingam, būtina turėti ne tik profesinių ir bendrųjų kompetencijų, bet ir pasižymėti asmeninėmis verslumo asmenybėmis. Todėl švietimo institucijoms ekonominės, socialinės bei kultūrinės kaitos sąlygomis iškyla būtinybė rengiant jaunuolį šiandieninei darbo rinkai ugdyti verslią asmenybę. Tyrimo tikslas – įvertinti verslios asmenybės ugdymo veiksmingumą aukštojoje mokykloje bei jos poreikį šiandieninėje darbo rinkoje. Taikyti analitinis aprašomasis, dokumentų (darbo skelbimų) analizės bei kiekybinis tyrimo metodai. Šiuo tyrimu, atlikus darbo skelbimų analizę, išsiaiškinta, kad vienos dažniausiai šiandienos darbo skelbimuose minimų savybių yra komunikabilumas, organizuotumas, atsakingumas, atkaklumas, iniciatyvumas, pasitikėjimas savimi. Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais paaiškėjo, kad aukštoji mokykla yra tinkama ugdymo forma studijuojančių asmeninėms verslumo savybėms ugdytis.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: verslumo bruožai, vadovui būdingos savybės, verslumo ugdymas, studentas.

Įvadas

Šiandieninėje visuomenėje žmogui, o ypač jaunam asmeniui, yra ganėtinai sunku suprasti, ko jis nori iš gyvenimo ar kur mato savo ateitį pasirinkdamas vieną ar kitą specialybę. Dideli pokyčiai šiuolaikiniame pasaulyje, o ypač informacinių technologijų srityje, yra neatsiejami nuo kasdienio žmogaus gyvenimo bei jo santykių su aplinka. Tokie pokyčiai mus jau nuo mažų dienų skatina prisitaikyti bei priimti naujoves ir technologijas tiek planuojant karjerą, tiek asmeniniame gyvenime. Vadovai, kurie vadovauja didelėms ar mažoms įmonėms ar net turi savo nuosavą verslą, nėra išimtis. Šiais laikais darbuotojas, o ypač vadovas, turi pasižymėti ne tik tam tikrais įgūdžiais, bet ir išsiskirti asmenybės ypatumais bei savybėmis. Šiais laikais darbdavys dėmesį skiria ne tik asmens turimai patirčiai, kuri suprantama kaip patirti išgyvenimai, rasti netikėti sprendimo būdai, originalus mąstymas bei sukauptas žinių bagažas.

Taip pat vertinamas bruožas yra ir verslumas, kuris apibrėžiamas kaip mąstymo būdas, asmeninės savybės, techniniai ir vadovavimo verslui gebėjimai, leidžiantys pritaikyti turimas žinias praktinėje veikloje ir sudarantys galimybę pradėti ir plėtoti savo verslą.

Tad ypatingą dėmesį reikėtų skirti asmens savybėms bei bruožams, kurie padeda sėkmingai vadovauti. Be to, kaip teigia Styvo Neilo, „BCS International“ direktorius, šiandien labai svarbus yra požiūris į darbą ir kompetencijos, kurios padeda vadovauti žmonėms. Pastaruoju metu nemažai įmonių vadovaujasi nuostata, jog yra lengviau pasamdyti darbuotoją su teigiamu požiūriu į darbą ir išugdyti reikiamus įgūdžius, nei samdyti didelį žinių bagažą turintį, bet negatyvaus požiūrio asmenį.

Daugelis mokslininkų įvairiais aspektais tiek teoriniu, tiek empiriniu lygmenimis analizavo verslumo ugdymą(si). Bene dažniausiai moksliniuose šaltiniuose aptariamas verslumo ugdymo(si) vaidmuo mokymosi procese ir besimokančiųjų įgyjami gebėjimai, apibendrinus tyrimų rezultatus, numatomos studentų verslumo ugdymo(si) galimybės bei veiksmingumas taikant įvairius mokymo metodus bei sukuriant tinkamą verslumo ugdymui(si) aplinką (Strazdienė, 2009). Tačiau reikėtų pripažinti, jog vis dar pasigendama tyrimų, kuriais būtų analizuojamas studentų verslumo savybių veiksmingumo ugdymas(is) dalyvaujant studijų procese pačių studentų požiūriu.

Įvertinus verslios asmenybės svarbą profesinėje veikloje, šiame straipsnyje siekiama teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti, koks verslios asmenybės poreikis šiandienos darbo rinkoje bei kaip studijų procese ugdomi verslumo bruožai rengiant jaunuolius profesinei veiklai. Įvertinus temos aktualumą, keliame probleminius klausimus: kokiomis asmenybės savybėmis, pateikiamomis darbo skelbimuose, turi pasižymėti vadovas šiandienos darbo rinkoje? Ar veiksmingai auštoji mokykla ugdo verslią asmenybę šiandieninei darbo rinkai?

Tyrimo tikslas: įvertinti verslios asmenybės poreikį šiandieninėje darbo rinkoje ir jos ugdymo veiksmingumą aukštojoje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti mokslinės literatūros nagrinėjama tema analizę.
2. Nustatyti pateikiamuose darbo skelbimuose pageidaujamų verslios asmenybės bruožų poreikį šiandienos darbo rinkoje.
3. Įvertinti verslios asmenybės ugdymo veiksmingumą aukštojoje mokykloje.

Tyrimo metodologija

Tyrimo metodai. *Analitinis aprašomasis metodas* buvo taikomas teoriniu aspektu nagrinėjant versliai asmenybei būdingus bruožus. *Dokumentų (darbo skelbimų) analizė.* *Kiekybinis metodas.* Taikyta anketinė apklausa, kuria siekta ištirti verslumo savybių ugdymo veiksmingumą aukštojoje mokykloje. *Statistinis metodas.* Tyrimo metu surinktiems duomenims apdoroti taikytas statistinės analizės metodas.

Tyrimo dalyviai. Kiekybinio tyrimo metu, siekiant išsiaiškinti studijuojančiųjų verslumo ugdymo veiksmingumą aukštojoje mokykloje, buvo apklausti studentai (N=65). Tyrimo imtis patogioji. Tyrimas buvo vykdomas anonimiškai, gauti rezultatai apdoroti ir pateikti apibendrintai.

Teorinis temos pagrindimas

Mokslininkai, nagrinėjantys verslumo savybes bei bruožus, vis dažniau nagrinėja klausimą, kodėl kai kurie asmenys yra verslūs, o kiti ne. Pagrindinės asmeninės verslios asmenybės savybės mokslinėje literatūroje išskiriamos tokios, kaip iniciatyvumas, pasitikėjimas savimi, kritinis mąstymas, poreikis siekti, analitinis mąstymas, taktiškumas, polinkis į kūrybingumą, siekis būti nepriklausomam, atkaklumas siekiant užsibrėžtų tikslų.

Daugelis mokslininkų akcentuoja verslumo savybes ir bruožus, kuriuos asmuo turėtų išsiugdyti švietimo įstaigose (Robinson ir kt., 1991; Caird, 1991; Utsch ir Rauch, 200; Cromie, 2000), aptaria gebėjimus bei bruožus, kuriais pasižymi versli asmenybė (McCarthy, 2000; Raffo ir kt., 2000, visi autoriai cit. pgl. G. Strazdienę, 2009), taip pat išskiria gebėjimus, kurie reikalingi kuriant verslo įmonę ar dirbant organizacijoje (Gibb, Nelson, 1996; Rea ir kt., 1997; Galloway ir kt. 2005, cit. pgl. Strazdienę, 2009). G. Strazdienė (2009), apibendrindama užsienio šalių mokslininkų nuomones, verslumą apibūdina kaip asmens mąstymo būdą, socialinės, profesinės, techninės ir asmeninės kompetencijas, apimančias asmeninius bruožus, gebėjimus ir žinias, kurie yra reikalingi asmeniui siekiančiam kurti ir tobulėti.

Kita vertus, vadovas gali būti vertinamas daugeliu kitų aspektų, vienas iš svarbesnių yra amžius ir lytis. Nuo vadovo amžiaus, priklauso sukaupta vadovavimo patirtis, užmegzti tam tikri ryšiai su žmonėmis. Jaunas ir vyresnio amžiaus vadovas visuomenėje yra vertinamas skirtingai ir kiekvienam iš jų yra priskiriamos skirtingos asmenybės savybės. Vadovo vertinimas dažnai prasideda nuo jam priskiriamų teigiamų ar neigiamų savybių, būdo bruožų. R. Razauskas (2010), remdamasis įvairiais socialiniais psichologiniais tyrimais teigė, jog jaunas vadovas yra linkęs į spontaniškumą, sprendimus priima dažnai vyraujant emocijoms.

Vyresnio amžiaus 40–50 metų sulaukę vadovai sprendimų taip greitai nepriima, prieš tai geriau įvertina įvairius veiksnius ir aplinkybes. Taip pat lyginant vadovus lyties aspektu yra lygiai taip pat pastebimas nukrypimas. Dažniau vadovo pozicijoje yra įsivaizduojamas vyras negu moteris.

Tokiam suvokimui turi įtakos nuo seno visuomenėje nusistovėjęs požiūris, jog moteris yra silpna psichologiškai, ji jautriau ir švelniau reaguoja į kritines situacijas, tuo tarpu vadovas vyras į tas pačias situacijas reaguoja griežtai, šaltu protu. Įmonėje moteris, būdama vadove, dažnai yra lyginama kaip mama namuose, kuri prižiūri namų ūkį, finansus bei vaikus (darbuotojus). Su visais elgiasi švelniai, meiliai, rūpinasi ir negali priimti sprendimų šaltu protu. Tad dažnas galvoja, jog nuo to darbuotojai yra laimingesni, nes į juos žiūrima atlaidžiau. Vertinant vyrą vadovą, įsivaizduojama, kad jis užima svarbiausią vietą, nes yra šeimos – įmonės galva. Į darbuotojus ir darbą žiūri griežtai, tvirtai priima sprendimus. Tad manoma, jog tokiose įmonėse, kur vadovas yra vyras, darbas tikrų tikriausiai verda ir įmonė neša didelį pelną.

Šiandienos socialinių, ekonominių ir technologinių pokyčių sąlygomis, kai viena iš esminių asmens kompetencijų yra verslumas, švietimo institucijoms iškyla būtinybė lanksčiai reaguoti į aplinkos ir visuomenės poreikius, ugdyti verslią asmenybę. Rengiant būsimus specialistus darbo rinkai, studijų metu svarbu skirti dėmesį studijuojančiųjų verslumo savybių ugdymui(si), skatinti pastarųjų asmens savęs pažinimą bei kūrybiškumo raišką, sudaryti galimybes rizikingo veiklumo, iniciatyvos, naujoviškumo, savarankiškumo ir kitų išskirtinių bei unikalių asmenybės bruožų ugdymui(si). Ne vienas mokslininkas akcentuoja, kad verslo pasaulio atstovas privalo gebėti savarankiškai veikti, spręsti problemines situacijas bei priimti sprendimus, pasitikėti savimi, atkakliai siekti užsibrėžtų tikslų, siekti būti nepriklausomas.

Taigi, verslo aplinkoje veikiančiam asmeniui būtinos savybės bei bruožai – atkaklumas, atsakingumas, sugebėjimas savarankiškai, kūrybiškai veikti tam tikroje srityje, aktyvumas veikiant, gebėjimas konkuruoti ir kt.

Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti verslios asmenybės poreikį šiandienos darbo rinkoje, buvo atlikta darbo skelbimų analizė. Iš viso išnagrinėti keturiasdešimt penki darbo skelbimai iš įvairių darbo skelbimo portalų (Cvbankas.lt; Darbo.lt; CvMarket.lt). Iš pradžių buvo atrenkama atsižvelgiant į profesiją, vėliau grupuojama pagal didžiuosius Lietuvos miestus (Vilnių, Kauną, Klaipėdą). Tuomet gauti duomenys buvo perkelti į *MS Office Word* lapą, kuriame duomenys buvo surūšiuoti pagal kiekvienos savybės pasikartojimo dažnį.

Atlikus darbo skelbimų analizę, galima daryti išvadą apie tai, koks vadovas yra įsivaizduojamas darbdavių, kokie jiems keliami reikalavimai bei kokiomis asmenybės savybėmis jie turėtų pasižymėti, norėdami eiti vadovo pareigas. Išsilavinimas yra tarsi neatskiriama kiekvieno gero vadovo dalis, tačiau šiandienos vadovaujančias pareigas einantys asmenys turi turėti platesnį kompetencijų spektrą, nei esame įpratę matyti, jie turi turėti daugiau patirties bei pasižymėti verslumo savybėmis.

Priklausomai nuo amžiaus, vadovams yra priskiriami tam tikri teigiami ir neigiami bruožai ar apibūdinimai, kurie puikiai atspindi visuomenėje nusistovėjusią nuomonę apie tam tikro amžiaus vadovą.

Išnagrinėjus darbo skelbimus, kuriuose siūlomos darbo vietos vadovams, negalima nustatyti, kokio amžiaus ar lyties vadovas ieškomas. Tai apsunkino duomenų lyginamąją analizę lyties ir amžiaus aspektais.

Vis dėlto įvertinus skelbimuose paminėtas pageidaujamas asmenybės savybes, jas galima hipotetiškai priskirti prie tam tikro amžiaus grupės.

Apibendrinus darbo skelbimų analizės duomenis, galima išskirti jauno amžiaus vadovui bei vyresnio amžiaus vadovui būdingus bruožus ir jų esminius skirtumus. (žr. pav. 1)

Jaunam vadovui būdingi bruožai	Vyresnio amžiaus vadovui būdingi bruožai
• Energingas • Veržlus • Ambicingas • Komunikabilus • Kūrybingas • Inovatyvus • Lankstus • Žingeidus • Entuziastingas • Optimistas • Drąsus	• Patyręs • Konservatyvus • Griežtas • Reiklus • Pagarbus • Kompetentingas • Solidus • Tolerantiškas • Autoritetingas • Stabilus • Senų pažįrų

Pav. 1. Jauno ir 1. vyresnio amžiaus vadovams būdingos asmenybės savybės

Išanalizavus darbo skelbimus nustatyta, kokiais bruožais turi pasižymėti vadovas, norintis užimti siūlomą darbo vietą. Dažniausiai darbo skelbimuose minimos tokios savybės: *komunikabilumas, organizuotumas, vadovavimas, atsakingumas, strateginis mąstymas, atkaklumas siekiant tikslo, iniciatyvumas, inovatyvumas, pasitikėjimas savimi, noras tobulėti*. Darbo skelbimuose rečiau galima aptikti šiuos bruožus: *aktyvumą, savarankiškumą, entuziazmą, pozityvumą, įžvalgumą, kūrybingumą, lankstumą, atsidavimą*.

Remiantis darbo skelbimuose minimomis šiandienos darbo rinkoje pageidaujamomis savybėmis, galima daryti prielaidą, kad įmonės ieško jaunų vadovų su tam tikrais asmenybės bruožais, artimais verslumo savybėms.

Įvertinus tai, kad šiandienos darbo rinkoje vieni iš pageidaujamų yra verslios asmenybės bruožai, buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kokie verslios asmenybės bruožai yra ugdomi bei plėtojami aukštojo mokslo studijose ruošiant jaunuolius profesinei veiklai. Rengiant būsimus specialistus verslo pasauliui, studijų metu svarbu skirti dėmesį studijuojančiųjų verslumo savybių ugdymui, skatinti jų verslumo bruožų raišką.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar studentams studijų procese yra skatinama verslumo savybių raiška. Apskaičiuoti procentiniai dažniai.

Atlikta duomenų analizė vertinant asmeninių verslumo savybių, kurias, tyrimo dalyvių vertinimu, jie turėjo galimybę ugdyti(s) studijų procese, rodo, kad daugeliui studentų (78,5 proc.) buvo suteikta galimybė ugdyti vieną iš savo verslumo savybių – *gebėjimą dirbti komandoje*. Taip pat anketinės apklausos rezultatų analizė atskleidė, jog studijų procese studentams buvo sudarytos galimybės ugdyti ir kitas svarbias savybes, tokias kaip: *darbo grupėje bendravimo įgūdžius* (73,8 proc.), *savarankiškumą* (61,5 proc.) bei *organizuotumą* (61,5 proc.).

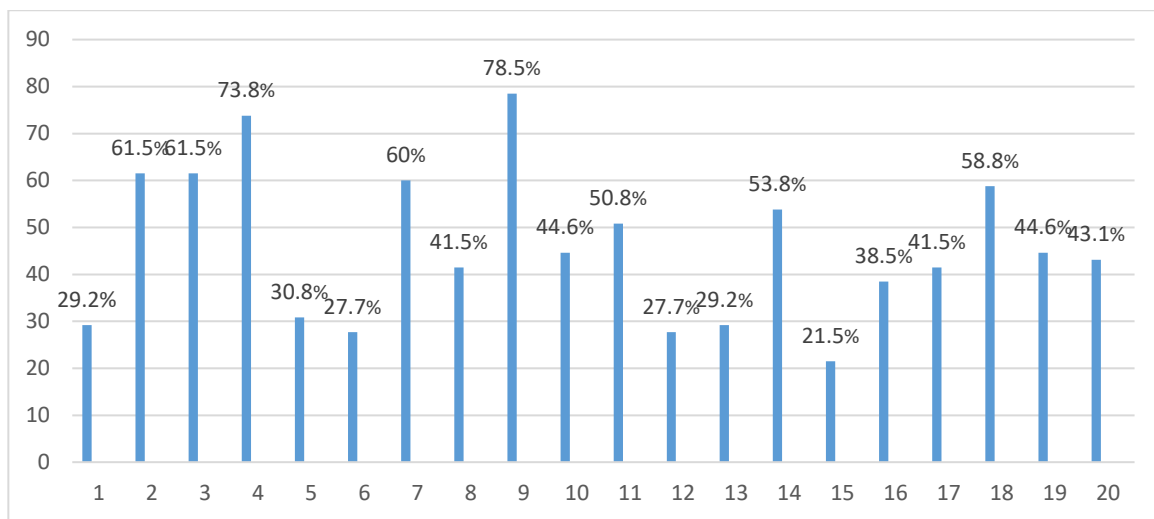
Kita vertus, tyrimo metu paaiškėjo, jog studijuojant buvo skatinamas studentų *komunikabilumas* (60 proc.), *atsakingumas* (58,5 proc.), *gebėjimas įžvelgti veiklos trūkumus* (53,8 proc.) bei *tinkamai planuoti savo laiką* (50,8 proc.) ir *sisteminti bei analizuoti* (44,6 proc.).

Taip pat daugelis studentų pripažino, jog studijų procese buvo skatinamas pastarųjų *gebėjimas priimti sprendimus* (44,6 proc.), *aktyvumas* (43,1 proc.), *veiklos planavimo įgūdžiai* (41,5 proc.) bei *kūrybiškumas* (41,5 proc.).

Vis dėlto, tyrimo metu paaiškėjo, kad tik dalis apklaustųjų pripažino, kad studijų procese jie tyrėjo galimybę ugdyti *gebėjimą spręsti konfliktines situacijas* (38,5 proc.), *vadovavimo kolektyvui įgūdžius* (30,8 proc.), *iniciatyvumą* (29,2 proc.) bei *gebėjimą įžvelgti kitų asmenų poreikius* (29,2 proc.). Atlikus tyrimo duomenų analizę bei remiantis studentų vertinimais paaiškėjo, jog studijų procese silpniausiai ugdomos verslumo savybės tokios, kaip: *tolerancija kitų atžvilgiu* (27,7 proc.), *gebėjimas atskiai dėstyti reikalavimus kitiems* (27,7 proc.) bei *taikyti veikloje įvairius metodus, technologijas* (21,5 proc.).

Norint išsamiau paanalizuoti asmeninių verslumo savybių ugdymo(si) vertinimo rodiklius, duomenys pateikti pav.

2.



Pav. 2. Asmeninių verslumo savybių ugdymo(si) studijų procese vertinimas (proc.) (N=65)

Pastaba:

- | | |
|---|---|
| 1. Iniciatyvumas; | 11. Gebėjimas tinkamai planuoti savo laiką; |
| 2. Savarankiškumas; | 12. Aiškiai dėstyti reikalavimus kitiems; |
| 3. Organizuotumas; | 13. Įžvelgti kitų asmenų poreikius; |
| 4. Darbo grupėje bendravimo įgūdžiai; | 14. Įžvelgti veiklos trūkumus; |
| 5. Vadovavimas kolektyvui; | 15. Taikyti veikloje įvairius metodus, technologijas; |
| 6. Tolerancija kitų atžvilgiu; | 16. Spręsti konfliktines situacijas; |
| 7. Komunikabilumas; | 17. Tinkamai planuoti savo veiklą; |
| 8. Kūrybiškumas; | 18. Atsakomybė; |
| 9. Gebėjimas dirbti komandoje; | 19. Mokėjimas priimti sprendimus; |
| 10. Gebėjimas sisteminti ir analizuoti; | 20. Aktyvumas. |

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad daugelio studentų vertinimu, studijų metu yra skatinamas studijuojančiųjų darbas grupėmis, savarankiškumas, organizuotumas bei ugdomas atsakomybės jausmas atliekant užduotis. Taip pat tyrimo metu paaiškėjo, kad organizuojant studijų procesą yra skatinamas studentų kruopštumas atlikti jiems paskirtas užduotis bei kūrybiškumas. Vis dėlto dauguma respondentų pripažino, jog studijų metu yra retai skatinama studijuojančiųjų tolerancija kitų atžvilgiu, gebėjimas aiškiai dėstyti reikalavimus bei taikyti veikloje įvairius metodus ir technologijas. Pastarosios savybės įvertintos kaip rečiausiai studijuojantiems skatinamos organizuojant studijų procesą.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, kad verslo aplinkoje veikiančio asmens profesinė veikla reikalauja individualių savybių bei bruožų, tokių kaip atkaklumas siekiant užsibrėžtų tikslų, iniciatyvumas, atsakingumas, sugebėjimas savarankiškai, kūrybiškai veikti tam tikroje srityje, pasitikėti savimi priimančiais sprendimus.

Darbo skelbimų analizės rezultatai atskleidė, kad komunikabilumas, organizuotumas, gebėjimas vadovauti, atsakingumas, strateginis mąstymas yra dažniausiai pageidaujamos savybės, įvardintos darbo skelbimuose.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dalyvaujant ugdymosi procese auštojoje mokykloje studentams sudaromos galimybės atsiskleisti tokioms asmenybės savybėms, kaip komunikabilumas (60 proc.), darbo grupėse bendravimo įgūdžiai (73,8 proc.), gebėjimas dirbti komandoje (78,5 proc.), savarankiškumas (61,5 proc.), organizuotumas (61,5 proc.) bei atsakomybė (58,8 proc.). Atlikus duomenų analizę paaiškėjo, kad studijų procese studentai pasigedo tolerancijos kitų atžvilgiu (27,7 proc.), iniciatyvumo (29,2 proc.), gebėjimo aiškiai dėstyti reikalavimus (27,7 proc.) bei taikyti įvairius metodus veikloje (21,5 proc.).

Literatūros sąrašas

GUDONAVIČIUS Linas, BARTOSEVIČIENĖ Vladislava, ŠAPARNIS Gintaras, 2008. Vadovo asmenybės poveikis formuojant strategiją. *Ekonomika ir vadyba*, 13, p. 357–361.

GUDONIS Vytautas, 2012. Pavaldinių požiūris į vadovo efektyvumą: asmenybės bruožų, socialinio suvokimo charakteristikų ir vertinimo sąlygų svarba. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach* (Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris), 11, p. 155–163.

RAZAUSKAS Romualdas, (2010) Gero vadovo ieškant. Vadovo amžius. http://www.mzinios.lt/lt/2010-05-01/straipsniai/laisvalaikui/gero_vadovo_ieskant_vadovo_amzius.html (žiūrėta 2019-11-18)

STRAZDIENĖ Gražina, (2009) Kolegijų studentų verslumo ugdymas taikant imitacinės verslo įmonės modelį (daktaro disertacija), Šiaulių universitetas.

SOCIALINĖS JAUNIMO PROBLEMOS

Beatričė Zaleskaitė

Vilniaus kolegija, Ekonomikos fakultetas

beatrice.zaleskaite@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos EKF dėst. Žana Prokopovičienė

Anotacija

Straipsnyje rašoma apie socialines jaunimo problemas. Išrinktos pagrindinės ir kiekvieną dešimtmetį pasikartojančios problemos su aprašymais bei galimomis pasekmėmis jaunimo ateičiai. Straipsnio tikslas yra išnagrinėti jaunimui šiai dienai būdingas socialines problemas, jų priežastis bei sprendimo būdus. Tai aktualia tema visuomenei, nes jaunimas laikomas valstybės ateities pagrindu. Tačiau besivystančioje visuomenėje, keičiantis žmonių vertybėms, keičiasi jų poreikiai. Poreikiai, pavyzdžiui, turėti daug pinigų, daug keliauti, gyventi pilnavertį gyvenimą, gerai praleisti laisvalaikį – tai gali sukelti nepasitenkinimą savo gyvenimu, pavyzdžiui, jei daug norintis žmogus nieko ir nepasieks, nesugebės valdyti savo įgeidžių ir pradės kaltinti save dėl nesėkmių. Nieko nedarant, nesikreipiant pagalbos šie trūkumai pavirsta į socialines problemas. Analizuojant problemą, naudotas analitinis tyrimo metodas, kurio metu buvo apžvelgta mokslinė teorinė literatūra bei kitų šaltinių informacija. Straipsnyje yra paminėti problemų sprendimo būdai, prevencinės priemonės, užkirstančios kelią vystytis kitoms problemoms. Pateikiama patarimų, kaip derėtų siekti savo tikslų ir svajonių, kuriuos gyvenimo tikslus vertėtų realizuoti, kurių atsisakyti, kaip lūkesčius paversti motyvais siekti daugiau.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS: socialinės jaunimo problemos, jaunimas, bendruomenė, socialinės paslaugos.

Įvadas

Kiekvienas žmogaus gyvenimo tarpsnis yra sudėtingas šuolis. Iš vaikų tampama paaugliais, iš paauglių – jaunuoliais, iš jaunuolių – suaugusiais žmonėmis, o paskui senjorais. Ir kiekvienam tarpsny susiduriama su įvairiomis problemomis, sunkumais. Reikia priimti sprendimus, kurie nulemia ateitį ir gyvenimo būdą. Tai nėra sunku, jei gyvenimo palydovai – pradžioje tėvai, paskui mokytojai ar dėstytojai, o vėliau ir kiti mums gerą įtaką darantys žmonės. Jie reikalingi tam, kad nenuklystume ir savo gyvenimo tarpsnyje išmoktume tai, kas yra naudinga ir teisinga.

Kol esame nepilnamečiai, tol neatsakome už savo veiksmus, t. y. už mus atsako tėvai, globėjai. Nepilnamečiai pradės rūkyti, vartoti alkoholį ar narkotikus, ištrauks į nusikalstamą veiklą – baudą gaus už juos atsakingi asmenys. Todėl nepilnamečiai yra varžomi priimti tokius sprendimus, kol taps pilnamečiai ir baigs mokyklą. Yra sprendimai, kuriems daro įtaką artima aplinka – tėvai, giminės, nors ir jaunuolis yra pilnametis. Tačiau atsiranda tų, kurie vis gyvena pagal diktuojamas taisykles, o yra tų, kurie pasinaudoja patarimais, bet priima savo sprendimą. Pavyzdžiui, paauglys baigia mokyklą, jis turi apsispręsti, ką norės veikti ateityje, kur stos, ką studijuos, ką veiks po studijų ir kt. Tai ganėtinai sunku, bet su aiškia ateities vizija įmanoma atsakyti į iškeltus klausimus. Tie, kurie nežino ir nebando savęs realizuoti arba daro tai, ko nori kiti, susiduria su problema – jie nemato savo ateities, nesugeba apsispręsti, jų gyvenimas tampa nestabilus, neįdomus. Galų gale jauni žmonės išsigelbėjimo ieško alkoholio ir narkotikų aplinkoje. Toks elgesys priveda prie konfliktų šeimoje. Taigi viena problema papildo ir yra pagrindas susidaryti kitai.

Iš viso negatyvo ir problemų lavinos kyla klausimas, kas gali padėti, kur gali padėti ir kada reiktų susidomėti pagalba. Atsakymas atrodo paprastas, kad yra tam tikros institucijos, kur žmogus gali kreiptis ir pan. Bet kaip ir medicinoje, taip ir gyvenime ne visada žmogus gali pripažinti, kad jo gyvenime kažkas negerai, neužtenka drąsos, susitaiko su nesėkme. Deja, tai priklauso ne tik nuo institucijų, tai priklauso ir nuo žmogaus, kurį supa problemos.

XXI a. – tai naujovių amžius. Nauji išbandymai, naujos technologijos, nauji atradimai ir naujų potyrių šauksmas. XXII a. atsirad dar daugiau iššūkių, dar daugiau naujovių ir dar daugiau poreikių. Visuomenė tobulėja kartu su technologijomis, todėl prisitaikymas ir savęs atradimas yra bene svarbiausi žmogaus gyvenime veiksmai. Jei nesiseks, priimsi sprendimą, kuris nuves prie savęs realizavimo kitoje srityje.

Socialinės problemos, su kuriomis susiduria jaunimas, yra nuolat pasikartojantis reiškinys, kuris tęsiasi kiekvienoje kartoje. Nėra nei vaistų, nei mokytojų šiam reiškiniui sustabdyti. Tačiau problemas galima sumažinti ir sušvelninti pasekmes imantis tam tikrų priemonių ir duodant teisingus patarimus.

Straipsnio problema: su kokiomis socialinėmis problemomis susiduria jaunimas XXI a.? Kaip šiuo metu yra sprendžiamos jaunimui kylančios socialinės problemos?

Darbo tikslas: išnagrinėti jaunimui būdingas pagrindines socialines problemas ir jų priežastis bei pasiūlyti sprendimo būdus.

Darbo uždaviniai:

- Apibūdinti XXI a. jaunimui kylančias socialines problemas.
- Remiantis mokslinės literatūros analize, išsiaiškinti socialinių problemų kilimo priežastis.
- Aptarti dabar taikomas pagalbos priemones jaunimui kylančioms socialinėms problemoms spręsti.

Metodai: Analitinis tyrimo metodas. Tyrimo metu buvo apžvelgta mokslinė literatūra bei su nagrinėjama tema susiję straipsniai, teorinė medžiaga apibendrinta, susisteminta. Remiantis mokslinės literatūros analize, išsiaiškinti nūdienos tyrėjų aptariami taikomi pagalbos būdai bei priemonės jaunimui kylančioms socialinėms problemoms spręsti.

XXI a. jaunimui kylančių socialinių problemų charakteristikos

Jaunimas – tai žmonių grupė, kurie išgyvena pereinamąjį laikotarpį tarp paauglystės ir suaugusio žmogaus gyvenimo tarpsnių. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja jaunimui priskiria 15–24 metų amžiaus žmones, Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, įgyvendinanti programą „Veiklus jaunimas“ nurodo, kad programa skirta 13–30 metų žmonėms. Esmė išlieka ta pati, jaunimas yra žmonių grupė, kurie iš nepilnamečių tampa pilnamečiais, bet dar turi mažai gyvenimo patirties gyventi savarankiškai ir suaugusiųjų pasaulyje.

XXI a. jaunimas turi prisitaikyti prie permainingo ir sparčiai besikeičiančio pasaulio. Dėl sudėtingos ir sparčiai kintančios aplinkos sudėtinga remtis praeities pavyzdžiais, kuriais būtų galima sekti ar mokytis. Susiduriama su klausimu, ar tai problema, ar tai galimybė. Augantis netikrumas neigiamai atsiliepia pažeidžiamumui, tai yra socialinio negalavimo ir ekonominio sunkumo deriniui, taip pat visuomenės nesaugumui. Įtakos besivystančiam jaunimui turi ir globalizacija, informacinės komunikacijos technologijos, migracija. Tai yra aplinkybės, potencialios ir konstruktyvios jėgos, skatinančios įsitraukimą, nes gali pripažinti jaunimo stipriąsias puses ir daugiau dėmesio skirti pažangių jaunų žmonių gebėjimams ugdyti. Šiandien jaunimas savo jaunystės tarpsnį išgyvena kitaip nei jų tėvų ir auklėtojų kartos. Sulig ekonominėmis ir socialinėmis permainingomis kinta ne tik ryšių sistema ir galimybės, bet ir troškimai, poreikiai. Globaliniu lygmeniu šiuolaikinis pasaulis paženklintas mokslinės kultūros, t. y. technologijomis, kurios domina jaunimą ir palengvina buitinį gyvenimą. Taigi šiuolaikinis pasaulis atveria naujas galimybes, bet taip pat ir iššūkius, su kuriais susiduriama pirmą kartą. (Vilkoitytė, 2018) (Jaunimas šiandienos pasaulyje, arba jaunimo pasauliai, 2018)

Jaunimas yra bendruomenės dalis. Bendruomenė suprantama kaip tam tikras skaičius individų, kurie turi savo kalbą, juos vienija socialinė sąveika, gyvenamoji teritorija, bendri ryšiai. Iškilus problemoms bendruomenėje, jos narių susitelkimas yra svarbus, o ypač jaunimui, nes jis yra suprantamas kaip visuomenės ateitis. Bendruomenės privalumas yra tai, kad bendruomenėje žmogus pilniau išgyvena gyvenimo vertę, prasmę. Žmogus jaučiasi reikalingas, naudingas, yra pripažįstamas. Šie išgyvenimai ypač svarbūs jaunam žmogui, kurio išgyvenimų ir savęs realizavimo paieškos kuria naują individą kaip asmenybę ir visuomenės dalį. Taigi jaunimas yra bendruomenės dalis, kuriai jis siekia priklausyti ir nori būti pripažintas. (Valackienė, 2015)

Jaunimas turi siekti išsimokslinimo. Anksčiau, XIX a. pabaigoje XX a. pradžioje, dvasininkai mokykla laikė pagrindine ir svarbiausia jaunosios kartos ugdymo priemone. Dėl to Lietuvoje kūrėsi platus mokyklų tinklas. Buvo svarbu ne tik dorintis, bet ir šviestis. Gyvenime nenusimanąs, proto neapšvietęs, kartais ne iš blogos valios žmogus patenka į tokias gyvenimo sąlygas, kur jis ne tik sau, bet ir kitiems pridaro daug žalos. Tačiau mokslas ir dvasiškumas yra tik įrankiai geram ar blogam tikslui siekti. Jei žmogus apsišvietęs ir doras – mokslą panaudos geram tikslui, o jei apsišvietęs, bet neišauklėtas ir žemos doros žmogus – mokslą panaudoti gali žemesniems įgeidžiams tenkinti. Dabartiniame pasaulyje, t. y. XXI a., akcentuojamas mokymasis visą gyvenimą. Visuomenei ypač svarbu priprasti ir prisitaikyti prie poreikio nuolat tobulinti žinias – nuolatinis patirties įgijimas ir galimybė nuolat mokytis bei tobulėti yra svarbiausia vertybė. Švietimas turi būti suderintas su nacionalinės kultūros ypatybėmis ir visuomenės socialinėmis reikmėmis: keitimąsi žiniomis, vertybės, įgūdžiai, perspektyvos – visa tai turėtų padėti gyventi darnų gyvenimą ir užtikrinti pragyvenimo šaltinius. (Mokymasis visą gyvenimą, 2018)

Pristatant svarbiausias šiuolaikinio jaunimo problemas verta atsižvelgti į paties jaunimo vertinimą, kokios gyvenimo vertybės jiems svarbios. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria jaunimas yra: narkotinių medžiagų ir alkoholio vartojimas, pinigų trūkumas, nedarbas, problemos, susijusios su mokslais ar studijomis, nesutarimai šeimoje, netinkamai leidžiamas laisvalaikis. (Urmonienė, 2004)

Alkoholio ir narkotikų vartojimas visuomenėje vadinamas rizikingas elgesys, kuris apibūdina gyvenimo būdą. Rizikingas elgesys yra svarbi ir visuomenės sveikatos problema, nes tai lemia ankstyvą mirtingumą, sveikatos problemas, o taip pat ir didelę kainą visuomenei. Žinoma rizikingas elgesys apibūdina ne tik piktnaudžiavimą alkoholiu ir narkotikais, tai taip pat yra rūkymas, nesaugūs lytiniai santykiai, mažas fizinis aktyvumas, netinkamos dietos, gydytojų rekomendacijų nesilaikymas. Rizikingas elgesys yra toks elgesys, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai kelia grėsmę žmogaus sveikatai, gerovei ir ateities raidai bei sėkmei. (Bulotaitė, 2016)

P pinigų trūkumas siejamas su skurdu šeimoje bei nedarbu. Modernus pasaulis ir jame vykstanti politinių, ekonominių, socialinių aplinkybių kaita sąlygoja akademinio jaunimo vertybes. Užimtumas siejamas su darbine asmenų veikla, bet taip pat ir valstybės uždaviniu – sudaryti sąlygas visiškam, produktyviam ir laisvai pasirinktam piliečių užimtumui, siekiant įgyvendinti jų teisę į darbą. Tačiau nedarbą lemia netenkinantys atlyginimai valstybėje, todėl tai priverčia darbo ieškotis užsienio darbo rinkose. Skurdo priežastis anot mokslininkų yra: 1. Skurdą sukelia individualūs trūkumai; 2. Skurdą sukelia kultūriniai įsitikinimai; 3. Skurdą sukelia ekonominės, politinės ir socialinės deformacijos ar diskriminacijos; 4. Skurdą sukelia geografiniai trūkumai; 5. Skurdą sukelia sukauptos ir ciklinės tarpusavio priklausomybės. Taigi nedarbas ir skurdas, kalbant apie suaugusius žmones, susiję tuo, kad abu priklauso ne tik nuo išorinių veiksnių, bet ir nuo pačio jaunuolio priimamų sprendimų. (Žvirelienė, 2012), (Keršienė, 2011) (Okunevičiūtė – Neverauskienė, 2008)

Nesutarimai šeimoje, netinkamai leidžiamas laisvalaikis, o paskui, net ir problemos su studijomis – tai problemos, kurios paveikia ne tiek fiziškai, bet psichologiškai. Neapykanta, pyktis, savigrauža, nuovargis ir kiti nemalonūs jausmai, kurie mūsų visuomenėje pripažįstami kaip nuodingais jausmais, atsiranda dėl anksčiau išvardintų problemų. Psichologinės problemos sukelia ligas, o tai negerai nei pačiam jaunuoliui, nes jo savivertė mažėja, bet tai ir nenaudinga visuomenei, nes kam reikalingas negatyvus, pesimistiškas darbuotojas, kuris dar ir turi sveikatos sutrikimų. Studentai susiduria su studijų problemomis, nes atsiranda miego trūkumas, o miegas yra svarbus ypač tokiam jaunam organizmui, nes padeda atkurti organizmo funkcijų veiklą, palaiko dienos metu sunaudotą energiją. Taip pasireiškia ir emociniai,

elgesio sunkumai, trukdantys kurti gerą įvaizdį, nes tokiems jaunuoliam būdingi dažnesni somatiniai skundai, agresyvus ir taisyklių nesilaikymo elgesys. Problemos šeimoje irgi veikia jaunuolio psichologinę būklę, jis tampa nervingesnis, jautresnis, negali tapti tvirtai besilaikančio savo nuomonės žmogumi. Taip smunka jo savivertė ir pasitikėjimas savimi. Laisvalaikis suprantamas kaip asmeninių poreikių tenkinimas, žinių plėtimas, lavinimasis ir dvasiškas tobulėjimas. Tačiau jaunimas laisvalaikį išnaudoja ne tik tokiems poreikiams. Tai turi įtakos jų suvokimo, subrendimo ir žinių gilinimo vertybėms. Taigi nesutarimai šeimoje, netinkamai leidžiamas laisvalaikis, problemos studijuojant sukelia psichologines problemas, žeidžiančias asmenybę ir sukeliančias ligas dar būnant jaunam. (Gerikaitė, 2014) (Pukinskienė, 2016)

Taigi XXI a. yra naujų iššūkių ir išbandymų, prisitaikymo ir mokymosi amžius, kuris priverčia stengtis kiekvienos kartos žmogų, o ypač jaunimą. Šiuolaikiniame pasaulyje svarbu mokytis visą gyvenimą, nėra tobulų sprendimų ar patarimų, kurie padėtų gyventi be sunkumų. Tai ir yra suvokimas, kurį turėtų suprasti ir įsisavinti jaunuoliai, kad tai neprovokuotų socialinių problemų atsiradimo ir negriautų visuomenės gerovės.

Socialinių problemų kilimo priežastys bei jų sprendimas

Socialinės problemos sukelia tiek moralinius, tiek ekonominius nuostolius. Žmogus, nebegalėdamas kokybiškai patenkinti svarbių savo poreikių – išlaikyti būsto, maitintis, lavintis, gydytis patiria gyvenimo lygio smukimą, psichologinį diskomfortą. Esant pakankamoms pajamoms, nekiltų būsto, maisto ir lavinimosi (įskaitant ir formalųjį švietimą) problemų. Visuomenės sluoksnis, kuris yra labiausiai pažeidžiamas ir skaudžiausiai išgyvena socialines problemas – vaikai ir jaunimas. Daugelis uždavinių, iškeltų norint spręsti jaunimo auklėjimo problemas, yra susiję su ekonominiais, socialiniais veiksniais. Jų tėvai negali kontroliuoti, tačiau savo rankose jie turi nemažai priemonių, kuriomis gali manipuluoti jaunimą, pakreipti dalį jų moralinio jautrumo ugdymo linkme. Kiekvienos valstybės pagrindinis uždavinys sudaryti bent minimalią gerovę savo piliečiams. Taigi socialinės problemos yra svarbi tema visame pasaulyje.

Pagrindinės socialinės problemos yra: mažos pajamos, piktnaudžiavimas alkoholiu ir narkotikais, rūkymas, nedarbas, nusikalstamumas, paauglių problematiškumas. Ir valstybė norėdama mažinti šias problemas teikia pagalbą – individualus konsultavimas, materialinė parama, pagalba įsidarbinti, pagalba įgyti profesiją. Į pagalbą ateina savo srities specialistai – pedagogai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, psichologai. Taip pat kuriamos ir vykdomos prevencinės programos, pavyzdžiui, nusikalstamumo prevencijos: „Mokykla be narkotikų“, „Tėvai prieš narkotikus“, „Noriu būti“ ir kt. Šių programų tikslas padėti jaunimui skatinant jų užimtumą, supažindinant su įdarbinimo programomis, didelis dėmesys švietimui, žalingų įpročių prevencijai ir laisvalaikio užimtumui.

Sprendžiant socialines problemas vien specialistų darbo ir idėjų nepakanka, vienas svarbiausių dalykų yra paties jaunimo dalyvavimas ir nuomonės apie galimus sprendimo variantus išsakymas. Tačiau jaunimas lieka abejingas jam suteikiama pagalba, jam trūksta motyvacijos dalyvauti procese. O šioms problemoms spręsti yra svarbus abipusis bendradarbiavimas, nes žinodami apie tam tikros socialinės grupės gyvenseną, vertybes bei lūkesčius, bendruomenės nariai gali adekvačiai vertinti socialinės grupės narius bei jų elgesį.

Pagrindiniai socialinių paslaugų organizatoriai yra savivaldybės, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nevyriausybinių organizacijų. Savivaldybės atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijose gyventojams užtikrinimą planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę. Savivaldybė vertina ir analizuoja gyventojų socialinių paslaugų poreikius, pagal gyventojų poreikius prognozuoja ir nustato socialinių paslaugų teikimo mastą ir rūšis, vertina ir nustato socialinių paslaugų finansavimo poreikį, sudarydama ir patvirtindama socialinių paslaugų planą. Dėl socialinių paslaugų, kurių teikimą finansuoja valstybė, asmuo gali kreiptis raštiškai į gyvenamosios vietos savivaldybę. Savivaldybės institucijos nustatyta tvarka paskirti socialiniai darbuotojai nustato pareiškėjo socialinių paslaugų poreikį. (Socialinių paslaugų teikimas, 2017) (Prevenčinės programos, 2019)

Jaunimo užimtumo problemą sprendžia Jaunimo darbo centras. Jis suteikia galimybę susirasti darbą po studijų baigimo, pasiūloma atlikti stažuotę ar toliau tęsti studijas. Tokiu principu vykdoma Jaunimo garantijų iniciatyva, kuri įgyvendinama nuo 2014 metų. Taip pat prie jaunimo užimtumo prisideda ir Darbo birža vykdydama programas: „Atrask save“, „Naujas startas“ ir kt. (Jaunimo garantijos)

Taigi tai įrodo, kad valstybė neužmerkia akių prieš socialines jaunimo problemas. Visgi jaunimas – Lietuvos ateitis. Ir kadangi socialinės problemos prasidėjo labai seniai, visos programos, skatinančios socialinių jaunimo problemų mažinimą, prevenciją, yra atnaujinamos atsižvelgiant į kylančias jaunimo problemas, lūkesčius, poreikius.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę, matyti, kad dažniausiai XXI a. jaunimas susiduria su tokiomis socialinėmis problemomis kaip mažos pajamos, nedarbas, piktnaudžiavimas alkoholiu, narkotikais, rūkymas, nesutarimai šeimoje, problemos švietimo srityje. Šios problemos neigiamai veikia jaunuolių gyvenimo pagrindus. Tai mažina jų savivertę, pajėgumą, sąžiningumą, atsiranda sveikatos problemų, psichologinės ligos, miego sutrikimai, narkomanija, nerimas. Neigiamą poveikį jaučia ir visuomenė, nes jaunuoliai negeba pristatyti savęs kaip darbuotojo, mokinio, studento, darbuotojo.

Vieni iš dažniausiai taikomų būdų ir priemonių sprendžiant XXI a. jaunimui kylančias socialines problemas yra šie: valstybės remiamos socialinės programos, pagalbos jaunimui institucijos. Valstybė tobulindama ir vis siūlydama naujas programas bando spręsti socialines problemas ir padėti jaunimui.

Steigiamos pagalbos institucijos, kurios vykdydamos programas, suteikia reikiamos pagalbos jaunimui ir taip užkerta kelią vystytis kitoms problemoms tiek jaunuolio tiek valstybės gyvenime. Socialinės problemos nėra baigtinės, t. y. kartojasi keičiantis kartoms, dėl to valstybė integruoja naujas idėjas į programas, padėsiančias jaunimui.

Literatūra

BULOTAITĖ, Laima; ZAMALIJEVA, Olga. Studentų rizikingo elgesio ir aštrių pojūčių siekio sąsajos [interaktyvus]. *Psychology*. 2016, Nr. 54., p. 57-71. ISSN 1392-0359 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=4d5ff9aa-b4cf-4b48-baaf-94b4b0803f6b%40sdc-v-sessionmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=121161657&db=a9h>

GERIKAITĖ, Ginta; MANUKIAN, Daiva; VAITKIENĖ, Nida. Laisvalaikio organizavimo specialistų poreikis socialinių paslaugų bei sveikatos priežiūros institucijose [interaktyvus]. *Professional studies: Theory & Practice*. 2014, Nr. 14., p. 140-147. ISSN 1822-3648 [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=d4640ca3-5134-44da-a5fb-d94b9a1d4745%40sdc-v-sessionmgr03&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=117468411>

Jaunimas šiandienos pasaulyje, arba jaunimo pasauliai [interaktyvus]. VšĮ „Bernardinai.lt“, 2004-2018 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2018-01-05-jaunimas-siandienos-pasaulyje-arba-jaunimo-pasauliai/167639>

Jaunimo garantijos [interaktyvus]. Užimtumo tarnyba, [s. a.] [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/jaunimui/>

KERŠIENĖ, Reda. Skurdas ir jo priežastys Lietuvoje [interaktyvus]. *Economics and management*. 2011, Nr. 16., p. 535-542. ISSN 1822-6515 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=7&sid=4d5ff9aa-b4cf-4b48-baaf-94b4b0803f6b%40sdc-v-sessionmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=61822033&db=bth>

Mokymasis visą gyvenimą [interaktyvus]. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2012-2018 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://unesco.lt/svietimas/mokymasis-visa-gyvenima>

OKUNEVIČIŪTĖ – NEVERAUSKIENĖ, Laima; MOSKVINA, Julija. Socialiai pažeidžiamo jaunimo problemos integracijos į darbo rinką kontekste [interaktyvus]. Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2008, Nr. 2, p. 41-54. [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163040906/J.04~2008~1367163040906.pdf>

Prevenčinės programos [interaktyvus]. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2019 [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sppc.lt/veikla/prevencija/prevencines-programos/>

PUKINSKIENĖ, Rūta; BANDZEVIČIENĖ, Rita. Skirtingų studijų kryptų studentų miego kokybės sąsajos su emociniais ir elgesio sunkumais [interaktyvus]. *Bridges/Tiltai*. 2016, Nr. 2., p. 77-95. ISSN 1392-3137 [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=17&sid=b4404d33-07e9-4879-947a-23dcba676ec3%40sessionmgr4008&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=132281849&db=a9h>

Socialinių paslaugų teikimas. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2017 [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/socialines-paslaugos-ir-socialinis-darbas/socialiniu-paslaugu-teikimas>

URMONIENĖ, Monika. Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos: istorinė lyginamoji analizė [interaktyvus]. Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2004, Nr. 2, p. 22-25. [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/F-22-2.pdf>

VALACKIENĖ, Asta; ŽALNIERIŪNIENĖ, Edit. Bendruomenės dalyvavimas savivaldos procesuose: vietos bendruomenės atvejo analizė [interaktyvus]. *Bridges/Tiltai*. 2015, Nr. 71., p. 21-38. ISSN 1392-3237 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=9c91061c-f7ad-472f-8429-700ea47bf9e6%40pdc-v-sessionmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=132281623&db=a9h>

VILKOITYTĖ, Ramunė. Teigiamas jaunimo vystymasis XXI a. [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.]. prieiga per internetą: <https://www.zinauviska.lt/lt/naujienos/naujienosteigiamas-jaunimo-vystymasis-xxi-a-7545>

ŽVIRELIENĖ, Renata; REPEČKIENĖ, Aušra; KVEDARAITĖ, Nikita; GLINSKIENĖ, Rasa. Aukštųjų mokyklų studentų patirtis darbo rinkoje [interaktyvus]. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*. 2012, Vol. 33, Nr. 4., p. 131-142. ISSN 1822-6760 [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=7&sid=228f0b2e-94d7-4d1f-b08f-7b89d59dd95c%40sessionmgr4008&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=82196125&db=bth>

JAUNŲ ŽMONIŲ APLINKOS TERŠIMO PROBLEMOS SUVOKIMAS

Enrika Žulkutė

Vilniaus Kolegija, Verslo vadybos fakultetas

enrika.zulkute@stud.viko.lt

Konsultavo Vilniaus kolegijos VVF dėst. Vilma Gegužienė

Anotacija

Šiame straipsnyje pateikti apklausos ir interviu būdu gauti duomenys, kurie atskleidžia jaunų žmonių aplinkos teršimo problemos suvokimą. Tyrimas apėmė penkiasdešimt respondentų, kurie buvo parinkti atsitiktiniu būdu ir vienas apklaustasis interviu būdu. Pagrindiniu tyrimo metodu buvo pasirinkta anoniminė anketa ir pusiau standartizuotas interviu, kuriuose buvo naudojami tiek atviro, tiek uždaro pobūdžio klausimai. Anketa buvo pasidalinta facebook socialiniame tinkle tarp jaunų žmonių. Gauti duomenys leidžia teigti, kad jaunimui svarbi yra aplinkos teršimo problema. **PAGRINDINĖS SĄVOKOS:** aplinka, tarša, aplinkos apsauga, „zero waste“, komunalinės atliekos, perdirbimas.

Įvadas

Aplinkos teršimo tema aktuali visais laikais, bet šiuo metu apie tai yra vis daugiau diskutuojama. Žmonių poveikis aplinkai nuolat didėja – tą tiria ir analizuoja įvairių sričių mokslininkai. Šios temos aktualumą liudija didėjantis skaičius mokslo tyrimų, straipsnių bei tiesiog švietėjiškų publikacijų apie aplinkos teršimo žalą ir pasekmes, žmonių neatsakingo vartojimo ir energijos eikvojimo pasekmes ateities kartoms. Galime stebėti, kad šių dienų žmonės stengiasi mažiau teršti, naudoti daugkartinio naudojimo daiktus, vadovautis „zero waste“ gyvenimo būdo principais. Todėl šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, Lietuvos jaunimo suvokimą apie aplinkos teršimo problemą, aplinkos apsaugos klausimus bei išsiaiškinti ar Lietuvos jaunimas naudoja daugkartinio naudojimo daiktus.

Straipsnio problema: kiek jaunimas skiria dėmesio aplinkos teršimo problemoms?

Darbo objektas: Jaunimo (18-20 m.) gyvenimo būdas

Darbo tikslas: atskleisti jaunimo požiūrį į aplinkos taršos mažinimą ir daugkartinio naudojimo daiktus bei gyvenimo būdo principus.

Darbo uždaviniai:

- Remiantis literatūros šaltinių analize atskleisti aplinkos apsaugos tendencijas bei aplinkos teršimo problemos aktualumą, bei galimą sprendimą.
- Išsiaiškinti ar jaunimui rūpi aplinkos taršos problemos, siekis rūpintis aplinkos apsauga.
- Išsiaiškinti ar jaunimas žino apie „zero waste“ (nulis atliekų) gyvenimo būdą.
- Parodyti su kokiomis problemomis susiduria jaunimas, kuris bando gyventi pagal „zero waste“ principus.

Tyrimo metodai: mokslinių literatūros šaltinių apžvalga, kiekybinė apklausa, standartizuotas interviu.

Literatūros apžvalga. Kodėl svarbu suvokti ir įvertinti aplinkos teršimo problemas

Besakis vartojimas, mados tendencijų vaikymasis taip įprasta ir kasdieniška. Dažnai mes, žmonės, jaučiamės, kad gyvenam čia ir dabar, tik šia diena, o po mūsų nors ir tvanas. Tačiau žmonių kartos keičia viena kitą. Ką pavedime iš savo tėvų ir senelių kartos? Ar nekeisdami gyvenimo būdo paliksim švarią ir saugią aplinką savo vaikams?

Aplinka yra gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos. Žmogaus ryšiai su aplinka yra labai sudėtingi ir keitėsi įvairiuose žmogijos evoliucijos laikotarpiuose: jei anksčiau žmogus bijojo gamtos, saugojosi, stengėsi ją priversti jam tarnauti, tai vėliau žmogus pradėjo ją išnaudoti, neracionaliai naudodamas jos turtus, keisdamas aplinką, vis labiau ir labiau ją teršdamas, trikdydamas ekologinę pusiausvyrą, sukeldamas pokyčius, kurie sudaro pavojų paties žmogaus egzistavimui. (Rutkovenė, Sabienė, 2008).

Tad gyvendami aplinkoje žmonės neišvengiamai daro jai poveikį. Viena žalingiausių žmoniškosios veiklos pasekmių – aplinkos tarša. „Aplinkos tarša - bet kokių medžiagų ar energijos, kurios gali sukelti trumpalaikį arba ilgalaikį žemės ekologinės pusiausvyros pažeidimą, emisijos į biosferą. Aplinkos tarša laikomi cheminiai, fiziniai ir biologiniai aplinkos pokyčiai, kurie neigiamai veikia žmogų ir kitus gyvus organizmus bei fizinius aplinkos komponentus. (Rutkovenė, Sabienė, 2008). Tačiau negalima teigti, kad žmonės nesirūpina aplinka. Priešingas veiksmas aplinkos taršai – aplinkos apsauga, kuri yra reglamentuojama ir kiekvienos šalies įstatymų, bei tarptautinių dokumentų.

Buitinių/kietų atliekų kaupimasis yra žmonių didėjančio nesąmoningo vartojimo ir žaliavų ir energijos eikvojimas. Atliekos yra ne tik aplinkos problema, bet ir ekonominiai nuostoliai. Europiečiai vidutiniškai išmeta 481 kg komunalinių atliekų per metus. Vis didesnė jų dalis perdirbama arba kompostuojama, o mažesnė – patenka į sąvartynus, tačiau vis tiek Europoje susidaro dideli kiekiai atliekų: maisto ir sodų atliekos, statybos ir griovimo atliekos, kasybos atliekos, pramoninės atliekos, sanitarinės atliekos, dumblas, taip pat į atliekas patenka seni televizoriai, seni automobiliai, akumuliatoriai, plastikiniai maišeliai, popierius, seni drabužiai ir baldai ir t. t. – sąrašą galima tęsti toliau.

Susidarančių atliekų kiekis glaudžiai susijęs su mūsų vartojimo ir gamybos būdais. Įvežamų į rinką produktų gausa taip pat kelia dar vieną iššūkį. Demografiniai pokyčiai, pavyzdžiui, vieno asmens namų ūkių skaičiaus augimas, irgi turi įtakos susidarančių atliekų kiekiui (pvz., prekės pakuojamos mažesniais kiekiais taip išauga pakuočių skaičius). (Europos aplinkos agentūra. Efektyvus išteklių naudojimas ir atliekos. Signalai- gerovė ir aplinka).

Didžiąja buitinių atliekų dalį užima plastikas, nes plastikas yra gana pigi medžiaga, lengvai pagaminama, patogi naudoti. Tačiau per paskutinį šimtmetį plastiko gamybos bei naudojimo mastai pranoko visas kitas medžiagas. Dėl ženkliai padidėjusių plastikų bei sudėtingo jo perdirbimo. Nesugebama su tuo susitvarkyti. Remiantis 2015 m. tyrimų duomenimis (J. R. Jambeck ir kt.) kiekvienais metais į vandenynus patenka nuo 4,8 iki 12,7 milijonų tonų plastiko. Tai sudaro 2 – 5 % nuo visų plastiko gaminių.

Dauguma šių plastiko atliekų į vandenynus patenka iš sausumos. Beveik puse ES pajūrių paplūdimiuose surinktų šiukšlių sudaro vienkartiniai plastikai. Skaičiuojama, kad dėl į jūras patekusių šiukšlių patiriama žala yra 259 - 695 mln. eurų, daugiausia turizmo ir žvejybos sektoriuose (Europos Komisijos duomenys). Trečdalį šiukšlių sudaro žvejybos įranga, ir tik penktadalį paplūdimių šiukšlių sudaro ne plastikai. 12 Tuo tarpu Europos Sąjungoje kasmet į vandenynus patenka 150 000–500 000 tonų plastiko atliekų. Tačiau plastiko atliekos iš šaltinių Europoje atsiduria itin pažeidžiamose jūrų teritorijose, tokiose kaip Viduržemio jūra ir Arkties vandenynas. apskaičiuota, kad šiukšlės ES žuvininkystei atsieina maždaug 1 proc. visų už ES laivų sužvejotas žuvis gautų pajamų (Joint Research Centre. Harm Caused by Marine Litter. JRC Technical reports)

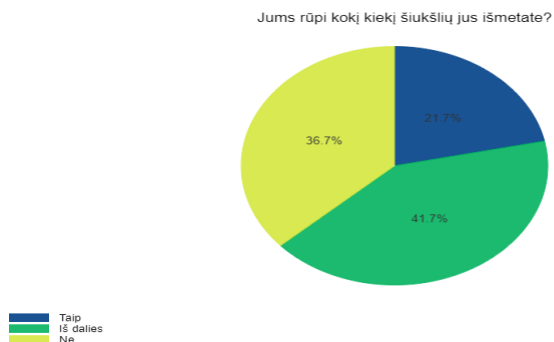
Siekiant mažinti komunalinių atliekų kiekį Europoje plinta „zero waste“ gyvenimo būdų besidominančių bei sekančių jo principais žmonių. „Zero waste“ versta iš anglų k.-„Nulinės atliekos“ yra principas, orientuotas į atliekų prevenciją, skatinantis pertvarkyti išteklių gyvavimo ciklus, kad visi produktai būtų naudojami pakartotinai. Tikslas yra, kad šiukšlių nebūtų siunčiama į sąvartynus, deginimo krosneles ar vandenyną. Šiuo metu tik 9% plastiko yra perdirbama. (zinauviska.lt). Tačiau kai Lietuvoje 2016 metais įvedė vienkartinį gėrimų pakuočių užstato sistemą, ši sistema padarė didžiulę įtaką plastiko perdirbimui Lietuvoje ir 2017 metais tarp ES šalių Lietuva tapo lyderė pagal plastikinių pakuočių atliekų perdirbimą, kuris siekia net 74 procentus. (ec.europa.eu)



1 pav. 2017 m. Didžiausias plastikinių pakuočių atliekų perdirbimo procentas užfiksuotas Lietuvoje (74 proc.)

2020 metais atliktas tyrimas, „Studentų plastiko naudojimo įpročių vertinimas“, tyrime dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto Gamtos mokslų fakulteto studentai (18-25 m.). Buvo apklausta 77 studentai, rodo kad tarp sunaudojamo plastiko kiekio ir respondentų amžiaus matyti, kad dauguma jaunesnių respondentų (18-20 m. ir 21-25 m.) plastiko sunaudoja vidutiniškai. Tuo tarpu analizuojant 26-30 m. respondentų plastiko sunaudojimą matyti, kad 33,3 % respondentų sunaudoja daug plastiko, be to, 26-25 m. grupėje, daug plastiko sunaudoja 39 % respondentų. Tai leidžia manyti, kad jauniausiųjų grupėje yra sunaudojama mažiausiai plastiko, o didėjant respondento amžiui, plastiko vartojimas išauga. Iš šio tyrimo galima teigti, jog daugiau nei trečdalis (33,8 %) studentų savo naudojamo plastiko kiekį vertina kaip labai didelį arba didelį. Daugiausiai studentų mano, jog plastiko naudoja vidutiniškai (57,1 %). (Sapitavičiūtė, 2020)

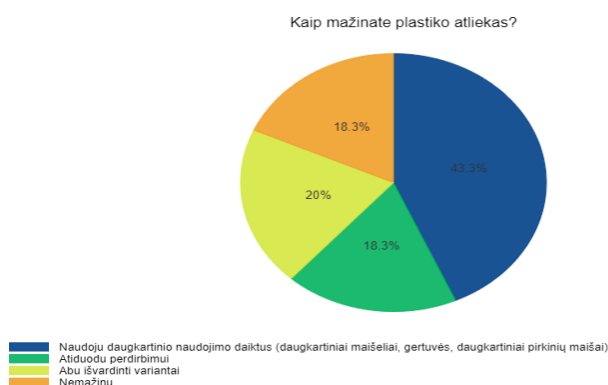
Toliau yra pateikti duomenys iš internetinės apklausos į kurią atsakė 60 respondentų, 26 moterys ir 34 vyrai. Atsakiusiųjų respondentu amžius (18-20).



1 pav. Lietuvos jaunimo dėmesys į jų išmetamų šiukšlių kiekį N=60

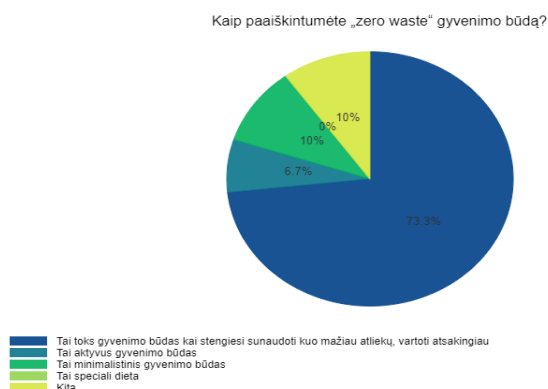
Didžioji respondentų dalis 41,7% atsakė, jog jiems iš dalies rūpi kokį kiekį šiukšlių jie išmeta. 21,7% apklaustiesiems rūpi kiek jie išmeta komunalinių atliekų ir likusiems t. y. 36,7% respondentams visai nerūpi kokį kiekį šiukšlių jie išmeta tai parodo jų nesidomėjimą tarša bei dideliu komunalinių atliekų kiekiu Lietuvoje.

Dar respondentų buvo paklausta, ar jie rūšiuoja šiukšles, tai dauguma atsakiusiųjų stengiasi rūšiuoti net 46,7% apklaustųjų, o kita dalis respondentų rūšiuoja retai. Ir mažoji dalis apklaustųjų niekada nerūšiuoja, bei rūšiuoja visada. Šiais klausimais norėjome sužinoti kiek dėmesio jaunimas skiria išmetamų šiukšlių kiekiui, bei jų rūšiavimui ir daugelis jaunimo domina komunalinių atliekų išmetimo kiekiu.



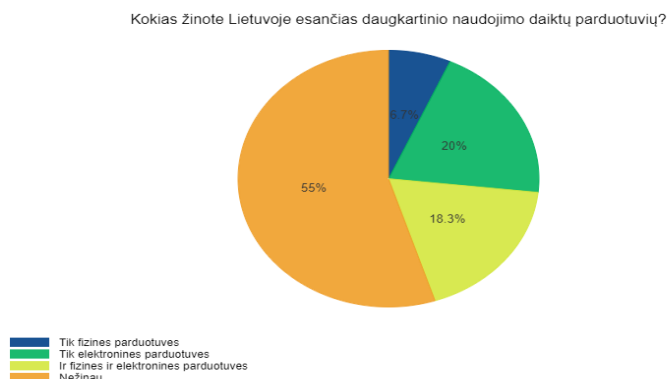
2 pav. Kaip jaunimas mažina plastiko atliekas N=60

43,3% respondentų atsakė, jog mažindami plastiko atliekas jie stengiasi naudoti daugkartinius daiktus, šis klausimas padėjo mums suprasti ar daugartiniai daiktai yra paklausus tarp jaunimo. 18,3% jaunimo atsake jog atiduoda perdirbimui, tiek pat jaunimo atiduoda perdirbimui bei naudoja daugkartinio naudojimo daiktus, ir 20% atsakiusiųjų respondentu nemažina plastiko atliekas kas labai nuliūdino, bet tai skatina pažinti jaunus žmones su aplinkos taršos problemomis dar labiau.



1 pav. Lietuvos jaunimo žinios apie „zero waste“ gyvenimo būdą N=60

Iš gautų duomenų matome, kad dauguma jaunimo net 73,3% žino kas yra „zero waste“ gyvenimo būdas ir mažesne dalis atsakė neteisingai. Dar respondentų buvo paklausta ar šie bando gyventi pagal „zero waste“ gyvenimo būdo principus tai didžioji dalis retai, mažesne dalis atsakiusių bando ir 48,3% nebando, manau, tai dėl to jog Lietuvoje nelabai yra išplėsta ši tema.



2 pav. Šiuo metų veikiančių daugkartinio naudojimo daiktų parduotuvių įvertinimas N=60

18,3% atsakiusių respondentų žino ir fizines ir elektronines daugkartinio naudojimo daiktų parduotuves, o 20% žino tik elektronines parduotuves bei 6,7% respondentų žino tik fizines Lietuvoje esančias daugkartinio naudojimo daiktų parduotuves. Ir didžioji jaunimo dalis 55% nežino, kokios yra Lietuvoje daugkartinio naudojimo daiktų parduotuvės, todėl yra poreikis įkurti kokybiškų daugkartinio naudojimo daiktų parduotuvę.

Gyvenimo būdas pagal „Zero waste“ principus

Buvo atliktas pusiau standartizuotas interviu, kuris leido išsiaiškinti jauno žmogaus požiūrį į gamtos teršimą bei išmetamų atliekų kiekį. Respondento buvo paprašyta paaiškinti kaip šis mažina išmetamas atliekas. Atsakymus galima sugrupuoti į kelias grupes:

1) dėmesys daugkartinėms pakavimo priemonėms: *„Stengiuosi naudoti daugkartinius maišelius arba ekologinius greitai suvrančius. Kiaušinius imu iš senelius todėl naudoju tas pačias kiaušinių dėžutes daug kartų. Stiklainėlius naudoju tuos pačius daug kartų“.*

2) daugkartinį daiktų naudojimas: *„Naudoju daugkartine gertuvę <...> „Ravėdama naudoju daugkartines pirštines“.*

3) didelių pakavimų pirkimas arba nepakuotų produktų: *„<...> o mineralinį perku 5 l buteliais. Arbatas stengiuosi gerti tik pačios surinktas, o jei perku tai tik birias. Pirkdama produktus atsižvelgiu į tai ar jis įpakotas vienu ar daugiau įpakavimų (imu su mažiau).“*

Iš atsakymų galima spręsti, jog respondentui rūpi kiek jis išmeta atliekų ir kad šis naudoja daugkartinius daiktus, ar ilgesnį laiko tarpą naudojamą priemonę: *„prausiuosi su kietu muilu, nes jo užtenka ilgesniam laikui“.* Respondentas pripažįsta, kad jam artimas „zero waste“ gyvenimo būdas: *„Taip ir stengiuosi vadovautis šio gyvenimo būdo principais“.* Deja kol kas toks gyvenimo būdas dar tik įsitvirtina mūsų visuomenėje, todėl nėra lengva visuomet juo vadovauti: *„Parduotuvėse pardavėjos burba jei ne įdedi į maišelius kai kurių produktų pavyzdžiui vaisius, daržoves, druskos, miltų ir pan.“.*

Apibendrinant galima teigti, jog respondentui yra svarbi aplinka bei aplinkos teršimo problemos bei jų sprendimas, dar iš atsakymų galima spręsti jog respondentas atsakingai vartoja ir kontroliuoja komunalinių atliekų kiekį gyvendamas pagal „zero waste“ gyvenimo būdo principus taip mažindamas savo išmetamas atliekas ir prisidedant prie geresnės ateities.

Išvados ir rekomendacijos

Literatūros analizė ir atlikta apklausa leidžia pastebėti, kad Lietuvos jaunimui vis labiau rūpi aplinkos teršimo problema ir jie tai suvokia.

Remiantys tyrimo duomenimis, galime teigti, kad vis didesnė dalis respondentų imasi asmeninės atsakomybės siekdami saugoti aplinką, stengiasi mažinti išmetamas atliekas, renkasi alternatyvas plastikiniams daiktams t. y. naudoja daugkartinius daiktus.

Tarp apklaustųjų yra paklausus daugkartinio naudojimo daiktai tai leidžia spręsti, kad dar viena daugkartinio naudojimo daiktų parduotuvės poreikis tarp Lietuvos jaunimo yra didelis, nes daugumo apklaustųjų nežino tokio pobūdžio parduotuvių, nei fizinių, nei elektroninių.

Rekomenduojama įtraukti į ugdymo programas kuo daugiau informacijos apie aplinkos apsaugą, tvarumą, darnią plėtrą. Skatinti jaunimą naudoti daugkartinius daiktus ir remti tokias iniciatyvas.

Ši informacija naudinga naujo verslo pradžiai ir plėtrai nurodanti galimą tendenciją augančio atsakino vartojimo kultūroje.

Literatūra

RUTKOVIEŅĖ, Vida Marija, SABIENĖ, Nomedė. Aplinkos tarša, mokomoji knyga. Lietuvos žemės ūkio universitetas aplinkos institutas, 2008. 5p. ir 6p.

LEONAVIČIUS, Vylius. Lietuvos gyventojų buitinių atliekų problemos suvokimas ir rūpesčio aplinkosauga tipologija [interaktyvus], Vytauto Didžiojo Universitetas, 2010, Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=174999>
EUROPOS APLINKOS AGENTŪRA. Efektyvus išteklių naudojimas ir atliekos. Signalai- gerovė ir aplinka [interaktyvus], Prieiga per internetą: <https://www.eea.europa.eu/lt/signalai/signalai-2014/straipsniai/atliekos-problema-ar-istekliai>

APLINKA.LT [interaktyvus], Atliekų tipai, Prieiga per internetą: <https://aplinka.lt/komunalines-atliekos>

ZINAUVISKA.LT [interaktyvus] „Zero waste“ gyvenimo būdas – misija įmanoma? Prieiga per internetą: <https://www.zinauviska.lt/>

EC.EUROPA.EU [interaktyvus], How much plastic packaging waste do we recycle? Prieiga per internetą:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20191105-2?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2Fweb%2Fenvironment%2Fpublications>

SAPITAVIČIŪTĖ, Asta. Studentų plastiko naudojimo įpročių vertinimas Vytauto Didžiojo universiteto gamtos mokslų fakultete [interaktyvus], Vytauto Didžiojo Universitetas, 2020, Prieiga per internetą:

https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/102508/1/asta_sapitaviciute_md.pdf

JOINT RESEARCH CENTRE. Harm Caused by Marine Litter. JRC Technical reports 2016 [interaktyvus], Prieiga per internetą:

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104308/lbna28317enn.pdf>

STUDYING PHILOLOGY: IN SEARCH FOR APPLICABILITY

Semen, Burmistrov¹

Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty
semen.burmistrov@stud.viko.lt

Irena, Alperyte, Associate Professor²

Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty
i.alperyte@vuf.viko.lt

Abstract

The objective of the article is to do analysis of some existing philology programs offered in Lithuania. The issue of the research is a dilemma between the practicality of the courses and the purely academic focus on the language learnt. Whilst obtaining an academic approach towards philology, some students, who start their career early, observe that they lack certain understanding of its practical applicability. Our research proves that the level and the scope of the studied language is rather limited concerning its relevance in real life.

Upon examination of the applicability of practical language skills we recommend in our further research to analyze the possibility of designing a new study scope in the existing philology programs or program elements.

Keywords: philology studies, business, communication, management, career

Introduction

Since ancient times education played an important role in the future of society. Depending on the necessities of the era, certain study fields were getting increasingly more attention, resulting in the Metal Age, Age of Discovery or the Golden Age of Poetry. New industrial era resulted in technological advancement, providing unprecedented amount of information for public. As a result, such fields as management or IT received leading positions among all other fields, with a wide discussion in the media. At the same time, science, which is based on information analysis, is experiencing a significant lack of students enrolled, which already has been named as “the crisis of Humanities.”

New era of unlimited information brought not only new opportunities but also challenges in the form of increased competition and migration, concerning less developed countries trapped in the dilemma. With over third of students choosing business as a field of study and representing a high demand, Lithuania hardly experiences economic boom now, which only hints a lack of quality in the business studies. One of the missing elements here can be philology.

Problem of the article: Why do philology studies need change? How can new programming help students?

Aim of the work: The analysis of selected philology programs currently offered in Lithuania.

Work goals:

- Identify a ratio between the orientation of the courses towards practice and their academic character;
- Conduct a research on applicability of language studies;
- Analyze the balance of theoretical and practical subjects in one given study program;
- Conclude the generated assumptions concerning practical applicability of the research.

Methods: Interviews with experts, open sources data analysis, empirical research, grounded theory.

Philology in a changing society:

As one man said: “*nothing remains the same*”. Therefore, looking at well-known study areas isn’t hard to notice changes within them: starting from most modern technologies and going to the whole new approaches. This can partly be explained by rapidly growing interest in the study fields of Management and Information Technologies (IT). However, the similar statement cannot be applied towards Philology and Language studies.

The United States of America is one of the leaders in the sphere of tertiary education with the largest number of universities on the top 100 list. Nevertheless, as recent significant statistical analysis shows, it stays one of the most noticeable examples of “crisis of Humanities”. By analyzing reports on the popularity of study fields from 1970 to 2013 published in open sources³, it is possible to see a dramatic change in number of humanitarian subjects, such as: History (from 18.5% to 10.7%), English (from 7,6% to 3,9%), Foreign languages and Literature (from 2,5% to 1,3%), Philosophy and Religious studies (0,9% to 0,7%). However, not all study areas have experienced a decline together with Business growth from 13,7% to 21,9%.

Similar tendency has continued (Fig. 1) showing a 20-years fall trend (1997-2017) of - 49% of BA’s in English, - 47% in History, - 34% in Philosophy and - 33% in Languages and Literature in the US (IPEDS, 2018). Even humanitarian programs in the so-called *elitist* research universities experienced drastic drop from 17% in 2008 to 11% in 2018 (Jeffrey Selingo, 2018).

¹ Student of Creative Innovations at Vilnius University of Applied Sciences

² Associate Professor of Vilnius University of Applied Sciences

³ National Center of Education Statistics report, 2014.

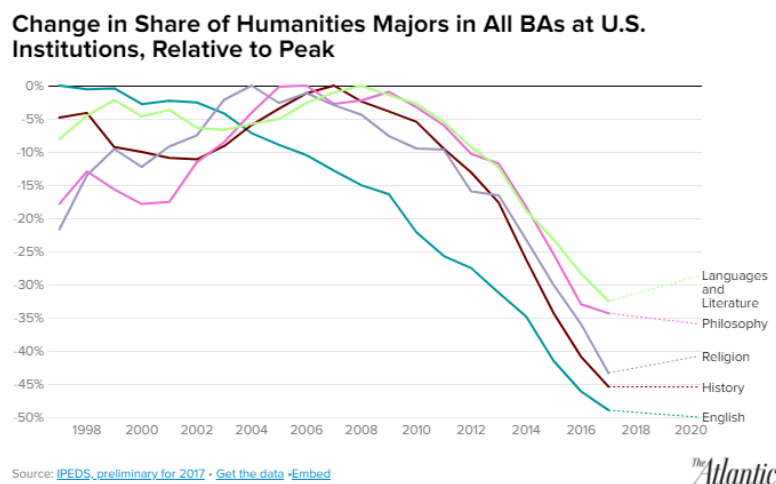


Fig.1 Change in Humanities Majors share, IPEDS, 2018

Due to the facts and figures mentioned above, determination of cause became one of the priority objectives for the research in our paper. Although many factors were identified already by other researchers, two predominant premises can be found most often among them: poor organization and students' financial situation (The American Freshmen, 2015). Summarizing, Philology is part of studies that has not gained popularity with the beginning of a new century and experiences especially hard situation in US. The same can be stated for the whole group of Humanities' studies, which are confronting challenges by *more applicable* studies' and institutions' response to the new trends.

Regional and local scale:

Some may say that "crisis in Humanities" is an exclusively American phenomenon of the education system. However, analyzing European cases it is likely to see similar tendencies. According to EU-27 and Eurostat reports, the volume of the studies of Humanities has decreased from 13,6%⁴ in 1998 to 11%⁵ in 2016. At the same time social sciences and business keep being leaders with the growth of 34,7%. Lack of students in one field and constant growth in another lead to redistribution of finances in many private and public educational institutions starting from universities and ending up with vocational institutions. One of the examples can be found in the UK, which is famous for its education system. As a number of articles published by "the Guardian" indicate that top management in English Universities is favoring finance and create environment against the fields of humanities. The resources which provide such information are professors themselves including Ms. Marina Warner, former University of Essex professor and winner of Holberg prize. British professors are not the only once declaring an issue. As Minister of Education and Research of Norway Torbjørn Røe Isaksen has stated⁶, Norway will start relocation of the resources with more attention given to difficulties of studies of Humanities, which were proclaimed earlier by the University of Oslo.

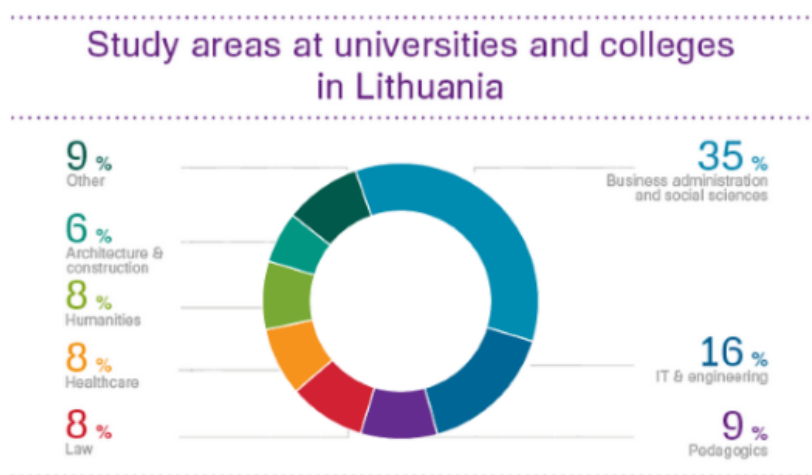


Fig.2 Study areas in Lithuania, Baltic FEZ, 2018

⁴ "The crisis in the Humanities: a matter of numbers" article, SirisAcademic, 2015

⁵ „Education at a glance (2017)“, OECD Indicators, Tab. C3.1, 2017

⁶ "An action plan to address the crisis facing humanities" article, University World News, 2017

Looking at the Lithuanian case it is possible to see similar situation with the percentage of Humanities being even lower than EU-27 average and key study field being led by Business Administration & Social Sciences, along with IT & Engineering. Similar trends were seen at the recently closed University of Educology, which leads to another significant problem highly connected with the roots of “crisis of Humanities”: it’s a lack of well-trained teachers and appropriately set goals. As Professor of Russian and Cultural Theory Mikhail Epstein has noticed⁷: “*everything in literature is reduced to pure literariness, and literariness is further reduced to textuality. There is no metaphysics, no biography, no psychology, and no living people: only texts conversing with other texts.*”

Analyzing Lithuania’s best alma mater, Vilnius University, it is possible to find out a decrease in a number of students choosing philology. Especially noticeable example can be discovered in Russian philology, where the number of students has decreased to less than 20 per academic year. As the Head of the Department Pavel Lavrinets states⁸: “The number of those willing to study Russian has become decreasingly insignificant even compared to what was 7-10 years ago. If we subsequently took up 20 people, then in recent years the number is from 5 to 8.” The tendency of decrease has also had an influence on Russian Philology Department and faculty structure.

Filologijos Fakultetas of Vilniaus Universitetas structure

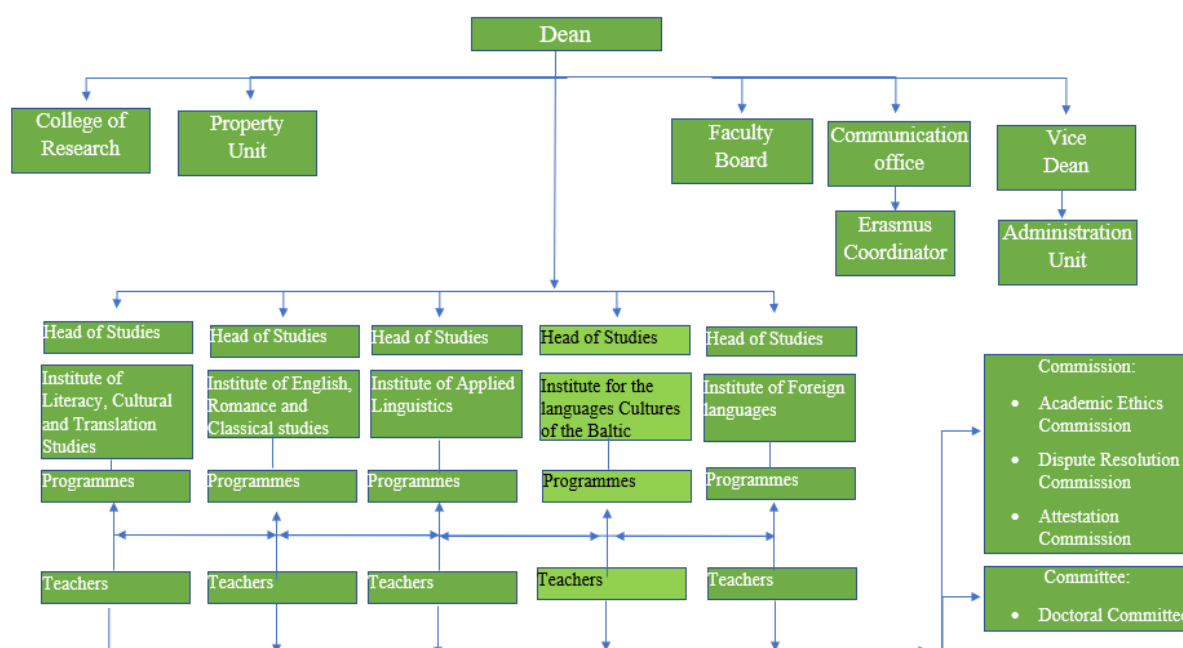


Fig.3 Philology Faculty structure in Vilnius University, 2019.

Current department of Russian philology is a part of the Institute for the Languages and Cultures of the Baltic (Baltijos kalbų ir kultūrų institutas, hereinafter BKKI) in the department of Philology, one of the 11 faculties of Vilnius University. Such changes were implemented as a response to possible reasons for decreasing number of students which will be analyzed below.

The Triple Helix Concept:

During the last 30 years the world has experienced significant proliferation of innovations. Although different reasons can be named for the better explanation that, one of the key factors here remains cooperation. In modern days connections of many industries and sectors have become tighter leading to examples of unprecedented cooperation and significant results, starting from IT and car manufacturing and ending with healthcare and technologies. However, for even more significant results there is a necessity for change in whole model of innovations.

With further development of interactions between different sectors, the old model which had only one straightforward relation between government and business, became oversimplified and lacking elements. At the same time in the model of Henry Etzkowitz and Loet Leydesdorff developed in 1990s and called the Triple Helix, a new element was discovered and called *Academia* (Fig.3), including various educational institutions and universities. According to Stanford University Triple Helix Research Group publication⁹: “The Triple Helix thesis is that the potential for innovation and economic development in a Knowledge Society lies in a more prominent role for the university and in the hybridization of elements from university, industry and government to generate new institutional and social formats for the production, transfer and application of knowledge”.

⁷ „The solution to the humanities crisis must come from within“ article, The Conversation, 03.04.14

⁸ “Павел Лавринетц: для русской филологии в Литве нынче не лучшие времена” article, Sputnik, 23.04.17

⁹ “The triple Helix Concept” article, Stanford University

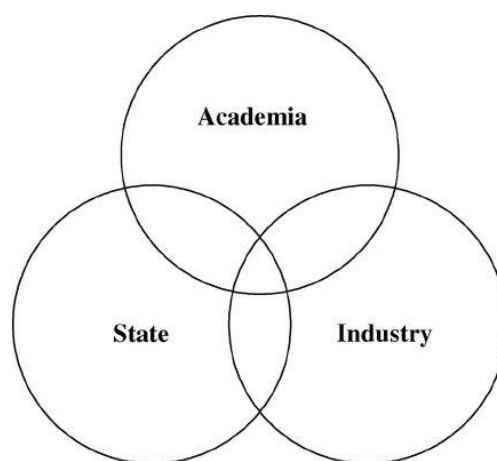


Fig.3 The Triple Helix model, Mario Coccia, 2007

In comparison to the old model, the Triple Helix proclaims interconnections between all the elements with no obligatory place of start for the process. As an example, in 2013 scientists from Delft University of Technologies did a research on human walking motion¹⁰ being funded both by university and government and then being used in robotics for one of the startups with manufacturing line of mechanized product. Another example can be given by Eindhoven University, which launched CO₂ research project¹¹ together with BASF Chemical Company, while getting additional funding by the Netherlands government.

While the Triple Helix model represents the importance of interconnections of the 3 key aspects, its central concept suggests the creation of Entrepreneurial University, a form of new part of Academia. Instead of having focus only on 2 major missions of an academic institution (teaching and research), Entrepreneurial University develops the third element- active participation in socio-economic development.

This has been achieved by establishing connections with real businesses, and not only allows University to create new learning opportunities for students in form of real business case studies and internships but also provides access to the earliest data directly from the constantly changing market.

At the same time, active cooperation with business organizations provides new financial and promotion opportunities for both parties and leads to new business solutions for the companies. Apart from that, Universities periodically become venues for the birth of new businesses, which makes their role in regional and national scale highly valuable and important, which leads to additional governmental funding.

With all mentioned above, Entrepreneurship Universities reshape the conservative model of studies aiming at putting forward hands-on knowledge and creating new knowledge, providing more value to practice rather than theory. As proven by examples from the US and a number of the European and Asian countries, such concept is beneficial not only for Business studies. Application of knowledge in practice during the learning process provides students with a possibility to test their capabilities, experience real life dilemmas and develop their practical skills.

Therefore, a possibility of implementation of the mentioned idea to the studies as philology might increase students' interest and be beneficial for the region.

Study program analysis:

After their secondary school, students are faced with a major question that determines their future: their choice of a study program. One of the criteria is inevitably determined by financial opportunities of knowledge application after the completion of the Bachelors'. Therefore, rocketing speed of management programs is understandable. However, reasons for unpopularity of philology require specific case evaluation.

In order to identify reasons for decrease, we decided to examine the Bachelors program of Russian Philology at Vilnius University. Considering the history of more than 450 years of Philology faculty and overall university positive reputation, its public image was identified as a positive factor. Comparison with other programs of Philology which are offered in the Baltic States showed that the price of 2595 Eur is the average and is unhappily identified as a reason of low popularity of the program.

Despite the extra year of studies, a decrease in number of students choosing Russian philology has been seen in all Philology faculties of the Baltic States which leads to examination of the structure of the program.

¹⁰ "TU Delft walking robots getting ready to run" article, TUDelft, 13.01.13

¹¹ "Team science leads to breakthrough in carbon dioxide conversion" article, PHYS, 25.11.19

Table 1 Russian Philology BA programme, 1st and 2nd year, 2019

1st and 2nd year:					
N.	Subject Name (Obligatory):	1st Semester	2nd Semester	3rd Semester	4th Semester
1		Ancient literature	Introduction to Literature Theory	Russian word formation and morphology	Russian syntax
2		Introduction to linguistics	Phonetics of the Russian language	Russian poetry	Russian literature (19th century)
3		Lexicology of the Russian language and the basics of rhetoric	Introduction to Russian literature II / II d.		Modern Russian IV / IV d.
4		Introduction to Russian literature I / II d.			
5		Russian society and culture			
6		Modern Russian I / IV d.			

From the 1st and the 2nd year the structure of the studies is possible to demonstrate a high focus on obligatory subject towards literature (31%), modern Russian language (25%), and theoretical linguistics (25%). Although each of the mentioned areas is undeniably important, not all of them are easily adoptable for practical application.

At the same time, while the course of rhetoric's seen in this plan can find use in any of students work places, it has 4 times less study hours than Modern Russian language, and 5 times less than Literature and Morphology.

Table 2 Russian Philology BA program, 3rd and 4th year, 2019

3rd and final year:					
N.		5th Semester	6th Semester	7th Semester	8th Semester
1	Subject Name (Obligatory):	Russian language development	Russian literature (XX cent. 2nd half)	Bachelor work Seminars	Bachelor work
2		Russian literature (XX cent. 1st half)			

Analyzing 3rd and 4th years of studies it is possible to identify similar tendencies with prerogative given to Literature (50%). Moreover, a lack of subjects concerning language use in written or oral form has even increased as compared with the first year. Even though students are obliged to take additional courses during all years from the wide range of subjects, giving drastically higher attention to theoretical linguistics and development of Literature as part of obligatory courses may negatively affect students' abilities and skills after graduation. Such prioritization of the subject brings more questions considering the length of study program, which is one year longer than any competing philology program provided by the Universities in the Baltics.

Summarizing, the current form of 4-year philology program at Vilnius University is much more driven to the theory-focused module, with only one subject coming from Applied Linguistics. Such distribution of subjects presupposes to limit students' opportunities after graduation.

However, a change in prioritization given to Literature, may increase students' abilities to be more independent in self-expression both verbally and in written form.

Methodology:

Due to the fact that official statistics and articles from open sources may present the situation in either highly optimistic or pessimistic way, it is usually recommended to get information directly. In the case of University, it is always important to know students' opinion.

However, their experience is usually limited from 2 to 6 years. Therefore, the methodology of this research included not only data from public resources regarding global changes in education trends but also the teachers' perspective gained through interviews.

Although a number of questions had to be limited according to teacher's interests and motivation, the questions were chosen to emphasize different aspects including barriers, possibilities and suggestions.

In order to receive information from people with necessary and specific experience following criteria were chosen:

- Education: PhD
- Work experience: more than 20 years
- Work position: Lecturer in Russian Philology department in Baltic States

As a result, 4 lecturers were interviewed, 3 having experience in Vilnius University and 1 from Tartu University as a control group. Nevertheless, for objectivity reasons and interests of participants, all interviews were anonymous with given names: IP1, IP2, IP3, IP4.

During the interview following 10 questions were asked:

1. What barriers do you see for philology studies in VU?
2. Are there any changes you would like to implement in VU in terms of structure?
3. How would you improve the philology course?
4. What is the key challenge based on your experience in terms of teaching philology for students?
5. Are there any changes in teaching philology you can think of?
6. How do you see the role of philology in XXI century?
7. For which industries philology studies can be most interesting?
8. What tendency can be seen when looking at philology students' numbers?
9. Can something make philology a more popular subject to study?
10. What other philological programs would you offer to modern students?

All questions were answered, while during the process of categorization of interviewees' opinions and critics were respectfully written down without any word manipulation.

Before conducting a research, many researchers create personal assumptions regarding the possible cause of the problem, as a result creating a hypothesis which gets proven or disproven at the end. However, although assumptions may bring certain guidelines towards areas of search, there is also a risk of researcher subjectivity aimed at proving hypothesis and as a result ignoring or misinterpreting facts and figures. At the same time using specific theory as a base for the work may result in follow process of patterns which won't allow the researcher to see a bigger picture. Considering all threats and issues mentioned above it was decided to apply Grounded Theory in this research work with no hypothesis to prove. For better accuracy following data analysis process was used:

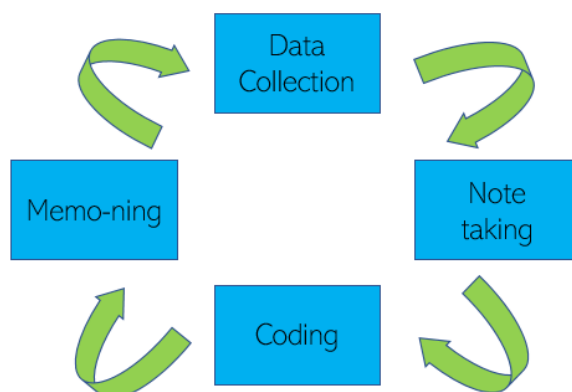


Fig.4 Constant Comparison, Grounded Theory, 1967-2001

Every research requires collection and analysis of significant amounts of data which is usually hard to systemize. Therefore, certain strategy is needed. One of the ways to do it was proposed by Straus and Galder in their work called Grounded Theory in 1967. The same model was used in this work with constant note taking of qualitative and quantitative research data, it's coding and memo-ning. At initial stage data was collected with further open coding (labeling).

The next step included the creation of conceptual families (axial coding). As an example, following families were made for interview answers: barriers, structural suggestions, course suggestions, challenges, teaching suggestions, role of philology, applicability, tendencies, philology popularity.

After that selective coding was introduced which summarized received data.

Qualitative data analysis:

After conducting 4 interviews, the following different opinions were found given below. Nevertheless, in some question's opinions were overlapping which was noted upon categorization.

At the end following key takeaways were taken:

Question Number:	Category:	Empirical Research Indicator (Statements)
1	Barriers	- “<...> rapid evolution of the labor market, changes in the weight of education <,,,>” [IP1]; - “<...> External (Financing)....Internal (Management) <,,,>” [IP2]; - “<...> Sure, 2:...public opinion...teachers’ salaries <,,,>” [IP3]; - “<...> in recent years, literature has gradually been supplanted from philology <,,,>” [IP4];
2	Structural Suggestions	- “<...> Overall structure is more or less okay...Our department is part of the College of Foreign Languages and Cultures <,,,>” [IP1]; - “<...> (It’s a question) of philology faculty <,,,>” [IP2]; - “<...> structure of the faculty, which over the past three years has changed in a very bad direction <...>” [IP3]; - “<...> Departments ceased to play a significant role, scientific institutes were formed <...>” [IP4];
3	Course suggestions	- “<...> I would like more special subjects, but these desires do not coincide with the general educational strategy <,,,>” [IP1]; - “<...> philologies (are taught) differently (each needs special treat) <,,,>” [IP2]; - “<...> Separate literature and linguistics <,,,>” [IP3]; - “<...> it is necessary to prepare professional “artisans” with a creative touch. <,,,>” [IP4];
4	Challenges	- “<...> Modern schooling is not helping graduates enough <,,,>” [IP1]; - “<...> HR policy at the faculty <,,,>” [IP2]; - “<...> Poor school preparation of students, students’ incomprehension of why they need this philology, problems of logical thinking.<,,,>” [IP3]; - “<...> The main difficulty is the lack of motivation for some students, their frivolous choice of specialty <,,,>” [IP4].
5	Teaching Suggestions	- “<...> Modern philology is changing...ways of teaching are changing <,,,>” [IP1]; - “<...> Changes are inevitable <,,,>” [IP2]; - “<...> The main change is the advent of new technologies. <,,,>” [IP3]; - “<...> Change is absolutely necessary.<,,,>” [IP4].
6	Role of Philology	- “<...> the role of the sciences that study language and speech is preserved and even growing <,,,>” [IP1]; - “<...> role of the philology will be growing....role of “exact science” is overestimated in Lithuania<,,,>” [IP2]; - “<...> (Philology is) “The core of literacy in modern society”<,,,>” [IP3]; - “<...> Sergei Averintsev called philology “a service of understanding.”cases of trials of young Russian opposition showed that it is necessary to teach students rhetoric, and such discipline as linguistic examination is very necessary.<,,,>” [IP4].
7	Applicability	- “<...> Sociology, communication, artificial intelligence. <,,,>” [IP1]; - “<...> philology is important for many fields: from creating artificial intelligence to language forensics. <,,,>” [IP2]; - “<...> Legal linguistics, rhetoric, artificial intelligence, psycholinguistics <,,,>” [IP3]; - “<...> combining IT technology with languages and even wider - with philology..... Philological education is necessary for journalists, historians working with texts of various degrees of antiquity.. <,,,>” [IP4].
8	Tendencies	- “<...> Philology still isn’t viewed as very “practical” specialization <,,,>” [IP1]; - “<...> Depends on the country....in Lithuania (number of philology students) isn’t growing <,,,>” [IP2]; - “<...> Despite the fact that the number of formal philologists is growing <,,,>” [IP3]; - “<...> The popularity of Lithuanian philology is declining, the demand for Polish and Russian philology has fallen sharply..... few aspire to become professional philologists-Russian scholars, but many want to know the Russian language.. <,,,>” [IP4].
9	Philology popularity	- “<...> school reform (and the arrival of new teachers) <,,,>” [IP1]; - “<...> government policy... science regulation... University/faculty management <,,,>” [IP2]; - “<...> government policy... science regulation... University/faculty management <,,,>” [IP2]; - “<...> The popularity of philology is directly related to the authority of school language teachers.<,,,>” [IP3]. - “<...> the number can be increased in modern applied fields, for example, in sophisticated intelligence, semantic networks, etc.<,,,>” [IP4].
10	Opinion	- “<...> “slow reading” (attentive to details) is what makes a philologist a philologist <,,,>” [IP1]; - “<...> I better not make suggestions..... an absolutely wonderful program can be hopelessly spoiled by its disgusting implementation. <,,,>” [IP2]; - “<...> Legal linguistics, mathematical linguistics, artificial intelligence, psycholinguistics<,,,>” [IP3]; - “<...> Linguistic expertise; rhetoric in public space (speech culture in social networks); rhetorical criticism; creative writing (on the example of creating blogs), sociology and sociolinguistics; linguistics and philosophy of language.<,,,>” [IP4].

After conducting 04 interviews many ideas and suggestions were collected. However overall results proved to be quite similar to the once which were identified during quantitative research.

First of all, by all the specialist situation with students was identified to be quite negative. Either due to motivation or public attitude as well as tendencies. However, many noticed subjects' role and potential.

Secondly, management issue was noticed in form of faculty administration, university board or HR department.

At the same time, many specialists agreed that philology plays significant role in society and has a potential to gain bigger popularity in case of better concatenation of circumstances.

The last but not the least, regional peculiarities were described showing low interest of students to philology, governmental budget cuts and overrating of management studies role.

Based on the mentioned outcomes, one of the suggestions would be creation of new programme with re-focus of studies to applied linguistics with possibilities for entrepreneurship.

Responding to the objective and tasks as identified in the beginning of the paper, there is an alternative scenario of solving the issues.

Mykolas Romeris University as a provider of Alternative program¹²

Mykolas Romeris University's new English and Foreign Language Study Program attracted first graduates in 2013. What makes this program unique among philological studies offered by other Lithuanian universities? What knowledge and skills will the English and other foreign language study program provide? At present, the labor market requires specialists who are capable of working in several foreign languages, are well informed in foreign cultures and have well-developed intercultural communication skills. The English and the Second Foreign Language Study Program is specifically designed to educate humanitarians who are fluent in two foreign languages: English and French / German, and have a thorough knowledge of the societies of the countries in which they are official and of their cultural background. However, a good command of two common languages is not the only benefit of this program. Most importantly, students will have a thorough knowledge of business and law in English and French / German and will have a basic knowledge of business, law and public administration. Business English and the Second Foreign Language is the first undergraduate program at Lithuanian universities to develop students' business (including business, law, public administration) language and communication skills in addition to general philology education

This European Curriculum for Business English and Second Foreign Language reflect upon the carefully analyzed European trends as well: The European Commission Communication on 'Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment' (2008), emphasizes that language skills stimulate creativity and innovation: 'multilingual that problems can be solved differently depending on the linguistic and cultural environment and that they can use this ability to find new solutions. "The European Commission has even set up a Business Forum on Multilingualism to promote multilingualism in business. Business Forum participants, based on their own research and those of other organizations, analyzed the impact of language proficiency on business competitiveness and made their recommendations in the publication "Multilingual Companies Work More Efficiently" (2008). The findings of the study clearly show that many small and medium-sized European businesses lose orders every year simply because of a lack of language skills and knowledge of other cultures. Their export opportunities would be greatly enhanced by the strategic use of the language skills of staff who have a good command of foreign languages and translators. Therefore, the recommendations emphasize the need to speak two foreign languages: "While it is clear that English will remain the most important business language in the world, proficiency in other languages will distinguish the best from the average and provide a competitive advantage."¹³

Upon completion of this program the graduates of MRU are supposed to:

- Have a thorough theoretical knowledge of the structure and functioning of the languages studied (English and one other foreign language - French / German / Norwegian / Korean) and the culture of the countries studied;
- Ability to communicate in two foreign languages (English and French / German / Norwegian / Korean) in a business environment;
- Ability to ensure smooth intercultural business communication with foreign partners in institutions;
- Ability to establish and foster a dialogue between cultures.

Program graduates can successfully work in international relations departments of ministries and municipalities, EU institutions, international organizations, multinational companies, media companies, tourism agencies, cultural, educational and information centers, translation agencies, publishing houses. Thus, in all institutions and companies that require foreign language specialists capable of establishing and fostering dialogue between different cultures

Under the Erasmus + exchange program, students can study for 1-2 semesters at foreign universities and take placements in foreign companies. In 2013-2016, about 50 percent of the students of the 2nd and 3rd year English and other foreign language programs had already left the Erasmus + exchange program.

¹² Article. Tik susikalbėti nebeužtenka: mokame bene daugiausiai kalbų, tačiau specialistų trūksta: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/tik-susikalbeti-nebeuztenka-auga-dalykines-uzsienio-kalbos-specialistu-poreikis-233-1147772>

¹³ Article. Dviejų užsienio kalbų ir verslo bei teisės studijos – tuo pat metu? 2013.06.13 <https://www.tv3.lt/naujiena/jaunimas/738167/dvieju-uzsienio-kalbu-ir-verslo-bei-teises-studijos-tuo-pat-metu>

Conclusion:

Summarizing, the situation in study fields is changing not to the positive side for philology and language studies being removed by management and new tendencies. With the decrease of students, many universities are trying to adopt to new tendencies instead of redeveloping old programs, instead of choosing investment cuts, reduction of employees and restructuration.

Using analysis of Russian Philology Program in Vilnius University, it was found out that ratio between practicality of the courses and academical character can only be described as drastic. With significant focus given to literature and theoretical linguistics, students are highly lacking applied linguistics as well as other less theoretical subjects as research on applicability of language showed.

Current prioritization of subjects can be considered imbalanced and highly hard for application by students, with only exception for choice of work position in language or literature institutes. Therefore, possible changes were suggested, which aims to improve the interest and practicality of the course for students choosing different future specializations.

As an alternative can be given the example of Mykolas Romeris university English and Foreign Language Study Program. Here, more emphasis is put on the applied side of the use of language.

Suggestions:

In recent years there has been a lot of talks about robotization of many processes from those involving high accuracy as jewelry to jobs related to high risk for life. The sphere especially changed by further development of robotics and AI is mathematics where value of certain knowledge needs reevaluation. However, speaking of philology, modern technologies cannot be considered as competitive power due to human unique abilities which include stylistics, text meaning analysis or information generalization. Thanks to human factor which involves emotions and empathy, such science as philology will never depreciate in value. However, in order to develop such abilities and use them effectively it is important to learn not only from deep theory.

One of the subjects which can be considered to be widely forgotten is linguistic expertise which is more widely referred to be forensic linguistics. Although it is mainly taught in areas connected to law and criminalistics, forensic linguistics methods are widely used by journalists, researchers and writers. Ability to analyze texts, identify key messages and present structured summaries is important in any job, especially for students choosing philology, who's future job most probably will be connected with big data analysis or structuration.

Another very important aspect is stylistics. The reason why various texts, articles or books are getting more popular than others is strongly related with an interest which readers have towards the style that author uses. Combinations of metaphors, sarcasm, allegories and jokes are only some of distinctive elements that make significant difference between text generated by machine and human. However, in order to develop personal style, it's author either has to practice a lot or learn by example. Therefore, course of stylistics could serve as significant help for all future writers, journalists and even researchers. Style is one of the aspects that distinguishes an author and a factor which has a strong influence on the audience.

The last but not least is rhetoric. Being both science and art, it's hard to say where rhetoric wouldn't be needed or found. Studying the structure of speech, ways of presenting information, decoding and identifying persuasion, this philological discipline cannot be ignored in the course of philology and has a potential to be taught in many other fields. Although being already presented in the current program of Vilnius University, it is clear from the program analysis that it takes less than one subject being taught during one semester only, despite the potential of use.

References:

- BEZCHASNYI, Oleksii; KHOBT, Valentyna; PUSHAK, Yaroslav; KOTKALOVA-LITVIN, Inna; DOROVSKA, Iryna, „MODELING OF CONTROL OF STABILITY OF COMMUNICATION CHANNELS IN DEVELOPMENT MANAGEMENT CONDITIONS.” article, Ebsco, published: 01.12.2018, citation date: 19.11.19
Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=44&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWVhc3QtbGl2ZQ%3d%3d&AN=134635985&db=bsu>
- CALOTA, Georg; PIRVULESCU, Bogdan; CRIOTORU, Ion „THE IMPORTANCE OF THE MANAGEMENT COMMUNICATION PROCESS” article, Ebsco, published: 01.03.15, citation date: 18.11.19
Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=d15f2f1f-528f-4e87-8d82-cd60e3d5303f%40pdc-v-sessmgr03>
- CHASE William M., “The decline of English department” article, The American scholar, published: 01.09.09, citation date: 30.11.19
Link: <https://theamericanscholar.org/the-decline-of-the-english-department/#.XdRRsNUzaM8>
- CYPHERT, Dale; DODGE, Elena, Nefedova; DUCLOS (Wilson), Leslie, K., „Developing Communication Management Skills: Integrated Assessment and Reflection in an Experiential Learning Context.” article, Ebsco, published: 01.12.2016, citation date: 19.11.19
Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=40&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWVhc3QtbGl2ZQ%3d%3d&db=bsu&AN=120371252>
- “Education at a Glance 2017” book, OECD, published: 2019, citation date: 08.12.19
Link: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2017_eag-2017-en#page7
- “Education at a Glance 2018” book, OECD, published: 2017, citation date: 08.12.19
Link: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en#page217

“Education at a Glance 2019” book, OECD, published: 2017, citation date: 08.12.19
 Link: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en#page7

EFIMOCKINA, Natalya, „Communication in management systems” article, Ebsco, published: 01.10.2018, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=134034373>

“European Social Statistics, 2013 edition” book, Eurostat, published: December 2014, citation date: 01.11.19
 Link: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3930297/5968986/KS-FP-13-001-EN.PDF/>

IOSIM Iasmina, POPESCU Gabriela, VUICI Alexandra, „COMMUNICATION MANAGEMENT IN HIERARCHICAL STRUCTURES.” article, Ebsco, published: 01.01.2019, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=17&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=136949075&db=bth>

JAKUBIEC, Marcin, „THE IMPORTANCE OF INTERNAL COMMUNICATION FOR MANAGEMENT OF AN ORGANISATION” article, Ebsco, published: 15.01.2011, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=25&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=139613638&db=bsu>

KARSEN Daniël, “TU Delft walking robots getting ready to run” article, TUDelft, published: 17.01.13, citation date: 07.12.19
 Link: <https://www.tudelft.nl/en/2013/tu-delft/tu-delft-walking-robots-getting-ready-to-run/>

KINLOCK Ruth, “55 Study Abroad Statistics: Facts and Figures” article, IvyPanda, published: 05.09.2019, citation date: 06.12.19
 Link: <https://ivypanda.com/blog/46-study-abroad-statistics-convincing-facts-and-figures/>

KUPRITZ, Virginia W.; COWELL, Eva, „PRODUCTIVE MANAGEMENT COMMUNICATION” article, Ebsco, published: 01.01.2011, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=21&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=63248735>

MUCKLEBUST Jan Petter, “An action plan to address the crisis facing humanities” article, University World News, published: 31.03.2017, citation date: 08.12.19
 Link: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20170327223450369>

“Rusų filologija planas” webpage, VU, citation date: 07.12.19
 Link: <https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas/rusu-filologija#studiju-programos-planas>

SCHMIDT Benjamin, “The Humanities Are in Crisis” article, The American scholar, published: 23.08.18, citation date: 28.11.19
 Link: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/08/the-humanities-face-a-crisis-of-confidence/567565/>

SELINGO Jeffrey, “As Humanities Majors Decline, Colleges Try to Hype Up Their Programs” article, Atlantic, published: 01.11.18, citation date: 29.11.19
 Link: <https://www.theatlantic.com/education/archive/2018/11/colleges-studying-humanities-promotion/574621/>

SHARYAN E.; MASHKOVA V., „THE ROLE OF DEVELOPING DIGITAL-COMMUNICATION SYSTEMS IN MANAGEMENT.” article, Ebsco, published: 01.04.2019, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=7&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=137160647&db=bsu>

SHELBY, Annette N., „A Macro Theory of Management Communication” article, Ebsco, published: 01.01.1988, citation date: 19.11.19
 Link: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=28&sid=a2cf9b8a-e4e8-4b16-bba0-79fa10914f11%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=5784497&db=bth>

SILBEY David, “Crisis in Humanities?” article, The Chronicle, published: 10.06.2013, citation date: 02.12.19
 Link: <https://www.chronicle.com/blognetwork/edgeofthewest/2013/06/10/the-humanities-crisis/>

SPIRCHAGOVA, Tatiana Anatolievna; NASUROVA, Albina Munirovna; VAKHITOVA, Dilyara Kasimovna; SADRIEVA, Liliya Mirzayanovna; BRODSKAYA, Tatiana Anatolievna, „Pedagogical Management of University Students’ Communication Ability Development” article, Ebsco, published: 01.07.2017, citation date: 18.11.19
 Link: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=18&sid=ee70df64-6a30-4986-b2eb-d6e7c840449e%40sdc-v-sessmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=EJ1150767&db=eric>

“Team science leads to breakthrough in carbon dioxide conversion” article, PHYS, published: 25.11.19, citation date: 06.12.19
 Link: <https://phys.org/news/2019-11-team-science-breakthrough-carbon-dioxide.html>

“Tertiary education statistics” article, Eurostat, published: December 2019, citation date: 05.11.19
 Link: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics#Fields_of_study

“The Triple Helix Concept” article, Stanford University, citation date: 07.12.19
 Link: https://triplehelix.stanford.edu/3helix_concept

„Павел Лавринен: для русской филологии в Литве нынче не лучшие времена” article, Sputnik, published: 23.04.17, citation: 04.12.19
 Link: <https://lt.sputniknews.ru/society/20170423/2779226/intervyu-s-zaveduyushchim-kafedry-russkoj-filologii-vilnyusskogo-universiteta-pavlom-lavrincom.html> Retrieved on 05.12.2019

Link: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/tik-susikalbeti-nebeuztenka-auga-dalykines-uzsienio-kalbos-specialistu-poreikis-233-1147772> Retrieved on 05.12.2019

Link: <https://www.alfa.lt/straipsnis/50198866/mru-studiju-ir-mokslo-prorektore-zaleniene-jei-siekiamė-kokybes-turime-susitaikyti-su-pasekmėmis> Retrieved on 05.12.2019

Link: <https://www.tv3.lt/naujiena/jaunimas/738167/dvieju-uzsienio-kalbu-ir-verslo-bei-teises-studijos-tuo-pat-metu> Retrieved on 05.12.2019

<https://www.mruni.eu/lt/studijos/bakalauro-studijos/dalykine-anglu-ir-kita-uzsienio-kalba/karjeros-galimybes.php>
 Retrieved on 05.12.2019

IMPACT OF PSYCHOLOGICAL PLANNED OBSOLESCENCE ON YOUNGSTERS BUYING BEHAVIOUR

Aistė Liuzinaite

Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty

aiste.liuzinaite@stud.viko.lt

Consulted by Flavius Streianu, lecturer of Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences Business Management Faculty

Abstract

The term planned obsolescence is broadly used to describe an enterprise's calculated strategy on manufacturing products or services that become outdated or useless within a certain period of time. Even though in some countries this practice is prohibited, enterprises are still able to manipulate consumers' behaviour not through technical, but psychological planned obsolescence. The article will provide an overview on how designers and marketers create products or services and stimulate people, through marketing campaigns, trends, peer pressure and heuristics, to replace their older but still capable products and services. With the objective of maximizing the enterprise's profits and by using regular and short updates, large launch events, preview programs, automatic update programs and specific methods, enterprises can psychologically convince customers to upgrade, spend more and buy new products and services, before depleting the life cycle on the previous ones. The paperwork studies the impact of psychological planned obsolescence on consumers' behaviour by analysing literature and observing the statistical data specific to different industries.

Keywords: PSYCHOLOGICAL PLANNED OBSOLESCENCE, MARKETING, DESIGN, PROFIT, TRENDS

Introduction

Nowadays, releasing the same type, high-quality longevous products with no changes or improvements can be detrimental for a company. Although the brand would earn consumers' reliance, the enterprise would lack constant income, repetitive consumption. As a result, Brook Stevens introduced the term of planned obsolescence into corporate culture. This concept was defined as "instilling in the buyer the desire to buy something a little newer, a little better, and a little sooner than necessary" (Adamson & Gordon, 2003). Justus George Frederick in the article Advertising and Selling journal claimed that inducing people to buy an ever variety of products, not in order to use them, but activate commerce is a necessity. (Pope K, 2017). In this case, many businesses attempt to manipulate consumers' behaviour and stimulate the demand by new designs, trends or other marketing tools. They innovate carefully – once a current "cash cow" gets less trendy and revenues stagnate, a new product is ready to be launched. However, the new product should not show up too early as it would cannibalize the old one. The concept of this action is called psychological (perceived) obsolescence. In another words, perceived obsolescence is the "product" of advertising industry. According to Newman, it is constantly used by manufacturers to convince potential customers that their purchased item is out of date and lacks style. (Newman, 1957) The key to success of perceived obsolescence is the customers perception of himself/herself. Potential clients sometimes perceive that their existing item makes them look old fashioned and out of touch with modern trends. Successful promotion leads to the customer replacing his/her existing product and purchasing the new updated version.

Consumer protection policy and institutions, so far, do not address the basic question of the acceleration spiral: if consumers' wishes and desires get inspired by product innovation, they need more income and they must work more and harder. Life dominated by work stimulates compensating consumption (shopping adventure, resorts, holidays, alcohol etc.). In this spiral (rat race), life satisfaction (happiness) is no longer increasing – although income increases. (Rudi Kurz, 2015).

Furthermore, after people consuming newer versions of the product, the outdated version loses value in the market and the retired products are discarded. This stimulation of consumerism produces much waste (Matteo Zallio & Damon Berry, 2017).

However, often consumers do not question the problem of sustainability or their wasted money. They aim to satisfy their needs and feel or look good in a commercial society. Due to that, this paper studies the impact of perceived obsolescence on consumers' buying behaviours, their feels and different industries that practise this strategy.

Problem of the article:

- What is consumers' attitude towards psychological planned obsolescence?

Aim of the work: to identify the impact of psychological planned obsolescence on consumers' buying behaviour

Work goals:

- to analyse literature about the strategy of planned psychological obsolescence;
- to develop research methods;
- to produce data analysis.

Research hypothesis: Planned obsolescence has a strong impact on youngsters buying behaviour

Methods: Quantitative research (survey)

Theoretical Framework

In a psychological obsolescence strategy, the company unites all possible marketing tools to convince the consumer that products they already have, have become obsolete. In another words, psychological obsolescence is based on fashion. In this case, products are considered as obsolete in consumers' minds although they are still working

(Aladeojebi, 2013; Centre Européen de la Consommation, 2013). The announcement of new products with highlighted changes aims to encourage customers to replace their purchase. However, new items are sometimes developed for aesthetic rather than functional reasons, in order to establish more sales to existing customers (Bodur et al., 2013; Nguyen and Klaus, 2013; Stock and Zacharias, 2013). Furthermore, frequent product launches can be interpreted as reminder of the company's ongoing product improvement, which simultaneously signals to customers that their existing product is outdated (Boone et al. (2001).

There are four methods of psychology that aid the obsolescence to continue its hold on society: commitment and consistency, social values, scarcity and Ego. (Daniel Keeble, 2013)

Method of commitment and consistency is related to company's branding. Psychological obsolescence is also about creating a powerful brand, to which a consumer will become loyal. It has strong impact and many experiments have proven that package and branding are more influential than the product itself (Robert Sołczak, 2013). For instance, Apple, by choosing the right advertising, marketing and designing tools, have managed to bring out a phone that every year becomes a new fashion necessity. Apple has built a followers base that supports the brand. The customers of Apple are convinced that nothing else can come close to the newest model that Apple launches.

Although they bring out minimal changes but enough to render someone with the previous phone wanting the newest version (Daniel Keeble, 2013) Once a company has built the base of customers that will continuously buy products from their range, the company can then manipulate the buying behaviour; making the customers want the newest item, make them believe it is better than the last and still make them believe that their brand is better than competitor's. Apple does this phenomenally well.

Meanwhile, the method of scarcity is based on the illusion of limited product. When something that people believe is necessary becomes 'scarce' then that demand increases hugely. If a company claims that a new, more stylish and more advanced product to be limited. then customers are driven to want this product more. If a product is limited, then consumers that get the product have the title of being one of the exclusive few; a title which is valuable. Consequently, the older item becomes obsolete, and probably still fully functional.

Furthermore, the Ego, as developed by Sigmund Freud in the early 1900's, is very important to why consumers feel the need to go out and buy products that make their previous ones obsolete. The Ego, as described in the Princeton's University dictionary, is 'an inflated feeling of pride in your superiority to others' as in the whole article.

Moreover, the Method of Social Values is based on social pressures. short replacement cycles indicate superior value to the old version and affect customers' perception of value as well as their willingness to buy (Sweeney et al., 1997). Therefore, Guercini (2001) and Moore and Fernie (2004) redefine it as fast fashion strategy. With growing culture of consumerism that is influenced by famous people and Instagram, delivery of up-to-date goods became a necessity for business success. In this case, the shelf-life of products has been dramatically reduced, accelerating the perishability of goods. In general, perishability refers to an item that has a fixed useful life or looks less desirable after a certain time (Gupta, Sundararaghavan and Ahmed 2003). In particular, the latest goods perishable in that outdated products cannot be sold later because they are considered less desirable to their target market. Companies can strategically accelerate perishability by frequently innovating the products (Al-Zubaidi and Tyler 2004) In another words, fashion is a form of ugliness so intolerable that we need to have to alter it every six months (Wilde 1880.). Furthermore, Fast fashion retailers dramatically shorten product shelf life by frequently introducing new styles while quickly removing slow-selling items from the retail floor to make room for new offerings (Dutta 2002). Such fashion change is promoted by retailers' planned obsolescence in order to stimulate consumers to buy new products continuously and make currently purchased item's value decrease. (Law, Zhang and Leung 2004). In fact, it is common to feel embarrassed about outdated clothes, phones or cars. In that case, people are convinced to buy a new product in case to update their social status.

To satisfy this need for new purchase, consumers choose low-cost items that are therefore not durable (Baron, 2013). It is important to mention, that for young people today, "image" is the one that matters. They value design, their choices and perception usually depends on appearance, design, value of brand that increases personal social status. (Camelia Budac and Lia Alexandra Baltador, 2014)

Due to increased obvious forms of consumers manipulation, the trend of recycling appeared as well. This approach aims to cultivate a culture of reuse. The objective is not only to limit unrestrained consumerism, but also to protect the environment. Ultimately, recycling has a psychological impact as well. It promotes an attitude focused on fixing, instead of throwing away. It confirms that things can be imperfect and still be useful and valuable.

Research Methods

According to the sensitivity for marketing, the target group is generation Z and Y. These people are the most open to new things, are not influenced by scarcity. The consumers of these generations have benefited from the increased availability of customized products and personalized services, they "want it all" and "want it now". They live for today (they do not like to plan for long periods), easily accept changes, enjoy themselves in their own world. Due to that, they are willing to satisfy even their temporary needs, especially if the product updates their social status, increases their good image or self-perception. For this reason, the research questionnaire aims to identify the impact of perceived obsolescence on youngsters' buying behaviour.

The survey contains questions with given scenarios. Chosen answers let us identify influence of psychological planned obsolescence on their choices. Furthermore, they were asked for their opinion and general knowledge about perceived obsolescence tools and results.

Sample and Results

Quantitative research, that was reached on Facebook group named “Buy and Sell”, was completed by 34 respondents. It took around 3 days to get enough participants to provide objective information. Approximately 11 respondents per one day were surveyed.

All the participants were representatives of generations Z (91%) and Y (9%). It is mostly because main users of Facebook and English speakers are youngsters.

Respondents were given a few scenarios of perceived obsolescence. First illustration was taken from food industry: they were asked how likely they are to throw away food on the spot after it passes its “best before” date. The average answer identified that 64% of youngsters would consider this product as obsolete. It illustrates the power of perceived obsolescence strategy through specific terms that identify quality of the product in consumers’ mind. However, majority of them (52%) claimed that they are familiar with “best before” and “use by” concepts and are able to name the difference between these terms. It is important to mention that 35% of respondents are not sure and 11% are not able to identify the difference of these measures of the shelf life. It means, that planned psychological obsolescence partly works because of lack of awareness.

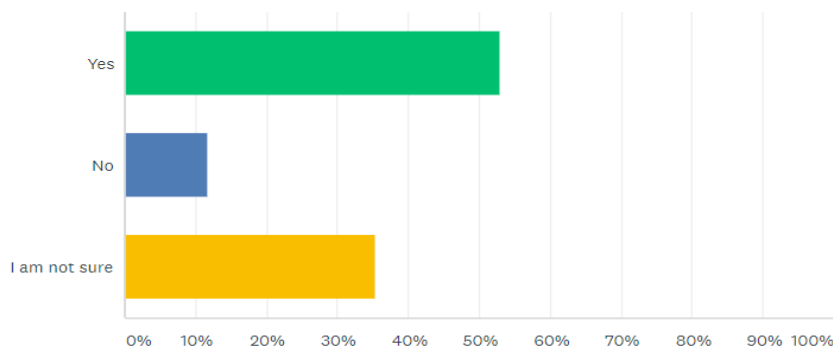


Fig. 1 Do you know the difference between “best before” and “use by”?

Moreover, the respondents were asked to identify their behaviour in terms of fashion industry. Participants were asked to imagine that they had bought a Christmas sweater but recently led lightened Christmas jumper was released. However, the majority (70%) claimed that value of their current item would not decrease. Additionally, 18% were not sure about their attitude and 12% mentioned that they would definitely consider the current sweater less valuable. Furthermore, the research identified that at an average, there is a 40% chance that participants would buy new seasonal clothes every year even if their current clothing is still fine. Although participants did not express willingness to buy led lightened sweater, a high percentage of them would buy different seasonal clothes every year. It means that current seasonal clothes become psychologically obsolete due to release new collections that look more attractive.



Fig. 2 Christmas sweater versus LED lightened Christmas jumper

Also, two versions of interior/exterior Christmas decorations were given. Respondents were asked to identify which Christmas tree toy they would prefer. As was expected, majority (71%) of them chose the new version, designed by modern trends and standards. The results identify that due to perceived obsolescence, customers would be willing to purchase new, more attractive items which are more valued in society.



Fig. 3 Which do you prefer? (Option 1 is new version, Option 2 is old version)

Despite that, respondents highlighted technologies/innovation (59%) and fashion (23%) industries as the leaders of perceived obsolescence. Less respondents identified car (9%) and food industries (9%) as the most convincing in making customers to purchase new version of goods. Also, participants stated that advertising does not have much influence on their behaviour. They claimed that the most impactful factors are their own decision (64%) and trends (14%). It is important to mention that it is highly expected that their decisions are influenced by social values (trends, advertising), ego, commitment or the feeling of scarcity. In other words, marketing makes customers think that it was only their decision.

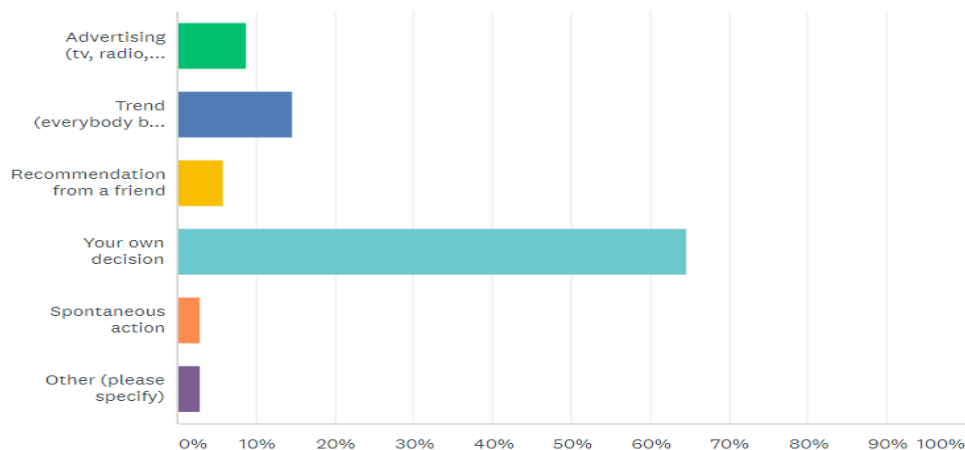


Fig. 4 In your opinion, what influences you to buy a new version of the product or service, even if the product you currently have is still fine?

Additionally, the study analysed consumers attitude towards sustainability in terms of planned psychological obsolescence. 61% of respondents stated that they care sustainability question while purchasing a new product. Meanwhile, others do not worry (18%) or are not sure (21%) about it.

Taking everything into account, planned obsolescence has a huge impact on buying behaviour of youngsters. New designs, trends, and advertising that lead to pressure or underrating of recently bought item encourage youngsters to fill their wardrobes, “collect” new devices or throw food that it is still fine to use.

Conclusions

The study proves the fact that psychological obsolescence has a major impact on youngsters’ perception of their current product and stimulates buying behaviour. As the strongest players of consumerism manipulation technology (59%) and fashion (23%) industries are highlighted.

As the research shows, the youth appreciate things that are considered as new, better quality, better looking: majority of them (71%) prefer brand new, modern looking Christmas decorations, and are willing to buy new seasonal clothes every year (40% possibility) although their current goods are still fine. It can be seen as the influence of design through appearance that leads to psychological factors as Ego and social values.

Furthermore, perceived obsolescence works well in food industry. Young adults lack understanding and knowledge of the terms “best before” and “use by”. Half of the participants can not name the exact difference of these concepts.

It leads to waste, and stimulated, accelerated consumerism. Fortunately, the majority (61%) of the respondents care about sustainability.

Therefore, it is recommended to plan finances, to rationally discuss real value and necessity of the product or at least to practise reuse or recycling culture.

References

- Adamson, G., Gordon, D., 2003. *Industrial Strength Design: how Brooks Stevens Shaped Your World*. MIT press, Cambridge.
- Aladeojebi, T. (2013). Planned obsolescence. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 4, 1504-1508.
- Al-Zubaidi, H. and Tyler, D. 2004. A simulation model of quick response replenishment of seasonal clothing. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 32(6): 320–327. [Crossref], [Google Scholar]
- Baron, S. (2013). Eco-conception, durabilité et analyse du cycle de vie: quelle réalité?. Dans A. Diemer, C. Figuiere, & M. Pradel, *Ecologie politique vs écologie industrielle: quelles stratégies pour le développement durable?* Editions Oeconomia.
- Bodur, H.O., Gao, T., Grohmann, B., 2013. The ethical attribute stigma: understanding when ethical attributes improve consumer responses to product evaluations. *J. Bus. Ethics* 122 (1), 167–177.
- Boone, D.S., Lemon, K.N., Staelin, R., 2001. The impact of firm introductory strategies on consumers' perceptions of future product introductions and purchase decisions. *J. Product. Innov. Manag.* 18 (2), 96–109.
- Camelia Budaca, Lia Alexandra Baltadora (2014) *Brand Communication Challenges in Getting Young Customer Engagement*
- Daniel Keeble (2013), *THE CULTURE OF PLANNED OBSOLESCENCE IN TECHNOLOGY COMPANIES*, Business Information Technology Oulu University of Applied Sciences
- Guercini, S. 2001. Relation between branding and growth of the firm in new quick fashion formulas: analysis of an Italian case. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 5(1): 69–79. [Google Scholar]
- Gupta, Y., Sundararaghavan, P. S. and Ahmed, M. U. 2003. Ordering policies for items with seasonal demand. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 33(6): 500–518.
- Moore, C. M. and Fernie, J. 2004. “Retailing within an international context”. In *International retail marketing: a case study approach*, 3–37. Oxford: Elsevier.
- Newman, J. W. (1957). *Motivation Research and Marketing Management*, Boston: Harvard University School of Business Administration, p. 237.
- Nguyen, B., Klaus, P.P., 2013. Retail fairness: exploring consumer perceptions of fairness towards retailers' marketing tactics. *J. Retail. Consum. Serv.* 20 (3), 311–324.
- Pope, Kamila. (2017). *Understanding Planned Obsolescence: Unsustainability Through Production, Consumption and Waste Generation*
- Robert Sołczak (2013) *PLANNED OBSOLESCENCE: A QUESTION OF CONSUMERISM AND PRODUCTION OF WASTE*
- Rudi Kurz, 2015: *Quality, obsolescence and unsustainable innovation*
- Stock, R.M., Zacharias, N.A., 2013. Two sides of the same coin: how do different dimensions of product program innovativeness affect customer loyalty? *J. Product. Innov. Manag.* 30 (3), 516–532.
- Sweeney, J.C., Soutar, G.N., Johnson, L.W., 1997. Retail service quality and perceived value: a comparison of two models. *J. Retail. Consum. Serv.* 4 (1), 39–48.
- Wilde, O. 1880. Irish dramatist, novelist, & poet (1854 - 1900)
- Zallio, M. and Berry, D. (2017) *Design and Planned Obsolescence. Theories and Approaches for Designing Enabling Technologies*. *Design journal*. Vol. 20, 2017. 12th EAD Conference Sapienza University of Rome 12-14 April 2017. doi.org/10.1080/14606925.2017.1352879

MODERN COMMUNICATION TENDENCIES (CASE OF THE PORTAL "EURASIAN WOMEN'S COMMUNITY")

Kristina, Tsuguy¹

*1 Faculty of Advertising and PR, Institute for the Humanities and Information Technologies,
tsuguy.c.v@mail.ru*

Consulted by Marina Volynkina, rector of the Institute for the Humanities and Information Technologies, Roman Kozlov, dean of the Faculty of Advertising and PR, Institute for the Humanities and Information Technologies

Abstract

Horizontal communications nowadays play an increasing role in intercultural and intercountry interaction, making it possible to find solutions to problem and pressing issues and contradictions. In the article building horizontal connections with the online portal audience to dedicate the problem of modern woman self-realization is described. Interaction with the audience of the Internet portal "Eurasian Women's Community", based on the principles of "motivating", responsible journalism, the combination of media tools and community management, allow the participants of a social project to solve the problems efficiently by building horizontal communications. The aim is to reveal the role and significance of various communication principles and tools applied in the work of the Internet portal "Eurasian Women's Community". By bridging different communication channels and tools, founders of the projects achieve information synergy and use it for the development and growth of the community – what is extremely important for the peaceful world.

Keywords: Internet media, the role of a woman in society, community management, event organization, horizontal communications

Introduction

Nowadays, horizontal communications play an increasing role in intercultural and intercountry interaction, making it possible to find solutions to problem and pressing issues and contradictions. In this context, media as communication channels start to play a special role serving horizontal communications and contributing to building communities and interaction of their members. This imposes special requirements on the modern media including social responsibility and constant dialogue with the community of users (readers). As a result, modern Internet portals creation requires the principles of responsible journalism implementation for social projects realization and building a competent dialogue between the Internet portal audience. The aim is to reveal the role and significance of various communication principles and tools applied in the work of the Internet portal "Eurasian Women's Community".

Problem of the article: the possibilities of building horizontal connections between the representatives of women audience of the Internet portal with the help of different communication instruments.

Aim of the work: to reveal the role and significance of various communication principles and tools applying in the work of the Internet portal "Eurasian Women's Community".

Methods: Content-analysis, intent-analysis, statistic analysis.

Theoretical analysis of the subject matter

Today, the world experiences an information and communication revolution. Modern communication tools play a special role in the life of every person ensuring or social and cultural interaction within the society. Modern society is now at such a phase of organization that "requires better coordination processes that are more seriously based on information processes for the successful functioning" (Pocheptsov, 2006). One can surely say that the more active social position of an individual is the more significant are the tools of consumption and exchange of information in his or her life.

Those changes concern communication at all scales including interpersonal, intra-group, and mass levels. It can be said that these levels are mixed to a certain extent: the level belonging to this or that channel becomes difficult to define (Pocheptsov, 2006). In this context, media channels develop more dynamically and acquire new functions. Mass media lose their role of the 'provider of information' and become, on the one hand, a qualified source of expert assessments and interpretations and on the other hand, a channel of interactive communication ensuring social interaction within different communities (Konovalenko, 2014). Thus, it can be said that the internet media serve horizontal communications that were previously the subject of study as an intra-organization phenomenon. That phenomenon is significant particularly in the theory and practice of enterprise management (Pranovich, 2012). Studies have demonstrated the importance for employees of various enterprises to have informal contacts within their social groups (Sventsintsky, 2013). Now these social groups organize communication using tools and channels at different levels. The activity of the Eurasian Women's Community web portal described in the practical part of this article can serve as an example of that.

Technological opportunities of the world wide web play an important role in the development of media of the new type. Electronic media are more popular than traditional ones in the media market thanks to their advantages: greater operational efficiency and quality of information processing. Multimedia, hypertext, and other opportunities of electronic media attract the readers whose number is growing rapidly and advertisers. Specifics of the Internet gives the opportunity to organize information coverage for a wide audience without special technical infrastructure. In other words, any interested person can create media today (Modern communication space, 2014).

At the same time, the media acquire new functions serving communication among members of the community. The traditional media in the pursuit of a large circulation or number of views focus on negative events (thus setting society on an unfavorable wave, intensifying stress and aggravating social contradictions). However, media with new functions, strive to motivate and unite its audience broadcasting a constructive approach to real facts. New principles of journalist ethics emphasizing the journalist's responsibility for the impact of his or her publications on separate social groups and society as a whole. The new approach to responsible journalism is postulated in the memorandum of the Eurasian Women's Community: "The world needs the new culture of thinking and acting, which cannot be achieved without information ecology. Mass media largely shape the minds, relations, and actions of modern people. Media should not just objectively reflect the reality, but also demonstrate ideas and initiatives aimed at sustainable development. That is why socially responsible, positive, and motivating media are so important today" (Eurasian Women's Community, 3).

Nowadays, horizontal communications play an increasing role in intercultural and intercountry interaction, making it possible to find solutions to problem and pressing issues and contradictions. As a result, creation of modern Internet portals requires the principles of responsible journalism implementation for social projects realization and building a competent dialogue between the Internet portal audience on different levels.

Practical results of the study and recommendations

This study considered the concept and communication system of the Eurasian Women's Community independent news agency founded by the Institute for the Humanities and Information Technologies non-government educational institution.

The agency covers the news of major Russian and international events dedicated to women participation in sustainable development processes and struggle for peace. However, its main task is to publish articles about women whose activity and life position make the world better and about the role of women in the modern society.

The website has a unique editorial policy described as follows: "The website focuses on the images of women creators, women leaders and women entrepreneurs. Its publications include live coverage articles, interviews, analyses, and photographs that can be offered at no cost to other media. The articles share about talents, achievements, and activities of women in addition to their personal traits and life attitudes, which are in most cases neglected by media today" (Eurasian Women's Community, 2). The Eurasian Women's Community web portal became the first media focused on the formation of a positive image of the modern woman. The website's founders strived to overcome the stereotypes about women's role existing in the society and journalism. Russian and global media lack information about how women are represented in different fields, their initiatives, and the way government support them to fulfill their potential.

Today, the website presents articles describing women's activities in 12 fields. They include economy, entrepreneurship, industry, science, international collaboration, culture, healthcare, active longevity, family, charity, ecology and agriculture, and politics.

Over three years of its operation, the web-portal has published upwards of 2000 original articles in Russian and English. Automatic translation into 100 different languages of the world is also available. In 2019, the website traffic of the Eurasian Women's Community was more than 1 million people from 183 countries. 38% of the users are from Russia, 11% – from Europe, 17% – from Asia, 19% – from the USA.

The editorial board and founders of the Eurasian Women's Community embody the following values in their work: social optimism, willingness to build a better future, understanding the importance of cultural development and preservation of traditions, deep kindness and peacefulness. The direction chosen by the news agency can be described by the term 'motivating journalism'. The website's main mission is to show women the full range of existing opportunities for their social fulfillment. Already today, women achieve great success in science, entrepreneurship, politics, public work, and other fields. Their examples inspire and motivate many people around them.

All the articles about women published at the Eurasian Women's Community web-portal are made without further payment. It is important for this website to be socially responsible media. Such values directly influence the formation of modern communication trends in the media. This influence is positive, because thus mass media form the consciousness of the society.

To support these values, the Eurasian Women's Community and women leaders from different countries officially signed a Memorandum titled 'Responsible Media for the Global Peace and Sustainable Development'. The Memorandum is based on the idea that the main task of each person living on the planet is to preserve peace worldwide. It is only possible to do that by means of 'soft power', by putting aside ambitions and conflicts of interest. Women who make up 52% of the world's population are the source of this power.

The authors of the Memorandum consider every woman carrying out a social project as a source of mass information, as a kind of self-media. By disseminating information about their achievements, resolved problems and remaining ones, projects, and plans, women activate motivate their own community to take active actions, take part in public life, and change their own destiny. Such an approach fully coincides with the goals and principles of the Eurasian Women's Community. Dozens of women from Europe, Asia, Africa, and North America have signed the Memorandum. They include Gülden Türktan, Founder and the First President of W20 (Turkey); Barbara Dietrich, Editor-in-Chief of Diplomatic World Magazine (Belgium); Vanda Gagiano, Honorary President of Free State Women Agricultural Union (South Africa); and Purnima Anand, President of the BRICS International Forum (India).

The Eurasian Women's Community project is being actively developed not only as a media project but also as a platform for forming a community of concerned women with active life position. The platform was called Peace 50 (P50). The goal of P50 is to create conditions for effective communication among women for the sake of global peace. The future of people and humanity is shaped through concrete actions that combine projects and active social communication. Peace 50 community is the platform that the modern world needs. Representatives of the community organized the international Summer Peace Summit 2019 in Brussels under high patronage of H.R.H. Princess Léa of Belgium. 50 women from 14 countries took part in the Summit. They all joined together to discuss global security and sustainable development.

The key articles of the web-portal are transformed into short posts and published in a special community on Facebook. However, now social networks are poorly involved in the distribution of the articles of the Eurasian Women's Community. Active work in social media is now a field for further development of the web-portal and community. At the time of the research, the website's editorial board was looking for a strategic solution that would make it possible to go beyond the traditional model of interaction between the media and the social network. Traditional media, while mastering the online space, use the new media (such as Twitter, Facebook, and Instagram) only for the distribution and promotion of their exclusive journalistic materials.

The task of the Eurasian Women's Community on social networks is different. It is important for its founders to not only increase the audience and coverage, but also find new ways to involve women from different countries in the community, motivate them to take active steps in changing their lives, enforcing peace, and maintaining the sustainable development of the planet. The organisers plan to use non-standard scenarios of interaction relying on the creative potential of the entire community in their efforts.

The web-portal is currently being rebranded. The website will be renamed into Peace 50 Global Media. The former name significantly limited the opportunities of cross-cultural and inter-country communication. The new name emphasizes the absence of traditional limitations for horizontal communication. Moreover, all communication projects created by the Women's Community will receive a single umbrella brand. Thanks to that, it will be possible to increase awareness and bring together various formats of communication in the minds of community members.

The Peace 50 brand will unite such projects as:

- Peace 50 Global Media, an information portal that broadcasts stories of active and concerned women, describes different models of social fulfillment, and inspires readers to positive changes;
- Peace 50 Summer Peace Summit, an annual international event that help community participants from different continents meet in person and exchange their experience, energy, and inspiration;
- projects on social media that help the community develop and influence different segments of society overcoming differences between them;
- local project and events organized by community participants.

Conclusion

Modern media are experiencing the period of transformation. The media are losing their role of suppliers of information and become, on the one hand, a high quality source of experts' assessments and interpretations and, on the other hand, a channel of interactive communication that serves social interaction within different communities. New principles of journalist ethics are being formed. They emphasize social responsibility of journalists for the impact of their publications on separate social groups and society as a whole.

The portal "Eurasian Women's Community" and the community Peace 50, made on its basis, is an interesting example, analyzed in the article.

Interaction with the audience of the Internet portal "Eurasian Women's Community", based on the principles of "motivating", responsible journalism, the combination of media tools and community management, allow the participants of a social project to solving the problems efficiently by building horizontal communications.

By bridging different communication channels and tools, founders of the projects achieve information synergy and use it for the development and growth of the community.

References

- Bobin, M.S. National Peculiarities of Journalism: Monography. Moscow: Laboratoriya Knigi, 2011. 133 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=141476>
- Eurasian Women's Community. Information portal. Available at URL: <http://eawfpress.ru/>
- Konovalenko, M.Y. Communication Theory: Textbook for Bachelors. 2nd edition. Moscow: Urait Publishing House, 2014.
- Modern Communication Space of Journalistic Science, Practice, and Education: Outlines and Reality of New Media. Issue 5. Kazan: Publishing House of the Kazan University, 2014. 192 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=276242>
- Pranovich, I.B. Management at a Global Scale: Management Problem, Borderless World, Economic Environment. Moscow: Laboratoriya Knigi, 2012. 120 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=140581>
- Pochepstov, G.G. Communication Theory. Moscow: Refl-Book, Kiev: Vakler, 2006.
- Sventsintsky, A.S. Social Psychology. Textbook. M.: Prospekt, 2013.
- Summer Peace Summit. Electronic resource of an international summit. Available at URL: <https://www.p50.global/>

MODERN TENDENCIES OF PROMOTION OF AN EVENT IN THE FIELD OF CONTEMPORARY ART (ON THE EXAMPLE OF DOCA-FESTIVAL)

Ivan, Volynkin¹,

¹ Faculty of Advertising and PR, Institute for the Humanities and Information Technologies,

¹ volynkinim@itvuz.ru

Consulted by Roman Kozlov, Dean of the Faculty of Advertising and PR, Institute for the Humanities and Information Technologies

Abstract

Today, there is a growing public interest in educational and developmental activities. That is why the growth of competition in the field of culture and art poses new challenges to professionals managing communications of such projects. It is important to be aware of modern advertising technologies, be able to choose strategies and tools for effective promotion of events, and gain positive effect from their fulfilment. The research problem is the choice of a strategy and tools to promote a festival of contemporary art as an educational and cultural event. After summarizing the successful experience of promotion of the DOCA festival at the Institute for the Humanities and Information Technologies in Moscow (Russia), relevant communication strategies for art and culture projects were proposed. The research resulted in several conclusions. A modern event (project) in the field of contemporary art must follow several basic principles in order to be successful: to establish communication aimed at both professional art community and casual audience; to establish consistent communication developing it in advance; and to combine the tools of offline and online promotion.

Keywords: contemporary art, promotion, special events, PR in culture and art, communication.

Introduction

Today, there is a growing public interest in educational and developmental activities. The popularity of event tourism at international and in-country level is growing. The latter helps people discover small regions or towns of their home country through bright events. Events in the field of classic and contemporary art play a special role. Serving the growing interest of the public in different creative manifestations, they perform an important role as a mechanism of the promotion of both recognized geniuses poorly known by the general public and modern creators, whose full recognition is yet to come. Exhibitions, festivals, biennales, and other formats of event become the important communication tools among artists, critics, collectors, and general audience. The growth of competition in the sphere of culture and arts establishes new tasks for the specialists who direct such the communication in such projects. It is important to be aware of modern advertising and PR-technologies, be able to choose strategies and tools for effective promotion of events, and gain positive effect from their fulfilment.

Problem of the article: the choice of strategies and tools for the promotion the festival of contemporary art as an educational and cultural event.

The aim of this work: to describe the choice of a strategy and tools to promote a festival of contemporary art as an educational and cultural event.

Work goals:

- literature analysis;
- summarizing the successful experience of promoting the DOCA - festival of contemporary art (Moscow, Russia);
- offering an up-to-date communication strategy for projects in the field of culture and art.

Research hypothesis: any modern event (project) in the field of contemporary art must follow several basic principles to be successful: 1) build communication aimed both at the professional art community and inexperienced audience, 2) build consistent communication, developing it in advance, 3) combine offline and online promotion tools.

Methods: summarizing and analyzing the practical experience of DOCA festival promotion.

Theoretical analysis of the subject matter

Event marketing, the use of special events to address a set of tasks related to the promotion of a brand, company, region, etc., is acquiring an increasingly active character. Special events have become embedded in the system of marketing communication (Kirillova, 2011; Nikiforov, 2010).

When describing the significance of an event, its scale plays an important role. The scale is expressed primarily in terms of the event's coverage including its participants and general audience aware of it. A festival is one of the most large-scale genres of special events (Kryukova, 2017).

People associate the notion 'festival' with a holiday activity bringing together a number of people united by common interests, hobbies, achievements, ideas, and aspirations at one place. All possible kinds of festivals have long conquered their niche in society and have become an integral part of our modern lives. The first of them were music festivals that emerged in England. Over time, the popularity of the organisation of festivals has gained momentum, and today we have a huge range of areas of festival activities. Film connoisseurs can visit film festivals, all those interested in theatre can attend festivals of theatrical art, and lovers of delicious food and drinks can enjoy festivals of national cuisine. The range of such events also includes flower festivals, psychological festivals, historical festivals, ethnic

festivals, dance festivals, children's art festivals, and esoteric festivals in addition to International Festival of Cuban Cigars and Beautiful Birth Festival in Australia.

For the participants, a festival it is an opportunity to present their ideas, demonstrate their achievements in certain fields of activity, acquaint with the ideas of others, and obtain a professional estimate of the work done. For the audience, it is a great chance to immerse into the atmosphere of celebration, learn something new, and meet interesting people. However, all that would be impossible without the organisers of the festivals. They all have a love for large-scale events, which gives them the opportunity to express themselves and fulfil their creative potential (Cheremnykh).

When summarizing the existing practice described both in the business literature and publications of practitioners, employees of event agencies (see in particular Kaverina, 2011; Cheremnykh), it is necessary to point out several empirical principles that must be followed to organise and hold the event successfully.

Rule one: the unity and limitation of space and time. Any event has its venue and time. It is important that the event is not long-winded but has clear time frames. This will help bring together and inform a bigger number of consumers about the product. It is extremely important to limit the space of the festival giving it a single centre of attraction of attention of the consumer. Otherwise, it will be impossible to reach the desired effect. Consumers will just lose themselves in the flow of information that rushes at them from all directions.

Rule two: total presence of the brand. The brand logo must be placed everywhere: boards, posters, souvenir products, and clothes of representatives of the company. The festival's visitor must not forget even for a second about who and why organised his or her leisure time.

Rule three: mutual exchange of material and non-material values. One shouldn't save on gifts, prizes and various souvenir products. All that will give the consumer a range of positive emotions that will be associated with the brand.

Rule four: the principle of subjectivity. One must remember that a brand is not what the manufacturers invented but what the audience thinks about it. That is why it is extremely important to impress the consumer during the event. All those dissatisfied can be influenced by positive feedback from other visitors after the end of the event. Any person is very subjective about yesterday's assessment. Therefore, after learning about the appreciation from those who were impressed by the festival, the dissatisfied consumer may change his or her opinion and attitude to the brand.

Rule five: participatory principle. Any event must be planned in such a way that the audience feels interaction with the programme's hosts throughout the event. The consumer should not only observe but also participate in the process. The corporate spirit will allow the consumer to feel part of the company. Consequently, he or she will take a fancy to it.

Rule six: continuous consulting of the client. The so-called 'brand ambassadors' should interact with the clients throughout the event. Their task is to offer participants to taste the product, try it in action, or inform them about the properties of the product. This will help the consumer get to know the product better and feel the emotional care from the brand.

Rule seven: taking into consideration the interests and lifestyles of the target audience. When organising a festival, one must consider the interests of the consumers of the product. For example, it is inappropriate to people interested in decorative cosmetics to a sport-related event even if it is organised by a cosmetic company.

Rule eight: information support of the event. It is desirable to closely interact with media when organising an event. In the first turn, this will help inform people about the forthcoming event. Secondly, publications and TV or radio programmes about it will attract the attention to the brand once again (Event Marketing).

Practical results of the study and recommendations

Days of Contemporary Art (DOCA) is an international festival founded by the students and staff of the Institute of the Humanities and Information Technologies (Moscow, Russia) 8 years ago. The event has been taking place at the Institute annually since then. The students present their artworks and photographs. Any interested person can visit the festival and acquaint with the pieces of contemporary art.

Every festival is held with a new title expressing the concept. In 2019, the festival was titled 'Not to Be Read'. In their projects, the participants of the festival explored the emotional perception of art understandable without words and expression of the author's identity, not philosophic concepts, in art. The exhibition programme of the festival included upwards of 80 projects. In 2018, DOCA was named 'Timeline'. In their projects, DOCA participants studied the relationship between people and time and the interconnection of time and art. The festival's name in 2017 was 'BigWorldIsNotEnough'. Artists studied subjective borders of inner and outer worlds: going beyond conscience, unstable and transboundary states, crisis of value systems, and ambivalence of everything happening.

A democratic format for not only viewers but also participants is one of the main features of the festival. The projects by beginning artists were exhibited in a single space with works by world-class authors. It must be noted that joint collective workshops of professional artists and students were valuable experience for both of them. After summarizing the successful experience of promotion of DOCA festival, we proposed a relevant communication strategy for projects in the field of culture and art. In the first turn, the target audience of our project was identified. By analysing the audience attending the festival in previous audience, it was concluded that young people aged from 18 to 25 interested in contemporary art are the core of the target audience.

Compliance with the following principles was necessary for the successful attraction of the festival's visitors:

- prepared platform where we attract the users;
- successful establishment of communication aimed at both art community and casual audience;
- establishment of consistent communication;

- combining the tools of offline and online promotion.

Social networks must become one of the key communication tools of the festival. Before inviting users to join the festival's community, a promotional group must fill the account with content interesting to the users. Due to the fact that the attracted audience includes users who are interested and understand the topic and lovers of contemporary art unaware of the festival, it is necessary to provide information at different difficulty levels (explaining everything in detail textually to the newcomers and without the text – to art connoisseurs).

It is necessary to not only attract the interest of a user but also exchange contacts for further communication: for example, to invite him or her to the festival or online broadcasting. To ensure active promotion of the festival, it is necessary to use targeted advertising aimed at several types of audience on the Vkontakte social network:

- citizens of Izmaylovo District of the city of Moscow and nearest districts;
- people interested in contemporary art;
- Moscow people who follow the news of different public pages dedicated to the topic of contemporary art.

Email marketing will also be used to attract the visitors. In the first turn, it is necessary to use the Institute's own database of emails comprising graduates and applicants of the Institute for the Humanities and Information Technologies. It will be important to make a sequence of letters serving as informers and reminders:

- notification one week before the event;
- notification two days before the event;
- notification several hours before the event.

The most efficient offline advertising in terms of its quality and price would be handing out flyers near the Metro stations, informative signs on the asphalt pointing the way to the festival. In general, offline advertising is no longer effective among a wide audience. However, coordinated promotion (co-promo) or collaboration must become another important aspect in attracting the attention of the public to the festival. It can include the use of different kinds of communication:

- collaboration with different companies;
- collaboration with opinion leaders;
- collaboration with renowned art authors.

The Institute must provide the venue for the sale of different snacks/drinks/ice cream to the companies in exchange for publishing information about our festival at their resources. This will help address the issue of provision of festival guests with food and will attract additional audience. Commercial collaboration with different opinion leaders to attract their audience to DOCA and invite the influencer himself or herself to the festival. In this case, he or she can publish positive comment on the event. Provision of renowned authors with a venue for performance, presentation of their works, etc. Mentioning them as headliners of the festival and their references in their communication channels will help attract the additional audience.

Conclusion

The development of new forms of interaction and increasing competition in the viewer's art field requires marketing analysis of the corresponding market, conceptual developments, constant monitoring of the processes occurring in that sphere, and working out new marketing strategies on that basis from the festival's organisers.

The feature of the author's approach lies in the fact that the festival of contemporary art is viewed as a communications mix. The communications' common goal is promotion and popularisation of contemporary art. At the same time, DOCA festival itself serves as a PR tool making it possible for a number of beginning artists to create publicity. It also performs as a platform for communication between authors and their audience and the object of promotion. This set of tasks formed the basis of the festival's complex multi-level communication concept. A complex way of creative search and fulfilment of non-traditional solutions, development of new formats of works, and attracting the viewer requires marketing analysis of the corresponding market, conceptual inventions, constant monitoring of processes in this field, and working out new marketing strategies on this basis.

The present study creates a basis that makes it possible to optimise the standard marketing strategy of holding the festivals. This article can be used in practical activity in the process of holding a festival or in further research of this topic. The authors believe that observing the above mentioned methods of promotion and holding of DOCA festival makes it possible to reach the best results in terms of the number of visitors and coverage of the audience with publications before and after the event.

References

- Cheremnykh, M. How to Organise a Festival? Instruction sheet. Available at URL: <https://shkolazhizni.ru/culture/articles/62859/>
- Days of Contemporary Art. Moscow. Available at URL: <http://www.doca.moscow/>
- Event Marketing. Available at URL: https://www.marketing.spb.ru/lib-mm/btl/special_events.htm
- Kaverina, E.A. Event Communication in Culture: Philosophical Propaedeutic and Marketing Practice: Monography. Saint Petersburg: Herzen University, 2011. 188 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=428301>
- Kirillova, V.L. PR in the Non-Profit Sector: Practical Manual. Moscow; Berlin: Direct-Media, 2015. 127 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=298176>

Kryukova, L.A. Development of the Method of Impact Assessment of a Festival (On the Example of Rock Festivals): graduation thesis (master's thesis). Higher School of Economics. Faculty of the Saint Petersburg School of Economics and Management. Saint Petersburg, 2017. 124 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=461782>

Nikiforov, B.N. Special Events as a Way to Increase the Publicity Capital of the PR Base Entity. Moscow: Laboratoriya Knigi, 2010. 71 p. Available at URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=88664>

POSITIVE AND NEGATIVE FACTORS INFLUENCING SOCIAL NETWORKS ON YOUTH DEVELOPMENT

Anna, Karpushina ¹, Daria, Tatarenko ²

¹ Faculty of Psychology, International College of Arts and Communication, ² Faculty of Psychology, International College of Arts and Communication

¹ annazakatova8143@gmail.com, ² dasa.9292@mail.ru

Consulted by Natalia Banaitis, lecturer of International College of Arts and Communication; Olga Rumyantseva, Dean of Psychology Faculty, International College of Arts and Communication

Abstract

Modern Russian society is interested in physical and mental health of the younger generation, capable of self-development in a creative and intellectual activity, who can use the Internet and social networks as a tool to unlock their potential. At the present moment the proposed tools are often used not for development, but for aimless pastime, which negatively affects the productivity of activities (educational and professional), as well as the psycho-emotional state of personality. The conducted research was based on studying and revealing negative and positive factors of influence of social networks on youth development. In the course of the research the scientific literature and the Internet resources on the problem of the research were selected and analyzed; the ascertaining assessment was made to identify indicators of youth development, which are influenced by the Internet; the positive and negative impact of social networks on young people was analyzed; conclusions were formulated and recommendations were developed aimed at prevention and reduction of the negative impact of social networks on young people.

Keywords: Internet, social networks, socialization, new generation, positive and negative effect, factors of influence on development.

Introduction

The world of modern man, in which he is developing, has changed significantly. Today, the Internet has a huge impact on the socialization of the younger generation. The Internet has become an integral part of our lives. It has captured absolutely all spheres of life. Nowadays it is impossible to imagine any mobile device or computer without the Internet.

The Department of Psychology of the International College of Arts and Communications (Russia) conducted a study aimed at studying and revealing negative and positive factors of the influence of social networks on the development of young people.

Among the main tasks of the researchers there were the selection and analysis of scientific literature and Internet resources on the problem of the study, the establishment of the assessment of evidence on the basis of the study to identify indicators of the development of young people affected by the Internet, and the analysis of the positive and negative impact of social networks on young people. Based on the results of the study, conclusions were formulated and recommendations were developed to prevent and reduce the negative impact of social networks on young people. The study was focused on social networks and their impact on youth development. Students aged 15 to 17 years took part in the study.

Problem of the article: modern Russian society needs physically and mentally healthy younger generation, capable of self-development in creative and intellectual activity and of the Internet and social networks use as a tool to unleash its potential. But the Internet tools are often used not for development but for aimless pastime that negatively affects the productivity (academic and professional) and the psychoemotional state of a person.

Despite the fact that the Internet is an ideal research tool, youth (college and university students) have problems with learning, as they visit irrelevant sites, spend hours in chat rooms, chat with friends and play interactive games. So, there are problems with the implementation of training tasks, preparation for exams. Very often, students themselves cannot control the time spent on the network, and this affects their physical and mental health.

On the part of physical health - impaired vision, posture, stomach problems. From the side of mental health - dependence, irritability, negative emotions. And this is not a complete list of the problems that modern youth faces today.

Aim of the work: studying and identifying negative and positive factors of social networks influence on youth development.

Work goals:

- select and analyze scientific literature and Internet resources on the problem;
- conduct a stating section on the basis of the research to identify the indicators of youth development that are influenced by the Internet;
- analyze the positive and negative impact of social networks on youth.

Research hypothesis: the impact of the Internet on the development of young people is twofold, namely, it can be both positive and negative. In the course of the study, the following methods were used: theoretical analysis of the development of the topic in scientific literature and other sources, questionnaires, comparisons and generalizations.

Methods: theoretical analysis of scientific literature and other sources, questioning, comparison, generalization.

Theoretical analysis of the problem under study

The goal of the Russian State Youth Policy is to create conditions for the successful socialization and effective self-realization of young people, to develop the potential of young people and its implementation in the interests of innovative development of the country. The practice of the latest decades convincingly proves that in the rapidly changing world strategic advantages will be taken by those countries which can develop and use innovative potential of development whose main carrier is youth (the Concept of long-term social and economic development of the Russian Federation for the period till 2020).

Youth is a social and demographic group, distinguished on the basis of a set of age characteristics (from 14 to 30 years), features of social status and certain social and psychological qualities.

Youth is a period in which one chooses a profession and one's place in life, develops a world view and life values, chooses a life partner, creates a family, and achieves economic independence and socially responsible behaviour.

Youth is the most active, mobile and dynamic part of the population, free from stereotypes and prejudices of previous years and possessing the following social and psychological qualities: instability of the psyche; internal contradictions; a low level of tolerance (from Latin *tolerantia* - patience); aspiration to stand out, to differ from the others; the existence of a specific youth subculture.

It is typical for youth to associate with informal groups, which are characterized by the following features:

- the emergence of spontaneous communication in specific social situations;
- self-organization and independence from official structures;
- mandatory for the participants and different from the typical patterns of behaviour in the society, which are aimed at the realization of unmet needs in the usual forms of life (they are aimed at self-assertion, giving social status, gaining security and prestigious self-esteem);
- relative stability, a certain hierarchy among the participants of the groups;
- expression of other value orientations or even worldviews, behavioural stereotypes that are not typical for the society as a whole;
- attributes emphasizing belonging to some community (Baranov, 2019).

Today, it is seldom possible to meet a young person who does not have a profile at least in one social network. Social networks have taken up all the free time of young people. According to statistics, more than 50% of all Russian residents are registered in one of the social networks. And more than 95% of teenagers communicate with one another via the Internet (Viktorova, 2013).

A social network is an interactive multiuser website, the content of which is filled by the network members themselves. This is a kind of social environment that allows communication between a group of people (in Russia, active users of social networks are young people), united by common interest. "The Internet, as a global information system that forms cyberspace, is a special reality that forms a cyber culture with its concepts, values, way of thinking and language, and is now one of the main components of the formation of an information society. The ambiguity of the influence of social networks on young people arouses interest in the study of this problem (Gubanov, 2010).

The monitoring agency News Effector conducted a study to find out the degree of dependence of Russians on the Internet (Internet edition Towae). Of 7,800 respondents aged 18 to 55 across Russia, 61% said that the amount of time they spend on the Internet is constantly increasing, and 30% admitted that they surf the Internet to "kill time", i.e. without a specific purpose. About 78% of Russians have a positive attitude towards the Internet. At the same time, 5% are extremely negative. That is why some scientists are seriously engaged in the problem of Internet addiction and, in particular, dependence on social networks. This "disease" is studied by such scientists as K. Young, M. Shatalina, James Barsons and others (Teryakova, 2014).

The motives for teenage abuse of Internet space are different. Based on research by V.L. Malygin and A.A. Antonenko the following can be distinguished: a flight into virtual reality, due to the difficulties of socialization and the need to relieve tension; a hyperactivation motive due to increased exhaustion of the central nervous system (dependence on computer games); a motive aimed at trying to socialize (try yourself through communication in chat rooms, social networks) (Malygin, 2019).

Internet addiction is of scientific interest to a wide range of scientists, but despite this, the issues related to this area are not sufficiently studied and described in textbooks and other scientific literature.

Similar research is carried out mainly in relation to the media, but there are some authors who focus on the Internet as a tool for forming, for example, certain political attitudes of Russians, such as I.I. Zagursky, D.N. Peskov, A.V. Chugunov, I.A. Shevchenko and others. Among modern Russian scientists who have analyzed in detail the information problem in modern society, we can mention M.S. Vershinina, E.G. Dyakov, E.V. Karaseva, V.I. Kravchenko, I.V. Melukhina, O.V. Titorenko, A.V. Shevchenko, who studied the communication space.

The study of these problems is extremely necessary and relevant today. The absence of such research in modern Russian science, while their relevance is obvious, is explained by the objective complexity of conducting high-level interdisciplinary research (Hvylia-Olinter, 2016.)

An acute craving for the use of network resources is a kind of disease that can arise because of any personal or psychological problems, unrealized desires, as well as hidden complexes and difficulties in communication, because in the virtual world it is much easier to express oneself and create an ideal image. People with low self-esteem are the most dependent on the Internet.

A person creates an image, which he wants to correspond to and gives out the information on the page for real. Some users, aware of the differences with the created character, avoid personal meetings with new virtual acquaintances, and gradually with other people (Belinskaya, 2009).

Today's teenager displaces real communication with virtual, losing the ability to maintain conversation when communicating face-to-face. For young people, the use of web technologies in organizing communication is commonplace. In fact, we are dealing with a new means of establishing communications, a tool that allows you to organize communication (Sudich, 2019). Today, psychologists have doubts as to whether we can communicate. Virtual communication implies non-observance of the rules of grammar and punctuation, making as simple as possible sentences, using extremely poor vocabulary, replacing emotions with emojis - all this has a negative impact on real communication (Yartsev, 2003).

Thus, we will summarize the identified negative factors affecting young people using social networks:

- Lack of state system of moral censorship in Russia. The relevant function is in fact performed only by parents, who are charged with this responsibility by the Family Code of the Russian Federation, which states that they are "obliged to take care of the health, physical, mental, spiritual and moral development of their children". (Art. 63 of the Family Code of the Russian Federation);

- Lack of effective state support in organizing leisure activities for children and young people;

- Lack of an effective system of information security and parents' own responsibility for information provided by their children on social networks: groups promoting extremism, suicide, drugs, and homosexuality (article 7 of the Federal Law of 27.07.2006, No. 152-FZ "On Personal Data" and articles 150 and 152.1 of the Civil Code);

- Lack of control over time in the use of Internet resources by minors (Internet addiction as a psychological disorder, hypertrophied desire to prove oneself ("life in likes"), displaying one's own obscene photos, extreme selfies, etc.)

And yet, despite all the negative aspects of social networks, it is impossible not to admit that there are also positive aspects of social networks.

Positive factors of influence of social networks on youth:

- unlimited opportunities for self-development: watching films, listening to music, reading scientific articles, reading books, learning to weave macramés, learning foreign languages, doing yoga or mastering Arabic dances, etc.

- irreplaceable help in learning: search for the necessary information, the opportunity to exchange notes, essays and presentations with classmates the opportunity to discuss problematic issues with teachers;

- searching on social networks for like-minded people - important and necessary groups where people can share their experiences or just their views on life;

- staying in touch with family, friends, and classmates.

Summarizing the results of the theoretical analysis of the scientific literature and websites on the problem under study, we can conclude that among the factors influencing the development of the younger generation, the Internet and, in particular, social networks can be named one of the major. Theoretical analysis has shown that social networks have both a negative and positive impact on the development of young people. For domestic science, the problem of the role of the Internet in the process of socialization of young people is relatively new. Systematic studies of the mechanisms of the Internet's influence on people's consciousness and behaviour are rare, which is clearly insufficient while rapid increase of Internet-audience and the practical difficulty of censoring content. There is not enough diagnostic toolkit for conducting such studies. Obviously, science should consider these processes.

Empirical research

An empirical study aimed at identifying the negative and positive factors influencing the development of young people's social networks was carried out on the basis of the International Commission on Cybernetics and Information Technologies (ICIC) among first-year students of all faculties. The total number of participants was 113, aged 15-17.

The study was conducted in three stages. At the first stage of the study, the subjects were selected and a questionnaire consisting of 20 questions was developed to determine the number and quality of factors influencing social networks on the subjects. The proposed answers to the questionnaire allow us to determine the nature of this influence (positive, negative, neutral). At the second stage of the study, a questionnaire was conducted and the results were processed. At the third stage - formulation of conclusions based on the results and development of recommendations aimed at prevention and reduction of the negative impact of social networks on young people.

The following results were obtained in the course of the study.

The question "Are you registered in social networks? If so, in how many?" got the following: 60% of the respondents answered that they were registered in 4 and more social networks, and 40% - in 1 to 3 social networks. The question "How much time do you spend on social networks?": 48% of respondents said that they spend 4-6 hours a day in social networks, 20% of respondents spend more than 6 hours a day in social networks, and 32% spend less than 4 hours a day in social networks. The question "Why do you use social networks most often?": 84% of respondents answered that they most often use social networks for communication and entertainment, and only 16% of respondents use the Internet for learning and self-development. The question "Which groups in social networks do you prefer?": 58% of respondents answered that they prefer entertainment sites, 42% of respondents prefer development sites. The question "How often do you "clean up" when using social networks (unsubscribe from unnecessary groups, etc.)?": 58% of respondents said that sometimes they "clean up" the network, 36% of respondents always "clean up" the network, and 6% of respondents said that they do not do it when they are not doing it.

The question "Are you distracted by social networks during your studies?": 81% of respondents answered that sometimes they are distracted from learning about social networks, always distracted - 13% of respondents and only 6% of respondents - never distracted while studying about social networks. The question "How do you prefer to spend your free time?": 88% of respondents preferred to meet friends and have hobbies, and only 12% of respondents said they prefer to spend time in social networks. The question "How do you feel about negative statements about a certain person or phenomenon (hacking, scandal) in social networks?": 50% of the respondents answered that they have a negative attitude to various negative statements about someone or something - either, 47% of the respondents answered that they are neutral and only 3% have a positive attitude towards it. The question "Do you spend more time in social networks than planned?": 54% of respondents said that they spend more time on social networks than planned, and 46% of respondents answered that they manage to control their planned time on social networks. The question "Do you get to know people through the Internet/social networks?": 50% of respondents said that they sometimes use social networking sites to meet people, 25% of respondents said that often, and 25% never do. The question "Do social networks serve as "helpers" for you when communicating with people who are far away from you?": 86% of respondents answered that they often use social networks to communicate with people who are far away and only 3% said they never use the Internet for this purpose. The question "Do social networks inspire you to be creative?": 73% of respondents answered that social networks are a source of inspiration for them, 26% of respondents answered that social networks can only occasionally inspire them for some activities, and 1% of respondents said that they have never been inspired by those who are familiar with social networks. The question "Do you blog on social networks? What is it aimed at?": 44% of respondents answered that they do not blog on the Internet and social networks, 34% of respondents said they blog on social networks aimed at self-development, learning, hobbies, and 21% of respondents answered that they present entertainment content on their blog. The question "Do you know the Internet resources for self-development?": 73% of respondents answered that they know Internet resources for self-development and that they actively use them. 15% of respondents said that they know Internet resources on this topic, but they do not use them, 9% of respondents said that they do not know Internet resources of this type, but they would like to know about them, 3% of respondents said that they do not know about it and are not interested in it. The question "How often do you use Internet/social networks to plan your leisure time (find out where interesting exhibitions are held, book tickets to the cinema)?"": 97% of respondents answered that they use the Internet and social networks frequently or if possible to plan their leisure time, 3% of respondents answered that they never use the Internet and social networks to plan their leisure time. The question "What do you use more often to prepare for a seminar, write a report, etc.?"": 3% of respondents answered that they prepare homework with the help of books, 42% of respondents use the Internet to do their homework, 55% answered that they try to get information from different sources. The question "Imagine that you are in a situation when the Internet has stopped working all over the country, and you need to find the information you are interested in (for example, to prepare for an exam). What will you do?": 94% of the test takers said they would go to the library or look in the home library to find information, and only 6% of the test takers said they would wait for the Internet to appear. The question "If you had the opportunity to spend time as you wish, what would you choose?": 94% of the respondents chose to travel, attend various meetings, seminars, watch various films, plays, performances, exhibitions, hobbies and study/professional activities.

All the above answers are referred to the positive factors of personal development, as they contribute to the self-development, discovery of creative and professional potential of a person, as well as the improvement of his or her cognitive processes. The most popular answer choice is "a hobby", which is the most common choice of the respondents. Only 6% of respondents answered that if possible they would prefer to stay at home with a telephone, tablet and other gadgets, which is a negative factor, as it negatively affects real communication, contributes to the deterioration of sleep and impoverishes the vocabulary of the person. The question "Imagine a world without the Internet. What is it like? What are the people living there doing?": not all the people (100 people) answered, 36% of the participants in the survey answered negatively (it will be boring to live...), 64% - see life without the Internet positively (search for alternative opportunities for information and communication). The question "What is interesting, would you advise people who have just started using the Internet?" was answered by only 75 respondents, the rest (38) ignored this question. In their answers they gave very effective advice to "newcomers" with recommendations of interesting and useful sites.

Conclusions and recommendations

Summarizing the results of the empirical study, the following conclusions can be made.

All the subjects (100%) actively use social networks, 60% of them being more frequent than objectively necessary. Only 16% of respondents use the Internet for learning and self-development, while 84% of respondents use it for entertainment. During the educational process, only 6% of the respondents are not distracted by social networks. The majority of respondents (88%) prefer real communication with other people and hobbies, while social networks are used to communicate with people who are remote. More than half of the respondents (54%) stated that they are not able to control their time spent in social networks. This is a worrying fact for the emergence of Internet addiction. The majority of respondents (62%) prefer to do what they love to do in their spare time (hobbies) rather than "sit" in social networks. It is interesting that for 73% of respondents social networks serve as inspiration for creative activity. The majority of respondents (73%) know and actively use Internet resources for self-development and learning activities.

Almost all respondents (97%) actively use the Internet for leisure planning (cinema, theatre, museums, travel). Some respondents (34%) stated that they have blogs in social networks aimed at self-development and learning hobbies.

Thus, the analysis of the results of the empirical research has shown the presence of positive, negative, neutral factors of influence of social networks on the development of young people. But it is also necessary to take into account the presence of contradictory answers of the respondents to the questions containing identical orientation, which may indicate the insincerity of answers. Nevertheless, it can be concluded that the results of the empirical study have shown the presence of both positive and negative factors of the influence of social networks on the development of young people. Therefore, the hypothesis of our study is confirmed and the goal is achieved.

Based on the conclusions made during the theoretical and empirical research, we can offer the following practical recommendations aimed at reducing the number of negative factors and increasing the positive factors of influence on youth development:

1. Specialists (psychologists, teachers, sociologists) studying the impact of the Internet on youth development should monitor regularly the interaction of young people with Internet resources.

2. State and public organizations working with young people should develop and implement programs for organizing leisure time of young people and realization of their creative potential.

3. Specialists working on software for Internet resources should develop and implement programs to motivate the development of speech culture and literacy among children and teenagers.

4. Teachers and psychologists should develop and implement a block of classes aimed at spiritual and moral upbringing in the pedagogical process.

5. Psychologists should develop and implement a program of social and psychological prevention of Internet addiction among young people (psychological education, counseling, trainings).

6. Parents of underage children should organize and spend their leisure time together as often as possible.

In conclusion, it is necessary to emphasize that it is impossible to put an end to the study and consider it completed. This is just the first step in exploring topical issues related to the Internet. The study of the positive and negative factors of the influence of social networks on youth development must be continued on a wider sample of subjects and with a large number of research tools.

References

Baranov, P.A., Vorontsov, A.V., Shevchenko, S.V. Socio-Economics: New full reference book for preparation for the USE. Moscow: AST Publishing House. 2019. 544 p.

Belinskaya, E., Zhichkina, A. Modern research of virtual communication: problems, hypotheses, results. - M.: UNITI, 2009. 165 p.

Gubanov, D.A., Novikov, D.A.; Chkhartishvili, A.T. Social networks: models of the information influence, management and confrontation (in Russian). Moscow: Izdvo fiziko-matematicheskoi literatury, 2010. 228 p.

Hvalya-Olinter, N.A. Internet - a factor in the value development of young people in Russia. In: Alma mater. Herald of higher school, 2016, 5, p. 104–109.

Internet edition "Towae". Available at URL: <http://www.towave.ru/news/issledovanie-53-rossiyan-priznayut-sebya-zavisimymi-ot-interneta.html>

Konakh, S.A. Negative impact of social networks on children and adolescents. In: Psychology, sociology and pedagogy, 2018, 5. Available at URL: <http://psychology.snauka.ru/2018/05/8589>

Malygin, V.L., Khomeriki, N.S., Antonenko, A.A. Individually psychological properties of adolescents as risk factors for the formation of Internet-dependent behavior. In: Medical Psychology in Russia, 2015, 7 (30).

Sudich, Yu.V. The role of social networks in the life of youth. In: Scientific community of students of the XXI century. SOCIAL SCIENCES: No. 14. Available at URL: [http://sibac.info/archive/social/8\(11\).pdf](http://sibac.info/archive/social/8(11).pdf)

Teryakova, A.S., Bobrova, I.I. Influence of social networks on youth. In: Portal of scientific and practical publications. Available at URL: <http://portalnp.ru/2014/12/2243>

Viktorova, A.S. Social networks and youth. In: Territory of science, 2013, 3, p. 5–8. Available at URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/sotsialnye-seti-i-molodezh>

Yartsev, D.V. Features of the modern teenager's socialization (in Russian). In: Problems of psychology, 2003, 6, p. 58.

THE DEMAND OF MEDICAL WASTE RECYCLING BUSINESS – FROM WASTE INTO ENERGY

Nimas, Kencana ¹, Erika, Vidziute ², Vitas Racyla ³

¹Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty, ²Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty, ³Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences, Business Management Faculty

¹kencananimas@yahoo.co.id, ²erikavidziute@gmail.com, ³v.racyla@gmail.com

Consulted by Aušra Turčinskaitė-Balčiūnienė, lecturer of Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences Business Management Faculty.

Abstract

In this article, the writers are able to present a business idea of medical waste recycling by using various kinds of analysis such as qualitative research and quantitative research, as well as the results of questionnaire to medical institution and waste recycling organization in West Nusa Tenggara province. The respondent medical management conditions need to be changed into Refuse Derived Fuel (RDF) through waste converter. Waste recycling organization is also involved in this research. Though changing waste into energy source is kindly new in Indonesia but innovation is always needed to solve environmental problem. Based on findings, the writers of the article conclude that respondents need medical waste recycling business in West Nusa Tenggara. This would be explained through data about how much medical waste in some medical institutions in West Nusa Tenggara can be produced everyday, the price that medical institutions have to pay, kinds of medical waste, and how strong (some) a certain organization of waste recycling concern of this issue is.

Keywords: medical waste, Refuse Derived Fuel (RDF), waste converter machine.

Introduction

Finding a solution for a waste management problem and new energy resources for a better planet is one of the greatest challenges nowadays not only in some developed countries, but also all around the world. As we know, some countries already change their electrical energy source with renewable and sustainable resources, solar energy, air turbine, and some renewable energy. How about waste management? Zero waste programme, degradable material for any packaging, plastic bottle replacement, and many other ideas.

One of the ideas that can solve both of the problems is changing the waste into Refuse Derived Fuel (RDF). This idea is already adopted by some developed countries. Central Java one of the biggest provinces in Indonesia is one of the pioneers in Asia who adopts the idea, and works together with Denmark government and some ministries in Indonesia. The product of Refuse Derived Fuel (RDF) will be used by the government to replace charcoal in some electrical installation comes from municipal solid waste. Their product will also be sent to Holcim Indonesia, as one of the biggest cement producer companies established in Central Java to reduce the use of charcoal as a source of energy for daily operation (Kencana M.2019.liputan6.com).

The main idea of this business is to create a new profitable source of energy in developing country as one of solutions for those two urgent problems. The medical waste recycling business established in West Nusa Tenggara province, Indonesia, will work on changing the medical waste into Refuse Derived Fuel (RDF). Energy efficient Refuse Derived Fuel as an energy source is profitable, eco-friendly and easy to be accessed.

In West Nusa Tenggara province, the idea of change the medical waste into energy is a brand new idea. It is a new hope for waste management problem, source of energy and better tourism quality. As we know, West Nusa Tenggara province as one of the most visited tourism places, (West Nusa Tenggara province) still lacks this source of energy and faces a waste problem. Rotating blackout for once a week and waste handling are still (be) government greatest concern, the latest news is waste burning case in one of the biggest waste dump post.

Problem of the article: Are waste recycling business and RDF needed in West Nusa Tenggara?

Aim of the work: To analyze if a waste recycling business and RDF as a energy source are needed in West Nusa Tenggara.

Work goals:

- To produce a scientific literature analysis,
- To create methodology for the problem analysis,
- To produce data analysis,
- To formulate conclusions.

Research hypothesis: The demand of waste recycling business that change waste into RDF as a source of energy for West Nusa Tenggara should reach more than 65 %. The hypothesis formulated for a sample of 15 medical institutions and 2 waste recycling organizations.

Methods: Research methods used in the article are qualitative and quantitative research ones.

Theoretical Framework

Some developing countries cannot afford expensive technologies such as incineration for management of infectious biomedical waste (Chitnis D, Chitnis V, Chitnis S, Patil S. 2013) and have already assessed solar heating as an alternative technology.

They immersed simulated infectious waste with added challenge bacteria in water in a box-type solar cooker, which was left in the sun for 6 h. In 24 sets of observations, the amount of viable bacteria was reduced by about 7 log. They also tested infectious medical waste with a heavy load of bacteria (108–109/g) from hospital's burn unit for solar heat disinfection in 20 experiments. Their results showed a similar 7 log reduction in the amount of viable bacteria. Solar heating thus seems to be a cheap method to disinfect infectious medical waste in a less economical but still not environmentally save way.

This business will help medical institution to solve their medical waste management problem. This company will take the medical waste from the source by using hauler and bring the waste to the workshop where the converter has been set. Medical waste is limited to infectious, hazardous, and any other wastes that are generated from health care institutions, such as hospitals, clinics, dental offices, and medical laboratories.

Medical waste is one of the most problematic types of wastes for a medical camp or a field hospital. When such wastes enter the municipal solid waste stream, pathogens and sharp objects in the wastes pose a great hazard to the environment and to those who come in contact with the wastes (Shareefdeen,2012).

The management of medical waste has been of major concern due to potentially high risks to human health and the environment. In the past, medical wastes were often mixed with household wastes and disposed in municipal solid waste landfills (Shareefdeen,2012).

RDF or Refuse Derive Fuel is a fuel produced from various types of waste such as municipal solid waste (MSW), industrial waste or commercial waste. The study was undertaken to explore skills, knowledge, standards and techniques for producing energy efficient RDF from municipal solid wastes rejects which will be utilized in cement kilns, power plants and other beneficiaries. Offoro N. Kimambo and P. Subramanian (2014) have already made a research about the RDF production in rural place in India. In their paper, production of energy efficient RDF from municipal solid waste rejects proved sorting of wastes typically produce a residual fraction of high calorific value (Kimambo & Subramanian, 2014). By changing the waste into RDF, waste management and energy problem in that rural area can be solved.

To change the waste into RDF, converter machine is importantly needed. The Converter equipment is designed to finely comminute, to heat by friction, to dry and sterilize (if so programmed) almost any kind of waste. The process duration is a function of the starting humidity of the loaded waste. RDF as a result is a completely safe, dehydrated, stable, densified, finely minced, not smelling, cold and storable in bags for a long time product, no matter what the starting waste compositions are.

Research Methods

To answer the question of research, the writers of this article try to use two kinds of research methods, Qualitative and Quantitative research methods. Qualitative method (<https://www.surveymonkey.com/r/XVXGPFL>) is used for company and organization in waste recycling field.

Quantitative method (<https://www.surveymonkey.com/r/XRSMWZ2>) is used for medical facilities in West Nusa Tenggara Province, Indonesia. Both of methods are publised online through www.surveymonkey.com. The writers of this article achieved 13 responds, 2 responds for qualitative methods and 11 for quantitative methods. The samples are a doctor, nurses, a dentist, a physician therapist, and a veterinarian who work(s) in several medical institutions in West Nusa Tenggara. The writers of this article try to collect some data about the sample and send the link of the survey to sample and ask them to fill in the questionnaire.

Qualitative method contains 8 questions. The questions are:

1. Position of sample in the institution
2. Type of organization
3. What do you think about the idea of changing the medical waste into energy?
4. What do you know about waste converter machine and RDF?
5. What kind of improvement of waste management technique that hospital needs
6. How much does it cost to recycle medical waste per month?
7. What are the important values that medical waste recycling business must have and why?
8. In your opinion, what are the factors that medical waste recycling company must have to handle the waste?

For quantitative method, the writers of this article have 10. All of questions are mostly multiple choice. The questions are about:

1. the quantity of medical waste which the respondent's medical institution produces every day,
2. type of medical waste which is mostly produced,
3. the percentage of using recycling product in respondent's medical institution
4. ,the medical waste management technique,
5. the intensity of medical waste collection by waste recycling organization

Findings

Based on questionnaires which are sent by the writers of this article, there are some various answers from 13 respondents.

In the following tables there is a data analysis for the questionnaire of quantity method.

Table 1. Quantity of Medical Waste production per day

Range of medical waste quantity	Percentage
10 - 15 kg a day	18.18 %
15 – 20 kg a day	9.09 %
20 – 25 kg a day	0 %
25 – 30 kg a day	9.09 %
Other (more than 30kg)	63.64 %

Table 2. Kinds of medical equipment that are used.

Medical equipment	Percentage
Gloves	63.64 %
Mask	0 %
Needles	9.09 %
Plastic bottle	9.09 %
Other	18.18 %

Based on the data which has been gathered for how much the percentage that medical institution uses a recycling product or reusable equipment for their daily operational activity, the numbers show that 72.73% of respondents claimed that they use less than 50 % of their daily operational equipment are recycling product. The rest, 27.27%, claimed that they use more than 50 % of recycling product as their daily equipment.

Table 3. Medical waste and frequency of production.

Waste Types	Percentage of (Intensity) each type Intensity				
	Always	Often	Quite Often	Sometime	Never
Infectious	45.45 %	36.36 %	18.18%	0 %	0%
Hazardous	18.18 %	27.27 %	9.09 %	27.27 %	18.18 %
Radioactive	0 %	0 %	0 %	18.18 %	81.81%
General	45.45 %	36.36 %	9.09 %	9.09 %	0 %

Table 4. Value of medical waste recycling company must have.

Value	Percentage of each value			
	Very Important	Important	Quite important	Not Important
Integrity	45.45 %	54.55 %	0%	0 %
Quality	45.45 %	45.45 %	9.09 %	0 %
Hardworking	45.45 %	36.36%	18.18 %	0 %
Teamwork	54.55 %	27.27 %	18.18 %	0 %

Data which has been gathered by the writers of this article show that medical wastes which are produced by medical institutions in West Nusa Tenggara 54.55 % are buried or through non burning as a final process in their medical waste management, 36.36% are burning and 9.09 % through chemical process. There are some other waste that are also produced by medical intitution, those are food waste (54.55%), drug waste (27.27%), and cloth (18.18%). The pricing of medical waste handling also has some variety, 36.36 % of respondents claimed that they have to pay more than fifty thousand rupiah per kilogram. On the other hand, 36.36 % claimed less than fifty thousand rupiah per kilogram. The rest, 27.28 % do not know about the specific price. The medical waste is mostly collected by the company once a week.

Table 5. Qualitative data analysis.

Question	Responses	
Respondent Organization	UAB "Draconis"	Sampah Punya Siapa
the idea of changing the medical waste into energy	The idea is very good and profitable.	I think it's superb innovation, but what energy? changing medical waste with energy seems hard, but we are human beings open for new innovation.
knowledge about waste converter machine and RDF	I know several companies (who) which work with waste converter and also which make them.	either both are good indeed, rdf in Indonesia still developed by Kemen PUPR who have right to organize that & hope day by day, that 2 machines in Indonesia spreading largely
improvement of waste management technique that hospital needs	Hospitals need to restructure old methods of medical and non-medical waste utilization	talking about technique, its kinda hard but there are concept. we just want to know that Hospital Management waste, water drainage clearly, we are still confusing and asking ourself where they throw awaytheir trash and water drainage
cost to recycle medical waste per month	it depends on how much of medical waste hospital has, the bigger amount they have, the less they pay for utilization per 1 ton	we are still trying to find this answer information
the important values that medical waste recycling business must have and reason.	Always be competitive in this type of field, because there are a lot of companies who could overtake your work.	i have to say, its must. because we are no longer live peacefully in this world, we need new improvement day by day, we want our grandchild live healthy and peacefully
factors that medical waste recycling company must have to handle the waste	The company should have a very good strategical plan, be ready to work on non-working hours and also should be very strict on schedule.	first before money, is dedication to environmental. sorry its all from me

Waste recycling businesses that had been interviewed are located in Lithuania and Indonesia. Both of the organizations agree and totally give their support for the idea of changing medical waste into energy through waste converter. In Indonesia as stated in qualitative data above, RDF from waste is still handled by government and housing ministry which developed only in one place. One of the resources claimed that improvement must always be a part of how not only a medical institution but also all people around the world handle their waste. It must be not only economically profitable but also environmentally save.

Conclusion

Based on this research it can be concluded that the business idea of medical waste recycling is needed in West Nusa Tenggara. It was successfully confirmed through qualitative and quantitative questionnaire to some medical institution in West Nusa Tenggara which is this business idea will be developed. Infectious waste which is produced by medical institution needs to be handled professionally through converter. Data claimed that most of the medical institutions buried or do non burning process to handle their waste, it was clearly unhealthy for land and water around the medical institution. The converter of waste can handle it better that way. The price is also the problem that can be solved by using the converter. According to qualitative research, the writers found that both of respondents thought that the idea of changing the waste into energy source must be a good one, provitable and challenging. Innovation is always needed to find urban solutions nowadays. The respondent claimed that the medical intitutions in West Nusa Tenggara, Indonesia should improve their old technique on waste management utilization. Keep inovative and compatitive in waste recycling business is a value that respondents try to say in the interview. A good strategic plan, great capital, and good human resource are factors that cannot be separated from waste recycling business idea.

The result of this research is to reach the work goals, the writers of the article already produce scientific literature anlysis, create methodology for problem analysis, deal with data analysis, and formulate the conclusion.

References

- CHITNIS, D., S Chitnis., V Chitnis., S Patil. Solar disinfection of infectious biomedical waste: a new approach for developing countries. India: EBSCO, 2003.
https://www.researchgate.net/publication/9040388_Solar_disinfection_of_infectious_biomedical_waste_A_new_approach_for_developing_countries
- KENCANA, Maulandy Rizky Bayu. Kementerian PUPR Bangun Tempat Pengolahan Sampah RDF di Cilacap. Jakarta : liputan6.com, May 2019. <https://www.liputan6.com/bisnis/read/3966291/kementerian-pupr-bangun-tempat-pengolahan-sampah-rdf-di-cilacap>
- KIMAMBO, Offoro N , Energy efficient refuse derived fuel (RDF) from municipal solid waste rejects: a case for Coimbatore, 2014. https://www.researchgate.net/publication/267300846_Energy_efficient_refuse_derived_fuel_RDF_from_municipal_solid_waste_rejects_a_case_for_Coimbatore
- SHAREEFDEEN, Zarook, Medical Waste Management and Control, Journal of Environmental Protection, January 2012.

JAUNIMAS BESIKEIČIANČIOJE VISUOMENĖJE

Tarptautinių studentų konferencijų, vykusių Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakultete 2018-2019 straipsnių rinkinys

Konferencijų straipsnių rinkinys, Vilnius: Vilniaus kolegija, 2020. 170 p.

Elektroninis leidinys

ISSN 2669-221X



VILNIAUS | UNIVERSITY OF
KOLEGIJA | APPLIED SCIENCES
FACULTY OF BUSINESS MANAGEMENT

Didlaukio str. 49 Vilnius, LT-08303, vvf.viko.lt